

T.C.

**BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**HATİPZADE MUSTAFA ÂKİF BEY'İN
KAPTAN CEMAL ROMANI
(Çeviriyazı ve İnceleme)**

Mohd Meraj JAMALİ

205061014

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Adnan UZUN

Bandırma 2024

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

HATİPZADE MUSTAFA ÂKİF BEY'İN
KAPTAN CEMAL ROMANI
(Çeviriyazı ve İnceleme)

Mohd Meraj JAMALİ
205061014

Tez Danışmanı:
Dr. Öğr. Üyesi Adnan UZUN

Bandırma 2024

ETİK BEYAN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (05/02/2024)

ÖZET

HATİPZADE MUSTAFA ÂKİF BEY'İN KAPTAN CEMAL ROMANI (ÇEVİRİYAZI VE İNCELEME)

Mohd Meraj JAMALİ

Roman, yazı türü olarak Batı'da şövalye maceralarını anlatan eserler şeklinde ortaya çıktı. Zaman içerisinde insan hayatını ilgilendiren her konuda roman örnekleri verilmeye başlandı. Türk edebiyatında şekil olarak değil ama konu olarak roman ve hikâyeye benzer mesneviler ve halk hikâyeleri mevcuttu. Batılı anlamda roman türü edebiyatımıza on dokuzuncu yüzyılda tercüme ve adapte şeklinde girdi. Daha sonra telif roman örnekleri verilmeye başlandı. *Kaptan Cemal* romanı da ilk örnekler arasında sayılabilecek bir eserdir.

Kaptan Cemal, Mustafa Âkif'in modern roman anlayışı etkisiyle kaleme aldığı bir çalışmadır. Romanın başında, ana olayın geçtiği yıl olarak Rûmî Eylül 1288 (Miladi 1872) belirtilmiştir. Hikâyeye, geri dönüşlerle farklı zamanlara uzanıyor ve olaylar çeşitli zaman dilimlerinde gerçekleşiyor. Olayların yaşandığı zaman bazen yıl, bazen mevsim, bazen de günün herhangi bir vakti şeklinde belirtilmiş.

Tema açısından, *Kaptan Cemal*'de öne çıkan temalar arasında zamanın akışı, geçmişle bugün arasındaki ilişki ve yaşanan olayların etkileri bulunuyor. Olaylar arasındaki geçişler ve zamanla ilişkili detaylar, okuyucuda merak uyandırıyor. Romanda olayların akışı içerisinde iyi ile kötünün mücadelesi anlatılmaktadır.

Anlatım özellikleri ise okuyucunun ilgi ve merakını canlı tutuyor. Geri dönüşler ve farklı zaman dilimlerindeki olaylar, romandaki anlatımı monotonluktan kurtarıyor. Ayrıca, Sıdkı Bey'in çiftliğinin tasvirindeki ayrıntılı betimlemeler durumu, ya da olayı okuyucunun zihninde canlandırmasını sağlıyor.

Kaptan Cemal romanında verilen mekân çeşitliliği okuyucuya dönemin farklı coğrafyalarını keşfetme imkânı sunuyor. Mustafa Âkif'in kaleminden çıkan *Kaptan Cemal* romanının teknik açıdan kusurları bulunmasına rağmen modern roman anlayışının bir yansıması ve ilk adımlarından olduğu söylenebilir. Dönemin sosyal yaşantısı ile kültürel yapısının yansıtıldığı romanda iyiler ve kötülerin mücadelesi neticede iyilerin kazanması üzerine kurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modern Türk Romanı, Kaptan Cemal, Mustafa Âkif,
Sosyal Roman

ABSTRACT

THE NOVEL TITLE KAPTAN CEMAL BY HATİPZÂDE

MUSTAFA ÂKİF BEY

(TRANSCRIPTION AND ANALYSIS)

Mohd Meraj JAMALI

The novel emerged as a writing genre in the West in the form of works describing knightly adventures. Over time, examples of novels began to be written on every subject that concerned human life. In Turkish literature, there were *mesnevis* and folk tales that were similar to novels and stories, not in form but in subject matter. The novel in the Western sense entered our literature in the nineteenth century in the form of translations and adaptations. Later, examples of novels began to be written. The novel *Captain Cemal* is a work that can be considered among the first examples.

Captain Cemal is a work written by Mustafa Akif under the influence of the modern novel approach. At the beginning of the novel, Rûmî September 1288 (Gregorian 1872) is stated as the year in which the main event takes place. The story extends to different times with flashbacks and events take place in various time periods. Sometimes the time of the events is specified as a year, sometimes as a season, and sometimes as any time of the day.

In terms of theme, prominent themes in *Captain Cemal* include the flow of time, the relationship between the past and the present, and the effects of events. The transitions between events and details related to time arouse curiosity in the reader. The novel depicts the struggle between good and evil within the flow of events.

Narrative features keep the reader's interest and curiosity alive. Flashbacks and events in different time periods save the narrative from monotony. Moreover, the detailed descriptions of Mr. Sıdkı's farm enable the reader to visualize the situation or event in his/her mind.

The variety of locations in the novel *Kaptan Cemal* offers the reader the opportunity to explore different geographies of the period. It can be said that the novel *Captain Cemal*, written by Mustafa Akif, is a reflection and one of the first steps of

the modern novel, despite some technical flaws. The fact that it reflects the social life and cultural structure of the period, that it includes the struggle between good and evil, and that the good guys win in the end makes the novel interesting.

Key Words: Modern Turkish Novel, Captain Cemal, Mustafa Âkif, Social Novel

ÖN SÖZ

Roman sadece okunup güzel zaman geçirmeye yarayan bir kitap değildir. Roman, insan ve toplum hayatına tutulmuş aynadır. Yazıldığı dönemdeki sosyal hayatı, toplumun meydana getirdiği kültürü, meydana gelen olayları; insanın yaşantısını, düşünce ve hayallerini yansıtır. Romanlar sayesinde farklı devirlerde yaşananları, düşünme şekillerini anlayabilir ve zaman içinde insan ve toplum yaşantısındaki değişimleri takip edebiliriz. Dolayısıyla romanlar tarih, sosyoloji, dilbilim gibi pek çok araştırma alanı için kaynak teşkil eder.

Çalışmada 1800'lerin sonu ve 1900'lerin başında Balıkesir'in Bandırma ilçesinde yaşayan ve Haydar Çavuş Camii'nde görev yapan *Mehmed Hamdi Efendi*'nin oğlu olan Mustafa Âkif'in Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan *Kaptan Cemal* adlı romanı incelenecektir. 1912 yılında yayınlanan Kaptan Cemal romanı, İkinci Meşrutiyet'le gelen özgürlük ortamının yazarlar üzerinde yeni arayışlara sebep olduğu ve bu arayışlar neticesinde içinde yaşadığı toplumu aydınlatmak isteyen aydınların yeni sorumluluklar üstlendiği dönemde ortaya çıkar. İstanbul'dan Anadolu'ya yönelme Bursa, İzmir ve Mersin gibi Anadolu şehirlerin olayların geçtiği mekân olarak kurgulanmasını sağlamıştır.

Eser roman tekniği bakımından kusurlar taşımakla beraber dönemin sosyal hayatına, insan davranışlarına, duygu ve düşüncelerine yer vermesi bakımından tez çalışmamıza konu olarak seçilmiştir.

Osmanlı Türkçesiyle yazılan roman öncelikle okunarak Latin harflerine çevrilmiştir. Çeviri sırasında günümüz kullanımında yazılış ve söyleyiş farklılıkları olan kelimelerin yazılışında Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu esas alınmıştır. Kelimelerin anlamca sadeleştirilmesi yoluna gidilmemiştir. Ancak Arapça ve Farsça tamlamaların çevirisinde birlik sağlanamadığından (kariin-i kiram) örneğinde olduğu gibi şekil özelliği korunarak yazılmıştır. Daha sonra roman Yapı, Tema, Dil ve Anlatım yönünden incelenmiştir. Yapının içerisinde olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekân alt başlıkları altında roman tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Romanın incelenmesinden sonra, denizcilikle ilgili denizcilikle ilgili terimlerin, deyimlerin ve günümüzde anlamının bilinmeme ihtimali olan kelimelerin tespiti ve anlamlarının verilmesi için sözlük bölümünün oluşturulmasıdır.

Düzeltilme yoluna gittiğimizde roman özelliklerini bozma, hataları olduğu gibi aktarma yapıldığında ise çalışmada kusur teşkil edeceği endişesi doğmuştur. Elimizde romanın ikinci baskısı bulunmaktadır ve çalışmanın sonunda yer alan tashih bölümünde eserde yapılan yanlışlar yerine doğru yazılışların gösterilmesi yoluna gidilmiştir. Çalışmamızda da tashihler dikkate alınarak belirtilen sayfalardaki hatalar düzeltilmiştir.

Çalışmada zorlandığım en önemli husus ise Hindistan kökenli olmam ve Türkçenin inceliklerine yeterince vâkıf olamamamdır. Delhi’de bulunan Jamia Millia İslamia Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiş olmama rağmen Türkçe’nin pratikte kullanımı konusundaki yetersizliğim metinleri kurgulamamda kusurların doğmasına, bunları düzeltmek için daha çok çaba göstermeme sebep olmuştur. Bütün bunlara rağmen yaptığım tez çalışması Türkçeyi daha iyi öğrenmemde önemli katkılar sunmuştur.

Bu tez çalışmasıyla, Osmanlı Türkçesiyle yazılan ve günümüze kadar Latin harflerine aktarılmayan Hatipzade Mustafa Akif tarafından yazılmış olan Kaptan Cemal adlı romanın, Latin harflerine aktarılarak incelenmesi ve böylece unutulmuş bir roman ve romancının Türk edebiyatına kazandırılması amaçlanmıştır.

Yoğun çalışma temposuna rağmen, değerli danışman hocam Adnan Uzun’un engin bilgi ve deneyimlerinden yararlandım. Anlayışlı yaklaşım gösterdikleri ve desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için kendisine içten teşekkürlerimi sunarım.

Yine tez çalışmasına konunun tespitinde ve kaynaklara ulaşmamda romanın tespitinde, roman ve yazarıyla ilgili bazı bilgilere ulaşmamda yardımcı olan Serkan Özbek’e, tezin şekillenmesinde hem teorik hem de pratik açıdan büyük bir destek aldığım Cihat Demirci’ye; büyük fedakârlıklarla yurt dışında lisansüstü eğitim almamı sağlayan aileme de teşekkürü borç bilirim.

Mohd Meraj Jamali

Bandırma 2024

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	1
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. ROMAN YAZARI HATİPZADE MUSTAFA ÂKİF'İN HAYATI VE AİLESİ	7
2. KAPTAN CEMAL ROMANININ İNCELENMESİ.....	9
2.1. Roman Hakkında	9
2.2. Romanın Özeti.....	13
2.3. Kaptan Cemal Romanında Yapı.....	17
2.3.1. Romanın Bölümleri	17
2.3.2. Olayın Aşamaları.....	18
2.3.3. Romandaki Kişiler.....	19
2.3.4. Romanda Mekân	33
2.3.5. Romanda Zaman	40
2.4. Tema	41
2.5. Kaptan Cemal Romanında Dil ve Anlatım.....	41
2.5.1. Cümle Yapısı.....	41
2.5.2. Tasvirler	43
2.5.3. Anlatım Tekniği	44
2.5.4. Geriye Dönüş Tekniği	45
2.5.5. Romanın Kelime Varlığı	46
2.5.5.1. Kaptan Cemal Romanındaki Denizcilik Terimleri	46
2.5.5.2. Kaptan Cemal Romanındaki Deyimler.....	47
2.5.5.3. Kaptan Cemal Romanındaki Tamlama ve Kelimeler	53
İKİNCİ BÖLÜM.....	62
METİN: KAPTAN CEMAL (Çeviri Yazı)	62
SONUÇ	193
KAYNAKÇA.....	195
ÖZGEÇMİŞ	197

GİRİŞ

Roman, Batı kaynaklı bir edebî türdür. Türk yazarlar Avrupa'dan örnek alarak kendi kültür ve edebiyat anlayışları çerçevesinde şekillendirerek Türk roman sanatını meydana getirmişlerdir. Roman sözcüğü, yedinci yüzyıldan sonra halk dilinde yazılmış anlatıları; on dördüncü yüzyıldan itibaren de önce nazım, daha sonra nesir olarak yazılan şövalye romanlarını ifade etmekte kullanılmıştır. Başlangıçta, romanlar görünüş itibarıyla destanlarla benzerlik göstermektedir. Ancak destanlar gerçek dışı öğeler taşısalar da tarihî özellik taşıyan olayları ve yaşamış kahramanları konu alıyordu. Romanlar ise tamamen hayalî öğeler taşıyorlardı. Romanlarda aşk ve kadının yer alması, destanlardan ayrılan en belirgin nitelikleridir (Arslan, 2017: 55).

Modern romanın ortaya çıkışı, Orta Çağ'ın sonlarında orta sınıf olarak da adlandırılan burjuvazinin genişlemeye başlaması ve Rönesans'tan sonra hızla yükselişe geçmesiyle bağlantılıdır. Burjuvazi sayesinde gelişen ticaret, zamanla, kapalı bir ekonomi ve toplum sistemi olan feodalitenin çözülmesine sebep olur ve Rönesans'la birlikte yeni bir sosyal yapı anlayışının ve dünya görüşünün ortaya çıkmasına yol açar. Daha gerçekçi Rönesans insanının sahneye çıkmasıyla şövalye romanları içerdikleri olağanüstü ve gerçek dışı boyutları yüzünden itibar kaybeder. Batıda yaşanan Rönesans sosyal ve bilimsel anlamda meydana getirdiği değişikliklerle beraber roman türünün de gelişmesini sağlamıştır. Şövalye romanlarının yaygın olduğu İspanya'da yine modern romanın öncüsü sayılabilecek örnekler meydana getirilmiştir. Miguel de Cervantes (1547-1616)'in ünlü *Don Kişot* (1605) adlı eseri en önemli örnektir. İngiltere'de Daniel Defoe'nun *Moll Flanders*'i (1722), Fielding'in *Tom Jones*'u (1749); Fransa'da Lesage'in *Gil Blas* (1715- 1735) ve Diderot'nun *Jacques le Fataliste*'i diğer örnekler arasındadır (Arslan, 2017: 56).

Fransız ihtilalinden sonra gerçekçi romanlar yazılmaya başlandı. On sekiz ve on dokuzuncu yüzyılda gerçekçi roman olarak nitelenebilecek örnekler arasında Goethe'nin *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları*, Henry Fielding'in *Tom Jones*, Charles Dickens'in *David Copperfield* ve *Büyük Umutlar*, Charlotte Bronte'nin *Jane Eyre*, Stendhal'in *Kırmızı ve Siyah*, Balzac'ın *Goriot Baba* ve Flaubert'in *Duygusal Eğitim* sayılabilir (Arslan, 2017: 60).

Avrupa'daki gelişimini ana hatlarıyla anlatmaya çalıştığımız Batı edebiyatlarında bir nesir türü şeklinde var olan roman, Tanzimat döneminde Batı edebiyatının tanınmasıyla

birlikte Türk yazar ve edipler tarafından Türk edebiyatında önce tercümeler, daha sonra da telif eserler şeklinde uygulanmaya başlanmıştır. Edebiyatımızdaki ilk roman örneklerine bakıldığında çeşitli teknik kusurlar göze çarpar. Zamanla Türk romanı gelişerek, olgunlaşarak başarılı eserlerin meydana getirildiği bir alan olmuştur. İlk Batı tarzıyla yazılan roman, 1872 sonuyla 1873 başlangıcında üç cüz olarak Şemsettin Sami'nin yayımladığı *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı eseri olduğu kabul edilir (Gürdal, 2020: 22).

Roman, olay, düşünce, duygu ve imgelerin insanlarda estetik duyguları harekete geçirecek bir tarzda, dil aracılığıyla söz veya yazıyla ifadesini amaç edinen bir biçimdir. İnsanların yaşadıkları macerayı veya yaşanabilme imkânı olan olayları; düşünce, duygu ve hayal dünyaları ile dış âlemde yaşadıklarını, toplumsal olayları veya durumları estetik üslup içerisinde mekân ve zaman ilgisi içerisinde anlatan yazı türüdür roman (Yakıcı vd., 2011: 356).

Bu türün yapısı incelendiğinde, temel öğeler olarak anlatıcı, kişiler, olay örgüsü, zaman ve mekân kavramları karşımıza çıkar. Romanın tarihsel gelişim sürecinde ortaya çıkan örneklerde kimi zaman olaylar, kimi zaman kişiler, kimi zaman da mekân ya da zaman önem kazanmış olmakla birlikte, bu öğeler romanın değişmez yapı taşlarıdır (Arslan, 2017: 65).

Roman, esnek özellikler gösteren edebî bir türdür. Hayatın ve tabiatın çeşitliliği gibi romanın da kendi dünyasında bir zenginliği vardır. İnsan davranışlarının anlık olarak değişebilmesi gibi roman da çok fazla farklılaşabilmektedir. Hayallerimizin zaman ve mekân tanımaz uçarılığı gibi o da yazarların hayal evrenlerinin her yerine ve her zamanına gidebilir. Roman, aynı zamanda duygular ve tepkiler dünyasının aynasıdır (Çıkla, 2015: 74).

Romanın insana ait her konuya yer verebileceği ifade kapsamında Tomris Uyar, Mrs. Dalloway adlı romanın tercümesinin sunuş bölümünde Virginia Woolf'un "*Yaşamı ve ölümü vermek istiyorum, sağlığı ve çılgınlığı; toplum düzenini eleştirmek istiyorum, işler hâlinde, en yoğun biçiminde.*" (Uyar, 2008: 5) sözünü nakleder.

Kurmaca temeline dayanan anlatılar gibi roman da anlatı söylemiyle dramatik söylemin iç içe geçtiği bir yapı gösterir. Roman, anlatma esasına dayalı bir metin olmakla birlikte gösterme/sahneleme tekniğini kullanmasıyla yansıtmacı karakter taşır (Arslan, 2017: 66).

Romanda anlatılanların gerçek ya da gerçeğe uygunluğu esastır. Ancak gerçeğin ne olduğu edebiyat eleştirmenlerince irdelenen bir konudur. Mesela, postmodern bir romancıya göre insan zihninin ve hayalinin ulaşabileceği, kurabileceği her şey "olabilir" olandır ve bu da gerçekliğe uyar. Yazara göre romanında anlattığı her şey gerçekliklerle uyum içerisindedir. Çünkü anlattıkları varoluşun, insan olanaklarının alanındadır ve her şey gerçeklik sınırları içindedir. Çıkla gerçekliği Milan Kundera'nın ifadesiyle, *Roman gerçekliği değil varoluşu inceler. Varoluş, olup bitenler değildir. İnsan olanaklarının alanıdır. İnsanın olabileceği her şey, yapabileceği her şeydir.*" şeklindeki ifadesini alıntılar (Çıkla, 2002: 112).

Kurmaca metinlerde kişilerin hangi zaman ve mekânda neler yaşadıklarını, iç dünyalarında olup bitenleri, zihinlerinden geçenleri, geçmişi, şimdiyi, gelecek zamanı kapsayacak biçimde aktaracak bir anlatıcıya ihtiyaç vardır. Anlatıcı roman kurgusunun temel öğelerinden olan yazarın hikâyeyi anlatmakla görevlendirdiği metne dayalı bir figürdür. Genellikle öyküler ya birinci tekil kişi ya da üçüncü tekil kişi ağzından yapılır. Anlatıcı birinci tekil kişi olduğunda kurmacanın içinde, üçüncü tekil kişi ise kurmacanın dışında yer alır. Anlatıcı ister dış-öyküsel isterse iç-öyküsel anlatıcı olsun olay, kişi, mekân ve zamanı belli bir bakış açısından sunar. Romanda bir başka bakış açısı da Tanrısal bakış açısıdır. Eğer üçüncü tekil kişi anlatıcı anlattığı olayın nerede, ne zaman, nasıl geçtiği, kişilerin tüm özellikleri, iç dünyaları hakkında gerekli olan her bilgiye sahip, her şeyi bilen, her yerde olabilen bir anlatıcı ise tanrısal konumda bir anlatıcı olarak adlandırılır. Bu anlatıcı için belli bir odak noktası yoktur. Stendhal, Balzac, Tolstoy gibi büyük yazarlar, tanrısal konumlu anlatıcı tarzını yaygın olarak kullanmıştır. Başka bir anlatı tekniği olan çerçeve hikâye tekniğine göre anlatıcı biçiminde, bir esas anlatı ve onun anlatıcısı vardır. Bir de anlatı içindeki hikâyelerin anlatıcı ya da anlatıcıları yer alır. *Binbir Gece*, *Decameron* gibi anlatılarda kullanılan çerçeve hikâye tekniğidir (Arslan, 2017: 67-68).

Roman türünde anlatıcı bir unsur olduğu gibi, zaman da romanın temel öğelerindendir. Olayın veya olayların gerçekleştiği zamanı belirtir. Olay varsa olayın geçtiği bir zaman dilimi de bulunmalıdır. Anlatıcı hikâyeyi nasıl anlatacağını bir zaman tasarımı içinde belirler. Anlatıcı hikâyenin olaylarını kronolojik, yani zaman sırasıyla ya da geri dönüşlerle, kimi zaman da ileri gidişlerle anlatır. Romanlarda zaman; nesnel zaman (kozmetik zaman, takvimsel zaman), hikâyenin zamanı (olaylar dizisinin takvimsel zamana uygun akışının

düzeni), söylemin zamanı (olayların anlatının içindeki dizilişinde yapılan değişikliklerle ortaya çıkan zamansal düzenleme) şeklinde üç özellikte karşımıza çıkar (Arslan, 2017: 69).

Kişi (şahıs) ögesi, romanın olay örgüsü içinde işledikleri, hareketleri, duygu ve düşünceleriyle öne çıkan asıl şahıslar ile olayların kurgulanışında arka planda kalan kişilerin oluşturduğu bir kişi kadrosunu oluşturur. Gerçek hayattan seçilen kişiler arasındaki ilişkiler, kahraman ya da başkişinin eylemleri zaman ve mekân unsuru içinde, belli bir tema etrafında kurgulandığında roman ortaya çıkar. Şahıs kavramı romanlarda tip ve karakter olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkar. Tip, ayırıcı özellikleri olan bir topluluğun, sosyal grubun veya sınıfın temsilcisi konumundadır. Tip, temsilcisi olduğu sosyal grubun medeniyet, kültür ve dünya görüşünü yansıtır. Karakter, kendine özgü bir hayatı, iç dünyası olan, farklılığıyla diğerlerinden ayrılan bireyin temsilidir (Arslan, 2017: 71-72).

Mekân, olayın geçtiği yeri gösteren diğer önemli bir unsurdur. Mekân, kimi zaman gerçeğe dayandığı gibi kurgu da olabilir. Olayların akışı içerisinde ve değişiklik göstermesine paralel olarak farklılaşır. Bir mekân barındırdığı objelerle birlikte düşünülmelidir. Açık bir mekân, bir doğa parçası söz konusu olduğunda anlatıcı ya da kişilerin bakış açısından görülen “şey”lerin anlatıda geçiyor olması bunların bir fonksiyonu olduğuna işaret eder. Kapalı mekânlar için de aynı durum geçerlidir. Bu “şey”lerin ne oldukları kadar algılanma biçimleri de kültürel bir arka planı işaret etmesi açısından önem taşır (Arslan, 2017: 74).

Olay örgüsü romanın temel unsurudur. Olay, tahkiye temelinde yaşananlar ve gerçekleşen durumlardır. Olaylar genellikle neden-sonuç ilgisine dayanır ve bir örgü şeklinde verilir (Arslan, 2017: 75).

Roman türleri edebiyat tarihçileri ve eleştirmenlerince farklılıklar gösterse de çalışmamızda, yayımlanmış romanların özelliklerinden hareketle sınıflandırma yoluna gidilecektir. Romanları ele aldıkları konular ve anlatış biçimleri yönüyle inceleyecek olursak:

Kimi romanların konularını tarihten, tarihî olaylardan ve kişilerden esinlenerek kurguladıkları olaylar üzerine temellendirdikleri görülmektedir. Tanzimat dönemi yazarlarından II. (Sarı) Selim -tahtta bulunduğu yıllar 1566-1574- (Emecen, 2009: 414) döneminde İran’la yapılan savaşta vatansever bir kahramanın başından geçenlerin anlatıldığı

Namık Kemal'in *Cezmi* adlı eserinin, Ahmet Mithat Efendi'nin bir yeniçeriyle evlenen Ayşe adlı kadının yaşadığı trajik olaylar etrafında, Osmanlı Devletinin gelişmesinde ve yayılmasında önemli rolü olan ancak devletin son dönemlerinde ayaklanma ve isyanlarla büyük sorunlara neden olan yeniçerilerin ahvali gözler önüne serilen *Yeniçeriler*'inin, Tarık Buğra'nın Osmanlı Devletinin kurucusu olan Osman Gazi'nin bey oluşu, devlet kurma ve bölgede hüküm sahibi olma çabalarının anlatıldığı *Osmancık*'ının, Kuvayımiliye ve Türk Kurtuluş Savaşının konu edildiği *Küçük Ağa*'sının, Osmanlı Beyliği'nin aşiret hâlindeyken yaşantısının, gelenek ve göreneklerinin ele alındığı, daha sonra aşiretten devlet oluşunun anlatıldığı Kemal Tahir'in *Devlet Ana*'sının ve bunun gibi daha birçok eserin örnek teşkil ettiği roman türleri **Tarihî Romanlar** olarak adlandırılır.

İskoç yazar Robert Louis Stevenson'un bir adada bulunan hazineyi bulmaya çalışan kişilerin başlarından geçenleri ilginç tarzda anlattığı *Hazine (Define) Adası*, bir denizci olan Hasan'ın mesleği gereği yaptığı yolculukların, gezdiği yerlerin özellik ve kültürlerinin, korsanlara esir olması, çeşitli badirelerden sonra kurtuluşunun anlatıldığı Ahmet Mithat Efendi'nin *Hasan Mellah* adlı romanı genel toplum yaşamı içerisinde pek karşılaşılmayan, şaşırtıcı, tehlikeli, sürükleyici, riskli, esrarengiz olayları anlatan romanlar **Macera (Serüven) Romanı** şeklinde adlandırılabilir.

Türk edebiyatında Ahmet Midhat Efendi'nin 1883'de yazdığı "Esrâr-ı Cinâyât", Agatha Christie'nin Ortadoğu'dan hareket eden Orient Ekspres adlı trende işlenen cinayeti çözmeye çalışan dedektifin başından geçenlerin anlatıldığı, Türkçeye Doğu Ekspresinde Cinayet adıyla tercüme edilen romanda, simgebilim profesörünün karşılaştığı ilginç ve esrarengiz olayları çözmeye çalıştığı Dan Brown'un Türkçeye Cehennem adıyla çevrilen romanda olduğu gibi, ipuçlarından ve alametlerden hareketle bir araştırma ve izlemeyi, bir suçluyu takip edip bulmayı anlatan eserler **Polisiye Roman** şeklinde anılabilir.

Kürek mahkûmiyetinden sonra topluma adapte olmaya çalışan roman kahramanı etrafında gelişen olayların anlatıldığı Victor Hugo'nun *Sefiller*'inde, iyi bir eğitim ve terbiye almış roman kahramanının uygunsuz bir kadına âşık olmasıyla gelişen olayların yer aldığı, Namık Kemal'in *İntibah*'ında, II. Abdülhamit devri İstanbul'unun çeşitli yönleriyle anlatıldığı Halide Edip Adıvar'ın *Sinekli Bakkal*'ında, Orhan Kemal'in kırsaldan büyük şehirlere göç eden insanların yaşadığı yeni hayata uyum sağlarken yaşadıklarının anlatıldığı *Bereketli Topraklar Üzerinde*'sinde olduğu gibi, toplumun bir parçası olan insanı derinden etkileyen

sosyal ve siyasi olayları, inançları, insan davranışları üzerinde tesiri olan töreyi eleştirel tarzda alıp anlatan romanlar, **Sosyal Roman** olarak tasnif edilebilir.

Bazı romanlarda olay geri plandadır. **Psikolojik (Tahlil) Romanı** olarak adlandırabileceğimiz bu tür romanlarda dış âlemdeki olayların ve durumların roman kahramanlarının iç dünyasında meydana getirdiği etki, davranış biçimleri ayrıntılı şekilde anlatılır. Fransız yazar Madame de La Fayette'in evli ve kocasına bağlı ancak duygularına hâkim olamayıp başka bir erkeğe âşık olan bir kadının iç çatışmalarının anlatıldığı *Princesse de Cleves*'i, Peyami Safa'nın içinde bulunduğu toplumla değerler çatışması yaşayan bir aydının iç dünyasının tahlil edildiği *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* bu özellikteki romanlardır.

Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, Necip Fazıl Kısakürek'in *Kafa Kâğıdı* gibi romanlarda yazarın kendi hayatını tamamen veya hayatından kesitlere yer vererek anlattığı **Otobiyografi** niteliğindeki romanlar yanında; Amerikalı yazar Alex Haley'in *Malcolm X*, Türk edebiyatında Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı: Mustafa İnan* adlı romanlarda olduğu gibi başkalarının hayatlarını konu edindikleri **Biyografi** niteliğinde romanlar da vardır.

Bazı romanlar da vardır ki hayal gücü ürünüdür, bir nevi çağdaş masal niteliğindedir. Masallardan farklı olarak gelişen bilim ve teknolojinin etkisiyle kurgulanan olaylara dayanan bu tür romanlar **Fantastik** unsurlar taşırlar. Jules Verne'in *Arzın Merkezine Seyahat*, *Aya Yolculuk*, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Gulyabani* romanları bu özellikteki romanlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ROMAN YAZARI HATİPZADE MUSTAFA ÂKİF'İN HAYATI VE AİLESİ

Mustafa Akif'in hayatı hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Kökleri Afyon civarında, Aziziye kazasında, Pornek Köyünde, Haremeyn aşiretinin Cihanbeyli boyu olarak bilinen eski bir Türk ailesinin köklerine dayanmaktadır (Rûhi Naci, 1926: 3).¹ Dedesi Hacı Mustafa Efendi'dir. Dedesi küçük yaşlarda vebadan dolayı kardeşlerini kaybetmiştir. Köyü terk edip yedi yıl sonra oğlu Mustafa Efendi'yi de yanına alarak hafızlık eğitimi için Bolvadin'e gitmiştir. Dört yıl sonra babası vefat etmiştir. Babasının vefatından sonra medresede kalarak eğitimine devam etmiş; farklı yerlere giderek değişik hocalardan da dersler almıştır. Eğitimini İstanbul'da tamamlamak isteyen Mehmet Hamdi Efendi hocalarının görüşünü de alarak Bandırma'ya, Bandırma'da biraz kaldıktan sonra İstanbul'a gider. Şehzadebaşı medresesinde bir yıl kaldıktan sonra Bandırma'ya geri döner ve imamlığa başlar. Ardından baş müezzinin kızı Hatice Hanım'la evlenir. Hacı Mustafa Efendi hicri 1313 yılında vefat eder (Kaplan, 2021: 3).

Mustafa Akif'in babası Mehmet Hamdi Efendi 1852 de Bandırma'da doğar. Babasının ısrarı üzerine İstanbul'da medrese eğitimi alarak hafız olur. İstanbul'daki medrese eğitiminden sıkılan Mehmet Hamdi Efendi, İzmir'e oradan da Kahire'ye gider. Kahire'de Gülşen Tekkesine giden Mehmet Hamdi Efendi orada dersler alır (Kaplan, 2021: 9). Oğlunu merak eden Mustafa Bey peşinden Kahire'ye giderek onu Bandırma'ya geri getirir. Tahsilini tamamladıktan sonra Bandırma'da Haydar Çavuş Camii hatipliğini babasından devralır. Burada kıraat, ilmihal gibi dersler verir. Altmış yıl boyunca imamet vazifesini yerine getirir. Şekerci Ahmet Kaptan'ın kızı Hafize Hanım'la evlenir, bu evlilikten üç çocuğu meydana gelir. Bunlar Saatçi adıyla bilinen Remzi, Mustafa Akif ve Ahmet Vasfi'dir. Mustafa Akif içlerinde büyük olanıdır. Mehmet Hamdi Efendi, Yunanlıların Bandırma'yı terk ederken 16-17 Eylül tarihinde çıkardıkları yangından sonra ailesiyle birlikte Balıkesir'e göç eder. Mehmet Hamdi Efendi geniş bilgi ve ince zevk sahibi ve döneminin edebiyat, sanat, şiir ve mûsikisine hâkim, tarih ve fen bilimlerine meraklı hazırcı cevap biri simasıdır. Hastalığına

¹ Balıkesir'de yayımlanan Türk Dili gazetesinde Mehmed Hamdi Efendi'nin ölümü üzerine kaleme alınan yazıda da "Merhum, Haremeyn Aşireti'nin Cihanbeyli cemaatine mensup en eski Türk ailelerdendir, denilmektedir. "Müessif Bir Ölüm", Türk Dili, 31 kânunuevvel 1993, Yıl 8, Sayı 4096, Balıkesir.

kadar çalışmayı bırakmamış, gençlere örnek münevver bir yazardır (Kaplan, 2021: 6). Aynı zamanda ava olan merakından dolayı Karesi bölgesi coğrafyasına da hâkimdir. Vakit geçirmek içinde çeşitli el işçilikleriyle uğraşıp boş durmayan Mehmet Hamdi Efendi 1933 yılında seksen bir yaşında vefat eder (Kaplan, 2021: 3).

Mehmet Hamdi Efendi yazı hayatına 60 yaşında geçirdiği bir hastalıktan sonra doktorların ona 12 yaşından beri içtiği sigarayı bırakmasını söylemeleri üzerine başlar. Kendini yazıya veren Mehmet Hamdi Efendi her zaman defter kalemle birlikte kırlara çıkarak iki üç sene içerisinde pek çok roman yazar. Mehmet Hamdi Efendi şöhretini bu eserlerden alır.

Mustafa Akif'in kardeşi olan Ahmet Vasfi Bey ise Hukuk Fakültesini bitirerek Bandırma'da ve Ankara'da avukatlık yapar. Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra başlayan Birinci Cihan Harbine yedek subay olarak Kuvayımillîye teşkilatına katılır. Vasfi Bey, 1931 Balıkesir milletvekilliğine seçilir. Ardından Maliye Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine alınarak yirmi yıl hizmetten sonra emekli olur. 1985'te koroner yetmezliğinden vefat eder. "Osmanoğulları'nın Varlıkları ve 2. Abdülhamit'in Emlâki" adlı önemli araştırmasının yanında "Türkistan'dan İstanbul'a" isimli bir romanı ve "1. Dünya Savaşı Yılları ve Kafkas Cephesi Anıları" isimli bir anı kitabı ve hukuk alanında yayınlanmış makaleleri mevcuttur. (https://bandirmamanset.com/kose-yazilari/av_vasfi_sensozen-13888.html, 2021)

Saatçi olarak bilinen diğer kardeşi Remzi Efendi hakkında bilgiye sahip değiliz.

Mustafa Akif Bey'in ne zaman doğduğu, eğitimi ve diğer hususlarla ilgili konularda bilgilere rastlanamamıştır. Karesi Kız Muallim Mektebinde fen bilimleri öğretmeni olarak görev yaptığı bilinmektedir (Rûhi Naci, 1926: 3). Mustafa Akif Bey, Kaptan Cemal romanının yazarıdır. Meşrutîyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanında Yeni Açılımlar adlı makalesinde Kaptan Cemal romanının yayın yılını 1912 olarak verir. Bekir Efendi – Karagöz Matbaasında yapılır². "Hatîpzâde" ön adını kullanan Mustafa Akif'in içeriği aynı olup fakat adında karar verilemeyen "Çanakkale'den Çamlıca'ya" ve "Esrâr Dalgası" adlarını taşıyan basılmamış bir kitabı daha vardır (Kaplan, 2021: 15).

² Hatib-zâde Mustafa Âkif, Kaptan Cemâl, İstanbul: Gülsen Kütübhânesi Sahibi A.B, Tevhid-i Anâsır Matbaası, 1328/1912

2. KAPTAN CEMAL ROMANININ İNCELENMESİ

2.1. Roman Hakkında

Çalışmada 1800'lerin sonu, 1900'lerin başında Balıkesir'in Bandırma ilçesinde yaşayan ve Bandırma Haydar Çavuş Cami'nde görev yapan Mehmed Hamdi Efendi'nin oğlu Mustafa Âkif tarafından yazılan ve yaşadığı devrin sosyal hayatına dair bilgiler veren *Kaptan Cemal* adlı eseri tahlil edilmeye çalışılacaktır.

Tez konusunu araştırırken üniversitemizin bulunduğu bölgenin tarihine, kültürüne ışık tutacak bir konu olmasının yararlı olacağı kanaatiyle bu yönde araştırma yapma yoluna gidildi. Gerek danışman hocam gerek tarafımca yapılan araştırmalar sonucunda Bandırma'da eğitimci olarak görev yapan Serkan Özbek'ten Mustafa Âkif'in *Kaptan Cemal* adlı romanının olduğu ve üzerinde çalışılmadığı, eserin de yine Bandırma İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünde şube müdürlüğü yapan Cihat Demirci'de olduğu bilgisi alındı. Dolayısıyla üzerinde çalıştığımız eser Cihat Demirci'den temin edilmiştir. Bunun üzerine Osmanlı Türkçesi olarak yazılmış olan roman yüksek lisans tezi olarak çalışılmaya başlandı. Mustafa Âkif tarafından yazılan ve 1912 yılında yayımlanan *Kaptan Cemal*, yazarının Bandırma'da yaşamış olması ve Bandırma'nın mekân olarak roman kurgusu içinde yer alması sebebiyle ayrıca önem taşımaktadır.

Kaptan Cemal romanının ebatları on dokuz santimetre uzunluk, on iki santimetre genişliktedir. Romanın sayfa sayısı iki yüz otuz dördtür. Kitabın ön kapağında romanın adı, müellifin adı, neşreden bilgileri, kaçınıcı baskı olduğu, basıldığı matbaa adı ve basım yılı mavi renkte bir yazı ile verilmekte, ayrıca yine aynı renkte elle çizilmiş büyük bir yelkenli vapur resmi yer almaktadır.

Romanın arka kapağında eserin fiyatı, kaç kısımdan meydana geldiği, Gülşen Kütüphanesi tarafından yayımlanmış ve kütüphanede mevcut olan kitap listesi fiyatlarıyla beraber yine mavi renkli bir yazı ile verilmiştir.

İç ön kapakta dış kapakta bulunan resim dışında diğer bilgiler tekrarlanmaktadır. Romanın sonunda yanlışların tashih edildiği tablo bulunmaktadır.

Kapak Bilgileri Ön dış kapak		
KAPTAN CEMAL		
BÜYÜKÇE YELKENLİ VAPUR RESMÎ (Sinavrid Vapuru)		
Sahip ve Naşiri:		Muharriri:
Gülşen Kütüphanesi Sahibi A?.B		HATİP-ZÂDE MUSTAFA ÂKİF
	İkinci Tab'ı	
(Bekir Efendi-Karagöz Matbaası)		
Dersaadet: Vezir Han		
Sene 1328		

Ön iç kapak

KAPTAN CEMAL		
Muharriri: HATİP-ZÂDE: MUSTAFA ÂKİF		
	(Sinavrid Vapuru)	
Sahip ve Naşiri: Gülşen Kütüphanesi Sahibi A?.B		
	(Tevhid-i Anasır Matbaası) Vezir Hanında numara 60	

Arka dış kapak

Fiyatı Beş kuruştur
<i>Kaptan Cemal</i> , dört kısım üzerine mürettep olup: Birinci kısım: Sirkat ve Takip - İkinci kısım: İsmet - Üçüncü kısım: Söğütlü Çiftlik - Dördüncü kısım - Netice'den ibarettir.
Gülşen Kütüphanesinde külliyetli bulunan kitapların esamisi

Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınan *Kaptan Cemal* romanı 335 sayfadan meydana gelmektedir. Olayın geri dönüşlerle anlatıldığı dört bölümden oluşmaktadır. Roman sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Yazıldığı devire göre Arapça ve Farsça kelimelerin ve tamlamaların kullanımının az olduğu söylenebilir. Karşılıklı konuşmalarda ve tahkiye bölümlerinde sade bir dil kullanılırken, olay yerinin, kişilerin veya bir durumun tasvir edildiği bölümlerde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların kullanımı dikkat çeker. Ayrıca diyaloglarda kullanılan ifadelerin günlük kullanımdan seçilmesi de üzerinde durulması gereken diğer bir husustur.

Olay örgüsünü yakın tarihin siyasi ve sosyal yaşamının şekillendirdiği *Kaptan Cemal*'de, herşeyi bilen, gören, duyan anlatıcının hâkim, tanrısal bakış açısıyla anlatım başlar: “Bu kısma romanın ilk cümlelerinden bir paragraflık alıntı yapılabilir.” Daha sonra romanda teknik bakımdan bazı hatalar da göze çarpar. Yazar zaman zaman anlatımı yarıda kesip açıklamalarda bulunur: “*Şu vakte kadar muhaverelerini dinlediğimiz adamlar hakkında zahiren bazı malumat verelim: Yanko, dediğimiz adam, tahminen kırk yaşlarında, orta boylu sarı saçlı, sarı bıyıklı, kırmızı çehreli bir Rum olup kaşlarının ve bıyıklarının daimi olan vaziyetinden gayet tuhaf bir adam olduğu anlaşılıyordu. Kaptan'a gelince; uzun boylu, geniş omuzlu, gür siyah bıyıklı, güzel çehreli “Cemal” namında bir Türk olup müdevver fakat gayetle siyah olan gözlerinin parlaklığı, fetanet ve ifrat derecede olan zekâvetine delalet ediyordu. Since hemen yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında kadar tahmin olunabilirdi.[s.10]*”; “*Bu suretle yollarına devam ederek deniz kenarında bir kahveye girdiler. Eskiden rıhtım olmadığı için Galata'nın sahili gayrimuntazam olup şimdiki gibi büyük kapılar ve gazinolar yoktu. Yalnız gemicilere mahsus olmak üzere ufak ve gayrimuntazam bir iki kahve var idi ki işi düşmedikçe bu kahvelere hariçten hiç kimse uğramazdı. İşte bizim gemiciler de bunlardan birine girmiş olduklarından bir tahta masanın*

başına karşılıklı oturarak birer kahve ısmarladıktan sonra...” [s.12-13] ifadelerinde olduğu gibi zaman zaman yazar anlatımı keserek çeşitli açıklamalarda bulunur. Teknik bakımdan hatalar yanında imlâ bakımından yapılan hatalar da dikkat çeker. Romanın sonunda yer alan düzeltme cetvelinde bazı düzeltmeler yapılmıştır. Bu durum romanın birkaç defa basıldığını göstermektedir. Ancak düzeltmelere rağmen elimizdeki baskıda da imlâ hataları ve tutarsızlıklar devam etmiştir.

Kaptan Cemal romanının olay örgüsünde yakın tarihin siyasi ve sosyal yaşamından kesitler iyilerle kötülerin mücadelesinden hareketle verilir. Roman, paragöz bir adam paragöz bir adam olan *Nazmi*’nin kısa zamanda zengin olmak amacıyla varlıklı olan amcasını ve çocuklarını öldürerek malını mülküne konmasıyla başlar. Para hırsıyla gözü dönen *Nazmi* bir ailenin hayatını felakete sürükler. Romanda bir anne ve babanın evlatlarını korumak için yaşadıkları sıkıntılar konu edilir. Biri kız diğeri erkek iki evlada sahip olan aile, kızlarının eşkıyalar tarafından kaçırılmasına engel olamaz ve oğullarını korumak için uzaktaki dayısına göndermeyi çare olarak bulur. Beş yaşında kaçırılan kız çocuğunun karanlık bir mağarada birkaç yıl tutulmasından sonra köle tüccarına satılması ve büyük tehlikeler atlatıp, korkunç olaylar yaşayan genç kızın, yine kardeşi gibi çeşitli badireler atlatan erkek çocuğuyla garip tesadüfler sonucunda kavuşması anlatılır. Kaçırılan beş yaşındaki kız çocuğunun kaçırıldıktan sonra anne ve babasız olur ve birkaç sene tek başına karanlık bir mağarada tutulmasındanve sonrasında paragözlü heriflerin kızı köle tüccarına satıp kaçmasından söz edilir. Büyük tehlikeler ve korkunç olaylar yaşayan genç kızın romanın devamında hayatını güzel geçirdiğinden, ikinci evlatları erkek çocuğun yine atlattığı badirelerden sonra kız kardeşine ve ailesine tesadüfen kavuşması ifade edilir.

Kaptan Cemal romanı iyilerin yazanması, kötülerin kaybedip cezalarını çekmesiyle neticelenir.

Çalışma sırasında öncelikle Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan roman okunarak Latin harflerine aktarılmıştır. Aktarma sırasında Arapça ve Farsça kelimelerin güncel kullanımı esas alınırken tamlamaların eserdeki kullanımına bağlı kalınarak aktarımı yoluna gidilmiştir.

Eserin okunmasından sonra roman hakkında bilgi verilip romanın teknik özellikleri yapı tema, dil ve anlatım yönünden incelenmiş daha sonra bilinmeyen kelimeler, deyimler

ve denizcilikle ilgili terimler tespit edilerek anlamları verilmiştir. İnceleme çalışmasının sonuna roman metni eklenmiştir.

Bu çalışmayla Osmanlı Türkçesiyle yazılıp yayınlanmış, Latin harflerine aktarılmadığı için unutulmuş bir romanın Türk edebiyatına kazandırılması ve yazıldığı devrin siyasi ve sosyal hayatından izler taşıyan, özellikle üniversitemizin bulunduğu bölgenin tarihine ve kültürüne hizmet eden bir eserin gün yüzüne çıkarılmasını sağlamış bulunmaktayız.

2.2. Romanın Özeti

Sosyal roman sınıflandırması içerisinde ele alabileceğimiz Kaptan Cemal romanında bir ailenin hikâyesi anlatılır. Romana konu olan ailenin beş bireyi vardır. Ailede Sıdkı Bey, karısı Bedriye Hanım, oğlu Şevket, kızı Kâmile ve aile tarafından evlat gibi sevilen yardımcıları Ahmet'tir. Bu romanda olaylar iç içe geçmiş bir şekilde, zaman zaman geriye dönüşler şeklinde anlatılmakta, olayın akışı içerisinde romanın konusuna farklı kişiler katılmakta, beklenmedik gelişmeler yaşanmaktadır.

Sıdkı Bey, Mersin yakınlarında Soğuksu adı verilen derenin kıyısında kurulmuş olan köyde kendi halinde yaşayan, güngörmüş bir çiftlik sahibidir. Bir akşam misafir gelen arkadaşlarıyla sohbet ederken arkadaşlarından biri olan Nuri Bey'in konuşmadan kendisini gözleriyle incelediğini fark eder. Sıdkı Bey ona sebebini sorduğunda Nuri Bey, babasının kendi dedesinden aldığı çiftliğin parasını verilmediğini söyler. Dolayısıyla Sıdkı Bey'in kendisine borçlu olduğunu iddia eder. Sıdkı Bey çiftliğin parasının kayınbiraderi Şadi Bey'e verildiğini söylerse de Nuri Bey kabul etmeyerek iddiasında ısrar eder. Sıdkı Bey olayın hakikatini öğrenmek için babasının arkadaşı Niyazi Bey'e gider. Niyazi Bey, Nuri Bey'in dedesinin zor durumdayken çiftliğin satılıp parasının piyasadan daha fazla fiyattan alındığını söyler. Niyazi Bey her şeyi anlatır ve babasının iyi bir insan olduğunu da ifade eder.

Nuri Bey'in asıl amacı Sıdkı Bey'in çiftliğine ve tüm mal varlığına sahip olarak ondan intikam almaktır. Bir hafta sonra Nuri Bey kendi adamlarını Sıdkı Bey'in çiftliğine baskın için gönderir, amacı Sıdkı Bey'i ve ailesini öldürüp çiftliğine el koymaktır. Ancak Sıdkı Bey böyle bir saldırıyı tahmin ettiği için hazırlık yapar ve adamlarıyla savunur. Bütün gayretlerine rağmen beş yaşındaki kızının kaçırılmasına engel olamazlar. Sıdkı Bey ve Bedriye Hanım akıllı kararlar alırlar. Kızlarının kaçırılmasına çok üzülürler ancak ellerinden bir şey gelmez, diğer çocuklarını da kaybetmek istemezler. Oğulları Şevket'i büyük bir

demir tüccarı olan aynı zamanda on iki kadar yelkenli gemisi olan dayısı Bedri Bey'in yanına göndermek zorunda kalırlar.

Şevket dayısı ile denizdeyken şiddetli fırtınaya yakalanırlar neticede gemi batar. Şevket bir tahta parçası üzerinde bayılmış vaziyette oradan geçmekte olan bir geminin tayfası tarafından kurtarılır. Şevket uyandıktan sonra kendini tanımadığı başka bir gemide bulur. Geminin kaptanı Mösyö Lüsiyen'dir. Şevket, kendisine sahip çıkan ve yardımcı olan Lüsiyen'e çektiği acıları anlatır. Şevket babasına da gidemeyeceğini bilir. Lüsiyen'in evladı yoktur. Şevket'i evladı gibi kabul eder ve yanına alır. Lüsiyen ona Cemal adını verir. Bir sene Lüsiyen ile Mısır'da kalan Cemal Fransızca'yı iyice öğrenir. Sonra kaptanlık mesleği için İtalya'nın Torino şehrine gider. Cemal, babası Sıdkı Bey'le sürekli mektupla haberleşir. Dayısı Bedri Bey'in o fırtınadan kurtulmuş olduğunu haber alınca ona da mektup yazar.

Nuri Bey beş yaşındaki kızı kaçırp bir mağarada yalnız bırakır. Niyeti kıza müşteri bulup köle olarak satmaktır. Durum üç dört ay sürer. Neticede kızı Muhammed Ağa adında bir köle tacirine satıp kurtulurlar.

Köle tüccarı Muhammed Ağa kızın adını İsmet koyar. Herkes onu artık yeni adıyla tanır. Muhammed Ağa İsmet'i yedi sekiz yaşına kadar kendi yanında büyütür. Sonra iki yüz lira ile İstanbul'da Ayasofya civarında Yerebatan mahallesinde oturan zengin bir ipek tüccarı olan ve evlatlık bir kız çocuğu edinmek isteyen Sadık Efendi'ye satar.

Sadık Efendi çocuğu olmadığından İsmet'i çok sever, eşi Zekiye Hanım da İsmet'i çok sever, adeta üzerine titrerler. İyi bir eğitim almasını sağlarlar. Sıdkı Bey'in Bursa'da yaşayan ipek tüccarı zengin arkadaşı Kerim Efendi ile uzun zamandan beri süren arkadaşlıkları vardır. Bu dostluklarını pekiştirmek için Kerim Efendi, oğlu Şefik Efendi ile İsmet'in evlenmesini Sadık Efendi'ye teklif eder. İsmet'in isteklerine önem veren SadıkEfendi, İsmet'in istemesi durumunda teklifini kabul edebileceğini belirtir. İki arkadaş böyle anlaşırlar. Kerim Efendi İsmet'i oğlu Şefik Efendi'yi görüp tanınması için beraberinde Bursa'ya götürür.

İsmet'i kaçırp tüm malına sahip olmak isteyen Nazmi onu takip ederek Bursa'ya gelir. Nazmi ilk fırsatta kendi adamları ile Kerim Efendi'nin evine hücum eder. Bu saldırıda ailesini korumak isteyen Şefik Efendi vurulur. Kaptan Cemal Bey, dayısını ziyarete gelmişken yakın arkadaşından gece geç vakitte dönerken İsmet'i kaçıran Nazmi'ye rast gelir.

İsmet'i zorla gemiye doğru götürürken Kaptan Cemal Bey İsmet'i Nazmi'nin elinden kurtarır. İsmet'ten olanları öğrenerek misafir olduğu Kerim Efendi'nin evine bırakır. Birbirini seven Şevket ve İsmet başlarına gelen olaylar için üzürlüler. Kerim Efendi ve Vehbiye Hanım gençlerin aralarındaki sevgiyi görünce Sadık Efendi ve Zekiye Hanım'dan Bursa'ya gelmelerini isterler. Böylece Şefik Efendi ile İsmet nişanlanırlar.

Kaptan Cemal Bey büyük bir felaketten kurtardığı İsmet'e âşık olur. İsmetsiz yaşamayacağını düşünür. Kaptan Cemal İsmet'in nişanlı olduğunu ve nişanlısını sevdiğini bildiği için evlenmelerinin imkânsız olduğunu düşünür. Bu nedenle intihar etmeye karar verir. İntihar etmeden önce bütün varlığını kendilerine bıraktığını, hizmetçisi Fatma Kadın ve Fatma Kadın'ın kızı Zehra'ya yazdığı mektupta anlatır. İntihar etmekle etmemek arasında karar veremeyen Kaptan Cemal Bey günlerce düşündükten sonra İsmet'i kaçırmaya karar verir.

İstanbul'da, Kaptan Cemal Bey Galata'da dolaşırken eski gemicisi olan Yanko ile karşılaşır ve İsmet'i kaçırma planı yaparlar. Bütün hazırlıkları yapıp gece geç saatlere kadar bekledikten sonra sandalla Anadolu Hisarı'ndaki köşke yani Sadık Efendi'nin evine çıkarlar. Ama Nazmi, Kaptan Cemal Bey'den önce köşkün hizmetçisinin yardımıyla içeriye girip İsmet'i kaçırmaya İzmir'e götürür. Kaptan Cemal Bey Nazmi'nin gemisinde adı Halit olan tayfayı kaçırp her şeyi öğrenerek İzmir'e gider. Gece geç vakitte Kaptan Cemal Bey adamları ile Halit'in gösterdiği köşke gider. Köşke girerek zarar vermeden İsmet'i Nazmi'den kurtarmanın çaresini düşünürler.

Öte yandan o gece İsmet kendisiyle zorla evlenmek isteyen Nazmi ile tartışmaktadır. Zeki bir kız olan İsmet Nazmi'nin asıl niyetinin farkındadır. Nazmi sarhoşken zaten asıl niyetini ağzından geçirir. Daha sonra odasına çekilen Nazmi sarhoşluğun tesiriyle sızıp kalır. Bütün bu yaşadıklarından dolayı yorgun düşen İsmet zor da olsa uykuya dalar. Gecenin ilerleyen saatlerinde uyanır gibi olduğunda Kaptan Cemal ve adamlarının fısıltılarıyla uyanır. Onların kim olduğunu öğrenmek için duvara yaklaşp gizlice seslerini dinler. Nazmi'nin adamları olmadığına emin olduktan sonra kendisi onlara teslim olur. İsmet, karşısında Kaptan Cemal, Halit ve Yanko'yu görünce çok sevinir, kendisini kurtarmak istediklerini anlar ve onlara teslim olur. Kaptan Cemal Bey İsmet'e onun babasına teslim etmekten söz eder ve beraber İstanbul Üsküdar'daki evine giderler.

Orada Fatma Kadın ve onun kızı Zehra ile karşılarlar. Yorgunluktan herkes dinlenmeye çekilir. İsmet uyurken Şefik'in adını sayıkladığını Zehra duyar. İsmet uyandıktan sonra Zehra ile sohbet eder. Zehra, Kaptan Cemal Bey'in nasıl iyi bir insan olduğunu ve ailesine yardım ettiğini ve İsmet'i sevdiğini ona anlatır. İsmet, Kaptan Cemal Bey'i sevdiğini hiç kabul etmez, çünkü Şefik ile nişanlıydı ve onu seviyordu.

O sırada postacı, Kaptan Cemal Bey'e hitaben yazılan bir mektubu Zehra'ya verir. Kaptan Cemal mektubu açtığında Mösyö Lüsiyen'in bir aydan beri hasta olduğunu ve yatakta düştüğün okur. Cemal Bey Yanko'ya, İsmet'in kendisi eve gelinceye kadar evden bir yere çıkmamasını tembihleyerek hemen Mısır'a yola çıkar.

Kaptan Cemal Bey uzun zamandan beri ailesine mektup yazmamıştır. Sıdkı Bey ve Bedriye Hanım haber vermeden oğlunun evine gelirler. Orada Fatma Kadın onları ağırlar. Sonra Fatma Kadın Bedriye Hanım'ı İsmet'in odasına götürür. İsmet Bedriye Hanım'a her şeyi anlatır ama nereli olduğunu bilmediği için yerini söylemez. Sadece erkek kardeşinin adını bilmektedir. İsmet erkek kardeşin adının "Şevket" olduğunu söyleyince Bedriye Hanım'ın şüphesiz öz kızı olduğunu anlar ve onu asıl adıyla "Kâmile" diye çağırır. İsmet'in asıl adı Kâmile'dir. Birbirlerine sarılıp ağlarlar. Dışarıda dolaşmak üzere evden çıkan Sıdkı Bey geri dönünce Bedriye Hanım güzel haberi ona da söyler. Baba da kaybolan kızına kavuştuğu için mutludur.

İsmet, Yanko'yla Sadık Efendi'ye bir mektup yollar. İsmet, Sadık Efendi'ye kendisinin hayatta olduğunu ve ailesine kavuştuğunu, bulunduğu eve gelmelerini istediğini yazmaktadır. Sıdkı Bey, Zekiye Hanım, Kerim Efendi Vahbiye Hanım ve Sabri Efendi çok mutlu olurlar. Akşama herkes bir yere toplanır ve sohbet ederler. O sohbette Kaptan Cemal Bey geri döndüğünde İsmet'in düğününü yapmayı kararlaştırırlar.

Bütün bunlar yaşanırken Kaptan Cemal'in göndermiş olduğu mektubu Yanko, Sıdkı Bey'e verir. Mektupta Kaptan Cemal, Mısır'dan Mösyö Lüsiyen ile beraber hareket ettiğini ve perşembe günü yanlarında olacağını yazmaktadır.

Belirtilen gün geldiğinde herkes Kaptan Cemal Bey'i karşılamak için gelirler. Fakat onun bu gelişmelerden haberi yoktur. Vapura gelince Yanko Kaptan Cemal Bey'in yanına gidip her şeyi anlatır. Mutluluktan sevinç gözyaşları döken Kaptan Cemal eve gidince öz

kardeşi İsmet, yani Kâmile ile kucaklaşır. Üç gün sonra Cemal, Şefik, Ahmet Bey için Sadık Efendi'nin evinde bir düğün yapılır.

2.3. Kaptal Cemal Romanında Yapı

2.3.1. Romanın Bölümleri

a) Birinci Bölüm

Galata meyhanelerinden birinde Türk olan *Kaptan Cemal Bey* ve bir Rum olan *Yanko* para konusunda tartışıyorlardı. *Cemal Bey* yaptıracığı iş için parayı *Yanko*'ya verdi. Arkadaşı olan *Manol*'u da alıp Anadolu Hisarından bir kızı kaçırmak için gece yola çıktılar. Gittiklerinde köşkte yangın çıkmıştı. Kızı yerinde bulamadılar. Hızla giden bir geminin kızı kaçırdığını düşündüler. Geminin İzmir'e gittiğini öğrenip peşlerinden gittiler. Orada tayfalarından birini yakalayıp sorguya çektiler. Kızın bulunduğu eve gidip kızı kaçırmak için hazırlık yapmaya başladılar.

b) İkinci Bölüm

İstanbul'un Yerebatan mahallesinde oturan zengin bir kimse olan *Sadık Efendi* evlatlık almak için bir kızı görmeye gider. Yolda karşılaştığı arkadaşı *Sabri Efendi* ona *Muhammed Ağa*'nın kızını önerir. *İsmet*'i gidip görür, alırlar. *Sadık Efendi* ona öz kızı gibi bakar. Evlenecek çağa geldiklerinde arkadaşı *Kerim Efendi*'nin oğluyla evlendirmeyi düşünürler. Tanışınlar diye *İsmet*'i Bursa'ya götürürler. *Kerim Efendi*'nin oğluyla tanışır. Bir gece İzmir'den *Nazmi Bey* isimli biri *İsmet*'i kaçırr, bu esnada *Şefik Bey* vurulur. Yolda *Cemal Kaptan Nazmi Bey*'e denk gelir ve *İsmet*'i kurtarır evine geri götürür. *İsmet*, sağlığı iyi olan *Şefik Bey*'le ileriki günlerde nişanlanır.

c) Üçüncü Bölüm

Sıdkı Bey Mersin'deki Söğütlü Çiftliğinin sahibidir. Arkadaşı *Nuri Bey*'le arası babalarının bir tarlanın parasını ödemediği için bozuktur. Sürekli bunu tartışır. Tarlanın zorla alındığını düşünen *Nuri Bey*, adam toplayıp çiftliğe saldırır. Kızı *Kâmile*'yi kaçırrlar. *Sıdkı Bey* ve hanımı oğluna bir şey olamasın diye onu da dayısının yanına göndermeyi kararlaştırırlar. *Şevket* dayısıyla denizdeyken fırtına olur, *Şevket*'i kaptanı *Mösyö Lüsiyen* olan bir gemi personeli tarafından kurtarılır. *Mösyö Lüsiyen*, *Şevket*'e sahip çıkar. Kaptanlık eğitimi aldırır. Bir gece dayısını ziyaretten dönerken zorla kaçırılmakta olan *İsmet*'i görür

ve onu *Nazmi Bey*'in elinden kurtarır. Ona âşık olur ve *Yanko*'yla beraber onu kaçırmanın planını yapar. Ama *Nazmi Bey* ondan önce *İsmet*'i kaçıırır.

d) Dördüncü Bölüm

Nazmi Bey İsmet'i kaçıırıp İzmir'deki konağa getirir.

Amacı *İsmet*'le evlenip malına sahip olmaktır. *Kaptan Cemal* ve adamları *İsmet*'i *Nazmi*'nin elinden kaçıırıp Üsküdar'daki *Cemal Bey*'in evine götürürler. Daha sonra Cemal Bey hastalanan *Mösyö Lüsiyen*'i görmek için Mısır'a gider. Ansızın anne babası da onu ziyarete gelir. Annesi *Bedriye Hanım İsmet*'in öz kızı *Kâmile* olduğunu anlar ve çok sevinir. *Cemal Bey Mösyö Lüsiyen* ile birlikte Üsküdar'a gelirler. Roman *Şefik*'in *Kâmile (İsmet)* ile ve *Kaptan Cemal*'in *Şefik*'in kız kardeşi *Pakize* ile evlenmesi ile mutlu sonla biter.

2.3.2. Olayın Aşamaları

a) Giriş (Kaçırma Olayı)

Galata meyhanelerinden birinde *Kaptan Cemal Bey* ve bir Rum olan *Yanko* yapılması gereken bir iş için verilmesi gereken ücret hakkında tartışır. *Cemal Bey* yaptıracığı iş için parayı *Yanko*'ya verir. *Yanko*, arkadaşı *Manol*'u da alıp Anadolu Hisarı'ndan bir kızı kaçırmak için gece yola çıkarlar. Belirtilen mekâna gittiklerinde köşkte yangın çıktığını görürler. Kızı yerinde bulamazlar. Limandan hızla uzaklaşan bir geminin kızı kaçırdığını düşünürler. Geminin İzmir'e gittiğini öğrenip peşlerinden giderler. Orada tayfalardan birini yakalayıp sorguya çekerler. Kızın bulunduğu eve gidip kızı kaçırmak için hazırlık yapmaya başlarlar.

b) İsmet'in Başından Geçenler

İstanbul Yerebatan mahallesinde oturan ve zengin bir kişi olan *Sadık Efendi* evlatlık almak için bir kızı görmeye gider. Yolda karşılaştığı arkadaşı *Sabri Efendi* ona *Muhammed Ağa*'nın köle olarak sattığı kızı önerir. *Sadık Efendi*, *İsmet*'i gidip görürler, beğenerek alırlar. *Sadık Efendi* ve eşi ona öz kızı gibi bakar. Evlenecek çağa geldiklerinde arkadaşı *Kerim Efendi*'nin oğluyla evlendirmeyi düşünürler. Tanışsınlar diye *İsmet*'i Bursa'ya götürürler. *Kerim Efendi*'nin oğluyla tanışır. Bir gece İzmir'den *Nazmi Bey* isimli biri *ismet*i kaçıır ve *Kerim Efendi*'nin oğlu *Şefik Bey* vurulur. Yolda *Cemal* kaptan *Nazmi*'ye denk gelir ve *İsmet*'i kurtarır evine geri götürür. Sağlık durumu iyi olan *Şefik Bey*'le *İsmet*'in ileriki günlerde nişanı yapılır.

c) Sıdkı Bey'in Çiftliğine Yapılan Baskın

Sıdkı Bey Mersin'deki Söğütlü Çiftliğinin sahibidir. Arkadaşı *Nuri Bey*, *Sıdkı Bey*'in babasının satın aldığı tarlanın parasını ödemediği iddiasındadır. Buna karşılık *Sıdkı Bey* bir araştırma yaparak bu iddianın hakikat olmadığını öğrenir. *Nuri Bey*'in iddiasını reddeder. *Nuri Bey*, *Sıdkı Bey*'in ailesini yok edip bütün mal varlığına sahip olma maksadıyla adam toplayıp çiftliğe saldırır. Amacına ulaşamayan *Nuri*, *Sıdkı Bey*'in kızı *Kâmile*'yi kaçırmaya muvaffak olur. *Sıdkı Bey*, oğlu *Şevket*'e bir zarar gelmesin diye dayısının yanına gönderir. Deniz yolculuğu esnasında fırtına olur, gemi batar, *Şevket*'i kaptanı *Mösyö Lüsiyen* olan bir gemi kurtarır. *Kaptan Lüsiyen Şevket*'e sahip çıkar. Kaptanlık eğitimi almasını sağlar. *Şevket* bir gece dayısını ziyaretten dönerken *Nazmi*'nin kaçırmakta olduğu *İsmet*'i görür ve onu kurtarır. Ona âşık olur ve *Yanko*'yla beraber onu kaçırmamanın planını yapar. Ama *Nazmi Bey* ondan önce *İsmet*'i kaçıır.

d) İsmet'in Ailesiyle Kavuşması

Nazmi bey İsmet'i kaçırp İzmir'deki konağa getirir. Amacı *İsmet*'le evlenip malına sahip olmaktır. *Kaptan Cemal* ve adamları *İsmet*'i *Nazmi*'nin elinden kaçırp *Kaptan Cemal*'in Üsküdar'daki evine götürürler. Daha sonra *Cemal Bey* hastalanan *Mösyö Lüsiyen*'i görmek için Mısır'a gider. *Kaptan Cemal*'den habersiz olarak anne ve babası onu ziyarete gelir. Orada *İsmet*'le karşılaşırlar. Annesi *Bedriye Hanım İsmet*'in öz kızı *Kâmile* olduğunu anlar ve çok sevinir. *Cemal Bey Mösyö Lüsiyen* ile birlikte gelirler. Romanın sonunda *Kaptan Cemal* âşık olduğu *İsmet*'in kız kardeşi *Kâmile* olduğunun anlaşılması üzerine *Kerim Efendi*'nin kızı *Pakize*'yle, *Kâmile (İsmet)* de *Şefik*'le evlenirler.

2.3.3. Romandaki Kişiler

Kaptan Cemal Bey (Şevket)

Romanın ana kahramanı *Kartan Cemal*'dir. *Kaptan Cemal Bey*'in asıl adı *Şevket*'tir. Babasının adı *Sıdkı Bey*, annesinin adı *Bedriye Hanım*'dır. Küçük kardeşinin adı *Kâmile*, dayısının adı *Bedri Bey*'dir.

Babasının *Sıdkı Bey*'den alacağı olduğunu iddia eden *Nuri*'nin Çiftlik baskını savuşturulur. Ancak *Sıdkı Bey*'in küçük kızı *Kâmile* kaçırılmıştır. *Şevket*'in de başına kötü bir olay gelebileceği endişesiyle *Şevket* kendi ailesinden uzağa dayısı *Bedri Bey*'in yanına gönderilmek zorunda kalınır. Dayısı olan *Bedri Bey* ile beraber yaşamak durumunda kalır,

dayısının desteğiyle iyi bir eğitim alır ve orada on dört ayda Fransızcaı güzel konuşmaya başlar. Demir tüccarı ve yelkenli gemilere sahip olan dayısıyla denizdeyken bir fırtınaya yakalanır. Batan gemiden bir tahta zemine tutunarak kurtulan şevket, kendini yabancı bir gemide bulur. Dayısının gemisi batmıştır.

Adı Sitavrid olan geminin kaptanı Mösyö Lüsiyen ile karşılaşır. Nuri ve adamlarından çekinen şevket önce ona kendi asıl adını söylemez kendini Cemal ismi ile tanıtır. şevket, Mösyö Lüsiyen'in Nuri'nin adamı olmadığına emin olunca asıl ismini söyler. şevket ona her şeyi anlatır. Gidecek yeri ve kimsesi kalmayan şevket'i beğenen Lüsiyen kendisini baba olarak kabul etmesini söyler. şevket bu teklifi kabul eder ve beraber Mısır'a giderler. Mösyö Lüsiyen tarafından Cemal adı ile çağrılan şevket, kaptanlık mesleği için İtalya'da Torino şehrine gönderilir. Böylece Kaptan lakabı kazanır. Herkes onu Kaptan Cemal adıyla tanır.

Dayısının akıbetini merak eden Kaptan Cemal hayatta olduğunu haber alır. Sitavrid adlı geminin kaptanı olduktan sonra daima dayısına, ailesine ve Mösyö Lüsiyen'e ziyarete gider. Bursa'da dayısının ziyarete gittiğinde yakın arkadaşının evinde sohbet ederek geç kalır. Arkadaşının evinden gelirken Nazmi tarafından kaçırılan İsmet'i kurtararak Kerim Efendi'nin evine bırakır.

Kaptan Cemal bu esnada İsmet'e aşık olur. İsmet olmadan yaşamak istemez ve onu İstanbul'dan kaçırmak için yardımcıları Yanko ve Manol ile beraber plan yapar. Fakat Kerim Efendi'nin evini ateşe veren Nazmi İsmet'i kaçırıp İzmir'e götürür. Kaptan Cemal Bey Nazmi'yi takip ederek İzmir'e gelip yine İsmet'i kurtarır. Sonra babasına kavuşturmak için İsmet'i İstanbul'daki kendi evine getirerek evin hizmetini gören Fatma Kadın ve kızı Zehra'ya emanet bırakır. Mösyö Lüsiyen'in hastalandığını telgraf haberiyle alınca hemen Mısır'a yola çıkar.

Kaptan Cemal uzun zamandan beri kendi ailesine mektup yazmadığı için ailesi habersiz ona ziyarete İstanbul'daki evine gelirler. Kaptan Cemal'in annesi ve babası İsmet'le karşılaşırlar. Aralarında geçen konuşmalar neticesinde İsmet'in kızları Kâmile olduğu ortaya çıkar. Mısır'dan Mösyö Lüsiyen ile beraber döndüğünde Yanko durumu Kaptan Cemal'e anlatır. Böylece Kaptan Cemal ve ailesi yine bir araya gelirler.

Evlenmek istediği İsmet'in öz kardeşi olduğunu anlayan Kaptan Cemal'in romanın son kısmında, Kerim Efendi'nin kızı Pakize ile evliliği belirtilir.

Yazar, *Kaptan Cemal*'i “*Kaptan’a gelince; uzun boylu, geniş omuzlu, gür siyah bıyıklı, güzel çehreli “Cemal” namında bir Türk olup müdevver fakat gayetle siyah olan gözlerinin parlaklığı, fetanet ve ifrat derecede olan zekâvetine delalet ediyordu. Since hemen yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında kadar tahmin olunabilirdi*” [s.10] ifadeleriyle tasvir eder.

İsmet (Kâmile)

Sıdkı Bey ve *Bedriye Hanım*’ın kızıdır. Öz kardeşi *Şevket* yani *Kaptan Cemal Bey*’dir.

Nuri Bey, *Sıdkı Bey*’in çiftliğine ve tüm varlığına sahip olma düşüncesiyle adamlarıyla çiftliğe baskın düzenler, ancak *Sıdkı Bey* hazırlıklıdır, ayrıca köylüler de yardıma gelir. *Nuri Bey* baskında başarısız olur, pek çok adamını kaybeder, son anda beş yaşındaki kızı kaçırıp bir mağarada alıkoyar. Niyeti kıza müşteri bulup köle olarak satmaktır. Durum üç dört ay sürer. Neticede kızı *Muhammed Ağa* adında bir köle tacirine satıp kurtulurlar.

Köle tüccarı *Muhammed Ağa* kızın adını *İsmet* koyar. Herkes onu artık yeni adıyla tanır. *Muhammed Ağa İsmet*’i yedi sekiz yaşına kadar kendi yanında büyütür. Sonra iki yüz lira ile İstanbul’da Ayasofya civarında Yerebatan mahallesinde oturan zengin bir ipek tüccarı olan ve evlatlık bir kız çocuğu edinmek isteyen *Sadık Efendi*’ye satar.

Sadık Efendi çocuğu olmadığından *İsmet*’i çok sever, eşi *Zekiye Hanım* da *İsmet*’i çok sever, adeta üzerine titrerler. İyi bir eğitim almasını sağlarlar. *Sıdkı Bey*’in Bursa’da yaşayan ipek tüccarı zengin arkadaşı *Kerim Efendi* ile uzun zamandan beri süren arkadaşlıkları vardır. Bu dostluklarını pekiştirmek için *Kerim Efendi*, oğlu *Şefik Efendi* ile *İsmet*’in evlenmesini *Sadık Efendi*’ye teklif eder. *İsmet*’in isteklerine önem veren *Sadık Efendi*, *İsmet*’in istemesi durumunda teklifini kabul edebileceğini belirtir. İki arkadaş böyle anlaşır. *Kerim Efendi İsmet*’i oğlu *Şefik Efendi*’yi görüp tanıması için beraberinde Bursa’ya götürür.

İsmet’i kaçırıp tüm malına sahip olmak isteyen *Nazmi* onu takip ederek Bursa’ya gelir. *Nazmi* ilk fırsatta kendi adamları ile *Kerim Efendi*’nin evine hücum eder. Bu saldırıda ailesini korumak isteyen *Şefik Efendi* vurulur. *Kaptan Cemal Bey*, dayısına ziyarete gelmişken yakın arkadaşından gece geç vakitte dönerken *İsmet*’i kaçırın *Nazmi*’ye rast gelir. *İsmet*’i zorla gemiye doğru götürürken *Kaptan Cemal İsmet*’i *Nazmi*’nin elinden kurtarır. *İsmet*’ten olanları öğrenerek misafir olduğu *Kerim Efendi*’nin evine bırakır. Birbirini seven *Şevket* ve *İsmet* başlarına gelen olaylar için üzürlüler. *Kerim Efendi* ve *Vehbiye Hanım*

gençlerin aralarındaki sevgiyi görünce *Sadık Efendi* ve *Zekiye Hanım*'dan Bursa'ya gelmelerini isterler. Böylece *Şefik Efendi* ile *İsmet* nişanlanırlar.

Arzusundan vazgeçmeyen *Nazmi* yine İstanbul'daki köşkün hizmetçisinin yardımcısıyla içeriye girip *İsmet*'i kaçıırarak İzmir'e götürür. O gece *İsmet* kendisiyle zorla evlenmek isteyen *Nazmi* ile tartışmaktadır. Zeki bir kız olan *İsmet Nazmi*'nin asıl niyetinin farkındadır. *Nazmi* sarhoşken zaten asıl niyetini ağzından kaçıırır. Daha sonra odasına çekilen *Nazmi* sarhoşluğun tesiriyle sızıp kalır. Bütün bu yaşadıklarından dolayı yorgun düşen *İsmet* zor da olsa uykuya dalar. Gecenin ilerleyen saatlerinde uyanır gibi olduğunda *Kaptan Cemal* ve adamlarının fısıltılarını duyar. Onların kim olduğunu öğrenmek için duvara yaklaşp gizlice seslerini dinler. *Nazmi*'nin adamları olmadığına emin olduktan sonra kendisi onlara teslim olur. *İsmet*, karşısında *Kaptan Cemal*, Halit ve Yanko'yu görünce çok sevinir, kendisini kurtarmak istediklerini anlar. *Kaptan Cemal* *İsmet*'e kendisini babasına teslim edeceğini söyleyerek beraber *Cemal*'in İstanbul Üsküdar'daki evine giderler.

Orada *İsmet*'i *Fatma Kadın* ve onun kızı *Zehra* karşılarlar. *Kaptan Cemal Nazmi*'nin elinden kurtardığı ilk anda *İsmet*'e gönül vermiştir. Onunla evlenmek arzusundadır. Şefik ile nişanlı olan ve onu seven *İsmet* buna ihtimal vermemektedir.

Öte yandan *Kaptan Cemal*'in annesi ve babası onu ziyarete gelirler. Mösyö Lüsüyen'in hasta olduğu haberini alan *Kaptan Cemal* aceleyle onun yanına gitmiştir. Orada *İsmet*'le karşılaşır. *İsmet Bedriye Hanım*'a her şeyi anlatır ama kendi hakkında çok şey hatırlamadığı için fazla bilgi veremez. Sadece kendi ağabeyinin isminin *Şevket* olduğunu hatırlar. *Bedriye Hanım* *Şevket*'in adını duyunca içinde hiç şüphe kalmaz ve onun öz kızı olduğunu anlar. Bu şekilde *İsmet*'in *Kaptan Cemal*'in öz kız kardeşi olduğu ortaya çıkar. Öz kardeşi *Şevket* yani *Kaptan Cemal* eve gelince birbirlerine sarılırlar. Böylece *İsmet*'in *Şefik*'le evlenmesinde de engel kalmaz. Roman içerisinde *Sabri Efendi* *İsmet*'i şöyle tarif eder:

“Zira dün komşulardan Zeki Efendi ile bir cariye almak için Fatih'te esir pazarında esirci Muhammed Ağa'nın evine gittik. Orada yedi sekiz yaşlarında İsmet namında nur topu gibi bir kız çocuğu gördüm. Aman ne kadar terbiyeli, ne kadar dilli şey!” [s.51]

Sıdkı Bey

Sıdkı Bey, Kaptan Cemal romanın önemli kahramanlarından. Mersin yakınlarında Soğuksu adı verilen derenin kıyısında kurulmuş olan köyde kendi halinde yaşayan, güngörmüş bir çiftlik sahibidir. Uzun boylu otuz dört otuz beş yaşları arası, yakışıklı biri olarak tarif edilir. *Bedriye* namında güzel bir hanımı, on beş yaşında *Şevket* adında bir oğlu ve beş yaşında *Kâmile* adında bir de kızı vardır.

Sıdkı Bey'in babası tarafından alınan çiftliğin parasının ödenmediğini iddia eden *Nuri Bey*, *Sıdkı Bey*'den borcunu ister. Konunun hakikatini öğrenmek için babasının arkadaşı *Niyazi Bey*'e gider ve herhangi bir borcun olmadığını öğrenen *Sıdkı Bey*, *Nuri Bey*'in amacının bütün malını sahiplenmek olduğunu anlar ve çiftliğin görevlisi olan Pehlivan Ağa'yla ailesini ve çiftliği korumak için planlar yaparlar. *Nuri Bey* adamlar toplayarak çiftliğe saldırır. Alınan tedbirler sayesinde başarılı olamaz ama o çatışmada beş yaşındaki kızını kaçırmaya muvaffak olur. *Sıdkı Bey*, hanımı ile beraber diğer evladını kaybetmemek için diğer evladı *Şevket*'i demir tüccarı olan aynı zamanda ondan fazla yelkenli gemisi bulunan kayınbiraderi *Bedri Bey*'in yanına gönderir.

Romana adını veren romanın asıl kahramanı olan *Kaptan Cemal*'in romanın sonlarında *Sıdkı Bey*'in oğlu *Şevket* olduğu anlaşılır.

“Şimdi de biraz şu çiftliğin sahibi olan *Sıdkı Bey*den bahs edelim:

Sıdkı Bey otuz dört, otuz beş yaşlarında kadar tahmin olunur, uzun boylu, melhamece, palabıyıklı ve gayetle yakışıklı bir babayiğit olup “*Bedriye*” namında hüsna, müstesna bir zevcesiyle on beş yaşında ve *Şevket* isminde bir oğlu, beş yaşında ve *Kâmile* isminde bir de kerimesi vardı.” [s.104]

Bedriye Hanım

Sıdkı Bey'in eşidir. *Bedriye Hanım* kocasını hiç yalnız bırakmaz. Bir hanım olarak görevini yapar. O kendi kızını kaybedince ve oğlundan ayrılınca büyük acı yaşar. Fakat tüm olumsuzluklara rağmen sabrı elden bırakmaz.

Ahmet Bey

Ahmet, yirmi yaşlarında zeki, çevik bir delikanlıdır. On dört yaşındayken ailesi vefat edince öksüz bir çocuk olarak kalır. *Sıdkı Bey* kendi yanına alıp kendi oğlu gibi ona eğitim ve terbiyesini verir.

“Ahmet Bey, Sıtkı Beyin akrabasından olup on dört yaşındayken valide ve pederden mahrum kalması cihetiyle Sıdkı Bey kendi yanına alarak evladı gibi ezhericihat talim ve terbiyesine himmet etmişti. Ahmet Bey ise ifrat derece zekâvete ve fevkalade bir çevikliğe malik olduğundan dört sene zarfında mükemmel surette okuyup yazdıktan sonra çiftliğin tekmil umuruna da vukufitamme kesbederek Sıdkı Beye güzel bir muavin olmuştu. Şimdi ise yirmi yaşında bulunuyordu.” [s.110]

Niyazi Bey

Doksan yaşlarında olan Niyazi Bey, Sıdkı Bey’in babasının dostudur. Sıdkı Bey’i Nuri Bey’in kötü oyunundan uyandıran da Niyazi Bey’dir.

“Sıdkı Bey’in “Niyazi Bey” dediği adam pederinin ehibbasından ve Mersin’in eşrafından doksan yaşlarında bir ihtiyardı. Lakin Niyazi Bey bu kadar ihtiyar olmasıyla beraber yine kendini ziyaret edenleri müstefid edecek derecede söz söylemeye muktediri.” [s.112]

Arif Ağa

Nazmi Bey’in hizmetçisi olarak geçmektedir. Romanda sadece Sıdkı Bey kendi babasının tarafından alınan çiftliğinin tahkiki için gittiğinde kapısında Arif Ağa tarafından karşılamasından bahsetmektedir.

Âlim Bey

Âlim Bey zengin ve hırslı bir adamdır. Şadi Bey’in merhum büyük pederidir. Fahriye’nin babasıdır. Aynı zamanda Nuri Bey’in kayınpederidir.

Mersin yakınlarında kurulmuş olan köyde büyükçe bir çiftliğin sahibidir. Çiftliğini daha fazla büyütmek için Sıdkı Bey’in babası ile ortak olurlar. İki çiftliği işleterek ve malları arttırarak işlerinde başarılı olurlar.

Bir gün Âlim Bey’in başına büyük bir felaket gelir. Kendi kızı olan Fahriye’yi öldürür. Çünkü Âlim Bey Fahriye’yi Adana’nın zengin bir beyi ile nişanlamıştır. Bir gün Fahriye’yi başka bir gençle bir odada beraber sohbet ederken görünce aklı başından gider ve ikisini öldürür. Sonra Âlim Bey cinnet geçirerek ölür.

İşler böyle kötü duruma gelince ailesi çiftliği Sıdkı Bey’in babasına satıp Mersin’e giderler.

Nuri Bey

Âlim Bey'in damadıdır. *Şadi Bey*'in babasının son sözü gereği *Sıdkı Bey*'in bütün malının sahibi olmak amacındadır. Bu amaçla *Şadi Bey*, eşkıya *Zeynel* ile birtakım planlar yapar. Hatta *Sıdkı Bey*'in ailesini tamamen öldürüp bütün servetinin sahibi olmak için çiftliğine hücum eder ve onun beş yaşındaki kızını kaçırmayı başarır. O kızı uzak bir mağarada üç ay kadar tutar. Sonra Fatih semtinin meşhur esircisi *Muhammet Ağa*'ya kızı satar.

Fahriye

Romanda *Fahriye Âlim Bey*'in kızı olarak anılır. Babası tarafından Adana'nın zenginlerinden birine zorla nişanlanır. Ancak o sevdiği gençle buluşmaya devam eder. Bu durumu gören babası *Fahriye*'yi ve sevdiği genci öldürür.

Şadi Bey

Âlim Bey'in torunudur. *Nuri Bey*'in kayınbiraderidir. *Şadi Bey Sıdkı Bey*'in babasının dürüst ve haklı olduğunu bildiği halde *Nuri Bey*'le birlikte *Sıdkı Bey*'e hainlik yapmak zorunda olduğunu düşünerek hareket eder.

Faik Efendi

Faik Efendi büyük servetin sahibidir. O ahlaklı ve saygın bir adımdır. Mersinlidir ama İzmir'de oturur. Onun iki tane oğlu, birisi *Âlim Bey* tarafından öldürülür. Diğeri ise *Nazmi*'dir. Onu herkes *Hacı Faik Efendi* diye tanır. Oğlu vefat edince üç dört ay kadar serserim gibi dolaşır ve bir gün oğlunun mezarına gider. Mezarın başında çok ağlar ve başını şiddetle mezar taşına vurarak ölür, böylece evladına kavuşur.

Pehlivan Ağa

Pehlivan Ağa *Sıdkı Bey*'in sevdiği ve değer verdiği biridir, iyi bir insan oluşu ve pehlivanlığı ile büyük bir üne sahiptir. İyi bir insandır. Mersinli olan Pehlivan Ağa çocukluğundan beri pehlivanlığa meraklıdır; on yedi yaşındayken Adana vilayetinde “koca pehlivan” adıyla meşhur olmuştur. Başarılı ve iyi bir pehlivan olduğu için tüm Adana vilayetinde kendisinin karşı rakip bulamayınca diğer vilayetlere çıkar. On sene kadar Konya, Ankara, Sivas, Kastamonu vilayetlerinde dolaşp en meşhur pehlivanlarla güreş tutar ve onları yenerek büyük bir nam kazanır, daha sonra Mersin'e geri dönüp evlenir. Çiftlik

baskınından haberdar olan *Sıdkı Bey*, bilgisine, tecrübesine güvendiği *Pehlivan Ağa*’dan yardım ister, onun yardımıyla da baskın küçük sayılabilecek zayıfla bertaraf edilir.

“Pehlivan Ağa’nın kim ve nasıl bir adam olduğunu kariunu kirama arz etmek lazım gelir ise deriz ki bu adam anasıl Mersinli olup on yedi yaşında iken pehlivanlağa merak ettiği cihetle o zamanlar Adana vilayetinde “Koca pehlivan” namıyla iştiyar etmiş olan Tarsuslu Şerif pehlivana intisap etti. Altı sene zarfında ustasının oyunlarını kemalen öğrenerek güzel bir pehlivan olmuştu. Fakat Adana vilayeti dâhilinde kendisi ile göreş tutabilecek bir pehlivan görmediği için vilayetin haricine çıkmağa mecbur olmuştu. On sene kadar Konya, Ankara, Sivas, Kastamonu vilayetlerinde dolaşıp en meşhur pehlivanlar ile güreşerek kendisinin bihakkın pehlivan olduğunu herkese tasdik ettirdikten ve büyük bir nam kazandıktan sonra vatanaslisi bulunan Mersin’e avdet ederek teehhül etmişti. Badelteehhül Sıdkı Bey tarafından beş yüz kuruş maaş ile çiftliğe kethüda tayin olunarak bu suretle Pehlivan Ağa’nın maişeti de yoluna girmiş idi. Pehlivan Ağa ömürünün ilkbaharını gurbette, kır serdarlıklarında ve eşkıya takiplerinde geçirmiş olduğundan böyle şeylerde tecrübeli olması tabii idi işte Sıdkı Bey ile Ahmed Bey de bunu bildikleri için idi ki Pehlivan Ağayı müzakereye davet ettiler.” [s.124-125]

Bedri Bey

Bedri Bey, *Bedriye Hanım*’ın kardeşi dolayısıyla *Sıdkı Bey*’in kayınbiraderidir. On iki kadar da yelkenli gemi sahibi zengin bir demir tüccarıdır. Büyük gemisi olan *Kaplan*’ı kendisi kumanda eder. Uzun boylu, esmer güzeli, otuz üç yaşlarında olan *Bedri Bey* evlenmemiştir.

Bedri Bey’in heriflerinden kurtarmak için *Şevket*’i kendi yanına alıp gemiye binip yola çıkarlar. Dayısı, tanınmaması için *Şevket*’i “*Cemal*” olarak çağırır. *Şevket*’in canı sıkılmasın diye dayısının isteği ile oradaki ikinci kaptan ile Fransızca öğrenmeye başlar ve on dört ayda konuşmaya başlar.

Şevket dayısıyla denizdeyken şiddetli fırtınaya yakalanırlar ve sonunda gemi batır. Kendisi geminin bir tahta parçası üzerinde iken bayılır. Oradan geçen bir geminin tayfası tarafından kurtarılıp gemiye alınır. *Şevket* uyandıktan sonra kendini yabancı bir gemide bulur. Dayısı *Bedri Bey* ve diğer tayfaların akıbeti hakkında bilgi sahibi değildir.

“Sıdkı Bey’in kayınbiraderi “Bedri Bey” zengin bir demir tüccarı olmakla beraber on iki kadar da yelken sefinesine malikti. Kendisi bu sefâinin en cesimi olan “Kaplan” namındaki sefineye bizzat kumanda ediyordu. Bedri Bey, uzun boylu, esmer güzeli, ateşin tabiatli bir adam olup sini otuz üçe balığ olduğu halde henüz tehhül etmemişti.” [s.148]

Mösyö Lüsiyen

Mösyö Lüsiyen yirmi dört yaşında bir genç adamdır. O Marsilyalıdır. Marsilya’dayken güzel bir kızla evlenip güzel bir hayat geçirmektedir. Ama o mutlu hayatı çok sürmez. Evliliğinden yedi ay sonra karısı vefat eder. Bundan sonra hiç evlenmez ve bütün hayatını bekâr olarak geçirir. Sonra Marsilya’daki bütün malları satıp Mısır’a taşınır. Orada Avrupa ile pamuk ve pirinç ticaretiyle meşgul olur ve çok güzel kocaman bir geminin aynı zamanda ticaretle uğraştığı için büyük bir servetin sahibi olur.

Mösyö Lüsiyen kendi amcasının hastalığının telgrafını alınca Midilli’ye yola çıkar. Denizdeyken çok şiddetli bir fırtınaya yakalanır. *Şevket* de dayısıyla beraber aynı fırtınaya yakalanmıştır. Fırtınada onların gemisi batar ve *Şevket* geminin tabanı üstünde bayılır. O sırada *Mösyö Lüsiyen*’in gemisi de oradan geçerken onun bir tayfası bayılmış olan *Cemal*’i (*Şevket*) görür görmez kurtarıp kendi gemisine götürür. Bu şekilde *Mösyö Lüsiyen Cemal* (*Şevket*) ile tanışıp bütün olayları öğrenir. Sonra *Cemal*’e kendi babası olmak istediğini teklif eder. *Cemal* o teklifi kabul eder ve beraber Mısır’a giderler.

Mösyö Lüsiyen Cemal’in bir babası olarak bütün ihtiyaçlarını karşılar ve gemi kaptanı olarak yetişmesi için onu İtalya’ya gönderir. Be sebeple daha sonra *Cemal*, *Kaptan Cemal* adıyla anılır.

Romanın son kısmında, yaşlı *Mösyö Lüsiyen* hastalanınca *Kaptan Cemal*’i görmek için ona bir telgraf gönderir. *Kaptan Cemal* o telgrafi alır almaz hemen Mısır’a gidip beraber İstanbul’daki evine getirir. Böylece *Lüsiyen Kaptan Cemal*’in bütün ailesiyle karşılaşır.

“Mösyö Lüsyen, anasıl Marsilyalı olup yirmi dört yaşındayken gayet güzel bir kızla izdivaç etmiş fakat felek Mösyö Lüsyenin bu bahtiyarlığını çekemeyerek yedi ay sonra zevcesini elinden almış ve Mösyö Lüsyeni yetim çocuk gibi yalnız bırakmıştı. Lüsyen, zevcesinin vefatından sonra Marsilya’da bulunan emlakını kâmilten satarak Mısır’a hicret etmiş ve otuz seneden beri mücerret olarak imrarihayat etmekte bulunmuştu. Lüsyen birçok

senelerden beri Avrupa ile pamuk ve pirinç ticaretinde bulunduğundan bu sayede büyük bir servete malik olmuştu.” [s.156]

Lostromo Garod

Mösyö Lüsiyen’in Sitavrid adlı gemisinde lostromo (baş tayfa) görevinde, adı belirtilmeyen kişidir. O *Cemal’in* hayatını kurtarmıştır.

Fatma Kadın

Fatma Kadın Kaptan Cemal’in mahallesindendir. *Fatma Kadın’ın* Zehra adında küçük bir kızı vardır. Kocasını vefat edince zor durumda kalır. Çamaşırcılık yaparak kendisinin ve kızının geçimini sağlamak durumundadır. Eski evleri içinde yaşanamayacak hale gelmiştir. Neticede bir gün yıkılır. Komşuları onlara yardım etmedikleri gibi, dışarda kalmalarına söylenirler. Böyle zor durumdayken *Kaptan Cemal Fatma Kadın’ı* çalışması için kendi evine davet eder. Zavallı *Fatma Kadın’ın* başka çaresi kalmadığı için teklifi kabul eder ve orada kalmaya devam eder. *Kaptan Cemal* onun ihtiyaçlarını karşılar ve ailesi gibi sahip çıkar. *Kaptan Cemal* evinde on beş günden fazla duramaz. Genelde hep yolculukta olur. *Fatma Kadın* kızıyla beraber *Kaptan Cemal’in* evinde kalır ve evine de çok güzel bakar.

Zehra

Fatma Kadın’ın kızıdır. Kitap okumayı çok sever, zamanını annesine yardım ederek ve kitap okuyarak geçirir.

Yanko

Kaptan Cemal’in usta ve tecrübeli yardımcısıdır. Orta boylu, sarı saçlı, sarı bıyıklı, tuhaf çehreli olan Rum’dur. Eski ve tecrübeli bir gemicidir. Genelde para kazanmak için çalışır. *Manol’un* arkadaşısıdır. *Kaptan Cemal İsmet’i* kaçırmak için *Yanko* ve *Manol* ile beraber çalışırlar.

Yanko, Manol ile beraber *Nazmi’nin* meşru olmayan kötü işini yapmıştır. *Nazmi* mirasına konmak istediği kendi amcasını ve amcasının oğlunu öldürme işini *Yanko* ve *Manol’a* yaptırır. Ama *Yanko* masum çocuğun yüzünü unutamaz ve sonra pişman olur.

Kaptan Cemal’in; “*Teşekkür ederim dostum. Senin, gözünü budaktan sakınmayacağını bilirim, binaen aleh muvaffak oluruz ümidindeyim*” [s.5] cümlesiyle ifade ettiği gibi korkusuz biridir.

Yazar, Yanko ‘yu tasvir ederek şu teferruat bilgiyi verir:

“Yanko, dediğimiz adam, tahminen kırk yaşlarında, orta boylu sarı saçlı, sarı bıyıklı, kırmızı çehreli bir Rum olup kaşlarının ve bıyıklarının daimi olan vaziyetinden gayet tuhaf bir adam olduğu anlaşılıyordu.” [s.9]

“Şunu da haber verelim ki Yanko eskiden beri pek çok gemicilikte bulunmuş olup malik olduğu mavi gözlerde adeta kedi kadar kuvvet hâsıl olmuş olduğundan geceleri uzakta olan şeyleri görmekte pek müşkilat çekmezdi.” [s.13]

Manol

Manol, Kaptan Cemal’in yardımcısı ve Yanko’nun arkadaşıdır. Kaptan Cemal’e sadık, işini bilen uyanık biridir.

Manol’un *“Ey arkadaş. Demek bundan sonra züğürtlükten kurtulacağız.” [s.10]* ifadesinden de anlaşılacağı üzere Yanko da Manol da beş parasızdırlar.

Halid

Halid bir gemicidir. Nazmi İsmet’i İstanbul’dan kaçırıp İzmir’e götürürken o gemide tayfa olarak çalışır. İsmet’i geminin bir odasına bırakırlar ve ona yemek bile vermezlerken Halid ona acıdığı için yemek verir.

Kaptan Cemal İstanbul’dan Nazmi’yi takip ederek İzmir’e gelir. İzmir Limanı’nda Nazmi’nin gemisinden Yanko, Manol ve Kaptan Cemal ile birlikte Halid’i kaçırıp İsmet’in nerede olduğunu ve ne halde olduğunu öğrenirler. Sonra Halid de Kaptan Cemal Bey ile iş birliği yaparak İsmet’i Nazmi’den kurtarmaya yardım eder.

“Yanko – İşte dostum o adam ben idim. O gün sert bir lodos rüzgârla Fenerbahçe’den gelirken yatmışım. Sandal yüklü olduğu için dibe kadar indi. Benim de elbisem ağır gelerek bir çeyrek kadar yüzdükten sonra kesilmiştim. Siz de tamam zamanında yetişerek beni kurtardınız. İlerde ben de size bir iyilik etmek fikriyle o vakit isminizi sormuş idim de Halid olduğunu güzelce ezberlemiştim. Hay gidi baba Halid! Bak karşıma nerede çıktın?. Sana iyilik etmek isterken az kaldı fenalık edecektim. Ettim bile iyice korku geçirdiniz. Lakin öyle yapmağa mecbur olduk. Zira başka çaremiz kalmamıştı. Onun için şimdi beni affetmenizi isterim.” [s.37]

Osman

Kaptan Cemal'in *Sitavrid* adlı gemisinde görevli tayfadır.

Sadık Efendi

Sadık Efendi ahlaklı, çok sevilen ve nazik bir adamdır. O kırk yaşında zengin bir ailedendir. *Sadık Efendi*'nin karısı *Zekiye Hanım*'dır. *Sadık Efendi* ipek ticaretiyle uğraşmaktadır. Bu nedenle Bursalı ipek tüccarı olan *Kerim Efendi* ile ortak iş yaparlar. O *İstanbul*'daki *Boğaziçi*'nde *Anadolu Hisarı*'nda güzel bir konakta oturur.

Evladı olmadığı için köle tüccarı *Muhammed Ağa*'dan *İsmet*'i satın alır ve yeni mutlu bir hayat yaşarlar.

Sadık Efendi ve *Kerim Efendi* iyi bir arkadaştır ve ticaretlerinde de ortaklırlar. Onların aralarında ufacık bir tartışma bile olmamıştır. Aralarında samimiyet olduğu için *Kerim Efendi*, *Sadık Efendi* ile arkadaşlığını daha yakınlaştırmak için yeni akrabalık ilişkisi kurmak ister. *Kerim Efendi*, *İsmet*'in oğluna eş, kendine gelin olmasını *Sadık Efendi*'ye teklif eder. *İsmet*'in bu isteği olumlu karşılamasıyla anlaşılır. *Kerim Efendi*, *İsmet*'i kendi oğluyla tanıştırmak için beraber *Bursa*'ya gitmeye izin alır ve *İsmet* *Kerim Efendi*'nin evindeyken eşkıya hücum eder, *Şefik Efendi* yaralanır, bu esnada *İsmet*'in acı çektiğini fark ederler. Böylece ikisinin birbirini sevdiği ortaya çıkar. Sonra evlenirler.

“*Sadık – Efendim kulunuz tehhül edeli on beş seneyi tecavüz ettiği halde evlat yüzü göremedim. Bundan dolayı gerek bendeniz ve gerek refika-i âcizi pek meyusuz. Eğer bir evlada nail olsa idik her ikimize de eğlence olacaktı şimdi ise evde bir can sıkıntısıdır gidiyor. Bu sıkıntıyı def etmek için arkadaşla bu akşam karar verdik ki bir öksüz kız çocuğu bulup kendimize evlat edinelim.*” [s.50-51]

Roman yazarı *Sadık Efendi*'yi şöyle tarif eder: “*Sadık Efendi*'yi tarif etmek lazım gelirse deriz ki bu zat kırk yaşında, gayet mültefit ve kesirül-ahbab, nazik bir adam olup pederinden irsen intikal etmiş olan serveti kendi sayve gayretiyle tevsî ederek *İstanbul*'da beynettüccar temeyyüz etmişti. Başlıca ticareti ipekçilik olup *Bursa*'da bulunan şeriki *Kerim Efendi* tarafından kendisine gönderilen her nevi ipeği *Avrupa*'ya sevk ederek bu yolda haylice para kazanırdı.

Sadık Efendi'nin *İstanbul*'daki konağından maada *Boğaziçi*'nde *Anadolu Hisarı*'nda mükemmel bir de sayfiyesi bulunduğundan ilkbaharda oraya nakl-i mekân ederek üç dört ay *Boğaziçi*'nin latif havasında istifade ederdi.” [s.59-60]

Zekiye Hanım

Sadık Efendi'nin karısıdır. *Zekiye Hanım* kendi kocası ile beraber yaşar. *İsmet* onun hayatına gelince hayatı değişir, mutlu olur ve *İsmet*'e karşı iyi bir annenin yapması gereken bütün görevleri yerine getirir.

Sabri Efendi

Sabri Efendi, *Sadık Efendi*'nin arkadaşısıdır. Onun sayesinde *Sadık Efendi* bir evladın sahibi olur. O *Sadık Efendi*'ye *İsmet* hakkında konuşup *Muhammed Ağa*'nın evine götürür. Sonra *İsmet*'i *Sadık Efendi*'ye satın aldırır.

Zeki Efendi

Sabri Efendi'nin komşusu aynı zamanda arkadaşısıdır. Romanda *Sabri Efendi* ile beraber bir cariye almak için *Muhammed Ağa*'nın evine gittiklerinde *İsmet*'i görürler.

Kerim Efendi

Kerim Efendi bir ipek tüccardır. Bursa'da kocaman bir konakta ailesiyle yaşamaktadır. *Vehbiye Hanım* onun karısıdır, *Şefik Efendi* adında oğludur ve *Pakize* adında bir kızı vardır.

Aynı zamanda *Sadık Efendi*'nin iş ortağıdır. *Kerim Efendi* ve *Sadık Efendi* yıllarca beraber ipek ticareti yaparlar. Aralarında iyi bir samimiyet vardır. *Kerim Efendi* *İsmet*'i kendine gelin olarak alma isteğini *Sadık Efendi*'ye teklif eder. *Sadık Efendi* *İsmet*'in isteğiyle kabul eder. Böylece ikisi anlaşılır. Sonra *Kerim Efendi* *İsmet*'i kendi oğluyla tanıştırmak için beraber Bursa'ya götürür. Bursa'daki evine eşkıya hücum ettiğinde *Şefik Efendi* ile *İsmet*'in birbirlerini sevdiği anlaşılır. Sonra evlenirler. Böylece *Sadık Efendi* ve *Kerim Efendi* güzel arkadaşlığı yeni bir akrabalık ilişkisiyle gelişir.

Vehbiye Hanım

Kerim Efendi'nin eşidir.

Şefik Efendi

Şefik Efendi *Kerim Efendi*'nin oğludur. Sonra *İsmet*'in kocası olur.

Pakize

Kerim Efendi'nin kızıdır. *İsmet*'in arkadaşısıdır. Romanın sonunda *Kaptan Cemal Bey*'le evlenir.

Nazmi Bey

Nazmi İzmirlidir *Hacı Faik Efendi*'nin oğludur. Onun vefat eden bir kardeşi vardır. Babası vefat edince bütün servetin sahibi olur.

Para düşkünü birisidir. Zengin olmak için kendi amcasını ve amcasının oğlunu öldürüp bütün malın mülkün sahibi olur. Bununla yetinmez. Daha zengin olmak için *Sadık Efendi*'nin kızı *İsmet*'i takip eder. *Kerim Efendi* *İsmet*'le beraber Bursa'ya giderken Nazmi onu evine kadar takip eder. Nazmi kendi adamlarıyla onun evine hücum edip *Şefik Efendi*'yi vurarak *İsmet*'i kaçıırır. Ancak *Kaptan Cemal Bey* onun elinden *İsmet*'i kurtarır. Başarısız olduğu için yine *İsmet*'in peşini bırakmaz. İkinci sefer İstanbul'da *Sadık Efendi*'nin evinden *İsmet*'i kaçıırıp İzmir'e götürür. Niyeti *İsmet*'le evlenip bütün malına sahip olmaktır. *Kaptan Cemal Bey*, *Yanko* ve *İsmet*'i kurtaran gemici *Halid* ile yine *İsmet*'i onun elinden kurtarıp İstanbul'daki kendi evine getirir.

Romanın son kısımlarında, Nazmi'nin babası olan *Hacı Faik Efendi*'nin arkadaşı *Sıdkı Bey* olduğu anlaşılır. *Sıdkı Bey*'e İzmir'den bir telgraf gelir. O telgrafında Nazmi'nin intihar ettiği yazmaktadır.

Biraz sonra akşam *Halid*'in göstermiş olduğu konağa dâhil olduk. Delikanlı bizi evin ta üst katında dört köşeye penceresi olan kule gibi bir odaya soktu bizim isimlerimizi öğrendikten sonra kendi isminin de Nazmi olduğunu söyledi. Badehu yaptıracağı işi şu suratle anlatmağa başladı:

Aşağıdaki ifadeler Nazmi'nin karakteri hakkında fikir vermektedir:

“Arkadaşlar benim ehl-i servetten ihtiyar bir amcam var. Öldüğü zaman varisi ben olacağım. Lakin varisi olmaklığım için amcamın on sekiz yaşlarında bulunan mahdumunu dünyadan kaldırmak lazım geliyor. Bu çocuğu İzmir'de öldürmenin çaresini bulamadım nihayet sekiz on gün evvel hatırıma başka bir desise gelerek İstanbul'a gidip beş on gün kadar gezmekliğimiz için kendilerini teşvik ettim. Onlar da muvafakat ettiler. Yarın amcam ile mahdumu ve ben olmak üzere üç kişi vapura bineceğiz. Benim şimdi size vereceğim üç damlalık bir suyu kamarotun gönlünü yaparak gece saat birde yahud ikide onlara içirecekseniz.” [s.40]

Kâtip Efendi

Kâtip Efendi bir yazıcıdır. Bursa’da *Kerim Efendi*’nin konağında yaşanan olayın ifadesini almak ve tahkik etmekle görevlidir.

Kemal Efendi

Kemal Efendi bir doktordur. *Kerim Efendi*’nin evine *Nazmi* adamlarıyla hücum ettiğinde yaralanan oğlu *Şefik Efendi*’yi tedavi eder.

Muhammed

Sadık Efendi’nin uşağıdır.

2.3.4. Romanda Mekân

Roman mekân bakımından oldukça zengindir. Olaylar gerek açık mekânlarda gerekse kapalı mekânlarda olaylar kurgulanır. İstanbul, İstanbul’un pek çok semti, Bursa, Mersin gibi şehirlerin yanı sıra Mısır, İtalya gibi ülkeler de romanda olayların geçtiği mekânlar olarak karşımıza çıkar.

İstanbul: Romanda İstanbul çeşitli semtleriyle romana konu edilir.

“*İstanbul’da Ayasofya civarında Yerebatan Mahallesi muteberanından Sadık Efendi bir sabah hanesinden pek erken çıkararak Bayezid’e doğru yürümeğe başlamıştı. Tamam, Bayezid meydanına geldiği zaman ehibba-yı kadimesinden Cibalili Sabri Efendi rast gelerek selamlaştılar.*” [s.55]

Galata: Galata İstanbul’da daha çok gayrimüslimlerin yaşadığı bir semtin adıdır. *Kaptan Cemal İsmet*’e ilk görüşte gönlünü vermiştir. *İsmet*’in nişanlandığını da bilir ama *İsmetsiz* de yaşayamaz. Hepsini bilmesine rağmen *İsmet*’i kaçırmaya karar verir. Galata’da gezerken *Kaptan Cemal Yanko*’ya rast gelmiştir ve Galata’da meyhaneye giderler. İki gün sonra *Yanko* ve *Manol* ile aynı meyhanede *Kaptan Cemal*’i beklerler. *Kaptan Cemal* gelir gelmez onları bir lokantaya götürüp karınlarını doyurur ve sonra Galata’nın deniz kenarındaki bir kahvehanesine götürür. Orada birer kahve içtikten sonra *Kaptan Cemal Yanko*’ya ve *Manol*’a *İsmet*’i kaçırmaktan bahseder ve onlara planı anlatır. Sonra saat dörtte sandala atlayıp Boğaziçi’nde Anadolu Hisarı’na çıkarlar.

Nora: Muhtemelen Galata’da bir meyhane. *Kaptan Cemal Bey* ile çalışan *Yanko*’yu saat üçten ona kadar *Nora*’da onu bekleyeceğini söyler.

Anadolu Hisarı: İstanbul'un Beykoz ilçesinde bir semtin adıdır. *Sadık Efendi* ilkbaharda üç dört ay boyunca Boğaziçi'nde Anadolu Hisarı'ndaki konağında ailesiyle kalmaktadır. *Kaptan Cemal*'in sevdiği kız *İsmet*, *Sadık Efendi*'nin evlat edindiği kızıdır. *Kaptan Cemal*, *Yanko* ve *Manol* ile beraber *Sadık Efendi*'nin konağına gidip *İsmet*'i sessizce kaçırmak düşüncesindedirler.

Kaptan Cemal kendi adamlarla Galata kahvehaneden saat dörtte sandala atlayıp yola çıkarlar. Onlar Boğaziçi'nde Anadolu Hisarı'na giderken bir sandala hızlıca yandan geçen sandala yol vermektedir. Hiç durmadan çala kürek giderek Boğaziçi'nde Anadolu Hisarı'na on dakikalık mesafe kalmış ki sahillerindeki mahalle bekçiler “Yangın var Anadolu Hisarı'nda” diye feryat ederler. Konağına yetişip *İsmet*'i yangından kurtarıp o kalabalığını istifade ederek onu sandala kadar götürerek kaçırmak amacıyla konağına girerler. Ama onlardan önce şeytan *Nazmi İsmet*'i kaçırp İzmir'e kadar götürmektedir.

Kaptan Cemal Nazmi'nin bir tayfası olan *Halid*'i kaçırp kendi sandalına götürüp *İsmet*'in durumlarını öğrenirler. *Halid*, *Kaptan Cemal*'e *İsmet*'in nasıl kaçırıldığını anlatırken Anadolu Hisarı'nın adı geçmektedir.

“Eylül'ün dördüncü akşamı idi ki tayfalardan dört kişiyiz, bir de *Nazmi* beş kişi gemiden sandala binerek Anadolu Hisarı'na vardık.” [s.46-47]

Beşiktaş: İstanbul'un Avrupa yakasındaki önemli bir ilçesidir. Romanda, *Kaptan Cemal* kendi adamlarıyla Anadolu Hisarı'ndaki konağında *İsmet*'in *Nazmi* tarafından kaçırıldığını anlayınca *Nazmi*'nin sandalının peşine giderken Beşiktaş hizalarına geldiklerinden söz edilir.

Sirkeci: İstanbul'un Fatih ilçesindeki semtin adıdır. Romanın birinci kısmında, *Kaptan Cemal Nazmi*'nin sandalını takipteyken yakın bir mesafeden takip ettiğini bildirmemek için bir taktik kullanmaktadır. Tam o sırada kafasında tasarladığı olayda *Yanko*, *Sirkeci*'nin adını söylemektedir. Sonra *Nazmi* sandalından gemiye binip İzmir'e gider. O sıra *Kaptan Cemal* Kendi adamlarıyla *Sirkeci*'ye yanaşıp ikinci kaptan *Mihal*'e bir telgraf vermek için telgrafhaneye gider.

Romanın son kısmında, *Kaptan Cemal*'in İskenderiye'den yola çıkmadan *Yanko*'ya bir telgraf atar. *Yanko* Telgrafı alır almaz hemen sandalıyla *Sirkeci*'ye çıkarak Ayasofya'da oturan *Sıdkı Bey*'e koşmasından bahsedilmektedir.

Mısır'dan (İskenderiye'den) döndüğünde bütün ailesi *Yanko* ile beraber *Kaptan Cemal*'i karşılamak için Sirkeci'de bir kahvehanede oturmalarından bahsedilmektedir.

Üsküdar: İstanbul'un Anadolu yakasındaki ilçesidir. *Kaptan Cemal*'in evi Üsküdar'da Dolap Sokağındadır. Romanın birinci kısmında, telgrafı gönderme işini bitirdikten sonra *Kaptan Cemal*, *Yanko*'ya sandalı Üsküdar'a götürmesini emretmektedir. Sandal Üsküdar'a varır ve *Kaptan Cemal*, Dolap Sokağındaki evine gidip dinlenmeye çekilir.

Romanın netice bölümünde, *Kaptan Cemal* İzmir'de *İsmet*'in hayatını *Nazmi*'nin elinden kurtarıp İstanbul'da Üsküdar'daki kendi evine götürmesi ile anılmaktadır.

Kaptan Cemal kendisine babalık yapan *Mösyö Lüsiyen*'in ciddi hastalandığı haberini telgraf yoluyla aldığı anda hemen Mısır'a gitmek üzere Üsküdar'dan hareket etmesinden bahsedilir.

İsmet, *Kaptan Cemal*'in Üsküdar'daki evinde misafir olduğunda *Bedriye Hanım* ve Sıdkı Efendi de *Kaptan Cemal*'i ziyaret için gelmişlerdir. Bu esnada *İsmet* ile *Bedriye Hanım* karşılaşır. *İsmet*, *Bedriye Hanım*'a başından geçen olayları anlatır. Böylece *İsmet*'in *Bedriye Hanım*'ın öz kızı olduğu ortaya çıkar. Bu güzel haberi *Bedriye Hanım Sıdkı Bey*'e anlatır.

Yanko, *İsmet* tarafından *Sadık Efendi*'ye bir telgraf götürmektedir. *Sadık Efendi*, *Yanko*'ya *İsmet*'in adresini sorma vesilesiyle Üsküdar'ın adı geçmektedir.

Kaptan Cemal'in telgrafının *Yanko*'ya gelmesi üzerine Üsküdar'da evin kapısından çıkarken postacı ile karşılaşmaları üzerine anılmaktadır.

Sarayburnu: İstanbul'da Marmara denizi ile Haliç körfezinin kesiştiği, Topkapı Sarayı ve Gülhane Parkının bulunduğu yerdir. *Nazmi* *İsmet*'i kaçırdıktan sonra İzmir'e gitmek üzere gemisiyle Liman'dan ayrılır. Sarayburnu'nu dolaşarak yola devam etmesi sebebiyle anlatılmaktadır.

Halid, *Kaptan Cemal*'e *İsmet*'in kaçırılması olayını anlatırken *İsmet*'in bulunduğu Anadolu Hisarı'ndaki konağın yakılması ve evin ateşi sönünceye kadar *Nazmi*'nin adamlarıyla Sarayburnu'nu dolaştığından bahsetmektedir.

Kabataş: *Kaptan Cemal Bey*'in Mısır'a yola çıktığında Sitavrid Vapurunun Kabataş önünden geçmesinden bahsedilir. Mısır'dan *Kaptan Cemal* döndüğünde de Kabataş önüne gelip yanaşmasından söz edilir.

Bursa: *Şevket*'in yani *Kaptan Cemal* dayısı olan *Bedri Bey* oturmaktadır. Kerim Efendi de Bursa'da oturmaktadır. Dayısı Bursa'da büyük bir demir tüccardır. İtalya'ya gittiğinde kendi dayısına mektup yazıp iyi ve hayatta olduğunu haber verir. Bir gece *Kaptan Cemal* Bursa'da oturan yakın dostunun evinden gece geç vakitte gelirken *İsmet*'i zorla kaçıran *Nazmi*'yerast gelir ve *İsmet*'i elinden kurtarır.

İsmet'i oğlu *Şefik*'le evlendirmeyi düşünen *Kerim Efendi* Bursa'da Setbaşı adı verilen semtte bahçeli büyük bir konakta oturmakta, ipek ticaretiyle uğraşmaktadır. *İsmet*'i oğluyla görüşmesi için Bursa'ya götürür. Bir gece konağı *İsmet*'i kaçırmak isteyen *Nazmi* tarafından saldırıya uğrar. Oğlu *Şefik* yaralanır. Bütün engelleme çabalarına rağmen *İsmet*'in kaçırılmasına mâni olamazlar. Romanda anlatılanlardan Bursa'nın ipek yetiştiriciliğinde önemli merkez olduğunu, Setbaşı semtinin daha çok varlıklı ailelerin oturduğu bir semt özelliği taşıdığını anlıyoruz.

Mudanya Limanı: Mudanya, Bursa ilinin Marmara sahilinde bulunan bir ilçesidir. Romanda, *Kaptan Cemal* bir telgrafta Mudanya Limanı'nın adını kullanmaktadır. Sitavrid Vapurunun ikinci kaptanı *Mihal*'e telgrafi alır almaz vapuru alıp İstanbul'a gelmesini emir vermektedir.

Çanakkale: Marmara denizi ile Ege denizinin kesiştiği bölgede bulunan bir ildir. Marmara denizde yol alırken kaptan rüzgârın şiddetine baktığında Çanakkale'de o geceyi geçirmekten bahsetmektedir.

Yanko kendi yaşadığı olayların hikâyesini *Kaptan Cemal*'e anlatmaktadır. Çanakkale'de Kaptan tarafından *Yanko* ve *Manol*'un işten kovulduğu anlatılmaktadır.

“O geceyi Çanakkale’de geçirdikten sonra ertesi gün alessabah hareket ettiler.” [s.26]

Tilkilik ve Kemeraltı: İzmir’de bulunan semt ve bölge adları. *Kaptan Cemal* ve *Yanko* Tilkilik ve Kemeraltı’nı dolaşp bir kahvehaneye girmelerinden söz edilmektedir.

“O gün öğleden sonra idi ki Manol’u gemiye nöbetçi bırakarak Cemal ile Yanko İzmir’e çıkmışlardı. Tilkilik ve Kemeraltı cihetlerinde beraber dolaştıktan sonra bir kahveye girerek bervech-i ati müzakereye başladılar.” [s.29]

İstanbul Büyükaada: Marmara denizinde bulunan adalardan biri, aynı zamanda ilçe adı. Yanko şiddetli rüzgârlı bir havada, Büyükaada açıklarında boğulmak üzereyken aşırı yükten dolayı batan sandaldan Halid tarafından hayatının kurtarılması sebebiyle geçer.

“Hatırında mı bundan birçok sene mukaddem İstanbul’da Büyükaada açıklarında artık boğulmasına ramak kalmış olan bir adamı - kendinizi denize atarak – kurtarmıştınız.” [s.36]

Fenerbahçe: İstanbul’un Anadolu yakasında, Kadıköy ilçesinde, Marmara denizi kışındaki bir semti. Yanko Fenerbahçe’den gelirken şiddetli rüzgârda sandalı batmıştır ve kendi hayatını kurtarmak için çabalarken Halid tarafından kurtarılır.

Soğuksu: Mersin’de adını yakınında geçen dereden aldığı anlaşılan bölgenin adıdır. Romanda, Sıdkı Bey’in Söğütlü Çiftliği adıyla meşhur olan konak ve arazinin Soğuksu’da olduğu belirtilmektedir. Roman yazarı yer hakkında şu bilgileri verir:

“Bahrisefit iskelerinden olan Mersinin yarım saat mesafesinde Soğuksu tabir olunan bir dere bulunmaktadır. On ikinci asr-ı hicrinin avahirine doğru karşıdan bakıldığı vakit bu derenin kenarında bir kocanız gibi toplu bir köyceğiz gibi toplu bir çok haneler görülmekte idi.” [s.100]

Adana: Adana, Toros dağlarının güneyinde yer alan Çukurova’da Seyhan nehri üzerinde kurulmuştur. Akdeniz’e de kıyısı olan Adana, Avrupa’yı Asya’ya bağlayan önemli ulaşım yolları üzerindedir.

Romanın üçüncü kısmında, Mersin’in Soğuksu bölgesinde Sıdkı Bey’in güzel ve kocaman çiftliğinde üretilen mahsulün ve Sıdkı Bey’in kendisinin itibar ve haysiyetiyle bütün Adana vilayetinde şöhret bulmuş olması yönüyle bahsedilmektedir.

Sıdkı Bey’in Adana’da bulunan amcasın vefatıüzerine pederine on dört bin lira miras bırakmış olması sebebiyle yer verilir.

Ahmet Bey, Sıdkı Bey’e eşkıya Zeynel hakkında malumat verirken; on beş seneden beri Adana vilayetinde pek çok köyü ve çiftliği basarak harap ettiğinden söz eder.

Ayrıca romanda Pehlivan Ağa tanıtılırken; on yedi yaşlarındayken Adana vilayetinde “Koca Pehlivan” adıyla unvanı kazandığından, Adana vilayetinde kendisiyle güreş tutabilecek bir pehlivan görünmeyince vilayetinden dışarıya çıkmaya mecbur kalmasından ve on sene zarfında Konya, Ankara, Sivas, Kastamonu vilayetlerinde dolaşıp en büyük bir unvanı kazandıktan sonra Mersin’e dönüp evlenmesinden bahsedilir.

Adana şehrinin hususiyetlerine dair bilgi verilmez.

Silifke: Mersin’in bir ilçesidir. Doğuda Erdemli, batıda Mut ve Gülnar ilçeleri; kuzeyde Karaman ili, güneyde Akdeniz ile çevrilidir. Toros Dağları’nın eteğinde, Göksu Irmağı’nın iki yakasında kuruludur. Güneydoğu Anadolu, Doğu ve Batı Akdeniz ile İç ve Batı Anadolu’yu birbirine bağlayan önemli ulaşım yollarının kesiştiği kavşak noktasında olan ilçe, il merkezi Mersin’e 80 km mesafededir (Silifke Belediyesi Web.st.).

Romanın üçüncü kısmında Pehlivan Ağa, *Sıdkı Bey’e Zeynel’in kendisinden korkma* sebebinden ve nasıl bir hain olduğundan bahsederken Silifke adı geçer.

Söğütlü Çiftliği: *Sıdkı Bey’in çiftliğidir. Çiftlik baskını burada yaşanır. Yazar çiftlik hakkında şu bilgileri verir: “Bu kadar ehemmiyeti haiz olan şu çiftliği biraz da yakından temaşa edelim: Söğütlü çiftlik Soğuksu deresine arkasını vermiş olup cephesinden bakıldıkta evvela göze çarpan çiftlik sahibinin ikametine mahsus olan azim konak idi. Bu konak bir buçuk arşın irtifaında kargir duvar üzerine oturtulmuş üç kattan ibaret bir bina olup bu binada çıkma olarak yalnız kapının önünde her iki taraftan mermer merdivenlerin muttasıl olduğu ve önü direklerle müzeyyen bir gezinti ile bu gezintinin üzerinde ve ikinci katta yine önü direklerle müzeyyen bir balkondan ibaret idi. Üçüncü katın etrafında ise bir metre arzında dairen(ma)dar bir balkon mevcud idi. Elhasıl şu konağın haricen manzarası pek hoş olup binanın nezahet-i imalına göre sarı boya ile de boyanmış olduğundan insan çiftliğin hareminden içeriye girince karşısına gelen şu binayı temaşa için bir iki dakika kadar olduğu yerde durmaktan kendisini alamazdı.” [s.101-102]*

Ankara: Günümüzde Türkiye'nin başkenti durumundaki şehri. Batı Karadeniz Bölgesi'nde kalan kuzey kesimleri hariç, büyük bölümü İç Anadolu Bölgesi'nde yer alır. Komşu illeri Bolu, Çankırı, Kırıkkale, Kırşehir, Aksaray, Konya ve Eskişehir illeridir. 23 Nisan 1920 tarihinde kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin merkezi

Ankara olarak ilan edilmiştir. 13 Ekim 1923 tarihinde çıkarılan bir kanun ile Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olmuştur.

Romanda Pehlivan Ağa, *Sıdkı Bey*'e Zeynel'in Adana vilayetinde tutunamayıp daha sonra kaçarak Ankara'ya geçtiğinden bahseder. Ayrıntılı bilgi verilmez.

Tarsus: Mersin'in ilçesi olan Tarsus, Doğuda Adana, batıda Mersin, kuzeyde Pozantı, Çamlıyayla, güneyde Akdeniz ile çevrilidir.

Romanda, Pehlivan Ağa kendi mesleğinde maharetlidir. Eşkılar *Sıdkı Bey*'in çiftliğine nasıl ve nereden hücum edeceğini plan yaparken Tarsus yolunun sağ ve sol tarafından geleceğini tahmin ederek adamlarını buna göre konumlandırır. Tarsus'tan bu vesile ile söz eder. Fazla bilgi verilmez.

İskenderun: Türkiye'nin güney bölgesinde, Akdeniz'e kıyısı olan Hatay ilinin en önemli ilçesidir. Türkiye-Suriye sınırının kesiştiği noktada kıyı şehridir.

Romanda, *Nuri Bey* ile eşkıya *Zeynel Sıdkı Bey*'in evine hücum edip küçük kızını kaçırr. Dolayısıyla *Sıdkı Bey* erkek çocuğu *Servet*'i de kaybetmemek için kayınbirader olan *Bedri Bey*'in yanına vermek ister. *Bedri Bey*'in İskenderun'dan hareket ettiği bilgisinin verilmesi şeklinde sözü geçer.

Çandarlı: Çandarlı, İzmir'in Dikili ilçesine bağlı bir mahalle. Eskiden belde statüsünde belediyeye sahip olan Çandarlı, günümüzde Dikili'nin bir mahallesidir.

Romanda, denizin Çandarlıaçığı mıntıkasında şiddetli fırtına esnasında *Bedri Bey*'in gemisi batar ve *Şevket (Kaptan Cemal)* bayılır. *Mösyö Lüsiyen*'in gemisinde lostromo olan Garod tarafından baygın vaziyette kurtarılır. Daha sonra kendine gelen *Şevket*, neler olduğunu ve nasıl bu duruma düştüğünü gemidekilere anlatır.

Mısır: Mısır, Afrika kıtasının kuzey doğusunda ve Kızıldeniz'in batısında çöllerle çevrili bir bölgedir.

Mösyö Lüsiyen, *Şevket*'e nasıl Marsilia'yı terk edip Mısır'da oturmaya başladığını ve Avrupa'yla pamuk ve pirinç ticareti yaptığını anlatır. *Şevket* yani *Kaptan Cemal* kimsesiz kaldığında ona nasıl bir baba gibi sahip çıktığı; daha sonra beraber Mısır'a gitmeleri

dolayısıyla sözü edilir. *Mösyö Lüsiyen*, Mısır'da oturmakta ve işlerini oradan takip etmektedir. Romanda Mısır ile ilgili ayrıntılı bilgiye yer verilmez.

İskenderiye: İskenderiye, Mısır'da Yunan kültürüne ait bir merkez oluşturmak isteyen Büyük İskender tarafından, Rodoslu mimar Dinokrates'e hazırlatılan plana göre MÖ. 332'de kurulan şehir. Mısır'ın küçük bir yoksul balıkçı ve çoban kasabası olan İskenderiye, Avrupa ile Asya arasında giderek artan ticaretin etkisiyle kısa sürede gelişti (Seyyid, 2000: s.574).

Romanda, *Şevket* yani *Kaptan Cemal* İtalya'ya eğitim almaya gider. İtalya'dan Mısır'a geleceğini haber vermek üzere *Mösyö Lüsiyen*'e mektup yazar ama ne zaman geleceğini belirtmez. *Şevket* eve geldiğinde *Mösyö Lüsiyen* mektupta geliş zamanını belirtmiş olması durumunda İskenderiye'ye kadar araba gönderip aldıracağından söz eder.

Marsilya: Tarihteki ismi Massilia olan Marsilya (Marseille) şehri Fransa'nın en büyük şehirlerinden ve Akdeniz'in başlıca limanlarından biridir.

Romanda, *Mösyö Lüsiyen* Marsilyalı olduğunu belirtilmektedir. Eşi vefat ettikten sonra Marsilya'yı terk edip Mısır'a göç etmiş, orada yaşamaktadır. Romanda Marsilya hakkında başka bir bilgi de verilmez.

Midilli: Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda bulunan, Yunanistan'ın ana karasından çok Türkiye'nin Ayvalık ile Dikili ilçelerine yakın olan dağlık bir ada, Girit ve Eğriboz'dan sonra Yunanistan'ın en büyük adaları arasında yer alır.

Mösyö Lüsiyen'in amcasının Midilli'de oturduğu; amcasının hastalandığı haberi üzerine Mısır'dan Midilli'ye gitmesinden bahsedilir.

Torino: İtalya'nın kuzeybatısında Po nehri kıyısında kurulmuş olan önemli bir şehirdir.

Romanda, *Şevket* yani *Kaptan Cemal* kaptanlık eğitimi almaya İtalya'daki Torino şehrine gider. Oradan kendi pederine ve dayısına mektup yazıp durumunun iyi olduğunu haber verir.

2.3.5. Romanda Zaman

Roman, “*Bin iki yüz seksen sekiz senesi eylülünün birinci günü idi ki Galata meyhanelerinden birinde işret etmekte olan iki refik beyninde şu muhavere cereyan*

ediyordu” cümlesiyle başlar. Bu ifadelerden romanda ana olayın Rûmî Eylül 1288 (Miladi1872) yılında yaşandığı anlaşılmaktadır. Geri dönüşlerle farklı zamanlara gidilir, olaylar farklı zamanlarda yaşanır; ancak yıl ya da ay olarak belirtilmez. Anlatılanlardan *Sıdkı Bey*’in çiftliğine yapılan baskının bahar mevsiminin başlarında olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bölümlerde tarih yanında günün vakitleri sabah, gece gibi değişik vakitlerinden söz edilir. “İki yüz yetmiş beş senesi nisanının yedinci gün idi ki Sıdkı Bey konağın selamlık dairesinde sekiz dokuz kimse ile tatlı tatlı görüşmekte idi. Bu adamların söz ve sohbetlerinden Sıdkı Bey’in ehibbası oldukları anlaşılyordu.” [s.104]

“Eylülün dördüncü günü idi ki mezkûr meyhanede bir masa başında Yanko ile Manol muhabbet etmekteydiler.” [s.10]

“Eylül’ün dördüncü akşamı idi ki tayfalardan dört kişiyiz, bir de Nazmi beş kişi gemiden sandala binerek Anadolu Hısarı’na vardık.” [s.46-47]

2.4. Tema

Kaptan Cemal romanında, roman iyi insanlar ve kötü insanlar arasındaki mücadeleden bahsedilmekte; iyilerin kazanacağı ve kötülerin kaybedeceği düşüncesi verilmektedir.

2.5. Kaptan Cemal Romanında Dil ve Anlatım

2.5.1. Cümle Yapısı

Romanda cümle yapısı diyaloglarla anlatı bölümlerinde farklılık göstermektedir. Diyaloglarda günlük konuşma cümleleri kullanılırken, halk söyleyişlerine ve deyimlere yer verilmiştir. Deyimlerin ve halk söyleyişlerinin kullanılması diyalogları daha canlı hale getirmiştir.

“- Ben de öyle olmasını isterim. Fakat şimdi sandal nerede?

- Bugün lazım mı?

- Hayır, a canım. Karada mı? Denizde mi? Demek istiyorum.

- Denizde be! Karada olsa ekmek parasını nereden çıkaracağız? Her gün işliyor. Hatta bugün de Sirkeci’de işliyor.

- Ne âlâ. Kendi kendisine mi işliyor?

- Tuhaf sual. Bizim Manol işletiyor.

- O da kim?

- Üç senenin içerisinde ne çabuk unuttunuz. Bizim lostromo Manol.

- Vay, o da seninle beraber ha? Onu nereden ele geçerdiniz. Siz vapurdan çıktıktan sonra ayrılmadınız mı idi?” [s.8]

Örnekte de görüleceği üzere kelimeler günlük İstanbul Türkçesinde kullanılan kelimelerdir. Anlatı bölümlerinde cümle yapısı kurallı cümleler şeklindedir. Cümleler meramı anlatacak biçimde normal uzunlukta oluşturulmuştur. Özellikle mekân veya kişi tasvirlerinde ağırlıklı olarak Farsça, yer yer de Arapça isim ve sıfat tamlamaları kullanılmıştır.

“Sitavrid doksan kadem tulunda, on beş kadem arzında beyaz boyalı bir vapur olup baş ve kıçta birer kamarası vardır ki bu kamaraların salonları güverte ile beraber olduklarından kapıları güverteye açılırdı. Gayetle yakışıklı olan iki bacası ve iki direğinin mili vapurun başının kalkıklığıyla mütenasip olduğu gibi başı da keman tabir olunan biçiminde olduğundan yeknazarda dalgalarla muhaceme için yapılmış bir vapur zann olunurdu. Yük koymak için ambarı pek dar olup güvertenin altını en ziyade kamara yatakları işgal ettiğinden heyet-i umumiyesiyle hemen mükemmel bir tenezzüh vapuru addolunabiliyordu.” [s.25]

Diyaloglarda kimi zaman konuşan kişi isim olarak belirtilirken kimi zaman sadece konuşma çizgisiyle verilmiştir. Durum konuşanın kim olduğu konusunda kafa karışıklığına sebep olmaktadır.

“Sabri – Efendim şimdi doğru çarşıya gideceğiz değil mi?

Sadık – Kardeş kerametini mi var?

- Birader bunlar tabii şeylerdir. Biz çoktan peder olduğumuz için biliriz. Şimdi sizin birinci emeliniz İsmet’in memnuniyetidir değil mi?

- Vallahi öyle. Hiç bir arzum kalmadı. Hep onu düşünüyorum. Bak hatırıma neler geliyor? Allah sağlık verirse sekiz, on sene sonra şimdiki mini mini İsmet o vakit gelinlik bir kız olacak. Tabii biz de münasip birisine vereceğiz. O zaman İsmet’in kendi gibi güzel güzel çocukları olacak ki bana (dede) diye hitap edecekler. Ben de onları kucağıma alıp hoplatacağım. Aman ne bahtiyarlık...” Bu kullanımların yazardan kaynaklanan durumlar mı, yoksa baskı hatası mı olduğunu teşhis etmek zordur. [s.58-59]

2.5.2. Tasvirler

Kaptan Cemal romanında olayın geçtiği mekânlar ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir. Yazar, tasvirlerde genelde süslü nesir diyebileceğimiz bir dil kullanmış, Arapça ve Farsça kelimeler ile tamlamalara yer verilmiştir. Diyaloglarda günlük konuşma diline, halk tabirlerine, deyimlere yer vermiştir. Hatta zaman zaman argo sayılabilecek ifadelere rastlamak mümkündür. Betimlemeler okuyucunun zihninde tahayyül edilebilecek tarzdadır. “*O an sabavetinin tatlı zamanları, eyyâm-ı şebabının bahtiyarane saatleri birer birer gözünün önünden geçiyor, her dakikada ömrünün mazisine tekrar avdet etmiş gibi oluyordu. Lakin o zamanları tahattur ettikçe mesrur oluyor mu idi?.. Heyhat!.. Geçmiş zamanların dakikası acı olsun tatlı olsun derhatır edildikçe insanı mahzuniyet içinde bırakır. Bahtiyarane geçen zamanların geçtiğine teessüf olunur, bedbahtlık içinde güzere eden dakikalarda başkaca bir lezzet olduğu anlaşılır. O acı zamanlar, yemeğe atılan tuz gibidir; çok olursa ömr-i beşeri hakikaten acı yapar, az olursa hayata ayrıca bir lezzet verir. Ahvâl-i âlemden ibret almak, tehzîb-i ahlâk etmek fikr-i ulvî sahibi olmak hep mürarât-ı hayata kesb-i vukuf iledir... Yoksa bir aşiyane-i ikbalde perverde olmak, ‘Gel!..’ dediği vakit karşısında yirmi tane hizmetçiyi emre muntazır görmüş, can sıkıntısından denize nara atarak cumburtusunu seyretmekle lezzetyab olmuş olan mirasyedilerin dünyadan lezzet almak değil ekseriya hayatlarından usandıkları görülmektedir.” [s.184-185]*

“Şu vakte kadar muhaverelerini dinlediğimiz adamlar hakkında zahiren bazı malumat verelim: Yanko, dediğimiz adam, tahminen kırk yaşlarında, orta boylu sarı saçlı, sarı bıyıklı, kırmızı çehreli bir Rum olup kaşlarının ve bıyıklarının daimi olan vaziyetinden gayet tuhaf bir adam olduğu anlaşılıyordu. Kaptan’a gelince; uzun boylu, geniş omuzlu, gür siyah bıyıklı, güzel çehreli ‘Cemal’ namında bir Türk olup müdevver fakat gayetle siyah olan gözlerinin parlaklığı, fetanet ve ifrat derecede olan zekâvetine delalet ediyordu. Since hemen yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında kadar tahmin olunabilirdi.” [s.9]

Yazar Sitavrit adlı gemiyi şöyle tasvir eder;

“Bir müddet takip edeceğimiz şu vapur hakkında biraz malumat peyda edelim:

Sitavrid doksan kadem tulunda, on beş kadem arzında beyaz boyalı bir vapur olup baş ve kıçta birer kamarası vardır ki bu kamaraların salonları güverte ile beraber olduklarından kapıları güverteye açılırdı. Gayetle yakışıklı olan iki bacası ve iki direğinin mili vapurun başının kalkıklığıyla mütenasip olduğu gibi başı da keman tabir olunan biçiminde

olduğundan yeknazarda dalgalarla muhaceme için yapılmış bir vapur zann olunurdu. Yük koymak için ambarı pek dar olup güvertenin altını en ziyade kamara yatakları işgal ettiğinden heyet-i umumiyesiyle hemen mükemmel bir tenezzüh vapuru addolunabiliyordu.” [s.24-25]

Sıdkı Bey’in Soğuksu mevkiindeki çiftlik evi şu tarzda tasvir edilir:

“Bu kadar dilnişin olan şu konağın geliniz bir de dâhilini temaşa edelim: Kapıdan girildiği zaman tul ve arzı altışar metreden ibaret olan murabbaulşekl bir mermerliğe tesadüf olunur. Mermerliğin nihayetini teşkil eden ve buzlu camlarla bölünmüş olan matbah dairesinden sarfinazar edilip de sağa tesaddüf eden dolambaçlı merdivenden yukarıya çıkılırsa insan kendisini küçük bir sofada bulur. Bu sofanın sağ tarafında bir oda ve sol tarafında iki oda mevcuttur. Merdivenden yukarıya devam olunursa konağın üçüncü katının kısm-ı azamını teşkil eden büyük salona dâhil olunur ki bu salonun sol tarafında üçer metre irtifaında olan ve balkona açılan dört adet pencere ve sağ tarafında ise iki adet oda bulunmaktadır. Konağın arka cihetinde bulunan diğer bir kapıdan da girilirse yine taksimat ile bu salona çıkılır. Hareminden girilen taraf selamlık ve bahçeden girilen taraf ise harem dairesi ittihaz olunmuştur. Binaenaleyh salonun selamlık kapısının karşısında harem tarafından açılan kapı bulunup bu kapıların mealen karşılıklarına tesadüf eden ve yekdiğerinin mukabilinde bulunan iki oda daha var idi. Her ne kadar salonun orta yerinde tırabza, koltuk gibi bir şey yok ise de duvar kenarlarında bulunan konsol ve boruların üzerinde olan ayine, lamba, saat ve şamdan gibi şeyler hakikaten nadir bulunan asardan idiler. Salona ferş edilmiş olan halıların üzerinde insan gezindikçe ayakları topuklarına kadar gömülür idi. Halının üzerine tersim edilmiş olan çiçek ve çemen resimleri bir mahir ressamın fırçasıyla tersim edilmiş kadar üstadane yapılmış olduğundan insan kendisini adeta bir bahçede zannederdi.” [s.102-103]

2.5.3. Anlatım Tekniği

Romanın başında olayların yaşandığı yıl olarak Rûmî 1288 (Miladi1872) yılı belirtilmiştir. Romanın Türk edebiyatında roman türü henüz tanınmaya başlandığı ve yeni roman örneklerinin verildiği dönemde yazıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Türk edebiyatında meydana getirilen Meşrutiyet dönemine ait roman örneklerinden sayılabilir. Roman dış gözlemci (Tanrısal) bakış açısıyla anlatılmıştır. Her şeyi bilen, gören, zaman zaman kendi düşüncelerini yansıtan açıklamalar yapan bir bakış açısına dayanan anlatım

vardır. Olaylar meydana geliş sırasına göre değil de geriye dönüşler şeklinde anlatılmıştır. Olayların gelişmesi okuyucuda merak uyandıracak şekildedir, garip tesadüfler, rastlantılarla olaylar birbirine bağlanır. Başından beri kötü gelişse de mutlu sonla bitmektedir. Zaman zaman anlatıcı olayların akışı içerisinde kendisi açıklamalar yapmaktadır. Romanın sonuç bölümü çok kısa tutulmuş, adeta aceleyle toparlanmaya çalışılmış gibi olaylar özetlenmiştir. “*Sirkeciye çıktıkları vakit râkip oldukları üç arabaya ‘Ayasofyaya’ emrini verdiler. Biraz sonra da konağa vasıl olarak Kaptan Cemal, hemşiresi kucaklaştı. Bundan üç gün sonra idi ki Cemal, Şefik, Ahmet Bey için Sadık Efendinin hanesinde gayet bermutantan bir düğün başlanmıştı.*” [s.234]

“*Şimdi de biraz şu çifliğin sahibi olan Sıdkı Beyden bahs edelim:*

Sıdkı Bey otuz dört, otuz beş yaşlarında kadar tahmin olunur, uzun boylu, melhamece, palabıyıklı ve gayetle yakışıklı bir babayiğit olup “Bedriye” namında hüсна, müstesna bir zevcesiyle on beş yaşında ve Şevket isminde bir oğlu, beş yaşında ve Kâmile isminde bir de kerimesi vardı.

İki yüz yetmiş beş senesi nisanının yedinci gün idi ki Sıdkı Bey konağın selamlık dairesinde sekiz dokuz kimse ile tatlı tatlı görüşmekte idi. Bu adamların söz ve sohbetlerinden Sıdkı Bey’in ehibbası oldukları anlaşılıyordu.” [s.104]

2.5.4. Geriye Dönüş Tekniği

Romanın ilk bölümünde genç bir kızı (*İsmet*) Kaptan Cemal ve adamlarının kaçırma planı ve onlardan önce davranan Nazmi adında kötü niyetli bir adamın kızı kaçırması anlatılır. İkinci bölümde ise genç kızın köle tüccarı *Muhammet Ağa*’dan *Sadık Efendi* tarafından evlatlık olarak alınması, büyütülmesi ve Bursa’da ipek tüccarı olan *Kerim Efendi*’nin oğlu *Şefik*’le nişanlanması anlatılır. Kızın geçmişi geriye dönüş yapılarak anlatılır. Üçüncü bölümde *Sıdkı Bey*’in çiftliğine yapılan baskın neticesinde kızı *Kâmile*’nin *Nuri* tarafından kaçırılışı, köle olarak satılması ve *Sıdkı Bey*’in oğlu *Şevket*’in dayısına emanet edilmesi anlatılır. Olay akışında tekrar geri dönüş yapılarak *İsmet*’in bu duruma nasıl geldiği açıklanır. Yine bu bölümde *Şevket*’in bir denizi kazası sonrası *Mösyö Lüsiyen* tarafından kurtarılmasına, *Lüsiyen* tarafından bir evlat gibi sahiplenilmesi, adının tanınmamak için Cemal olarak verilmesine, kaptan olarak yetiştirilmesine yer verilir. Dördüncü bölümde *Kaptan Cemal*’in evlenmek maksadıyla *Nazmi*’nin elinden *İsmet*’i

kurtarıp İstanbul, Üsküdar'daki evine getirmesi, *Kaptan Cemal*'in gelen bir telgraf haberiyle *Mösyö Lüsiyen*'in hastalığını öğrenip Mısır'a gidişi, öte yandan *Kaptan Cemal*'in babası *Sıdkı Bey* ve annesi *Bedriye Hanım*'ın bütün olaylardan habersiz oğullarını ziyarette gitmeleri, evde *İsmet*'le karşılaşp kızları *Kâmile* olduğunu anlamaları yer alır. Romanın sonunda olaylar açığa kavuşturulur. *Kaptan Cemal Kerim Efendi*'nin kızı *Pakize*'yle, *Kâmile*'nin (*İsmet*) de *Şefik*'le evlenmesiyle mutlu sona ulaşılır.

2.5.5. Romanın Kelime Varlığı

2.5.5.1. Kaptan Cemal Romanındaki Denizcilik Terimleri

Alarga: Bir geminin, bir filikanın kıyıya ya da bir yere yanaşmış olmayıp açıkta durması; açık deniz, engin.

Ambar: Geminin yük koymaya ayrılmış yeri.

Avara: Gemi, yelkenli, bot veya teknenin yanaşık olduğu yerden ayrılması (Avara etmek)

Baca: Dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol.

Çıpa: Gemilerin dalgalara, akıntılara kapılarak yer değiştirmemesi için suya atılan, zincirle gemiye bağlı bulunan, ucu çengelli ağır demir araç, çipo, demir.

Demirlemek: Gemi demir atmak. Geminin kıyıya yanaşmadan açıkta hareket etmeden durması.

Direk: Ağaçtan veya demirden yapılan uzun ve kalın destek.

Filika: Cankurtaran sandalı.

Fora etmek: Yelkenleri açmak, çözmek.

Güverte: Gemide ambar ve kamaraların üstü.

İskele: Deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ve betondan yapılmış, denize doğru uzanan yer.

Kamara: Gemilerde oda.

Kamarot: Gemilerde yolcuların hizmetine bakan görevli.

Kara: Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak.

Kayık: Kürek veya yelkenle yürütülen ufak tekne.

Kıç: Deniz teknelerinde art taraf.

Kürek: Toprak, kömür vb.ni bir yerden bir yere alıp atmaya, taşımaya yarayan ve yayvan bir bölümü, buna bağlı uzun bir sapı bulunan araç.

Lengerendaz: Demir atan gemi.

Lostromo: Ticaret gemilerinde tayfaların başı.

Maiyet: Üst görevlinin yanında bulunan kimseler, alt kademedekiler.

Rıhtım: Bir akarsu veya deniz kıyısında doldurularak yapılmış, gemilerin indirme bindirme veya yükleme boşaltma yapabileceği yer.

Sandal: İnsan taşıyacak biçimde yapılmış, kürekle yürütülen deniz teknesi.

Sandalı avara etmek: Sandalı hareket ettirmek, sandala yol vermek.

Sefine: Gemi.

Tayfa: Gemide türlü işlerde çalıştıran sefer işçisi.

Vapur: Su buharı gücüyle çalışan gemi.

Yelken bezi: Yelken yapmaya yarar kalın bez.

Yelken: Rüzgâr gücünden yararlanarak geniş bir yüzey oluşturacak biçimde yan yana dikilen ve teknenin direğine uygun bir biçimde takılarak onu hareket ettiren kumaş veya şeritlerin tümü.

2.5.5.2. Kaptan Cemal Romanındaki Deyimler

Ağız (ağzını) aramak (yoklamak): Birinin niyetini, düşüncesini doğrudan doğruya sormayıp dolaylı bir şekilde öğrenmeye çalışmak, sırrını öğrenecek tarzda konuşmak.

Ağızlara kayık yanaştırmamak: Kurnazlıkla birini kandırmaya çalışmak.

Ağıza tıkmak: Susturmak, konuşmasına engel olmak.

Ağzını aramak(veya yoklamak): Konuşturarak düşüncesini öğrenmeye çalışmak.

Akıl erdirmek: Anlamak, çözmek.

Aklı başında olmamak: İyi düşünebilir durumda olmamak.

Aklı başından gitmek: Çok sevinçten veya çok korkudan ne yapacağını şaşırarak.

Aklını başına almak (veya toplamak veya devşirmek): Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak.

Aklını (bir şeyle) bozmak: Bir şey üzerine çok düşerek hep onunla uğraşıp durmak.

Altını üstüne getirmek: Bir şey bulmak için aramadık yer bırakmamak veya söz veya tutumuyla çevreyi birbirine düşürmek, karmakarışık etmek

Avuç patlatmak: Elleri yara içinde kalıncaya kadar çok çalışmak.

Ayağını(ayaklarını) öpeyim:“Aman ne olursa senden olur” anlamında yalvarma ve rica sözü.

Ayakta durmak: Oturmak, ayakları üzerinde dikilmek; yıkılmamak, yok olmamak, devam etmek.

Bereket versin: Allah artırsın, bollaştırsın veya yeterli anlamında söz.

Boğaz doldurma: Bitki ve asmaların diplerine toprak doldurma.

Boğazına tıkanmak (boğazına bir yumruk tıkanmak veya gelip oturmak): Konuşamaz olmak, sesi çıkmamak.

Boğazından geçmemek: Sevdiği bir kimsenin yokluğu veya yoksulluğu dolayısıyla bir yiyeceği yalnız başına yemekten üzüntü duymak.

Boyunduruğa düşmek: İçinden çıkılmaz, zor bir durumda kalmak.

Burnundan solumak: Çok öfkelenmiş olmak.

Burun buruna gelmek: Beklenmedik bir anda karşılaşmak, birbirlerine çok yaklaşmak veya karşısında hissetmek.

Canına yandığım (veya yandığımın): Sevgi, hayranlık, öfke vb. duygular anlatan bir söz.

Çalakürek gitmek: Kayık, sandal gibi deniz araçlarını çok hızlı hareket ettirmek.

Çene yarıştırmak: Karşılıklı gevezelik etmek, çok konuşmak.

Çürük tahtaya basmak: Tedbirsizlik edip sonu tehlikeli olabilecek bir işe girişmek.

Damdan düşer gibi: Aniden, birdenbire ve yersiz olarak.

Davul çalmak (veya dövmek): Davula vurarak ses çıkarmak veya bir şeyi herkesin haber alabileceği biçimde ortalığa yaymak.

Defterin başına kayıt etmek: İlk sıraya koymak; hesabını sormak üzere karar vermek.

Dikilip kalmak: Bir yerde kısa bir süre ayakta beklemek

Diri diri mezara girmek: Hayatı zor şartlarda, kötü geçmek; hayattan zevk alamamak.

Dizlerinin bağı çözülmek: Korkudan ayakta duramayacak duruma gelmek.

Donup kalmak: Donakalmak, şaşkınlık veya korkudan hareket edemez olmak.

Dört gözle beklemek (veya bakmak): Çok isteyerek veya özleyerek beklemek.

Dudak (veya dudağını) bükmek: Bir şeyi beğenmediğini, küçümsediğini belli etmek, umursamamak, pek aldırmaz etmek.

Ekmek parası: Geçimi sağlayan para veya kazanç.

El almak: Bir sanatı yapmak için ustanın iznini almak.

El ele vermek: El tutuşmak; birlikte davranmak, bir konuda birleşmek.

El sürmemek: Dokunmamak, değmemek, bir işi yapmak ve ilgilenmemek.

Elden çıkmak: Malı olmaktan çıkmak, malı satılmak; Kaybedilmek.

Ele geçirmek: Yakalamak, sahibi olmak; gizlenmek istenen bir şeyi elde etmek.

Ele geçmek: Yakalanmak, edinilmek, kazanılmak.

Elinden almak: Bir şeyden mahrum etmek.

Elmas parçası: Elmas parçası gibi güzel veya değerli şey veya kimse.

Gönül (gönlünü) yapmak: Bir kimseyi hoşnut etmek, memnun etmek, sevindirmek.

Göz dikmek: Bir şeyi ele geçirmek isteğine kapılmak.

Göz gezdirmek: Derinlemesine incelemeyi okumak veya bir yeri, bir şeyi çabucak incelemek.

Göz koymak: Bir kimseyi veya bir şeyi ele geçirmeyi istemek.

Gözleri cam gibi parlamak/Gözleri parlamak(ışıldamak): Gözlerinde sevinç veya arzudan, hoşuna giden bir şeyi görmekten gelen bir canlılık belirtmek.

Gözlerinden yaş akmak/gelmek: Ağlamak.

Gözünden (veya gözlerinden) yaş (veya yaşlar) boşanmak: Çok ağlamak.

Gözüne uyku girmemek:(Bir nedenden) Uyuyamamak, uykusuz kalmak.

Gözünü budaktan sakınmamak: Tehlikeli işlere girişmekten çekinmemek.

Gözünü çıkarmak(çöp alayım derken): Beceriksizce davranmak, zarara uğratmak. Teklifsiz konuşmadaiyisi dururken en kötüsünü seçmek.

Hırsından patlamak/çatlamak: Öfkeyle birlikte aşırı derecede kıskanmak

Hiçe saymak: Önemsememek, önem vermemek.

Hüngür hüngür ağlamak (Hüngür hüngür):Yüksek sesle ve hıçkıra hıçkıra ağlamayı ifade eder.

İnme inmek: Vücudun bir yerinde hareket ve hissetme kalmamak, felç gelmek, felç inmek.

İş işten geçmek: Bir işi gerçekleştirme imkânı kalmamış olmak.

Kalbine saplanmak: Yaşanan yoğun stres, kaygı ve endişe, üzüntü gibi nedenlerden kalbinde iğne batması hissinin oluşması.

Kalıba dökmek: Dökmecilikte erimiş madeni kalıbın içine akıtmak.

Kan ter içerisinde kalmak: Çok terli, yorgun ve perişan bir durumda olmak.

Kanına dokunmak: Çok sinirlenmek; bir sözü veya durumu kabullenememek.

Kanına girmek: Birini öldürmek veya öldürtmek.

Kanları başına hücum etmek (Kanı beynine sıçramak): Bir konu hakkında sinirlenmek, öfkelenmek ya da hiddetlenmek.

Kara yazı: Kötü yazıldığına inanılan alın yazısı, kötü talih, kötü baht.

Karnı zil gibi olmak /Karnı zil çalmak (karnı zil gibi): Çok acıkmış olmak.

Kaşlarını çatmak: Alnını buruşturup kaşlarını birbirine yaklaştırarak öfke, düşünce, endişe veya ciddiyetini belli etmek, yüzü asık, somurtkan veya endişeli bir durum almak.

Kaşlarını çatmak: Kızmak, öfkelenmek.

Kaşlarını oynatmak: Kaş hareketiyle bir şeyler anlatmaya çalışmak.

Kendi yağıyla kavrulmak: Elinde bulunanla geçinip kimseye muhtaç olmamak.

Kendini kaybetmek: Bayılmak veya aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak.

Kıyamet kopmak: Kıyamet günü gelmek. (Mecaz) bir yerde çok gürültü ve telaş olmak.

Kimin arabasına binerse onun türküsünü söylemek: Çıkar sağladığı kimsenin hoşuna gidecek biçimde davranan, döneke ve dalkavuk kimseler için kullanılan söz.

Kul (köle) olmak: Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Kulak vermek: Merak edip dinlemek, işitmeye çalışmak; söz dinlemek, söyleneni yapmak.

Kuru ekmek: Katıksız ekmek.

Kuru hasır (veya kilim) üstünde kalmak: Aç, parasız, evsiz kalmak.

Kuş gibi uçup gitmek (veya uçmak): Çok kısa süren bir hastalıkla ölmek. Çok kısa sürmek, geçmek. Çok çabuk uzaklaşmak.

Kürek çekmek: Kayık vb. deniz araçlarının ilerlemesini sağlamak için kürekleri ileri geri kuvvetle hareket ettirmek.

Küreklerle sarılmak: (Sandal ve kayık için) Kürekleri aceleyle ve hızlıca hareket ettirmek.

Leb demeden leblebiyi anlamak: Daha söze başlarken ne demek istediğini hemen anlamak.

Mantar yutacak takımdan olmamak: Aldatılacak biri olmamak, gözü açık, uyanık olmak.

Mantar yutturmak: Birini aldatmak.

Meraktan patlamak/ Meraktan çatlamak: Çok kaygılanmak, gizli bir şeyi öğrenmek isteğini aşırı ölçüde göstermek.

Nara atmak (veya basmak): Yüksek sesle uzun uzun haykırmak.

Nur topu (gibi): Çok sağlıklı ve güzel çocuklar için kullanılır.

Ocağına incir (veya darı) dikmek(veya ekmek): Birinin evini barkını dağıtmak.

Ölümü kucaklamak: Ölümü göze almak, ölümden korkmamak.

Ramak kalmak: Olmasına çok az bir şey kalmış olmak, az kalsın olacak durumda olmak

Soğuk ter dökmek (veya basmak ve boşanmak): Korkmak, heyecanlanmak, bunalmak, gerilmek.

Uykuya dalmak: Uyumaya başlamak.

Üstüne fenalık gelmek: Aşırı derecede sıkılmak, pek bunalmak.

Vaveyla kopmak: Bir feryat, bir çığlık duyulmak.

Vik dedirtmek: Zor durumda, hareket edemez durumda bırakmak; İnce ses çıkararak bağırır duruma düşürmek.

Yağlı müşteri: Bol paralı, çok alışveriş yapan müşteri.

Yanına sokulmak: Yakınına gitmek, bir şeye yaklaşmak, yanaşmak.

Yere sermek: Kötü bir duruma sokmak, yenmek veya vurup öldürmek.

Yoluna koymak: İstenilen biçime getirmek, düzene koymak.

Yüreği dayanmamak: Acısına katlanamamak, çok acı duymak.

Yüreği kaldırmamak: Dayanamamak, katlanamamak.

Yüreği kalkmak: Heyecanlanmak.

Yüreği parça parça olmak: Pek çok acımak.

Yüreği pek katı: Yüreği katı, acımasız (kimse).

Yüreği pek: Yürekli(kimse).

Zahmete sokmak: Birine yorgunluk vermek veya masraf ettirmek.

2.5.5.3. Kaptan Cemal Romanındaki Tamlama ve Kelimeler

Addolunmak: kabul edilmek, sayılmak.

Addolunmak: sayılmak.

Ağuş-ı şefkat: şefkatli kucak.

Ahval-i harikulade: mükemmel durumlar.

Ahz-ı mevki: Yer tutmak, yer almak, konumlanmak.

Arz-ı teslimiyet: teslim olduğunu belirtme.

Asar-ı kadime: eski, antik eserler.

Asar-ı nadire: nadir bulunan eserler.

Aşina: bildik, tanıdık, bilen, tanıyan.

Ateş-i aşk: aşk ateşi.

Baca: dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol.

Bad-ı heva/ Bâd-ı hevâ: eğlence, bedava, boş, faydasız.

Baziçe-i felek: feleğin, talihin oyunu.

Bendehane: bir kimsenin kendi evinden bahsederken kullandığı “ben kölenizin evi” anlamında bir söz.

Bera-yı istikbal: karşılamak için, karşılamak maksadıyla anlamında söz.

Berdikkat-i fevkalade: Olağanüstü bir dikkatle.

Bervech-i ati: gelecek tarz üzere veya aşağıdaki gibi.

Beyninde: arasında.

Bikes: kimsesiz, hamisiz, yalnız.

Bilmecburiye: mecbur olarak, zorunlu olarak, mecburen.

Bina-yı muhteşem: muhteşem bina.

Canan: gönülden sevilen, gönül verilmiş olan kadın, sevgili.

Cazibe-i hüsn: dikkat çekici, göz alıcı güzellik.

Cebr-i nefis etmek: Bir kimseyi herhangi bir konuda zorlamak.

Cenup: güney.

Cereyan: bir yöne doğru akma, akış, akıntı.

Çarşı-yı kebir: kapalı çarşı, büyük çarşı.

Dâhil-i hane-i azimetnişan: (metinde) gösterişli evin içi.

Daimî: sürekli, kalıcı.

Deavi: davalar.

Desise: aldatma, oyun, düzen, hile, entrika.

Dest-i terbiyet: terbiye edici el, eğitici el.

Dudman-ı sevda: sevda dumanı.

Ehibba-yı kadime: eski dostlar.

El-emr fevkal edep: emre uymak, edebi gözetmekten önce gelir.

Elvan-ı gunagun: çeşit çeşit renkler.

Esir-i firaş: yatağa düşmüş, yataktan kalkamayacak kadar hasta.

Eyyam-ı şebab: gençlik zamanı, gençlik çağları.

Ez-can ü dil: candan ve gönülden.

Feda-yı can etmek: canını feda etmek, canını ortaya koymak.

Fetânet: yaratılıştan gelen çabuk anlama yeteneği, zihin açıklığı, kavrayış.

Fevka'l-had: hadden fazla, çok aşırı derecede, pek çok.

Fevkalade: çok, pek çok, olağanüstü.

Fezayil-i mücessime: Görünür, somut faziletler.

Fikr-i ulvi: yüksek fikir.

Fimabad:“bundan” sonra manasına gelen konuya giriş ifadesi.

Fücceten: birdenbire, ansızın(ölmek).

Gayrimuntazam: düzensiz, dağınık.

Gill ü gışş: kin ve hile.

Hacet: 1.gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç. 2.herhangi bir şey için gerekli olma, lüzum. 3. Allah'tan veya büyük bir makamdan yerine getirilmesi, gerçekleştirilmesi istenen dilek.

Hadd-ı fasıl: ayırıcı çizgi.

Hakikat-ı hal: aslında, gerçekten, işin aslında.

Hanüman: ev bark, yurt.

Hareket-i daime: sürekli davranma.

Hasais-i güzide: seçilmiş hususiyetler, seçkin özellikler.

Hayat-ı umumiye: umuma ait, genel hayat.

Hayfa:“eyvah, yazık, heyhat” anlamlarında kullanılan bir söz.

Hesabat-ı huruşane: coşan hesaplar.

Heybet: korku ve saygı uyandıran görünüş, mehabet.

(Metinde) Hüsn ü cemal: güzellik ve yüz güzelliği.

Hüsn-i müstesna: müstesna güzellik, az rastlanır güzellik.

Hüsn-i suret: yüz güzelliği.

Hüsn-i teveccüh:“o sizin güzel görüşünüz” anlamında sevgi ile karışık medih ve takdir ifadesi.

Hüzn-i ruhani: Üzüntü, keder.

İcap etmek: gerekmek.

İfade-i meram: dilek ve maksadını anlatmak.

İğtişâşât: karışıklıklar, kargaşalık

İhbar etmek: bildirmek, haber vermek.

İhtisasat-ı amika: derin duygular.

İhtiyar: 1. yaşlı, kocamış olan, pir(kimse), genç karşıtı. 2. Tercih etme, seçme yetisi.

İkrar: saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme, bildirme.

İlan-ı aşk: sevgiliye sevdiğini söyleme.

İmdad: çok zor ve tehlikeli bir anda yardım etmek.

İnkılabat-ı vech: yüzü değişme, yüz ifadesindeki değişme.

İnzar-ı amme: herkesin gözü önüne ihtar edip çekindirme, uyarma.

İrad etmek: söylemek.

İrtifa-ı nispet: derece, ölçü yüksekliği.

İstiap etmek: içine almak, sığdırmak.

İstimdadkarane: yardım istercesine.

İstirahat etmek: dinlenmek

İşret: İçki içme, içkili eğlence.

İштиha: fazla istek, istek, arzu.

İtimad-ı tamme: tam, tereddütsüz bir güven.

Kanun-ı tabiyülicra: tabii, doğal olarak meydana gelen, doğal olarak.

Kariin-i kiram: şerefli, kıymetli okuyucular.

Kat-ı rah: yol almak, ilerlemek.

Kat-ı ümit: ümidini kesmek, ümitsizlik.

Kavga-yı maişet: geçinme mücadelesi, ekmek kavgası.

Kemal-i hahiş: tam bir istek ve arzu.

Kerime: kız evlat.

Kesb-i ittisal: yaklaşma, yakınına ulaşma.

kesb-i vukuf: bilgi sahibi olmak, öğrenmek.

Ketm: saklamak, gizlemek, sır tutmak, söylememek.

Kısm-ı ulya: yüksek bölüm, birinci, ilk bölüm, yer.

Köşe-i inziva: yalnızlık köşesi.

Kulunuz (iyelik ekinin kalıplaşmasıyla): nazik ve mütevazı konuşmada “ben” zamiri yerine kullanılır.

Kuvve-i maliye: mali durumlar, ekonomik imkânlar.

Kuvve-i müfekkire: düşünme kuvveti.

Kuvve-i natika: konuşma, güzel ifade etme kudreti.

Kuvve-i nutk: konuşma gücü.

Kuvve-i vahime: olmayan şeyleri varmış gibi gösteren güç veya kuruntu hissi.

Levazımat: gerekenler, lazım olan şeyler.

Levha: manzara, yazı, resim.

Mahdum: oğul.

Mahkûm: zorunda olan, mecbur; hükümlü.

Mahv etme: yok etme, varlığına son verme.

Mamañih: bununla beraber, durum böyle iken.

Mazi: geçmiş zaman, geçmiş.

Mehabet-i dehşetnümune: dehşete düşüren büyüklük.

Mevani: bir şeyin olmasını veya yapılmasını önleyen şeyler, engeller, mâniler.

Mevki-i dilara: gönlü süsleyen mahal, yer.

Mezaya-yı insaniyye: insana yakışır meziyetler, üstün özellikler.

Miyah-ı tabiiyye: doğal sular, kaynak suları.

Muazzep etmek: acı vermek, azap çektirmek.

Muazzep olmak: acı içinde kıvrınmak, azap çekmek.

Muhâcem: hücum etme, saldırma.

Muhavere: iki kişi arasında karşılıklı olarak yapılan konuşma.

Mukaddem: önceki, önce gelen.

Muttasıl: yan yana olan, bitişik; sürekli.

Muvaffak: başarmış, başarılı (kimse).

Muvakkaten: az bir zaman süresince, geçici olarak, eğreti olarak.

Mübareze-i hayat: hayat mücadelesi.

Müddet-i hayat: hayat süresi.

Müdebbir: işin arkasını ve sonunu düşünerek hareket eden, tedbirli hareket eden.

Müdevver: yuvarlak.

Müessir: dokunaklı, etkili.

Müfekkire: düşünme yetisi veya gücü.

Mükâfat: değerlendirici, sevindirici davranış, ödül.

Mülahaza: düşünce.

Mürarat-ı hayat: hayatın verdiği acılar, hayatın zorlukları.

Müstacelen: çabucak, acele olarak.

Mütevakkıf: olması, gerçekleşmesi bir şeye bağlı olan, bağlı.

Müteveccihen: 1.yönelerek, müteveccih olarak. 2. Bir yere doğru gitmek üzere niyetlenerek veya yola çıkarak.

Müzakere: bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, oylasma.

Müzeyyen: süslenmiş, bezenmiş, süslü, zînetli.

Nailiyet: erişme, ele geçirme, nail olma.

Nakabil-i tarif: tarifi imkânsız.

Nedamet: pişmanlık.

Nevnihal-i bimisal: benzersiz yeni fidan.

Nutk/Nutuk: söz, konuşma, kelam.

Ömr-i beşer: insan ömrü.

Paçavra: eskimiş bez veya kumaş parçası, çaput.

Pençe: (metinde) el; dört ayaklı yırtıcı hayvanların ön ayaklarının, yırtıcı kuşların ayaklarının parmaklarıyla tırnakları.

Pençe-i adalet: hak ve hukukun pençesi, gücü.

Peşin: alış veriş yapıldığı anda veya mal teslim edilir edilmez ödenen, veresiye karşısı.

Radde: derece, mertebe, kerte.

Rakiben: binerek, araç veya binek hayvana binmiş olarak.

Refakat: 1. birinin beraberinde olma, arkadaşlık, yoldaşlık. 2. beraber çalıp söyleme, eşlik etme.

Refik: arkadaş.

Refika-i âciz: (tevazu gereği “ben” zamiri yerine) âcizin karısı.

Rey: oy, görüş, fikir.

Sada/Seda: ses.

Safvet-i kalb: kalbin saflığı, kalp temizliği.

Sahib-i vicdan: vicdanlı, vicdan sahibi.

Şahs-ı meçhul: bilinmeyen şahıs.

Sakf-ı şeffaf: şeffaf tavan, çatı.

Garbkari: batılı tarzda.

Sarf-ı nazar: bir şeyden vazgeçme, cayma veya görmezlikten gelmek.

Sath-ı dilara: gönül alıcı, gönle hoş gelen yer.

Sath-ı mâ: suyun üstü, deniz veya gölün yüzeyi.

Sebeb-i hakiki: asıl, gerçek sebep.

Seda-yı lahuti: ilahi, manevi ses.

Senet: bir kimsenin yapmaya veya ödemeye borçlu olduğu şeyi göstermek için imzaladığı resmî kâğıt, belgit.

Serzede-i zuhur olmak: aniden ortaya çıkıvermek.

Sinn-i sabavet: çocukluk yaşı.

Suret-i fevkalade: çok güzel surette.

İstikbal: karşılamak.

Suziş: 1. yanma, içi yanma, yürek yanığı, büyük acı, ızdırıp. 2. Meczâî. içe işleme, tesir.

Sükût: susma, konuşmama, sessizlik.

Şayan-ı arz: sunma, arz etmek.

Şen: güler yüzlü, neşeli.

Taam etmek: yemek yemek.

Tabasbus: yaltaklanma, kendini küçük düşürecek tarzda başkasına kendini beğendirmeye çalışma.

Tabaver-i mukavemet: dayanma, mukavemet etme gücü.

Tabiat: doğa, huy, yaratılış, karakter.

Tağayyur-ı atî: müstakbeli, geleceği değiştirme.

Tahassür: hasret çekme.

Takdim etmek: tanıtmak, tanıştırmak; sunmak, vermek.

Tarik: yol.

Tarz-ı atik: eski tarzda, usûlde olan.

Tarz-ı inşa: güzel sanatlarda üslup, stil.

Tasdik etmek: doğrulamak, onaylamak.

Tebdil-i ab: suyun değişmesi.

Tedarik etmek: araştırıp bulma, sağlama, elde etme.

Teahhül: evlenme.

Tehzib-i ahlak: ahlakın güzelleştirilmesi.

Tenbihat-ı lazime: gerekli uyarılar.

Tenezzüh: gezinti, hava alma.

Tenezzülen/Tenezzül: alçak gönüllülük göstererek.

Terceme-i hâlim: durum ve hayatını anlatma.

Tesir-i cansuz: can yakıcı, gönle acı veren etki.

Nagehanî: ansızın, aniden.

Teskin-i hiddet: kızgınlığın sakinleştirilmesi.

Tezevvüc: evlenme.

Usûl-ı atika: eski usûl, eski tarz.

Vaziyet: durum, hâl.

Vech-i pürnur: çok nurlu yüz.

Vicdan-ı mücessem: gözle gören vicdan.

Vicdan-ı mücessem: somut, açıkça belli olan vicdan.

Yegâne: biricik, tek.

Yeis: umutsuzluktan doğan karamsarlık, üzüntü.

Yekdiğeri: bir başkası.

Yeknazar: ilk bakışta.

Yevm-i mezkûr: önce anılmış olan gün.

Zat-ı ali: yüksek, değerli, saygın şahıs.

Zevce: bir erkeğin nikâhlı eşi, karısı.

Zinet-i harikulade: çok güzel süs.

İKİNCİ BÖLÜM

METİN: KAPTAN CEMAL (Çeviri Yazı)

Birinci Kısım

Sirkat ve Takip

Bin iki yüz seksen sekiz senesi eylülünün birinci günü idi ki Galata meyhanelerinden birinde işret etmekte olan iki refik beyninde şu muhavere cereyan ediyordu:

- Ey... Yanko! Artık ben bu işe oldubitti nazarıyla bakabilirim değil mi?

Yanko – Bakabilirsiniz Kaptan Bey, fakat vaad ettiğiniz beşyüz liranın yüz lirasını peşin, dört yüz lirasına da senet verdikten sonra.

Kaptan – Yook...! İşte bu olamaz.

Yanko – Neden Efendim, yoksa yapacağım iş tehlikesiz bir şey de onun için mi?

[s.4]

Kaptan- Hayır a canım. Yapacağın işte ne kadar tehlike olduğunu bilirim.

Yanko – Pekâlâ, biliyorsun da bu şartları niçin kabul etmiyorsun?

Kaptan – Hatırıma bir şey geliyor da onun için.

Yanko – Ne geliyor?

Kaptan – Ne mi geliyor... Bana hıyanet etmek!

Yanko – Sana hıyanet etmek mi?

Kaptan – Evet.

Yanko– Acaba ne gibi hıyanet?

Kaptan – Şimdi benden bu vesile ile peşin yüz lira ve dört yüz liralık bir de senet alacaksın, sonra iş görmedikten maada dört yüz lira için de ikame-i dava ederek hiç zehmetsizce beş yüz lira sahibi olabilirsin.

Yanko – O!... Dünyada olmaz bir şey varsa o da budur. Zira benim yakam her vakit için sizin elinizde demektir.

Kaptan – Acayip! Senin yakan benim elimde Nasıl oluyormuş?

Yanko – Nasıl mı oluyormuş?..

Kaptan – Evet.

Yanko- Bundan üç sene mukaddem irtikab ettiğim cinayetten [s.5] dolayı beni hükumete ihbar ederek tevkif ettirirseniz acaba sizden aldığım paraların bana ne faidesi olabilir?

Kaptan – “Ha... Dostum burası benim hatırıma gelmemişti. Bak şimdi muvafakat ederim.” Diyerek cebinden cüzdanını çıkardı, dört yüz liralık bir senet yazıp yüz lira ile beraber eski gemicisi olan Yanko’ya teslim etti. Yanko paraları ve senedi cebine yerleştirdikten sonra:

- Ha şöyle. Şimdi işe oldubitti nazarla bakabilirsin. Ben seni her gün saat üçten ona kadar Nora’da beklerim. Ne vakit emrederseniz hazırım, hiç bir şeyden korkum yok. Ya bu iş olur biter yahut ben bu yolda geberir giderim...

- Teşekkür ederim dostum. Senin, gözünü budaktan sakınmayacağını bilirim, binaenaleyh muvaffak oluruz ümidindeyim.

- Oluruz değil, olduk say!

- Yook...! Olduk sayamam. Zira yolcumuzun üzerinde pek çok mevani var. İş görmek biraz müşkil olacak işe de artık son derece gayret edeceğiz.

- Evet! Hem geberinceye kadar!

Kafayı tutmuş olan Yanko yapacağı şeyi gözünün önünde [s.6] pek ufaltmakta, adeta hiçe saymakta idi. Kendi kendisine diyordu ki:

“Canına yandığım, bu vakte kadar etmiş olduğum cinayetleri hep böyle beşer yüz liraya etseydim şimdiye kadar çoktan zengin olmuştum. Benim budalalığım bad-ı heva yere birçok adamın kanına girdim. Vakıa pek de bad-ı heva değilse de yirmi otuz liradan ne olur? Olunca böyle beş yüz lira olmalı ki göreceği işe insanın iştihası gelsin. Şimdi bir değil a...

Yüz adam öldürmekten hiç de çekinmem. Beş yüz lira bu... İnsanı deli eder. İşte ben de muvakkaten deli oldum demektir.”

Yanko bu suretle düşündüğü sırada Kaptan da boş durmuyordu. O da vech-i ati üzere düşünüyordu: Şimdilik işi yoluna koyduk. Yanko’ya tesadüf ettiğim de ne kadar iyi oldu. Çünkü böyle işlerde Yanko gibi tecrübeli bir adam olmazsa çöp alayım derken göz çıkarmak kabilinden olarak iş yaparken iş bozar da haberi olmaz. Gerçi böyle para ile istihdam olunan adamlardan pek de sadakat ümid olunmaz. Böyle adamlar kimin arabasına binerlerse onun türküsünü söylemeyi kendilerine sanat ittihaz etmişlerdi. Lakin Yanko bu işi yalnız para için mi yapıyor?.. O her vakit benim elimde mahkûmdur. Benim tarafımdan sadır olacak iki [s.7] kelime onun mahv u perişaniyetine sebep olur. Hem Yanko benim maiyetimde bulundu hesabsız iyiliğimi gördü. Artık böyle kendisi için hiç hükmünde olan bir işi görmekte sadakat arz edemeyeceği ümit olunmaz.

Bu mütalaadan sonra Kaptan ayağa kalkarak:

- Ey dostum... Şimdilik Allah’a ısmarladık. Birkaç gün için görülecek bazı işlerim var, ondan sonra gelir seni görebilirim.

- Demek birkaç meşguliyetiniz olduğundan Buraya gelemeyeceksiniz ben de sizi beyhude beklemeyeyim öyle mi?

- Evet. İki gün beklemeyebilirsin, fakat üçüncü gün her halde burada bulunmalısın.

- Ha şöyle söyle, yalnız iki gün gelemeyeceksin öyle mi?

- Evet.

- Öyle ise emin olun ki hiç bir yere gitmeyeceğim. Ne vakit gelerseniz beni burada bulacaksınız.

- Ha... Az kaldı unutacaktım. Bize bir de sandal lazım onu nereden tedarik etmeli.

- O... Kaptan Bey, benim sandalcı olduğumu ne çabuk [s.8] unuttunuz?

- Acayıp! Senin sandalın var ha?..

- Evet. Beş altı kişi istiab edecek güzel bir sandalım var. Hele içerisinde benim gibi maharetli kürek çeken de bulunduktan sonra kuş gibi uçağına hiç şüphe etme!

- Aferin Yanko. Sen gittikçe işi kolaylaştırıyorsun.

- Öyle olacak ya zaten ben bir işe başladım mı... Çabucak olur biter.

- Ben de öyle olmasını isterim. Fakat şimdi sandal nerede?

- Bugün lazım mı?

- Hayır, a canım. Karada mı? Denizde mi? Demek istiyorum.

- Denizde be! Karada olsa ekmek parasını nereden çıkaracağız? Her gün işliyor. Hatta bugün de Sirkeci’de işliyor.

- Ne âlâ. Kendi kendisine mi işliyor?

- Tuhaf sual. Bizim Manol işletiyor.

- O da kim?

- Üç senenin içerisinde ne çabuk unuttunuz. Bizim lostromo Manol.

- Vay, o da seninle beraber ha? Onu nereden ele geçerdiniz. Siz vapurdan çıktıktan sonra ayrılmadınız mı idi?

[s.9]

- Ayrılmaya ne mecburiyet var? Yine Buraya gelerek bir sandal edinebildik. Hem aklıma bir şey geldi: Biz sandal ile gittiğimiz yere çıktığımız vakit sandalı kim bekleyecek? Bunun için Manolu da beraber götürürüz. Hem eski arkadaşdır. Hem de çürük tahtaya basmaz takımındandır. Oldukça işimize yarar.

- “Fikrin fena değil dostum, öyle olsun. Şimdilik ben gidiyorum. İki gün sonra beni burada beklersiniz.” Diyerek kapıdan çıktı. Yanko da birkaç defa başını kaşıyıp kaşlarını çattıktan sonra fesini önüne eğerek bir sigara ateşledi.

Şu vakte kadar muhaverelerini dinlediğimiz adamlar hakkında zahiren bazı malumat verelim: Yanko, dediğimiz adam, tahminen kırk yaşlarında, orta boylu sarı saçlı, sarı bıyıklı, kırmızı çehreli bir Rum olup kaşlarının ve bıyıklarının daimî olan vaziyetinden gayet tuhaf bir adam olduğu anlaşılıyordu. Kaptan’a gelince; uzun boylu, geniş omuzlu, gür siyah bıyıklı, güzel çehreli “Cemal” namında bir Türk olup müdevver fakat gayetle siyah olan gözlerinin parlaklığı, fetanet ve ifrat derecede olan zekâvetine delalet ediyordu. Since hemen yirmi yedi yirmi sekiz yaşlarında kadar tahmin olunabilirdi.

[s.10]

Eylülün dördüncü günü idi ki mezkûr meyhanede bir masa başında Yanko ile Manol muhabbet etmekteydiler.

Manol- Ey arkadaş. Demek bundan sonra züğürtlükten kurtulacağız?

Yanko- Evet, bu geceyi muhatarasız geçirirsek artık zengin olacağız. Fakirlik bizi arasa bile bulamayacaktır.

Manol- Pekâlâ. Bu akşam ne yapacağımızı iyice biliyor musun?

Yanko- Benim bildiğim, Kaptan'ın göstereceği bir veyahud birkaç adamın işini bitirmekten ibaret.

Manol- Kendisi böyle mi söyledi?

Yanko- Yok be! O benim istihracım Kaptan bana yalnız gece bir köşke girileceğini söyledi. Şimdi bizim Kaptan'a gece köşke girip de hırsızlık edecek diyemezsin ya... Elbette bir cinayet için girilecek.

Manol- Zannetmem. Çünkü bir adam öldürtmek için Kaptan'ın beş yüz lira vermeyeceğini pekâlâ bilirim. Hem Kaptan cinayetten haz etmez. Hatırında değil mi?.. Vapurda ettiğimiz cinayetten dolayı bizi uzun boylu takdir ettikten sonra vapurdan da kovmuş idi.

[s.11]

Sözünü henüz ikmal etmişti ki Cemal Bey meyhanenin kapısından göründü. Manol, hemen diğer masa yanında bulunan bir iskemleyi Kaptan'ın oturması için getirmiş ise de Kaptan oturmayarak dedi ki:

- Bir lokantaya gitsek de taam etsek sabahtan beri bir şey yemedim. Karnım zil gibi.

Yanko- Al benden de o kadar.

Kaptan- Haydi öyle ise kalkın...

Diyerek o üçü birden bir lokantaya gidip karınlarını doyurdular.

Oradan kalktıktan sonra:

Yanko- Şimdi nereye gideceğiz?

Kaptan- Bir kahvehaneye.

- Evet, ama akşam oldu geç kalmaz mıyız?

- Ne için geç kalalım! Gece saat üç buçuk, dörtte çıkarsak tam vakitinde gitmiş oluruz.

Bu suretle yollarına devam ederek deniz kenarında bir kahveye girdiler. Eskiden rıhtım olmadığı için Galata'nın sahili gayrimuntazam olup şimdiki gibi büyük kapılar ve gazinolar yoktu. Yalnız gemicilere mahsus olmak üzere ufak ve gayrimuntazam bir iki kahve var idi ki işi düşmedikçe bu kahvelere hariçten hiç [s.12] kimse uğramazdı. İşte bizim gemiciler de bunlardan birine girmiş olduklarından bir tahta masanın başına karşılıklı oturarak birer kahve ısmarladıktan sonra...

Kaptan- Ey dostlarım. Şimdi biraz da yapacağımız işi konuşalım değil mi?

Yanko- Öyle üç günden beri merakımdan patlayacağım. Söyle bakalım da şu meraktan kurtulalım.

Kaptan- Bizim yapacağımız işi buradan sandala binmek çalakürek boğaz içinde Anadolu Hisarı'na gidip orada uyumakta olan bir kızın ses çıkartmadan kaçırmak. Hepsi bundan ibaret.

Yanko- (Gülerek) Ne kadar da kolay şey be... Adeta insan bu hizmete mukabil beş yüz lira almaya utanacak.

Cemal- Yok... O kadar da kolay değil buradan Anadolu Hisarı'na kadar kürek çekerek avuç patlattıktan sonra beş metre yüksekliğinde olan bahçe duvarından gürültüsüzce atlamak, kızın pencersinden de sessizce girerek hiç söyletmeden kızın sandala kadar getirmek epeyce hünere mütevakıftır.

Yanko- Haydi öyle olsun. Fakat benim tahayyülüne göre birçok adamlar öldürerek bir çuval cinayet ettikten sonra dönüp geleceğimizi [s.13] zannediyordum.

Cemal- Her neyse. Şimdi bize bir de ip, merdiven lazım.

Yanko- İşte belimde sarılı. Böyle şeyler canım çıkmadıktan sonra yanımdan ayrılmaz. Ondan başka güzel bir kama ile mükemmel bir de tabancam var. Manol'da da vardır zannediyorum.

Manol- Evet. Bende de bir bıçak ile bir rovelver var.

Cemal- Tamam. İşimiz oldu bitti demektir.

Yanko- Hemen gitsek olmaz mı?

Cemal- Hayır daha saat ikiyi çeyrek geçiyor. Dörtte çıkarsak tamam vaktidir.

Üç arkadaş vakit geçirmek için biraz da kâğıt oynadıktan sonra saat dörtte kahveden kalkarak deniz kenarına inip sandala atladılar. Yanko ile Manol, cir cor kürek çekmek suretiyle sandala yol verdiler.

Şunu da haber verelim ki Yanko eskiden beri pek çok gemicilikte bulunmuş olup malik olduğu mavi gözlerde adeta kedi kadar kuvvet hâsıl olmuş olduğundan geceleri uzakta olan şeyleri görmekte pek müşkilat çekmezdi.

Bunlar iki saat kadar hiç durmaksızın çalakürek giderek Anadolu Hisarı'na on dakikalık mesafe kalmıştı ki iki taraf [s.14] sahillerindeki mahalle bekçilerinin “Yangın var Anadolu Hisarı'nda...” diye feryadları boğazı doldurmaya başlamıştı. Kaptan, Yanko'ya hitaben:

- Gördün mü Yanko? İşimizin önüne akibet bir arıza çıktı. Biz ortalığın tenhalığından istifade için gece geldik. Hâlbuki şimdi orası mahşer yeri gibidir.

Yanko- Mahşer yeri gibi mi? Demek hükümet memurları. Oradaki günahımızı görür görmez doğru cehenneme ha...?

Cemal- Onun gibi bir şey.

Yanko- Hayır Efendim. Biz kalabalıktan daha güzel istifade ederiz:

Cemal- O Nasıl şey ya?..

Yanko- Oraya varır varmaz kızı yakalayarak adeta eşya taşıyormuş gibi doğruca sandala oradan da...

Yanko sözünü ikmal edememişti. Kaptan'ın telaşla başlamış olduğu şu söz Yanko'nun sözünü boğazına tıktı:

- Aman Yanko, köşkün kendisi yanıyor! Hem de ta üst kattan tututmuş, kız ise orta katta yatıyordu. Biz gidinceye kadar kız ya mahvolacak yahut ev halkı ile beraber dışarıya çıkmış bulunacağından hiçbir şeye muvaffak olamayacağız.

Yanko- “Telaş etme canım, daha vakit var yetişiriz.” [s.15] Diyerek kürekleri olanca kuvveti ile zorlamaya başladı. Bu sırada sahile on metre kalmışlar idi ki yanlarından iki çiftte bir sandalın süratle geçtiğini gördüler. Bunlar da derakap sahile yanaşıp Manol’u sandalda bırakarak yanmakta olan köşkün açık olan bahçe kapısından içeriye girdiler. Bahçenin içerisi ahali ve tulumbacılar ile dolmuştu. Cemal ile Yanko birbirini kayıp etmemek için el ele vererek kızın yattığı oda penceresinin altına geldiler. Yanko hemen belinden çıkardığı ip merdiveni pencereye atarak ilişti. Orada bulunanlar bunların ne yapmak istediklerini sual ettiler ise de “İçeride bir çocuk kaldı, onu çıkaracağız” sözünden başka bir cevap alamadılar.

Cemal ahalinin sözlerine kulak vermeyerek merdivenin aşağı uçlarını gerdi. Yanko da sanatındaki mahareti hasebiyle sekiz saniyede kendini pencerenin önünde buldu.

Şu vakte kadar gerek Kaptan’ın gerek Yanko’nun üzerlerine yağmur gibi kıvılcım yağdığını da unutmayalım. Böyle ateş yağmuru arasında Yanko’nun pencereye kadar çıktığına göre bir iş görüleyeceği ümit olunurken bilakis Yanko pencereden içeriye başını sokarak iki tarafına göz gezdirdikten sonra vakit kayıp etmemek için olmalı ki kedi gibi süratle aşağıya inerek merdiveni ilişmiş olan [s.16] yerlerden çıkarıp beline sardı. Kaptan’ın kulağına söylemiş olduğu bir söz üzerine Cemal’in yüzünde alaim-i yes peyda olmaya başladı.

Yanko, Cemal’e evin içerisinde kimse olmadığını söylemiş olduğundan Kaptan şimdi kızı nerede bulmak mümkün olduğunu düşünüyor idi. Yanında bulunan bir adamı evin sahiblerinin eşyayı nereye taşıdıklarını sorduğu vakit herif: “Kurtarabildikleri eşyayı karşığı arsaya taşıdılar. Kendileri de işte şurada arabaya biniyorlar.” cevabını verdi.

Kaptan ile Yanko arabanın olduğu mahalle koştular. Fakat onların da kızı aradıklarını görünce Cemal, soğuk ter dökmeye, Yanko ise burnundan solumaya başladı. Bu sırada Kaptan’ın “leb” demeden leblebiyi anlamak derecesinde olan zekâveti işe yaradı. Yüzünde memnuniyet, gözlerinde parlaklık peyda oldu. Birdenbire “Aman Yanko... Çabuk!” diye Yanko’nun elinden tutup ikisi birden koşarak sandala geldiler. Yanko ne olacağını soruyor ise de Kaptan: “Geldiğimiz tarafa doğru gayet süratle çekiniz de sonra söylerim” dedi. Manol ile Yanko küreklere sarılarak sandala yol verdikleri zaman Kaptan: “Bir sahile yaklaştığımız esnada yanımızdan bir [s.17] sandal geçti. Zaten ben o sandaldan

şüphelenmiştim. Kız mutlaka onun içinde olacak, bunun için herhalde o sandala yetişmeliyiz” dedi.

Bu sözü işitir işitmez Manol ile Yanko küreklere öyle sarıldılar ki sandal hakikaten kuş gibi uçmaya başladı. Bir saat kadar bila tevakkuf kürek çektikten sonra Yanko gittikleri tarafa doğru dikkatle baktı. Karanlık içerisinde süratle gitmekte olan bir sandal gördüğünü söyledi. Kaptan sevinerek:

- Demek kaybetmedik ha?.. Aman gayret gayret! Hiç olmazsa nereye çektiklerini görelim.

Yanko – Vay heriflere yetişerek zorla kızı ellerinden almayacak mıyız?

Kaptan – Kabil mi?

Yanko – Neden?

Kaptan – Canım bilmez gibi söylüyorsun, şimdi herifler mükemmel silahlıdır. Üzerlerine gidersek ölümü kucaklamış olmaz mıyız?

Yanko – Peki nasıl yapalım? Kendimizi göstermeyelim mi?

Kaptan – Görseler bile yolcu zannetmeliler.

Yanko – O kolay fakat sandal nerede?

[s.18]

Kaptan – Ben görüyorum sen vazifene bak: Bu sırada Beşiktaş hizalarına gelmiştiler ki Cemal birdenbire ayağa kalkarak. Aman Yanko herifler gemiye gidiyorlar.

Yanko – (Dönerek) Sahih gemiye gidiyorlar be! Koca Kaptan yanılmamıştı. Sandal hakikaten büyükçe bir yelken gemisinin üzerine doğru gidiyordu. Fakat iki sandal arasında zaten beş on kayık boyu mesafe kalmış olduğundan Yanko tekrar küreklere sarılarak sekiz on kürek daha aldıktan sonra Kaptan’ın bir işareti üzerine bıraktı. Zira aralarındaki mesafe pek az kalmış idi takiplerini bildirmemek için:

Yanko – (Dik sesle) Beyefendi beş kuruş daha vermedikten sonra kabil değil kürek çekmeyeceğim. Böyle gece yarısı Beylerbeyi’nden Sirkeci’ye on beş kuruş için hiçbir sandalcı gelmez. Avuçlarım patladı. İnsaf et de beş kuruş daha ver.

Cemal – Herif sana bir para vermem! Pazarlık ederken aklın nerede idi?!

Yanko – Vermezsin ama işte böyle deniz ortasında kalırsın.

[s.19]

Cemal – Hey şaşkın hey! Şimdi: “Bu herif beni soymak istiyor, can kurtaran yok mu?” diye bağırırsam ne yaparsın.

Yanko – (Yelkenleri suya indirerek) Ne şeytan herifmişsin be. Bak bir daha ben de seni sandala korsam iki olsun. Diyerek kürek çekmeye başladı. Çünkü artık göreceklarını görmüşlerdi. Biraz açıldıktan sonra:

Cemal – Yanko. Nasıl?.. Kızı gördün değil mi?

Yanko – Evet. Geminin güvertesinde yanan lambanın yardımıyla pek güzel gördüm zavallı kızı yorgana sarmışlar. Benim yüreğim pek katıdır. Fakat doğrusu ya bu kıza pek acıdım. Vay canına yandığım korsanları... Köşkü ateşleyip herifin kızını aşırmaq ha?. Kaptan Bey, biraz daha erken gitse idik köşkün içerisinde şu haydutlarla güzel bir imtihan olurduk. Bakalım kız o vakit kimin hissesine düşecekti. Hoş! Yarın akşam yine kızımızı pay ederiz ya. Fakat beklemek biraz güç olacak.

Bu vakte kadar gözlerini gemiden ayırmamış olan Kaptan birdenbire ayağa kalkarak koşmak istiyormuş gibi bir halde.

- Aman Yanko! Kaçıyorlar, kaçırıyoruz!.

[s.20]

Yanko – (Kekeleyerek) Ne oluyor? Kaçırıyor muyuz? Hiçbir yere kaçamazlar. Yarın akşam kız yine bizimdir.

Cemal – Canım Yanko. Dostum dikkat etmiyor musun? Gemi yelkenleri fora etti, halat çözüyor, şimdi kaçacak aman yetişelim de şu biçare kızı haydutların elinden kurtaralım.

Yanko – (Kaptan’ın ellerini tutarak) Dostum deli mi oldun? Aklını başına al biraz evvel sen demiyor muydun ki herifler mükemmel silahlıdır. Üzerlerine gidersen mahv olmuş oluruz. Şimdi o fikrinden caydın mı?

Cemal – Hayır a canım. Caymadım ama şimdi ne yapmalı ya... Bir kere gemi kaçtı mı artık kız elimizden gitti demektir ki yarın ben de gidip diri diri mezara girmeliyim. Çünkü o gittikten sonra benim için yaşamak imkân haricindedir. Onun için gidip de cananımın gözü önünde ve onun uğrunda tatlı tatlı ölmek istiyorum.

Yanko – Amma yaptın ha!.. Hiç insan bir kız için ölür mü? O olmazsa başkası olsun. Maksad bir teehhül değil mi?

Cemal – Orasına senin aklın ermez. Emrime muhalefet etme, geminin üzerine çık diyorum. Yoksa şimdi kendimi denize atarak yüze yüze gidiyorum. [s.21] Bu vakte kadar sükût etmiş olan Manol ayağa kalkıp Cemal’in önüne gerilerek:

Efendim bunda bu kadar telaş edecek bir şey yok. Yarın sabahleyin liman dairesine müracaatla geminin mahall-i azimetini öğrenebiliriz.

Cemal – (Gevşeyerek) Bunu hatırıma getirdiğiniz için size büyük teşekkür ederim dostum. Fakat geminin ismini bilmiyoruz, daireye ne diye müracaat etmeli ya?.

Manol – Geminin ismi “Esb-i Derya”dır.

Yanko- Evet “Esb-i Derya”dır. Zaten iki senedir Buraya işliyor, isminin “Esb-i Derya” olduğunu herkes bilir.

Cemal – Öyle ise arkadaşlar vakit kayıp etmeğe gelmez, işte gemi hareket etti biz de doğruca telgrafhaneye giderek bizim Kaptan Mihal’e bir telgraf vermeliyiz. Vapur gelinceye kadar biz de levazımat-ı saire hazırlayarak hiç vakit kayıp etmeden takipe başlarız.

Yanko – “Doğrusu güzel tedbir.” Diyerek küreklere sarılıp çekmeye başladı. Biraz sonra Sirkeci’ye yanaştılar. Cemal, “Siz burada bekleyin ben çabuk giderim.” dedikten sonra sandaldan çıktı, koşarak telgrafhaneye varıp suret-i ber-vech-i ati telgrafi müstacelen keşide ettirdi.

[s.22]

“Mudanya Limanı’nda Sitavrid Vapuru İkinci Kaptanı Mihal’e telgrafi elinize aldığınız dakikada ocakları yakarak fevkalade süratle İstanbul’a gelmeniz emrolunur”

Sitavrid Vapuru Birinci Kaptanı

Cemal

Telgraf işi hitam bulduktan sonra Cemal sandala gelerek Üsküdar’a emrini verdi, kendisi de sandalın kıçına oturarak mazi, hal, istikbalini muhakemeye başladı.

Sandal Üsküdar’a vasıl oldu. Cemal, “Yarın yine meyhanede buluşuruz.” sözüyle arkadaşlarından ayrılıp Dolap Sokağı’ndaki hanesine vardı. Gerçi yatağına yatmış ise de fikrine hücum etmekte olan bin türlü şeyden kuvve-i müfekkiresini kurtaramadığı için ta

bessabah gözüne uyku girmedir. Cananının şimdi haydutlar elinde olduğunu düşündükçe vücudu ateşler içinde kalıyordu.

Sabah olur olmaz evden çıkarak deniz kenarına inip vapurun gelmesini dört gözle beklemeğe başladı ise telgrafı vereli kaç saat olduğunu düşündüğü zaman vapurun daha yolda olup iki saata kadar ancak gelebileceğini anladı. Kendisi de bu vaktini boş geçirmemek için liman dairesine bil-müracaa “Esb-i [s.23] Derya” namındaki yelken sefinesinin nereye hareket ettiğini sual etti. İzmir’e gittiğini haber alınca kendisi de İzmir için bir tezkere alarak Galata’daki meyhaneye geldi.

Yanko ile Manol meyhaneye çoktan gelmiş olduklarından Yanko, Kaptan’ı görünce telaşla kapıya kadar koşup:

- Aman vapur geldi mi?

Cemal – Hayır daha gelmedi. Fakat bir saate kadar gelir, şimdi siz hazır mısınız?

Yanko – Hazırız, lakin...

Cemal – Ey... Lakin?

Yanko – Şey be...

Cemal – Ne var canım? Çabuk söyleyen a...

Yanko (başını kaşıyarak) geminin nereye gittiğini ne vakit anlayacağız.

Cemal – Hay Allah iyilik versin be! Ben de seni mühim bir şey söyleyeceksin zannettim.

Yanko – Vay bunun ehemmiyeti yok mu?

Cemal- Ayol ben şimdi liman dairesinden geliyorum. Gemi İzmir’e gitmiş. Bereket versin ki daha uzağa gitmemiş. Çünkü takip etmek biraz güç olurdu.

[s.24]

Yanko – Evet ama İzmir’den de başka bir yere gitmeyeceğini ne biliyorsun?

Cemal – (Canı sıkılarak) Yanko, Allah aşkına zevzekliği bırak! İsterlerse kutuplara kadar gitsinler, artık elimden kurtulamazlar.

Yanko – Öyle ya... Bizim vapur on sekiz mil yapıyor yelken gemisi ise pek ağır gidecektir. Herhalde zavallı kızı o hainlerin pençesinden kurtaracağız.

Cemal – “Benim de ümidim öyle. Fakat şimdi biz vakit kayıp etmeyelim. Vapura biraz yiyecek içecek biraz da kömür hazırlayalım da işimiz bitmiş olsun.” Diyerek her üçü de meyhaneden çıktılar. Kaptan’ın hesabı doğru imiş. Tam saat ikide vapur İstanbul’a girdi. Saat altıya kadar kömür almakla meşgul olduktan sonra çıpalar çözülerek *Kaptan Cemal* Bey “Dur Nahid!” emrini verdi. Biraz sonra da Sarayburnu’nu dolaşarak tam yol ile kat-ı mesafeye başladı.

-3-

Bir müddet takip edeceğimiz şu vapur hakkında biraz malumat peyda edelim:

[s.25]

Sitavrid doksan kadem tulunda, on beş kadem arzında beyaz boyalı bir vapur olup baş ve kıçta birer kamarası vardır ki bu kamaraların salonları güverte ile beraber olduklarından kapıları güverteye açılırdı. Gayetle yakışıklı olan iki bacası ve iki direğinin mili vapurun başının kalkıklığıyla mütenasip olduğu gibi başı da keman tabir olunan biçiminde olduğundan yeknazarda dalgalarla muhaceme için yapılmış bir vapur zann olunurdu. Yük koymak için ambarı pek dar olup güvertenin altını en ziyade kamara yatakları işgal ettiğinden heyet-i umumiyesiyle hemen mükemmel bir tenezzüh vapuru addolunabiliyordu.

Marmara açıklarına çıktıkları zaman Kaptan rüzgârın şiddetine bakarak yelken gemisinin o gün Çanakkale’yi geçeceğini kendileri ise o gece Çanakkale’de bilmecburiye bekleyeceklerini hesap ederek yerinde oturamamakta ve muttasıl kaptan köprüsü üzerinde gezinmekte idi. O sırada Kaptan Mihal yanına sokularak:

- Efendim nereye gittiğimizi anlayabilir miyim?

- Vapurda kumandan olduğunuz için bilmeniz lazımdır. Hatta sual etmese idiniz vazifesizlik etmiş olurdunuz.

- Ben denizde orasını düşündüm de suale cesaret ettim.

[s.26]

Hakkınız var dostum. Şimdilik sizin bileceğiniz şey bu gece sabaha karşı İstanbul’dan hareket etmiş olan bir yelken gemisini takip ediyoruz. Geminin mahall-ı azimetini İzmir olduğu için bizim kayıtlarda oraya yapmıştır. Fakat yelken gemisi bugün Çanakkale’yi geçecek, biz ise bekleyeceğiz. Yarın gemiyi gördükten sonra vereceğim emre imtisal

ederseniz. Dün geceden uykusuz olduğum için şimdi gidip kamarada biraz istirahat edeceğim. Siz vapuru idare edin.

Diyerek köşkten indi. Mihal daha ileresini sormaya cesaret edememişti. Zira Kaptan'ın pek hiddetli olduğunu yüzünün pancar gibi olup kaşlarının çatılmış olmasından anlamıştı.

O geceyi Çanakkale'de geçirdikten sonra ertesi gün alessabah hareket ettiler. Lakin cenub rüzgârı o kadar şiddetli esiyordu ki Cemal Bey vapura on dört milden ziyade yol vermeye korkmuştu. Deniz bunu da çok görerek altı milini de o kırdığı için saatte ancak sekiz mil kat edebiliyorlardı.

Kaptan dürbün ile her tarafı muayene ettiği halde gemiden bir eser görememekte ve hatta görse bile bu kadar rüzgâr ile [s.27] hiçbir şey yapamayacağını düşündükçe hırsından patlama derecelerine gelmekte idi.

Gecenin saat altısına kadar denizle boğuşuktan sonra İzmir Limanı'na dahil olarak funda demir ettiler. Kaptan yeisinden odasına çekilerek yüz üstü yattı. Sabaha kadar bin türlü hulya ile vakit geçerdikten sonra şafakla beraber odasından çıkmış idi ki yelken gemisinin biraz alargalarında lengerendaz olduğunu gördü.

Kaptan için büyük bir ümit kapısı açılmış idi. Yanko'yu uyandırıp malumat vermek için aşağıya inmişti ki koca gemicinin sigarasını dumanlatarak güvertede piyasa etmekte olduğunu gördü. Yanına sokularak.

- Dostum ne kadar erken kalkmışsınız?
- (Gülerek) Eğleniyor musunuz?..
- Benim o tabiatım olmadığını bilirsin!
- Öyle ise bu söz neden icap etti?
- Sizi pek erken kalkmış gördüm de onun için.
- Ben yatmadım ki erken kalkmış olayım!
- Sebep?.
- (Dik dik Kaptan'ın yüzüne bakarak) Hiç şüphe yok ki [s.28] benimle eğlenmek istiyorsunuz?
- Canım Yanko bunun eğlenmek neresinde? Size neden yatmadığının sebebini soruyorum?!.

- (Omuzlarını silkerek) A kuzum bunda bilinmeyecek bir şey yok ki. Gece ile gemi bir yere savuşmasın diye nöbet bekledim.

- Demek siz gemiyi gördünüzdü?

- (Taaccüble) Vay siz yeni mi görüyorsunuz.

- Öyle ya. Daha şimdi görüyorum.

- Pekâlâ, nasıl oldu da gemiye bu kadar yakın demirledik?

- Tesadüfi olarak...

- Hay Allah iyilik versin be. Ben sizi gördünüz de onun için bu kadar yakın sokuldunuz zann ederek şayet gece ile demir koparacak olursa efendime malumat vermek için sabaha kadar nöbet bekledim.

- Teşekkür ederim dostum. Hakikaten siz müdebbir bir adam imişsiniz. Yanko kendi kendine; “Öyle herifleri elden kaçırayım da alacağım beş yüz lira berheva olsun! Benden başka her kim olsa onun da böyle ihtiyatla tavranağına şüphe yoktur. Benim fazla olarak bir maksadım varsa o da Kaptan’ı memnun ederek kendime [S.29] minnettar etmekten ibaret. Çünkü ilerde ne olur ne olmaz. Belki bir gün gelir de kendisine muhtaç olurum.” diyordu.

O gün öğleden sonra idi ki Manol’u gemiye nöbetçi bırakarak Cemal ile Yanko İzmir’e çıkmışlardı. Tilkilik ve Kemeraltı cihetlerinde beraber dolaştıktan sonra bir kahveye girerek bervech-i ati müzakereye başladılar.

Cemal – Dostum. Şimdi senin fikrin nasıl? Bu kızın nereye gittiğini nasıl anlayacağız?

Yanko – Efendim ben pek çok düşündüğüm halde bir tarikten başkasını bulamadım. Biraz müşkil olacak ise de işi anlamak için bundan güzel yol olmadığını sen de teslim edersin.

- Pekâlâ. Düşündüğün plan ne ise çabuk söyle.

- Yelken gemisinde bugün kaçmak için hiçbir hazırlık göremiyorum. Bu gecede her halde buradadır. Zaten bize pek yakın olduğu için gece yarısı küçük filikaya binerek gemiye gideriz. Elbette güvertede gemicilerden birisi yatar. Ağzını güzelce tıkayarak ses çıkartmadan alıp bizim vapura getiririz. Evvela tehdid ederiz. Olmazsa para ile gönlünü yapar. Kızın nerede olduğunu anlarız.

- Bravo... Yanko! Doğrusu ya kıymetsiz bir adamsınız. O [s.30] kadar düşündüğüm halde benim aklıma bu gelmemiştir. Haydi şimdi vapura gider biraz istirahat edebiliriz.

- “Evet. Benim de uykusuzluktan gözlerim açılmıyor.” Diyerek kahveden çıktılar, kendilerini beklemekte olan sandallarına rakiben vapura geldiler.

O gece saat beş buçukta Cemal, Yanko, Manol vapurun küçük sandalına binerek geminin üzerine gittiler, Yanko’nun fikri doğru imiş. Güvertede yelken bezine sarınmış bir adam yatıyordu. Yanko, elindeki paçavra ile maharetli olarak herifin ağzını tıkadığı gibi Cemal ile Manol da ellerine ayaklarına sarılarak gürültüsüzce sandala indirdiler. Sekiz on dakika sonra idi ki vapurun kış kamarasına dahil oldular. Yanko, belinden çıkardığı ince bir ip ile herifin ellerini ayaklarını güzelce bağladıktan sonra kamasını çekerek karşısına azrail gibi dikildi.

Hayatından ümidini kesmiş ve neye uğradığını bilememiş olan gemici kehekehliyerek titrek sada ile:

- Canım benden ne istiyorsunuz? Ben hiç kimseye bir fenalık etmedim! Rica ederim kıymayın ben garip bir adam beni öldürüp de elinize ne geçecek?

[s.31]

Yanko – (Tavrını bozmayarak) Bana baksana gemici dayı! Biz o ağızlara kayık yanaştırmayız. Karşıdaki adam senin gibi pek çok tilkilerle imtihan olmuş olursa ona kurnazlık yutturmak biraz müşkil olur. Şimdi sana soracağım suale doğru cevap vermez yahud mantar yutturmak istersen elimdeki şu kamayı görüyorsun ya... Bununla senin gibi pek çoklarını bir dakikada ahirete gönderdim. Şimdi de seni gönderebilirim.

Gemici – (Titreyerek) Efendim ne isterseniz sorun, eğer bilirim doğrusunu söyleyeceğime emin olun.

Gemici, Yanko’nun heybetinden pek korkmuş olduğundan bu sözü söylerken Cemal Bey’in yüzüne istimdadkarane bakmıştı.

Cemal – Arkadaş o kadar korkacak bir şey yok, eğer sualimize doğru cevap verirsen mükâfat da göreceksin. Şimdi bizim sana soracağımız şey bundan üç gece mukaddem sabaha karşı İstanbul’dan gemiye cebren bir kız alıp Buraya kaçırıdınız?

Gemici – Evet.

Cemal – Şu dakikada o kızın nerede olduğunu bize haber vereceksin.

Gemici – Pekâlâ, isterseniz şimdi karaya çıkalım da kızın hangi evde olduğunu size göstereyim.

[s.32]

Yanko – Arkadaş. Söylediğim sözler hatırında ya! Hani yanlış bir ev göstererek elimizden kurtulmak ümid ediyorsan fikrin pek yanlış. Zira kızın orada olduğunu iyice anlamadıktan sonra seni koyvermem.

Gemici – Peki efendim. Ben hepsine razıyım. Yalnız benim elimi ayağımı çözün de biraz soluk alayım.

Yanko gemicinin bağlarını çözdüğü gibi; “Dur arkadaş sana bir de sigara vereyim de aklın başına gelsin” diyerek herife bir de sigara takdim etti.

Gemici – Teşekkür ederim efendim, biraz da su verseniz tamamıyla aklım başıma gelecek.

Yanko – İstersen birkaç kadeh rakı vereyim.

Gemici- Hayır ben içki kullanmam.

Yanko – Sen bilirsin.

Diyerek çıkıp biraz sonra gemiciye bir bardak istim suyu getirdi.

Gemici suyu içtikten sonra aklı başına gelerek kendi kendine; “Vay canına kustuğum böyle şey hiç başıma gelmemişti. İnsan ölümü karşısında görünce ne kadar fena oluyormuş. Ah bir dahasından saklasın” diyordu.

[s.33]

Cemal – “Haydi vakit geçiyor gidelim.” diyerek, Kaptan, Yanko, Manol, gemici bir de vapur tayfası olmak üzere beş kişi sandala binip sahile çıktılar.

Kendi tayfalarını sandalda bırakarak gemicinin delaletiyle sokakları yürümeğe başladılar. On dakika kadar yürüdükten sonra dar bir sokağa girdiler. Orada da biraz yürüyerek sokağın ortalarına doğru büyücek bahçeli bir konağın kapısı önünde durdular. Lakin Yanko ne oldu? Başını sık sık kaşıyarak kaşlarını oynatmaya ve Manol’un yüzüne

bakmaya başladı. Manol da Yanko'nun yüzüne baktıktan sonra bir şeye taaccüb etmiş gibi dudağını büktü. Yanko cevap olarak omuzlarını kaldırıyordu.

Gemici – (Yavaşça) İşte efendim burası.

Yanko – Evet burası.

Manol – Şüphesiz burası:

Cemal – (Şasırarak) Yanko...

Yanko- Efendim

Cemal – Burası olduğunu siz nereden anladınız tasdik ediyorsunuz?.

Yanko – Onu sonra sor.

[s.34]

Cemal – Demek yanlışlık yok?

Yanko – Yok dedim ya artık uzatma.

Cemal – Öyle ise avdet edelim.

Yanko – “Hay hay!” Diyerek döndüler. Sandalla geldikleri zaman Cemal; “Gayet hafif kürekle yelken gemisinin üzerine” emrini verdikten sonra cebinden yirmi lira çıkararak gemiciye verdiği gibi uzun boylu da teşekkür etti. Gemici ise hem ölümden kurtulup hem de yirmi liraya kavuştuğu için ifrat derecede sevinerek Kaptan’a:

Efendim. Siz pek alicenap bir adama benziyorsunuz acaba şu kız hakkındaki fikrinizin ne olduğunu anlayabilir miyim?

Cemal – Dostum. Benim fikrim biçare kızı o zalimin elinden kurtararak pederine teslim etmekten ibaret.

Gemici – Hay Allah sizden razı olsun.

Yanko – Vay kıza o kadar acıdınızdı öyle mi?

Gemici – Nasıl acımam efendim. Zavallıya daha gemide iken o gaddar herif ne işkenceler etti. Eğer ben olmasa idim açlığından öldürecekti. Çünkü baş kamaraya hapsederek hiç yemek verilmemesini katen tembih etti.

[s.35]

Cemal – (Gözleri yaşararak) sonra siz verdiniz değil mi?

Gemici – Ne yapayım efendim. Pek acıdığım için bana verilen yemeğin yarısını gizlice ona veriyordum. Zavallı kızcağız ne kadar da insaniyetli imiş, benim bu hizmetim mukabilinde -parası olduğu için- kolundan bileziğini çıkararak bana vermek istedi. Fakat ben kabul etmedim.

Yanko – Neden ya?...

Gemici – Ettiğim iyilik ücret mukabili olmayarak indallah makbul olsun diye...

Cemal – Kuzum sen gemide kaç kuruşa çalışıyorsun?

Gemici – Efendim senede sekiz lira veriyorlar.

Cemal – Az.

Yanko – Hem pek az!

Gemici – Ne yapayım efendim? Başka yer bulamadım ya.

Cemal – Demek fazla maaş ile başka bir yer bulsanız gideceksiniz.

Gemici – Neden gitmeyeyim efendim? Gemide bağlı değilim ya.

Cemal – Tamam. Sabahtan beri benim de istediğim bu sözdü şimdi dostum biz seni gemiden aldığımız zaman kimse görmedi. Yarın gemide olmadığını anarlarsa ihtimal ki aramazlar bile.

Gemici – Kimin ne vazifesi. Kaçmış zannederek kaptan [s.36] memnun bile olur. Çünkü kendisinde dört beş yüz kuruş alacağım var.

Cemal – Pekâlâ. Öyle ise ben sana aylık olarak üç yüz kuruş vereceğim. Bu da mahzû o mazlum kıza ettiğinin hizmetten dolayı olacak. Nasıl kabul edecek misin?

Gemici – Maalmemnuniye.

Cemal – (Kürekçiye) Öyle ise vapura çek.

Yanko – (Gemiciye) Arkadaş senin ismin ne?

Gemici- Halid.

Yanko – (Yüzüne dikkatle bakarak) Ta kendisi be!

Gemici – Yoksa beni tanıyor musunuz?

Yanko – Şimdi sen de beni tanıyorsun. Hatırında mı bundan birçok sene mukaddem İstanbul’da Büyükaada açıklarında artık boğulmasına ramak kalmış olan bir adamı- kendinizi denize atarak- kurtarmıştınız.

Halid – Evet evet. Hatırimda. Ben o gün sandal ile birisini almak için Ada’ya gidiyordum. Uzaktan bir adamın deniz yüzünde çabaladığını gördüm. İmdadına yetişmek için kuvvetli kürek çekmeye başladım. Pek yakın kalmıştım ki biçare adam deniz yüzünden kayıp oldu. O vakit kendimi denize atarak tahlisine muvaffak olmuşum.

[s.37]

Yanko – İşte dostum o adam ben idim. O gün sert bir lodos rüzgârla Fenerbahçe’den gelirken yatmışım. Sandal yüklü olduğu için dibe kadar indi. Benim de elbisem ağır gelerek bir çeyrek kadar yüzdükten sonra kesilmiştim. Siz de tamam zamanında yetişerek beni kurtardınız. İlerde ben de size bir iyilik etmek fikriyle o vakit isminizi sormuş idim de Halid olduğunu güzelce ezberlemiştim. Hay gidi baba Halid! Bak karşıma nerede çıktın?. Sana iyilik etmek isterken az kaldı fenalık edecektim. Ettim bile iyice korku geçirdiniz. Lakin öyle yapmağa mecbur olduk. Zira başka çaremiz kalmamıştı. Onun için şimdi beni affetmenizi isterim.

Halid – Sizi affetmek mi? Bu sebeple o menhus gemiden kurtardığınızdan dolayı teşekkürle bile borçluyum. Benim için bu, unutulmaz bir iyiliktir.

Cemal – Dostum sen hakikaten mert imişsin inşallah bundan sonra ettiğin iyiliklerin maaziyyadetin mükâfatını görürsün bu sırada vapura yanaşmış olduklarından içeriye girerek Halid’e bir yatak gösterildikten sonra herkes yerlerine çekilerek rahatça bir uykuya daldılar.

[s.38]

Sabahleyin Kaptan Cemal kabinesinden çıktığı vakit Halid’e rasit gelerek:

- Nasıl arkadaş. Yerinizi değiştirdiğinizden dolayı uykunuz kaçmamıştır inşallah?.

Halid - Hayır efendim niçin kaçsın? Orada yelken bezi üzerinde uyunurdu burada mükemmel yatakta uyunmaz mı?

Diğer taraftan Yanko çıkarak:

- Uyunmaz mı ya?! İnsan rüya bile görmez.

Cemal – Yanko sana akşam bir şeyi sormuştum da sonra sor demiştin. Şimdi sorsam olmaz mı?

Yanko – Olur ama söyleyeceğim şey ayak üzerinde söylenecek gibi değil ki. Kıç üstüne çıkalım da hem sabah kahvelerini içeriz hem de söylerim. Diyerek üçü birden kıç üstüne çıktılar. Orada Manol’u da hazır bularak:

Yanko işte Manol da burada. Söyleyeceğim şeyin doğru yahud yalan olduğuna o da şahadet eder.

Dedi. Hepsi birden birer iskemleye oturarak sabah kahvelerine kamarota ısmarladılar. Kahveler geldiği vakit Yanko, nutuk [s.39] irad edecekmiş gibi başını biraz yükselterek:

- Efendim ben bu vapurda kamarot olduğum vakit yine İzmir’e işliyorduk. Bir salı günü İzmir’den hareketimiz muhakkak olduğundan pazar ertesi günü ahabımdan biriyle görüşmek için Manol ile beraber dışarı çıkmış idik ki daha beş, on adım yürümeden bir delikanlı ile burun buruna gelerek aramızda şu suretle bir muhavere cereyan etti.

Delikanlı – Siz vapor tayfası mısınız?

Ben – Evet.

Delikanlı – Hangi vapurdansınız?

Ben – Şu görünen beyaz boyalı, iki bacalı vapurdanız ki ismi “Sinavrid vapuru” dur.

- İşittiğime göre yarın İstanbul’a hareket ediyormuş?

- Evet.

- Öyle ise yarın biz o vapura bineceğiz. Benim vapurda görülecek bazı işlerim var. Sizin de kıyafetinizden benim işimi görebilecek adamlar olduğunuzu anlıyorum. Onun için şuraya on dakika mesafesi olan bizim eve gidelim de size yaptıracağım iş hakkında biraz konuşalım.

Herifin sözlerinden vapurda mutlaka bir dalavere işi olduğunu, [s.40] nihayetinde de bize biraz harçlık vereceğini anladığım için rıza göstererek yürümeye başladık. Biraz sonra akşam Halid'in göstermiş olduğu konağa dahil olduk. Delikanlı bizi evin ta üst katında dört köşeye penceresi olan kule gibi bir odaya soktu bizim isimlerimizi öğrendikten sonra kendi isminin de Nazmi olduğunu söyledi. Badehu yaptıracağı işi şu suratle anlatmağa başladı:

Arkadaşlar benim ehl-i servetten ihtiyar bir amcam var. Öldüğü zaman varisi ben olacağım. Lakin varisi olmaklığım için amcamın on sekiz yaşlarında bulunan mahdumunu dünyadan kaldırmak lazım geliyor. Bu çocuğu İzmir'de öldürmenin çaresini bulamadım nihayet sekiz on gün evvel hatırıma başka bir desise gelerek İstanbul'a gidip beş on gün kadar gezmekliğimiz için kendilerini teşvik ettim. Onlar da muvafakat ettiler. Yarın amcam ile mahdumu ve ben olmak üzere üç kişi vapura bineceğiz. Benim şimdi size vereceğim üç damlalık bir suyu kamarotun gönlünü yaparak gece saat birde yahud ikide onlara içireceksiniz.

Dediği vakit Manol; "İşte Yanko birinci kamaranın kamarotudur" dediği zaman Nazmi fevkalade memnun olarak:

- Ne âlâ! İşimiz daha kolay oldu demektir şimdi şu [s.41] şişenin içerisindeki suyu onlara vereceğiniz kahvenin içeresine koymaktan ibaret bir hizmet göreceksiniz de başka iki tayfaya muhtaç olmaktan ise diğer hizmeti de Manol ile beraber görmüş olsanız işimiz tamam olmuş olur.

Ben –Pekâlâ. Söyle bakalım yapabileceğimiz bir şey mi?

Nazmi – (Gülerek) Adam sen de! Bunda yapılamayacak ne var? Herifler kahveyi içtikten biraz sonra üzerlerine fenalık gelecek ben de hava almak bahanesiyle ikisini birden kamaradan çıkarıp vapurun تنها bir mahalline götüreceğim. Onlar orada zehrin tesiriyle ikisi de bayılacaklar. Siz de hazır olarak ellerinden ayaklarından tuttuğunuz gibi kimse görmeden balıkların ağzına göndermekten ibaret bir hizmet.... Bunun mukabilinde size elli lira vereceğim.

Ben – En kolay bir şey ise de bir noktasını düşünememişsiniz herifleri denize attığımız vakit dalgalar onları kenara çıkarmağa hiç de üşenmezler. Şayet kenarda buldukları vakit kim olduklarını tanırlarsa sonra ne olacağı malum.

Nazmi – Düşündüğün şeye bak! Ben İstanbul’dan İzmir’e avdet ettiğim zaman; “Amcam istifra ederken denize düştü! Oğlu da babasını kurtarmak için denize atladı. İkisi de boğuldular” dersem halk onları yine deniz de boğulmuş [s.42] bilecekler. O vakit kenara çekseler bile bize bir ziyan gelmez. Hatta benim sözüme inanıp da nasıl olduğunu vapurdan tahkik etmek isteseler ikiniz birden bana şahadet ettikten sonra kimsenin bir diyeceği kalmaz.

“Nazmi, sözü Buraya getirdiği zaman bizim de bir diyeceğimiz kalmadığı için zehir şişesini alıp vapura avdet ettik.”

“Ertesi gün akşam üzeri vapura gelerek birinci kamaraya girdiler bize de vazifemiz mucibince izzet ve ikram ederek işimize muvafık gelecek surette birer yatak gösterdik. Saat on ikide vapur İzmir’den kaçtı. Saat iki buçukta taam ettikten sonra birer kahve istediler.” “Kahveyi pişirirken Nazmi’nin vermiş olduğu üç dört damladan ibaret zehri kahvenin içerisine koyarken ellerimin titrediğine ben de taaccüp ettim. İşte benim kalbim böyledir. O vakit olur ki bir adam kasabın et parçaladığı gibi parça parça ederim de kalbime zerre kadar merhamet gelmedikten başka etmiş olduğu işten dolayı da fevkalade memnun olurum. Sonra da bir an olur ki avcının vurmuş olduğu bir tavşanı al kanlar içerisinde görür görmez insanların ne kadar gaddar olduğunu düşünerek insan olduğuma pişman olurum.” “Her ne ise! Zehirli kahveyi takdim ettim. Aman ya rabbi... Amcası ile [S.43] amcazadesi kahveyi içtikleri vakit Nazmi’deki memnuniyeti görmeli idi. Kim bilir kaç bin liralık bir mirasa o anda nail olduğunu düşündüğünden midir? Nedir? Gözleri cam gibi parlamaya, kaşları mütemadiyen oynamağa başladı.”

“Hakikaten biraz sonra heriflere fenalık geldi. Hemen Nazmi ikisinin de koltuklarına girerek kamaradan çıkardı. On dakika sonra Manol’un işaretiyle ben de kamaradan çıkarak kış tarafında bulunan Nazmi’nin yanına gittik. Zavallı adamlar bayılmış oldukları halde her ikisi de yerde yatıyorlardı. Nazmi’nin emriyle ellerinden, ayaklarından tutarak gürültüsüzce ikisini de o muzlim suya ilka ettik. Ah! Kaptan Bey... Yerden kaldırmak için kucakladığım zaman o mağdur çocuğun dudakları arasında çıkan gayet müassir bir “Ah!... elan kulağımdadır ”

“Yaptığım fenaliğe o dakikada nedamet etti isem de hayfa ki zehri içirmiş olduğumdan artık kurtarmak mümkün olamayacağını düşünerek bilmeceburiye o nazik vücudu balıklara

yem olmak üzere denize indirdim. Vakıa pek çok cinayet ettimse de bihakkın oldukları için hatırıma bile gelmiyorlar, lakin mahzı para tamayla ettiğim şu cinayet beni son nefesime kadar muazzab edecek”

Hikâyeyi Buraya getirdiği zaman Yanko, gözünden akan [s.44] yaşları mendil ile siliyordu. Sözünde devam ederek Kaptan’a:

- Bizim bu fena hareketimizi köşkten görüp de koşarak yanımıza geldiğin zaman hiddetle sorduğunuz suallere cevap bulmayarak hepsini ikrara mecbur olmuşuk. Fakat sen bize merhamet ederek keyfiyeti hükumete ihbar etmeyip yalnız ertesi günü Çanakkale’de Manol ile beni yani iki caniyi vapurunuzdan koğmakla iktifa ettiniz. (Hüngür hüngür ağlayarak) Evet insanlığın haricine çıkmış olan iki haini vapurunuzdan ihraç ile teskin-i hiddet ettiniz. Ah! Keşke o vakit beni koğacağınıza öldürse idiniz de ettiğim vahşiliği düşünerek şimdi her dakikada bir kere ölüm azabına düçar olmasa idim.

Cemal, (kendi kendine) aman ya Rab eşref-i mahlukat olan şu insan ne acayip mahluktur ki birkaç dakika için kalbi ahenk kesilerek hayvanattan hiç birisinin muktedir olamayacağı bir surette hunrizlik icra eder. Bir an olur ki kalbi taştan olarak halk olunmuş zann olunan yine o cellad ebna-yı cinsine etmiş olduğu fenalıkları mülâhaza ederek bir valideden daha şefkatli, daha merhametli kesilir de eliyle mahv etmiş olduğu vücudlar için böyle hüngür hüngür ağlar. (Gözlerinden akan iki tamlâ yaşı mendil ile silerek Yanko’ya hitaben):

[s.45]

- Pek iyi sonra bu alçak amcasının yegâne varisi oldu öyle mi?

- Evet. Amcasının serveti kemalen Nazmi’ye intikal etti lakin bu yolda eline giren maldan hayır görmeyeceği zaten aşıkâr olduğundan iki sene zarfında o kadar büyük serveti sefahat aleminde sahibi gibi mahv ettikten sonra yine kolayca bir servete nail olmak ümidiyle İstanbul’a gelerek bu biçare kızı kaçırdı.

Cemal – Fakat siz bunları kimden öğrendiniz?

Yanko - Kendisinden.

Cemal - Acayip. Öyle ise yakında görüştünüzü ha?

Yanko – Pek yakın değil ilk baharda İstanbul’da görüştük?

Cemal – Demek hiç saklamadan size fikrini tamamıyla söyledi.

Yanko – Kabil mi?! Başka bir kalıba döktü de öyle söyledi güya merhum pederinin ahabplarından İstanbul’da gayet zengin bir adam varmış. Onun da on yedi on sekiz yaşlarında bulunan bir kerimesinden başka varisi olmadığından daha hayatında iken ne kadar malı varsa hepsini kızına bağışlamış. Şimdi de o derece zengin olan bir kızı en aziz ahababının oğlu olduğuyçun Nazmi’ye vermek istiyormuş. Kızın güzel yahud çirkin olduğunu görmek üzere Nazmi de İstanbul’a gelmiş. [s.46] İşte bana söylediği bundan ibaret. Fakat hepsinin yalan olduğu şimdi meydana çıktı.

Cemal – Evet yalan. Lakin yalnız kızı vermek istedikleri yalan babasının ne kadar malı varsa Kâmilin kızına bağışlamış olduğunu ben de bilirim. Şimdi demek olur ki bu hain kızı malına ortak olmak hevesiyle kaçırmış.

Yanko – Öyle olduğu aşıkâr.

Cemal – Fakat nasıl olup da kolayca köşke girerek yakayı ele vermeden savuştuğuna elan taaccüb ediyorum.

Yanko – Taaccüb edeceğine bizim Halid’e sor da vakanın ne yolda cereyan etmiş olduğunu size anlatsın.

Cemal – Sahih be. O benim hiç aklıma gelmemişti (Halid’e dönerek) baba Halid ne kadar malumatın varsa söylemeni rica ederim.

Halid – Estağfirullah efendim zaten söylemek borcum.

Cemal – Teşekkür ederim dostum işte dinliyorum.

Halid – Efendim benim bildiğim kızı köşkten çalıp İzmir’e getirmek için Nazmi Efendi bizim kaptan ile yüz liraya pazarlık ettiler.

Eylülün dördüncü akşamı idi ki tayfalardan dört kişiyiz, bir de [s.47] Nazmi beş kişi gemiden sandala binerek Anadolu Hıсарı’na vardık. Sahile çıktığımız zaman orada bizi beklemekte olan bir adam gördük. Herif bizim önümüze düşerek köşkün bahçe kapısına kadar geldik evin uşaklarından olduğu anlaşılan o hain belinden bir anahtar çıkarıp kapıyı açtı. Bahçeye girdiğimiz vakit Nazmi uşağa sordu ki:

- Hepsi yattılar mı? Uyanık kimse bulunmasın?

Uşak – “Emin olun efendim benden başka uyanık hiç kimse yok. Her kes dalgın uykuda. İstedığımız gibi iş görebileceğiz.” Dedikten sonra iç kapıyı da açarak önde kendisi arkada biz olduğumuz halde merdivenları çıkmağa başladık. Orta katta kızın odasının önüne geldiğimiz vakit Nazmi bize şu talimatı verdi: Ben şimdi üst kata çıkarak elimde olan şu bir şişe petrolü münasib bir yere döküp köşke ateş vereceğim. Siz benim çalacağım ıslığa dikkat edin. İşareti işitir işitmez odaya girerek kızı yorganiyle beraber yakaladığınız gibi beş dakikada sandala atmalı. Ondan sonra küreklere oturarak hazır bulunmalı. Ben gelip de sandala girdiğim zaman vapurdan daha suratlı gitmeye gayret edeceksiniz. Eğer tenbihatımı güzelce icra ederseniz size ikişer lira bahşış vereceğim.

[s.48]

Bu sözleri söyledikten sonra Nazmi uşakla yukarıya çıktı üç dakika sonra idi ki ortalığı gaz kokusu tuttu. Biraz sonra etraftan “Yangın var! ...” sedaları işitilmeğe başladı. O sırada Nazmi de ıslığı çalmış olduğundan biz odaya hücum ederek zavallıyı yorgana sardığımız gibi hakikaten beş dakikada sandala attık. Fakat köşk de gayet dehşetli yanmağa başlamış olduğundan ahali her taraftan hücum ederek bir çeyrekte köşkün etrafı mahşere döndü. Nazmi bu kalabalığı söküp de sandala gelinceye kadar kan ter içerisinde kalmıştı. Hemen sandalı avara ederek açıldık. Bir buçuk saat sonra gemiye vasıl olarak kaptanın emriyle yelkenleri basdık. Daha köşkün ateşi sönmemiş idi ki Sarayburnu’nu dolaşdık.

Biraz sonra:

Yanko – Kaptan Bey bu herifin köşkü ateşlemesindeki hikmeti anlayabildin mi?

Cemal – O meydanda bir şey. Babası, kızını yandı zann ederek müddetcik teharri etmesin! Diye kendini tehlikeye koyarak köşkü ateşledi.

Yanko – Bey doğru fikir. Ben de öyle düşünmüştüm.

Cemal – Fakat ne kadar derras şey?!

Yanko – Evet şeytana ders verecek kadar iktidarı haizdir.

[s.49]

Cemal – Öyle ise bu melunun elinden kızı almak pek güç olacak.

- Yanko bilakis pek kolay olacak. Çünkü şu anda kızın elinde olduğunu gemicilerden başka kimsenin bilmediğine emniyet-i tammesi vardır. Bundan dolayı tedbirsiz davranacaktır, biz de onun gafletinden istifade ederek kolayca kızı elde edebiliriz.

Cemal güzel düşünüyorsun dostum. Lakin kızın hangi odada bulunduğunu nereden anlayacağız?

Yanko – O daha kolay. Zira kız geceleri kabil değil uyuyamayacaktır. Uyuyamadığı için tabii aydınlığı da söndürmeyecek. Biz de hangi odada ziya görürsek doğrudan doğruya oraya gireceğiz.

Cemal – Aferin Yanko! Akla muvafık bir tedbir bulmuşsun öyle ise artık düşünecek ve müzakere edecek hiç bir şey kalmadı.

Yanko – Evet her şey hazır demektir. Muvafakat ederseniz İzmir’e çıkalım da hem gezer hem de biraz yiyecek, içecek alırız.

Cemal – “Tamam. Şimdi ben de bunu söyleyecektim. Yelken gemisi kaçtığı için Halid’in de çıkmasında bir beis yok. O da bizimle beraber gelsin.” Diyerek Kaptan, Yanko, Halid sandala binerek İzmir’e çıktılar.

[s.50]

İKİNCİ KISIM

İSMET

1

İstanbul’da Ayasofya civarında Yerebatan mahallesi muteberanından *Sadık Efendi* bir sabah hanesinden pek erken çıkarak Bayezid’e doğru yürümeğe başlamıştı. Tamam Bayezid meydanına geldiği zaman ehibba-yı kadimesinden Cibalili Sabri Efendi rast gelerek selamlaştılar:

Sabri – Efendim böyle sabahleyin erkenden acaba ne tarafa teşrif olunur?

Sadık – Hayırlı bir iş için arkadaşlardan birini taciz etmeye gidiyorum.

Sabri – Ketmi lazım değilse bu hayırlı işin ne olduğunu bendeniz de anlayabilir miyim?

Sadık – Efendim kulunuz teeħh l edeli on beş seneyi tecavüz ettiği halde evlat yüzü göremedim. Bundan dolayı gerek bendeniz ve gerek refika-i acizi pek meysuz. Eğer bir evlada nail olsa idik her ikimize de eğlence olacaktı şimdi ise evde bir can sıkıntısıdır gidiyor. Bu sıkıntıyı def etmek için arkadaşla bu akşam karar verdik ki bir  ks z [s.51] kız çocuğu bulup kendimize evlat edinelim. Hiç olmazsa  per sever vakit geçiririz. Böyle bir şey elde etmek için de dostlardan bir kaç kişiye müracaat lazım geldiğinden ahbap için zahmete katlanır takımından olan şu bizim İhsan Efendi’yi evinden çıkmadan görüp de meseleyi anlatmak emeliyle Aksaray’a gidiyorum.

- Aman Efendim şu tesad f m z pek iyi oldu. Adeta keramet gibi bir şey. Zira d n komşulardan Zeki Efendi ile bir cariye almak için Fatih’te esir pazarında esirci Muhammed Ağa’nın evine gittik. Orada yedi sekiz yaşlarında İsmet namında nur topu gibi bir kız çocuğu gördüm. Aman ne kadar terbiyeli, ne kadar dilli şey! Eğer kuvve-i maliyem müsait olsa idi hemen elinden tutup bizim eve getirecektim. Ne çare ki kendi yağımla kendim ancak kavrulduğum için maalesef böyle hayırlarda bulunamıyorum. şimdi madem ki zatıalinizin bu yolda bir niyeti vardır elmas parçası olan bu çocuğu kaçırmağa gelmez. Elden çıkmadan gidip pahasına bakmayarak almalı hem de bir kere çocuğun yüzünü görseniz mümkün değil ayrılamazsınız.

- Vah Sabri Efendi bu tesad f m ze şimdi ben de memnun oldum, lakin azizim oraya kadar tenezz len bendenize refakati kab l [s.52] buyursanız da şu çocuğu beraber gidip görsek olmaz mı?

- “Esağfirullah ah efendim maalmemnuniye giderim buyurun.” diyerek Sadık Efendi ile Sabri Efendi yürümeye başladılar. Yarım saat sonra esir pazarına gelerek Muhammed Ağa’nın kapısını  aldılar. Birkaç dakika sonra kapı açılarak Muhammed Ağa’nın bir karış uzunluğunda olan sakalı sonra kendisi göründü.

Sabri – Esselamu aleykum Muhammed baba. Böyle erkenden misafir kabul eder misin?

Muhammed Ağa, Sabri Efendi’nin yanında Sadık Efendi’yi görünce şaşaladı. Her ne kadar Sadık Efendi Muhammed Ağa’yı tanımıyor ise de Muhammed Ağa eskilerden olduğu için Sadık Efendi’nin gayetle zengin ve itibarlı bir mirasyedi olduğunu bilir ve kendisini

şahsen de tanırdı. Böyle bir yağlı müşterinin ayağına kadar gelmiş olduğunu görünce sakalı birkaç defa hoplayarak telaşla:

- Buyurun Efendim. Ne demek?.. Ev benim değil sizindir. Tenezzülen bendehaneye gelmeniz büyük şereftir.

Diyerek Muhammed Ağa misafirlerini üst kata çıkarıp gayet müzeyyen bir odaya soktu.

Sadık Efendi ile Sabri Efendi birer koltuğa oturdular. Muhammed Ağa, Sadık Efendi'yi itekleyerek:

[s.53]

- Efendim sefa geldiniz.

- Eyvallah Muhammed baba!

- Nasıl emrolunur efendim? Sade mi, şekerli mi?

- Canım Muhammed Ağa kahveye hiç hacet yok. Sen bize İsmet'i getir de görelim. Eğer pazarlığı uydurabilirsek niyetimiz almak...

- Aman Efendi! Artık sizinle de mi pazarlık edeceğiz doğrusu ya hiç para vermeden alıp götürseniz köleniz yine memnun olurum.

- Eksik olma Muhammed baba! Öyle ise kahveyi pişirsinler de İsmet getirsin.

- “Baş üstüne.” Diyerek odadan çıkıp dışarıya talimat verdikten sonra avdet edip kapının arkasında ayakta durdu.

Sadık – Muhammed baba otursan a....

Muhammed – Efendim huzurunuzda oturmağa teeddüp ederim.

- Yo...k! siz öyle ayakta durdukça ben burada muazzep olurum. Mutlak oturmalı.

- “*El-emr fevkaledep.*” deyip bir iskemleye ilişti. Sabri Efendi, Muhammed Ağa'nın yağlı müşteriye karşı gösterdiği tabasbusa içinden gülüyordu.

[s.54]

O sırada İsmet elinden kahve tepsisi ile oda kapısından göründü. Kahveleri verip efendileri itekledikten sonra karşıya çekildi, Sadık Efendi çocuğun hüsnüne hayran olarak

kendi kendine; “Barekallah ne kadar güzel ne sevimli bir çocuğa malik olacağım, bu kız hem beni hem de arkadaşı bahtiyar edecek. Sabri Efendi’ye tesadüf ettiğim hakikaten keramet gibi bir şey oldu.” diyordu.

İsmet kahve fincanlarını alıp odadan çıktıktan sonra Sadık Efendi cebinden bir kağıt çıkarıp bir şeyler yazarak mühürledikten sonra Muhammed Ağa’ya uzatıp:

- Al Muhammed baba. Meydancık’taki sarrafımdan alınmak üzere iki yüz lira yazdım.

Muhammed – (Kağıdı aldıktan sonra yerlere kapanırcasına) Teşekkür ederim efendim. Allah ömrünüzü müzdar buyursun. Şu çocuğu iki senedir evlat gibi besliyorum. Onun da kederi yaver imiş ki zatıaliler gibi alicenab bir efendiye kısmet oldu. Doğrusu ya böyle olduğuna pek memnun oldum.

- Ben de memnunum Muhammed baba. Şimdi sen bize Ayasofya’ya kadar bir araba kiralamak zahmetini ihtiyar eder misin?

- “Etağfirullah efendim emr edersiniz.” diyerek odadan çıktı. Beş dakika sonra avdet edip [s. 55] arabının kapıda hazır olduğunu haber verince Sadık Efendi ile Sabri Efendi aşağıya inip Muhammed Ağa’ya veda ederek arabaya bindiler. İsmet de iki seneden beri etmeğiyle perverde olduğu Muhammed Ağa’nın iki ellerini öperek arabaya binip efendisinin karşına oturdu. Arabacı da terbiyeleri eline alarak kırbacı salladı. Muhammed Ağa süratle giden arabanın arkasından bakarak:

- “Haydi yavrum Huda selamet versin. Sayende ben para kazandı isem işte sen de bundan sonra bahtiyar olacaksın.” diyerek hanesine girdi. Yirmi dakika sonra araba Yerebatan’da Sadık Efendi’nin konağının önünde durdu arabanın durmasıyla konağın kapısı açılarak iki uşak efendilerini karşıladılar.

Arabadan indikten sonra Sabri Efendi, Sadık Efendi’ye:

- Efendi hazretleri artık bendelerine müsade buyuracaklar mı?

- Etağfirullah Efendim. Fakat rica ederim sabah taamına birlikte edelim hem bir iki satır konuşuruz.

- Emrinize ezcan ü dil tabiyyet ederim efendim.

- “Teşekkür ederim kardeşim. (Uşağa) Efendi hazretlerini selamlığa çıkarın. Ben şimdi gelirim.” diyerek İsmet’in elinden tutup harem dairesine girdi. Sadık Efendi’nin selamlığı biri büyük diğeri küçük iki oda ile bir kahve ocağından ibaret olup asıl konak kapısının [s.56] sol tarafında ayrıca ufak bir kapıdan girilirdi. Harem dairesi ise dört kat olup on bir oda ve iki salonu havi idi.

Sadık Efendi ikinci kata çıktığı zaman merdiven başında haremi Zekiye Hanım karşılayarak yanında İsmet’i görünce Sadık Efendi’ye:

- Aman Efendi bu sevgili yavru kimin?!

- Allah bağışlarsa bizim.

- Allah aşkına latife etme!

- (Gülerek) Canım Hanım bunun latife neresinde ben bu sabah bir kız çocuğu aramaya çıkmamış mı idim? Cenab-ı Hak çok aratmadan önüme çıkardı. Ben de elinden tutup Buraya getirdim.

- Hayır nereden bulduğunu söylemedikçe inanmam.

- Nereden mi buldum? Esirciden iki yüz liraya satın aldım.

- Gördün mü yalan olduğu besbelli! Hiç böyle güzel çocuğu iki yüz liraya iki bin liraya satarlar mı?!

- (Kendini tutmayıp kahkaha ile gülerek İsmet’e) Haydi kızım annenin elini öp de bizim kızımız olduğunu sen bari anlat.

İsmet, Zekiye Hanım’ın kucağına atılarak:

- Anneciğim ne için inanmıyorsun? Efendi babam doğru söylüyor. Bundan yarım saat evvel esirci Muhammed Ağa’nın kızı [s.57] idim. Fakat efendi babam beni ondan satın aldı, şimdi sizin oldum. Eğer siz de satarsanız başkasının kızı olurum. Zekiye Hanım’ın gözlerinden yaş gelerek İsmet’i kollarının arasına alıp:

- Ah yavrum, senin bikes olduğunu şimdi anladım seni başkasına satmak mı?! Mahvolsam yine satmam. Hiç insan evladını satar mı? Sen benim artık kendi kızım oldun bundan sonra ben senin esirin olacağım gönlün ne arzu ederse onu yapacağım. Seni bana ihsan ettiği için Allah’a hamd ü sena olsun. (Sadık Efendi’ye) Efendi siz de vasıta olduğunuz

için size de ayrıca teşekkür ederim. Tabii bu nailiyyetten dolayı siz de benim kadar memnun olmuşsunuzdur.

- “Ne söylüyorsunuz canım. Sevincimden adeta yerimde oturamıyorum. Akşam konağa geldiğim zaman böyle sevgili bir yavrunun merdivende beni karşılayacağını ben de onu muhabbetle kucaklayıp öpeceğimi düşündükçe memnuniyetimden sıçrayacağım geliyor. Hasılı bugün her ikimiz de bahtiyar olduk vesselam, şimdilik siz iki kişi görüşün beni selamlıkta Sabri Efendi bekliyor. Vakit de iyice oldu. Yemek yiyip yazıhaneye gideceğim. Akşam avdet ettiğim zaman İsmet’i doya doya öper severim.” [s.58] diyerek merdivenları inip uşaklara çabuk yemek çıkarmalarını tenbih ettikten sonra selamlığa geldi.

Sabri – Birader artık pederliğinizi tebrik ederim.

Sadık – Allah ömürler versin kardeşim beni peder ettiğiniz için ben de size teşekkürümü arz ederim. Bundan dolayı fımabad minnettarınızım. İşte hanemin kapıları sizin için açıktır. İsteddiğiniz vakit gelir İsmet’i görebilirsiniz hangi bir işiniz olursa olsun teklifi kaldırarak müracaat etmenizi halisane tavsiye ederim. Kendi umurum gibi tesviyesine hazırım.

- Eksik olmayın efendim. Daima hüsn-i teveccühünüzü arzu ederim.

Bu sırada yemek hazırlanmış olduğundan iki mühib sofraya oturarak gayet iştihâ ile taam edip birer de sade kahve içtikten sonra beraberce haneden çıktılar.

Sabri – Efendim şimdi doğru çarşıya gideceğiz değil mi.

Sadık – Kardeş kerametini mi var?

- Birader bunlar tabii şeylerdir. Biz çoktan peder olduğumuz için biliriz. Şimdi sizin birinci emeliniz İsmet’in memnuniyetidir değil mi?

[s.59]

- Vallahi öyle. Hiçbir arzum kalmadı. Hep onu düşünüyorum. Bak hatırıma neler geliyor? Allah sağlık verirse sekiz, on sene sonra şimdiki mini mini İsmet o vakit gelinlik bir kız olacak. Tabii biz de münasip birisine vereceğiz. O zaman İsmet’in kendi gibi güzel güzel çocukları olacak ki bana (dede) diye hitap edecekler. Ben de onları kucağıma alıp hoplatacağım. Aman ne bahtiyarlık...

İki arkadaş bu yolda konuşarak Çarşı-yı kebir'e dahil oldular. En ala kumaşlardan birkaç kat elbiselik bir çift iskarpin, güzel bir çift terlik, bir düzine kadar mendil, çorap mübayaa edip kendileriyle gelmiş olan uşağa teslim ederek gönderdikten sonra iki dost da orada birbirinden ayrılarak Sabri Efendi kendi işine, Sadık Efendi de Balıkpazarı'ndaki yazıhanesine gitti.

Sadık Efendi akşamı dar ederek hanesine avdet ettiği zaman sevimli çocuğun gül gibi olan yanaklarını buselere gark etmiş idi. Bir hafta sonra mürebbiye ve muallim tayin edilerek İsmet'in ihtimamlı surette talim ve terbiyesine ibtidar olundu.

Sadık Efendi'yi tarif etmek lazım gelirse deriz ki bu zat kırk yaşında, gayet mültefit ve kesirül-ahbab, nazik bir adam olup pederinden irsen intikal etmiş olan serveti kendi say [s.60] ve gayretiyle tevsi ederek İstanbul'da beynettüccar temeyyüz etmişti. Başlıca ticareti ipekçilik olup Bursa'da bulunan şeriki Kerim Efendi tarafından kendisine gönderilen her nevi ipeği Avrupa'ya sevk ederek bu yolda haylice para kazanırdı.

Sadık Efendi'nin İstanbul'daki konağından maada Boğaziçi'nde Anadolu Hisarı'nda mükemmel bir de sayfiyesi bulunduğundan ilk baharda oraya nakl-i mekân ederek üç dört ay Boğaziçi'nin latif havasında istifade ederdi.

2

On sene zarfında şayan-ı arz bir şey ve vuku bulmadığı için on seneyi birden atlayalım da hikâyemizin ondan sonrasını takip edelim.

İki yüz seksen sekiz senesi ağustos gecelerinden bir gece idi ki Sadık Efendi Anadolu Hisarı'ndaki köşkünün denize nazır olan odalarından birinin penceresi önüne oturmuş olduğu halde karşısında bulunan bir zat ile tatlı tatlı musahabet etmekte, kıyafet ve lisanı taşralı olduğunu gösteren bu misafire arada bir (Kerim Efendi) diye hitab edişinden bu zatın Bursa'daki ipek ortağı olduğu anlaşılmakta idi. [s.61] Kerim Efendi sohbet arasında münasebet aldırarak Sadık Efendi'ye:

- Efendim. Maşallah İsmet Hanım ne kadar büyümüş. Ne kadar güzelleşmiş. Adeta gelin olma zamanı gelmiş.

- Evet efendim. Bundan dolayı bahtıyarım çünkü kızımın bu haline bundan on sene mukaddem düşünüyordum de büyük peder olmak gibi filan pek çok hülyalara dalar

giderdim. Halbuki İsmet o vakit yedi sekiz yaşında mini mini bir kızcağız idi. Aradan on sene mürur ettiği halde bana bir gün gibi gelmedi. “Sağ olana zaman çabuk geçer.” derler pek doğru bir sözmüş. Sizin mahdum Şefik Efendi de büyümüşdür değil mi? Külhaniyi beş senedir görmedim.

- Evet efendim. O da erdi yetişti bu sene tamam yirmi iki yaşındadır. Hayırlısıyla bir de gözbaş edebilirsem artık teknil ömrümü kendisine tevdi ederek köşe-i inzivaya çekileceğim. Dünyada bir arzum kaldıysa o da evladımın mürüvvetini görmekten ibaret. Eğer müsaade buyurulursa zatıalinize bu hususta bir şey arz edeceğim. Zaten İstanbul’a gelmekliğimin sebebi de odur.

- Buyurun.

[s. 62]

- Efendim sizinle şu kadar seneden beri ortaklık ediyoruz. Bu vakte kadar kardeş gibi geçindik. Birbirimizden zerre kadar incinmedik. Şimdi ise benim bir oğlum sizin bir kızınız yetişti. Bunlara hariçten kısmet aramaktansa her ikisini bir araya getirirsek olmaz mı?!

- Ha kardeşim evvela bu hususta bendenize gücenmemenizi rica ettikten sonra size derim ki ben İsmet’i canım gibi sevdiğim için bu ana kadar kendisini her şeyden serbest ve her şeyde muhtar bırakmışımdır. On seneden beri ona ait olan şeylerde hep kendi reyi sorularak istediği gibi yapıldı. Şimdi de bu adeti değiştirmek istemem. Yani İsmet varacağı adamı kendisi intihap edecektir. Maamafihşimdi siz Bursa’ya giderken İsmet’i de beraber götürürsünüz. Orada Şefik Efendi’yi görür. Beş on gün sonra avdet ettiği zaman burada biz onun ağzına ararız. Şayet beğenmiş bulunursa bendeniz de maalmemnuniye muvafakat ederim. Eğer beğenmemiş olursa o vakit de beni mazurgörürsünüz.

- Vallahi birader. Bu sözlerinize hiç diyecek yok. Buyurduğunuz gibi yapalım. Olmazsa “Kısmet değilmiş” deriz de arada güceniklik bari olmaz.

[s.63]

- Ben de öyle olmasını isterim.

İki şerik bu vadide biraz daha konuştuktan sonra vakit gecikmiş olduğundan yatak odalarına çekildiler.

Ertesi gün Sadık Efendi İsmet'i yanına çağırarak kendisini Kerim Efendi ile Bursa'ya göndereceğini söyledi.

İsmet Bursa'ya kadar seyahat edeceğine, İstanbul'dan başka bir memleket daha göreceğine pek memnun olmuştu. Zira zavallı kızcağız İstanbul'dan hiç bir yere çıkmamış olduğundan böyle ufacık bir seyahat arzu ederdi.

Bir gün sonra azimet edeceklerinden İsmet gece yarısına kadar yol çantasına Bursa'da giyeceği elbise ile başına, ve göğsüne takacağı mücevheratıyerleştirmekle meşgul oldu.

Ertesi gün Mudanya'ya kalkan ufak bir vapura rakibenİstanbul'dan azimetettiler. Vapura girdikleri zaman Kerim Efendi İsmet'e kamara teklif etmiş ise de mevsim yaz olmak munasebetiyle İsmet açıkta oturmağı kamaraya tercih ederek kadınlara tahsis edilmiş olan kış güverteye çıkarak orada bulunan kanapelerden birine yerleşti. Kerim Efendi ise vapurun baş cihetinde Mudanyalı bazı aşınalarına tesadüf ederek Mudanya'yakadar sohbet edip vakit geçirmek üzere onların yanına oturdu.

Şimdi biz Kerim Efendi'yi ahablarıylaterk edelim de nazarımızı [s.64] İsmet üzerine atıf edelim. İsmet'e pederi kendisini Kerim Efendi ile Bursa'ya göndereceğini haber verdiği zaman *fevkalhad* memnun olduğunu bu kadar da sevilmiş idin. İsmet (d)e bu seyahatten evvelce hakikaten memnun olmuştu. Lakin memnuniyeti vapura kadar devam edebilmek vapur hareket edip de anbean Bursa'ya tekarrübebaşlayınca memnuniyeti büsbütün zailolarak hali değişti. Gözlerini bir noktaya dikerek mühimbir şey düşünüyormuş gibi daldı gitti. Bu dalgınlıkla beraber yüzü her dakika da başka bir renk kesp ediyordu. Bazen bir şeyden meyus olmuş gibi yüzünde bulunan hafif kırmızılık kaybolarak dudaklarına kadar bembeyaz kesiliyor, biraz sonra bir şeyden korkmuş gibi sararıyor bazen de bir şeyden mahçup olmuş gibi yüzüne kan hücum ederek kıpkırmızı oluyordu. Hatta İsmet'in bu inkılabat-ı vechiyesine yakınında bulunan yaşlıca bir kadın dikkat ederek sebebini anlamak için "Hanım kızım" diye birkaç defa seslenmiş ise de duyuramadığını görünce yanındakilere:

- "Vah vah... ne kadar dalmış. Sesimi bile duymuyor. Acaba zavallı kızın ne derdi var?! Bak bak yüzü nasıl kireç gibi bembeyaz oldu! Bu kızın mutlaka sevdiği bir oğlandan ayırıyorlar. Öyle ya, (ya) bu yaşta bulunan bir kızın başka ne derdi olabilir. Ya sevdiğinden ayrıldığı için yahud sevmediği [s.65] bir adama verdikleri için böyle kahreder. Ne yaparsın ayol!.. Alnımızın kara yazılarını hep gördük kızlığımda ben de pek güzeldim. Adeta hiç

kusurum yoktu. Kendim güzel olduğum için kocam olacak delikanlının da güzel olmasını isterdim. Lakin ne çare insanın her istediği olmuyor! Arslan gibi delikanlılar dururken babam tuttu da beni hem kırk yaşında hem de çirkin olan havlucu Emin Ağa'ya verdi. Dünya bu... bakarsın en güzeli en çirkine, en çirkini de en güzele varır artık (Nasip böyle imiş) demekten başka çare kalmaz şu kızcağıza biraz nasihat etse idim pek güzel olacaktı fakat uyumuş gibi sesimi duymuyor ki..." diyerek kalkıp *İsmet*'in yanına gitmek istediye de yanında bulunan kadınlar "Canım senin nene lazım. Belki kızcağızın kahrı başkadır. Kim bilir validesi mi öldü yoksa pederi mi hastadır? İnsanlar yalnız kocaya varmak için kahretmez ya... olur ki senin vereceğin nasihate canı sıkılır" diye kocakarıyı men ettiler.

Acaba birdenbire *İsmet*'teki bu tebdilatabadi olan şey ne idi? Bunu kariin-i kirama şu yolda bir tafsılarz edelim: *İsmet*'in Bursa'ya azimetinden tamam beş sene mukaddem idi ki Kerim Efendi'nin mahdumu Şefik Efendi bir ay tebdil-i ab [s.66] ve hava İstanbul'a gelmiş ve Sadık Efendi'nin köşkünde kırk gün kadar misafir kalmıştı. O esnada Şefik on sekiz *İsmet* ise on iki yaşında bulunuyordu. *İsmet* her ne kadar daha çarşaf giymemiş ise de dört senelik tahsili sayesinde zevç ve zevcenin ne demek olduğunu yani bir erkeğin bir kadınla bir kadının da bir erkekle mutlaka tezevvüce mecbur olduğunu hatta kendisinin de birkaç sene sonra bir erkekle tezevvüc edeceğini pekâlâ bilirdi. İşte bunun için idi ki her gördüğü delikanlıya dikkatle bakar. Mutlaka bir kusurunu bularak (Bu erkeklerde hiç güzel göremeyeceğim) derdi. Lakin Şefik'i daha yek görüşte hüsnüne hayran olarak erkeklerde bu derece güzel bulunduğunu taaccübetmişti. Vakıa *İsmet*'in taaccüb etmekte hakkı vardı. Zira Şefik adetadan biraz uzunca boylu olup vücudunun kısm-ı ulyası süflasından kısaca, çehresi ise değirmi tabir olunan şekilde idi. Gözleri tatlı mavi olup bunların üzerinde bulunan kaşlar ince, semmur saçları ise göz ve kaşlarına münasip surette lepiska idi. Vücudunun beyazlığı gülpenbesiyle karışmış olup gözlerinin mahmurluğu ise vechindeki melahata bir kat daha revnakbahş ettiğinden Şefik'in yanında pek güzel addolunanlar bile çirkin kalırdı. Bu kadar hüsnüyle beraber kuvve-i natıkası mükemmel olduğundan artık Şefik ile mükalemeeden bir kimsenin olmaması kabil değildi. Burada kariin-i [s.67] kiramın hatırlarına Bursa lisanının biraz kabaca olduğu ve Şefik'in de tabii olarak o lisan ile tekellüm edeceği gelirse de hakikat-ı hâl hatırlara vürud eden gibi değildi. Çünkü Şefik daha henüz dört beş yaşında bulunduğu bir sırada Kerim Efendi oğluna İstanbul terbiyesini göstermek emeliyle İstanbul'dan

(Hüsametdin Efendi) namında gayet mükemmel bir mürebbi celp ederek oğlunun terbiyesine tahsis etmişti.

Hüsametdin Efendi ise Şefik'te terbiyeye harikülade bir istidat görerek tek mil zamanını çocuğun terbiyesine hasr etmiş ve on bir sene Şefik'i fevkelade bir surette terbiye ettikten sonra bir gece sekteikalpten fücceten vefat edivermişti. İşte Şefik, Hüsametdin Efendi'nin himmetiyle pek mükemmel terbiye görmüş olduğundan gerek akval ve hareketinde gerekse telbisat hususunda bir İstanbul asilzadesinden mümkün değil fark olunamazdı. Bu cihet Sadık effendi ile Zekiye Hanım'ı hayrette bıraktığı gibi şu ilk tesadüfte hüsnün hasais-i güzidesinden olan cazibe-i hüsn, İsmet'e de bir tesir-i cansuz göstermişti. Nasıl göstermesin ki Şefik sininde bulunan gençlerin mübareze-i hayata zaman duhulunun ilk devrelerinde serzede-i zuhur olan vekayiin henüz ayine gibi mücella olan kalplerinde hasıl ettiği ihtisasat-ı amikanın en büyük cevlangahı simalarıdır. Bahusus ki Şefik ta sinn-i sabavetinden [s.68] beri Hüsametdin Efendi'nin, fezayıl-i mücessimenin dest-i terbiyetinde kemale ermiş bir nevnihal-i bîmisal idi. Kalbi gıl ü gıştan azade vechi safvet-i kalbine şahit adil, halukbir delikanlı olduğundan kendisini görenleri şetaretlere gark ederdi. İşte İsmet Şefik'te gördüğü bu gibi ahval-ihariküladeye inzimameden hüsn-i müstesnasına karşı tabaver-imukavemet olmayarak bila ihtiyar delikanlının yüzüne mütehayyirane bakakalmıştı. Şu dakikada İsmet'in masumiyettehurilerden, safvette perilerden rana olan kalbi muttasılhareket-i daimesinden pek çok süratle hareket ediyordu. Kız bu hareketin sebeb-i hakikisini keşf etmek hususunda pek bigane idi. Gerçi on iki yaşını ikmal etmiş, bir erkek ile bir kadının kanun-ı tabiyülicraya tabencereyan eden ve hayat denilin nehire atılıvermesinin itiraz götürmez mevaddan olduğunu kendisine yine kendisi teslim etmekte bulunmuş ise de bu gibi hususatta kalbinin hasebat-ı huruşanesini yeniden keşf edecek kadar da tecrübe dide değildi. İşte bu suretle Şefik'in hüsnce olan kemali İsmet'e ilk görüşte bu derecede tesir göstermişti. Aradan beş sene mürur ettiği halde şimdi Bursa'ya müteveccihen hareket eden vapurun güvertesinde İsmet'in vech-i pürnuru bir tağayyur-ı atıye uğramış, siyah gözlerinde dolaşan dudman-ı sevda hazin fakat pek süzişli bir gurup levhasına dönmüştü. [s.69] İşte bu tesir-i nagehaninin sebebi, bervech-i ati kuvve-i vahimesine hücum eden şeyler olmuştu:

“Acaba beni pederim Bursa'ya niçin gönderiyor? Gezmek için. Evet kendisi de “Gezmek için” demişti. Fakat böyle sıcakta ben Bursa'nın neresini gezebilirim her yer

cehennem gibi yanıyor. Mesirelerden hiç birine gidilmez. Hatta gidilse bile orada kimseler bulunmaz çünkü böyle günlerde herkes serin yerler arar. Bu surette kimse ondan çıkmaz demektir. Öyle ise ben de Bursa'ya gidip Kerim Efendi amcamın hanesinde beş on gün haps olacağım öyle mi? İşte buna hiçbir vakitte razı olamam! Lakin bunun böyle olduğunu Kerim Efendi amcam bilmiyor mu idi. Pederim hiç hesap etmedi mi? Hayır ben Bursa'ya gezmek için gitmiyorum mutlaka başka bir şey var. Fakat bana ne için haber vermediler de “Gezmeye gidiyorsun” dediler. İşte sana bir muamma ki içinden çıkılmaz. Hayır hayır! Muamma değil ben de deli mi oldum ne oldum... Aşıkâr olan bir şeye muamma namı veriyorum. Bunda bilinmeyecek ne var? Mutlaka Şefik Efendi tehhül ediyor. Kerim Efendi amcam da bizi düğüne davet için bizzat İstanbul'a kadar geldi. Lakin pederimin bu günlerde pek çok meşgul olduğundan Bursa'ya gitmek hususunda [s.70] mazur olduğunu bilbeyan kendisi ve validem tarafından bilve kale beni göndereceğini söyledi. Tabii Kerim Efendi amcam da bunu kabul etti. Lakin pederim bana karşı düğün lafzı kullanmak istemeyerek “Gezmeğe göndereceğim” dedi. Şimdi demek oluyor ki ben Şefik'in düğününe gidiyorum. Aman ya Rab! Şefik başka bir kızla izdivac ediyor ha? Ben de o müthiş levhayı gözlerimle görmek için Bursa'ya gidiyorum öyle mi? Ne dedim o müthiş levhamı dedim acaba ben çıldırdım mı? Ne için müthiş levha olacakmış hiç düğün müthiş levha olur mu? Şefik kendi gibi güzel bir kızla izdivaç ediyormuş ondan bana ne!. Fakat ne için kalbim öyle çatlayacakmış gibi vuruyor, Şefik'in başka bir kızla izdivacına neden gönlüm razı olmuyor. Üf! Üzerime fenalık geliyor. Acaba ben Şefik'i seviyorum da haberim mi yok? Lakin bu ne biçim sevmek.... Bir kadın bir erkeği sever de sevdiğini bilmez mi? Eğer bilmiyorsa sevmiyorum demektir işte ben de Şefik'i sevmiyorum. İsteddiği kızla izdivaç etsin... Hayır hayır! Buna katiyen razı olmayacağım. Şefik'e hiç bir kimsenin malik olduğunu istemem ona ben malik olacağım. Çünkü seviyorum. Evet seviyorum vessalam! Lakin aman ya Rab! Ne mahuf şey! Ya şimdi Şefik birisiyle nisanlanmışsa... Ya bu vakte kadar tehhül etmiş de benim haberim olmamışsa.... İşte bunun ihtimalı yok çünkü böyle bir şey olsa idi mutlaka benim malumatım olacaktı. [s.71] Fakat ben Bursa'ya ne için gidiyorum işte buna aklım ermedi. Erdirmek de kabil değil. Merakımdan patlayacağım. Ah şu meraktan bir kurtulsam...”

Kuvve-i vahimesi ateş içerisinde kalmış olan biçare İsmet gâh Şefik'in bir diğer kızla izdivacına karar verilerek kendisinin düğüne daveten Bursa'ya götürüldüğünü, gâh Şefik artık tehhül etmiş, kavga-yı maişetle meşgul bir aile riyasetini deruhte etmiş olduğunu

düşünüyor, bazen de büsbütün naümit olarak hayatından bile bizar olurdu İsmet bu gibi tahayyülat ile bihuş iken rakip oldukları vapurda Marmara denizinin Anadolu sahilini takip ederek kat-ı rah etmekte bulunmuştu.

Saat yedi raddelerinde idi ki vapur Mudanya körfezine dahil oldu.

Kerim Efendi ile İsmet bir sandala rakiben sahile çıktılar. Kerim Efendi o akşam Mudanya'da kalkmak arzu etmiş isede İsmet bir dakika evvel Bursa'ya vasıl olmak hevesinde olduğundan hemen hareket etmelerini Kerim Efendi'den rica etti. Bunun üzerine Kerim Efendi bir araba kiralayıp saat sekizde Mudanya'dan hareket ettiler İsmet'in evhamı bir dereceye kadar zail olmuş ise de benzi elan yerine gelmemişti. Çünkü kuvve-i müfekkiresini düğün meselesinden tamamıyla kurtarmağa muvaffak olamamıştı buna dair Kerim Efendi'den [s.72] malumat almak istiyor idiyse de söze hangi taraftan başlayacağını bilmemekte idi. Bu sırada Kerim Efendi söze başlayarak:

- İsmet Hanım sizin Bursa'yı teşrifinize hemşiren Pakize pek memnun olacaktır.
- Ya ben onu göreceğim için ne kadar memnunum bilseniz çünkü dört beş senedir muhabere ettiğimiz halde daha yekdiğerimizin simasını bile bilmiyoruz.
- Evet geçen gün Pakize de böyle söylüyor idi de sonra Şefik sizin simanızı kendisine tarif ediyordu.

Bu söz İsmet'e elektirik gibi tesir ederek teknil vücudu sarsılmıştı. Kalbinin fevkalade heyecanından artık Kerim Efendi'ye söz söylemeğe muktedir olmayarak nasıl olup da Şefik kendi simasını Pakize'ye tarif etmiş olduğunu düşünmeğe ve bundan birçok manalar istihraç etmeğe başlamıştı. Kerim Efendi'nin İsmet akran (Pakize) namında bir kızı olduğunu haber verelim. Pakize'yi tarif etmek Şefik'in tarifini tekrar etmek demek olacağından Pakize Hanım'ın tarifinden sarfınazar ediyoruz. Çünkü Şefik ile yanyana geldikleri zaman aralarındaki fark, elbiseleriyle Şefik'in bıyıkları, Pakize'nin de saçlarından ibaret idi. Bundan maada bir farkları olup kuvve-i nutkiyeleriyle ahlakları da müsavi idi.

[s.73]

Saat on iki raddelerinde idi ki Kerim Efendi ile İsmet'in rakib oldukları araba (Altıparmak) mahallesinden Bursa'ya dahil olarak biraz sonra Setbaşı mahallesinde büyükçe

bir konağın önünde durdu, arabanın durmasıyla konağın bahçe kapısı açılmış olduğundan Kerim Efendi ile İsmet arabadan inerek bahçeye dahil oldular.

Bursa (şehir) şehrinin en ziyade nazarrüba mevakiine nazır olan meşhur mahallelerinden birisi de Setbaşı mahallesidir. Bu mahalleye giden büyük caddeden girilirse sağ tarafta ve kanarya sarısı renginde uzun bir duvar nazarlara çarpar. Bu duvarın tam ortasında usul-ı atika tevfikten inşa olunmuş ve mermer sütunlarla müzeyyen şahane bir kapı ki iki cihetindeki arslan ağızlarına merbut fenerleriyle başkaca bir zinet-i harikuladeye bürünmekte idi. Zemin sathından olan irtifaı nisbetinde tule malik olan bu cesim duvarın arkasında da heyet-i umumiyesi itibariyle bir mehabet-i dehşetnümüne müstağrak olan konağın kurşunî renkteki şehnişinlerinin hasıl ettiği kuş şeklindeki girinti ve çıkıntıların letafeti cidden pek ruhnüvaz, deruni ise kat kat buna tercih olunacak derecelerde idi. Bahçe kapısından girildikte konağın tarafındaki fıskiyelelerden yükselen miyah-ı [s.74] tabiiyenin üç dört metre kadar irtifa kesb ettikten sonra tekrar sath-ı mae sukutundan mütehassıl seda-yı lahuti sımaha vasıl oldukça hayal bundan güzel, bundan sefabahşa bir mevki-i dilara bulunacağına hüküm edememekte idi. Fıskiyelelere mütenazır bulunan beyaz mermer merdivenlerden birkaç kademe çıkılınca camlı kapı ve daha ilerdeki büyük kapıdan dahil-i hane-i azimetnişane girilir. Çakıl taşlarıyla pek dilruba bir surette tezyin olunmuş olan bu kısmın vasatında büyük bir merdivenden birinci kata çıkılır ki evvela merdiven ile büyük sofa beyninde bir hadd-ı fasıl teşkil eden ve renkli camlar ile müzeyyen olan bir camekanın sağ ve sol taraflarında mukabil cihette bulunan sofaya geçilmek üzere iki koridor ve sofanın tarafında vaki odalar tarz-ı atik mimarinin bir bedia-i sanatkaraneseni göstermekte idi. Merdivenden yukarıya doğru devam olununca ikinci kata dâhil olunur.

İkinci katın tarz-ı inşasında bir başkalık yoksa da sofa ve koridorların arasında vaki büyük salonun üzeri camdan mamul bir sakf-ı şeffaf olup şemsin ziyası kâh kâh bu sath-ı dilaraya tesadüf ettikçe hâsıl olan elvan-ı gunagun salonun derununda bulunan asar-ı nadire üzerine inikâs ederek nakabil-i tarif bir hâl husule gelirdi. İşte *İsmet*'in misafir kalacağı [s.75] konak yani Kerim Efendi'nin hanesi bu bina-yı muhteşem idi.

Kerim Efendi ile İsmet konağın bahçesini geçerek camlı kapıya vasıl oldukları zaman Kerim Efendi'nin haremi Vehbiye Hanım istikbal ederek İsmet'e:

- Maşallah! Hanım kızım. Sefa geldiniz. Seni buraya kadar hangi rüzgârlar attı? Doğrusu ya bu hiç hatırimızda yoktu. Bahçe kapısından girdiğiniz zaman pencerenin önünde idim. Her ne kadar sizi üç senedir görmemiş isem de yine görür görmez tanıdım hemen memnuniyetimden Buraya kadar koştum.

İsmet – Eksik olmayın hanım tayzeciğim.

Kerim – (Vehbiye’ye) Pakize nerede ya?... Niçin gelip hemşiresini istikbal etmedi?..

Vehbiye – Efendim Pakize’nin hiç bir şeyden haberi yok. O, ta üst katta mutalaa ile meşgul. Şimdi İsmet Hanım’ı birdenbire görünce şaşakalacak...

Kerim – Amma yapıyor ha!... Böyle akşam karanlığında kitap mı okunurmuş?!. Kaç defadır kendisine “Mutalaa ile ifrat derece meşgul olma” diye tenbih ediyorum gözlerine yazık değil mi? Haydi İsmet Hanım’ı yukarıya alın da teşrifini de Pakize’ye haber verin. Ben gidip bizim kâtibi bir göreyim. Söylenecek mustacel bazı şeyler var. Yarım saata kadar gelirim.

[s.76]

Vehbiye – Pekâlâ efendim. Siz işinize bakın (İsmet’e) haydi canım kızım yukarıya buyurun da ben şimdi gider Pakize’ye geldiğinizi haber veririm.

İsmet – Hayır! Haber vermeyin ben kendisini habersizce görmek isterim. Siz bendenize yalnız, bulunduğu odayı gösterin.

Vehbiye – “Pek iyi öyle ise arkamdan gel.” Diyerek merdivenleri çıkmağa başladılar. Üst kata dahil oldukları zaman Vehbiye, bir oda kapısı göste(re)rek.

- İşte kuzum Pakize’nin odası şudur. Eğer yalnız görmek isterseniz ben gelmeyeyim.

- Müsaade ederseniz ben öyle arzu ediyorum.

- “Pekâlâ kızım siz istediğiniz surette görüşün.” diyerek merdivenden döndürdü.

İsmet odanın kapısını yavaşça açarak içeriye girdi, vakit akşam olmak münasebetiyle odanın içerisi kararmış olduğundan bir şey görmek için gayet dikkatle bakmak lazım geliyordu. Pakize ise bu karanlık odanın içerisinde bir pencerenin önüne oturmuş nazarını da elinde bulunan büyükçe bir kitabın sahife ve satırlarına hasr ederek o derece mutalaya

dalmış idi ki akşam olduğundan [s.77] haberi olmadığı gibi İsmet'in oda kapısından girerek ortaya kadar geldiğinin de hiç farkında olmamıştı. İsmet, Pakize'nin bu dalgınlığını bir iki dakika kadar temaşa ettikten sonra Pakize'ye:

- Aferin Pakizeciğim. Siz misafirlerinizi hep böyle mi istikbal ederseniz?

Pakize, vehleten bu sözleri işitince elinde bulunan kitabı atarak ayağa kalkmış ise de şaşkınlığından söz söylemeğe muktedir olamayarak olduğu yerde donmuş kalmış idi.

İsmet – Pakize kardeşim niçin gelip boynuma sarılmıyorsun? Beş senedir muhabere ettiğin İsmet'i elan tanıyamadın mı?

Pakize – (İhtizazlı bir seda ile hayır sen bir perisin beni korkutmak için geldin.)

İsmet, Pakize'nin kendisinden bu surette ürktüğünü görünce şaşırılmıştı. Zira böyle tecrübesiz bir genç kızın bu gibi bir şeyden birdenbire korkarak tecennün edivermesi akla bait değildir. Bunun için İsmet hemen konsolun üzerindeki lambalardan birini yakarak?

- Kardeşim benden ne için öyle korkunuz. Biraderiniz benim simamı size tarif etmiş. Yüzüme dikkatle bakınız İsmet değil miyim?!

Pakize İsmet'in yüzüne bir iki dakika dikkatle baktıktan sonra:

- Hayır sen İsmet değilsin İsmet'in kendisi değilsin, [s.78] fakat onun suretine girmiş bir perisin. Rica ederim peri kızı bana bir iki dakika musaade et de dışarıya çıkayım. Yine gelirim.

İsmet – Pekâlâ hemşireciğim. Serbestsiniz istediğiniz yere gidin. Yalnız korkmayın.

Pakize bu musaadeyi görünce bir solukta odadan çıkarak merdivenleri atlayıp aşağıki odada validesinin boynuna sarıldı.

Vehbiye – Kızım ne oldun?

Pakize – Aman anneciğim ben yukarıda bir şeyler gördüm!

- Kızım acaba ne gördün?.

- Anneciğim hani ağabeyim bana bizim İsmet Hanım'ı tarif etmişti. İşte tıpkı o simada bir peri kızı gördüm. Bana laf söyledi. (Ben İsmet'im benden niçin korkuyorsun niçin gelip boynuma sarılmıyorsun) dedi ben de pek ziyade korktum koşarak Buraya kadar kaçtım çok şükür ki bir yerimi çarpmadı.

Vehbiye, bunu işidince sürekli bir kakhaha salıvererek:

- Kız sen ne halt ettin?! Yanına gelen hakikaten İsmet Hanım'ın kendisidir. Niçin yalnız bıraktın da Buraya kadar kaçtın?

- Anneciğim ne söylüyorsun? Nasıl İsmet Hanım'ın kendisi?

- Kızım pederin İstanbul'a gitmemiş mi idi?

- Evet

- İşte ne sebebe mebni ise gelirken İsmet Hanımı da beraber [s.79] getirmiş o da sizi, geldiğinden haberiniz olmaksızın görmek arzu ettiği için yanınıza yalnız girdi. Sen de bırakmış Buraya kaçmışsın! Hiç öyle şey mi olur haydi yanına git de özür dile!

Pakize, mahcubiyetinden elleriyle yüzünü kapayarak:

- Aman anneciğim. Şimdi ben İsmet Hanım'ın yanına hangi yüzle gideyim. O bana gücenmiştir. Zira kendisine “sen perisin peri kızıydın” dedim. Aman ya Rab ne büyük hayvanlık etmişim.

- Kızım ayıp ediyorsun. Hiç misafir yalnız bırakılır mı? Haydi çabuk yanına git diyorum.

Bunun üzerine Pakize birden kalkarak fevkalade bir süratle merdivenleri çıkıp bir iki saniye sonra da odaya dahil oldu. Hayretinden odanın ortasında dikilmiş kalmış olan İsmet'in boynuna atlayarak:

- Aman hemşireciğim ayaklarını öpeyim. Etmiş olduğum münasebetsizlikten dolayı beni mazur görün.

- Kardeşim. O münasebetsizlik bende oldu. Zira sizi pek korkuttum. Yaptığıma sonra ben de pişman oldum ama iş işten geçti. Sizi korkuttuğum için ihtimal ki valide hanım da gücenmiştir.

Bu sırada Vehbiye Hanım içeriye giderek:

[s.80]

- Estağfirullah kızım. Niçin gücenecekmişim? Böyle olduğuna pek memnun oldum. Çünkü Pakize duvarda gölgesini görse “Cin gördüm, peri gördüm” diye korkar dururdu işte bundan sonra böyle şeylerin sırf evhamdan ibaret olduğunu anlasın da bir daha korkmasın.

Haydi buyurun aşağıda biraz taam edelim. Zira efendi amcan geldi. Bizi sofrada bekliyor.

Pakize, İsmet'in elinden tutarak:

- "Haydi kardeşim yemek yiyelim de sonra doya doya görüşürüz." Diyerek her üçü de aşağıya inip yemek odasına girdiler. Sofra üzerinde bulunan takımlar hep asar-ı kadimeden addolunacak şeyler olup İsmet İstanbul'da bu gibi sofrada takımı görmemiş olduğundan birdenbire hayretini mücip olmuştu sofrada İsmet, Kerim Efendi'nin yanında bir baş örtüsüyle bulunuyordu. Taam esnasında cereyan eden sözler hep seyahata dair idi. Çünkü İsmet ömründe daha birinci defa olmak üzere böyle seyahat etmişti.

Badeltaam iki kız, yine Pakize'nin odasına çekilerek saat üçe kadar tatlı tatlı muhabbet ettiler, bir aralık İsmet esnemeğe başladı. Çünkü şu ilk yolculuk kendisini haylice sarsmıştı bu hâli Pakize dahi anlamış olduğundan [s.81] İsmet'i, bilhassa ihzar olunmuş olan odaya kadar götürüp hizmetçi kızlara da tenbihat-ı lazimeyi icra eyldikten sonra kendi odasına döndü.

Fakat İsmet, yatağına girdiği zaman uyuyabildi mi?...

Heyhat! vapurda zihni gıcıklayan şeyler yine fikrine hücum etmeğe başladı. İsmet, yolda Şefik'in düğününe gittiğini tefekkür ederken burada öyle bir hazırlık görememişti daha doğrusu geldiği saatten beri evin içerisinde (Şefik) ismi zikrolunmamıştı ve acaba Şefik Bursa'da yok mu idi yoksa kendisini Şefik'e nişanlayacaklar da onun için mi kendisinin yanında Şefik ismi söylenmiyor? Öyle ya! Böyle gayrimünasip bir zamanda Bursa'ya niçin gelinir. Lakin İsmet'i Şefik'e nişanlayacak olsalar peder ve validesi hazır bulunmak iktiza etmez mi?

İşte İsmet, yatağın içerisinde bu suretle düşündüğü sırada Kerim Efendi ile haremi de kendi odalarında şu surette konuşuyorlardı.

Kerim – İsmet'in güzelliğ(i) nasıl buldunuz?

Vehbiye – Doğrusu ya pek güzel buldum. Vakıa ben İsmet'i üç sene evvel görmüş isem de bu kadar güzel olduğunun farkına varmamıştım. Dünyada yalnız kendi kızımı güzel görürken [s.82] bugün İsmet'le yan yana gelince güzellikçe hiç birisini diğerine tercih edemedim.

- Vakıa öyle. Bize de böylesi lazım değil mi ya? Şefik'in yakışıklılığına karşı zevcesi olacak kızın da güzel olması iktiza eder. Zaten Şefik daha İsmet'i çocuk iken beğenmiş idi halbuki İsmet'in hüsn ü cemali şimdiki halde tezayüt etmiş olduğundan tabii beğenecektir. Fakat birkaç gün sonra İsmet'in Şefik'i gördüğü vakit beğenip beğenmediğini ne suretle anlarız.

- İyi söyledin. İsmet'in yüzünden okuyacak değiliz ya... Böyle şeyler ağız aramakla olur. Pakize vasıtasıyla ağzını ararız.

- Evet evet. Öyle yaparız. Ben ümitvarım ki İsmet Şefik'i beğenecektir.

- Tabii!... Ondan güzel delikanlı nerede bulacak İstanbul'da mı? Hiç şüphesiz ki Şefik İsmet'i ilk gördüğü defa beğendiği gibi İsmet de Şefik'i beğenmiştir. Yine de beğeneyecektir.

İşte Kerim Efendi ile Vehbiye de bu suretle muhavereye hitam vermişlerdi.

Sabahleyin Pakize, İsmet'i uyandırarak:

- “Haydi İsmet Hanım. Bahçeye inelim de kahvelerimizi orada içeriz.” [s.83] Deyip ikisi birden bahçeye havuz başına indiler.

Böyle bir seher vaktinde Kerim Efendi'nin bahçesi hakikaten pek hoş idi. Yüz senelik olması ihtimalden baid olmayan serviler ve bahçenin duvar kenarlarıyla havuzların etrafını bir suret-i fevkaladede tezyin eden çiçeklerle zemini yeşil bir renk ile telvin eden çimenler seher vaktinde pek dilruba bir manzara arz ediyorlardı. Gecedен yağın şebnemlerin tebâhhura başlaması ile zaten saf olan havayı bir kat daha letafet kaplamış ve bahçede caygır olan sükutu yalnız fıskiyelerin şakırtısı ihlal etmekte bulunmuş idi.

İsmet'le Pakize havuz başında karşılıklı birer sandalyeye oturarak hizmetçilere sütlü kahvelerini emrettiler. Kahve geldikten sonra:

İsmet – Pakize Hanım. Bahçeniz hakikaten pek hoş imiş, insan ömrünün nihayetine kadar burada dursa dışarı çıkmasını canı istemeyecek.

Pakize – Evet pederimin gayreti sayesinde bir parça yola girdi. Fakat bu sıcaklar bahçenin letafetini mahv etti, siz Buraya ilkbaharda gelse idiniz daha ziyade memnun olurdunuz.

Bu söz üzerine İsmet, kendisinin böyle vakitsiz Bursa'ya gelmesinden Pakize'nin de mütehayyir kaldığını görünce Bursa'ya niçin [s.84] getirildiğini hâlâ halledememekte idi. Bir müddet havuza baktıktan sonra:

- Evet. Ben de öyle olmadığına teessüf ettim. İnşallah ilkbaharda yine gelirim.

- İnşallah. Hem o vakit gezilmeyen bir mesire, ziyaret edilmeyen bir mahal kalmaz. Geze geze Bursa'nın altını üstüne getiririz. Şu vakitte gezilmeye şayan kaplıcalardan başka hiçbir yer yoktur.

- Aman Pakize Hanım şu kaplıcaları bir göreyim. İstanbul'da sitayişini dinleye dinleye kulaklarımız doldu.

- Ha İstanbul dediniz de hatırıma geldi. İstanbul'un ilk baharı nasıldır.

- İlk baharda İstanbul'un içi o kadar latif olmaz ise de Boğaziçi'nin letafetine diyecek yoktur. Zaten İstanbul'un zenginleri ilk baharda İstanbul içinde oturmazlar kâmilin Boğaziçi'nde bulunan sayfiyelerine çekilirler Beykoz, Büyükdere, Göksu gibi mesirelerin hepsi erbab-ı sefa ile dolar.

- Ah şu İstanbul'u bir görebilsem! Ne kadar bahtiyar olurum.

- Bu kadar tahassüre ne hacet. Sizin İstanbul'a gelmeniz adimül- imkân değil ki. Pederinizden müsaade isteseniz tabii diriğ etmez.

[s.85]

Muhavereyi bu raddeye getirdikleri vakit İsmet konağın orta kat penceresine tesadüfen bakıvermişti. Ne görse iyi?.. İki günden beri müfekkiresini perişan eden Şefik pencerenin önüne oturarak elini şakağına dayamış, fesini arkaya doğru açarak lapiska saçlarını meydana çıkarmış olduğu halde muttasıl İsmet'e bakıyordu. Şu anda İsmet kalpgahından sıcak su geçiyormuş gibi bir şeyler hissetti. Bilaihtiyar başını aşağıya indirivermişti. İsmet'in mahcubiyetini Şefik anlamış olmalı ki pencerenin önünden çekildi Pakize ile İsmet bir müddet daha konuşup ertesi gün kaplıcaya gitmeye karar verdikleri sırada kendilerini sabah kahvaltısına çağırarak için bir hizmetçi gelmesiyle ikisi birden havuzun başından kalkıp konağa dahil oldular.

Bugünün gecesi idi ki İsmet, ertesi gün kaplıcaya gidecekleri sürur ile odasına çekilmiş ve yatağın içerisinde de sevinçle bir müddet döndükten sonra nihayet derin bir uykuya dalmıştı uyku arasında bir gürültü işitmesiyle derakap gözlerini açtı. Fakat kendisini tarif ve tasviri nakabil bir levha karşısında buldu. Odanın ortasında üç kimse [s.86] dikilirlerdi ki her biri dağ eşkıyası gibi pürsilah olduğu halde İsmet’e sükût etmesini işaret ediyorlardı.

Zavallı İsmet neye uğradığını bilememekte idi. Bu adamların nereden girdiklerini anlamak için pencerelere baktı ise de pencerelerin hiç birisi açık değildi. Kapıya baktı arkasına kadar açılmış fakat bu adamların kimsenin haberi olmaksızın kapıdan nasıl girdiklerini aklı kabul etmiyordu.

Bu gibi tefekkürat birkaç saniyede zihninden geçmiş olup “Acaba rüya mı görüyorum” diye gözlerini yoklarken heriflerden birisi İsmet’in yanına doğru ilerleyip yataktan kalkmasını söyledi. İsmet imtina etmek istedi ise de herif elini belindeki kamaya götürür götürmez biçare İsmet ürkerek yataktan kalktı. Üçü birden koltuklarından yakalayarak zavallıyı sürüklemeye başladılar. Merdiven başına geldikleri zaman İsmet olanca sesiyle (imdat) diye bağırdı. Bunun üzerine İsmet’in ayaklarını yerden keserek süratle aşağıki sofaya indirmişlerdi ki karşılarında bulunan odasının kapısı birdenbire açılarak Şefik elinde bir hançerle dışarıya fırladı yıldırım süratiyle heriflerin üzerine hücum ederek İsmet’in koltuklarından tutmakta olan heriflerden ikisini bir saniyede yere serdi. Üçüncü şahsı de vurmak üzere [s.87] hançerini tekrar kaldırmıştı ki merdiven başından patlayan bir revolver zavallı Şefik’i yere serdi.

Şefik’i vuran adamın İzmirli Nazmi Bey olduğunu haber verelim. Zira Nazmi İsmet’i ta İstanbul’dan Bursa’ya kadar takip ederek misafir olduğu konağı da belledikten sonra ertesi akşama kadar para kuvvetiyle tedarik ettiği üç külhanbeyi ile bahçenin arka cihetinde bulunan ufak kapıyı kırmağa muvaffak olarak asıl konağın kapısını da maymuncukla açıp içeriye girmişlerdi. Birinci kata çıktıkları vakit Nazmi arkadaşlarına şu talimatı verdi:

- “Konağın beş altı odasında aydınlık var çalacağımız kızın hangi odada yattığı kestirilemez fakat burada misafir olduğu için üst katta bulunması lazım gelir. Bu kız gayet siyah gözlü ve gür siyah saçlıdır. Şimdi siz yukarıya çıkar odaları birer birer ararsınız. Eğer birisi işinize mani olmak isterse hiç söyletmeden tepeleyin. Ben burada bekler, yukarıya kimseyi koyuvermem. Haydi bakayım arslanlarım. Sizi göreyim! Eğer şu kızı selametle

burdan çıkarırsanız size on lira daha vereceğim.” Dediği zaman heriflere hakikaten cesaret gelerek yukarıya koştular. Tesadüfen evvela İsmet’in odasını açmışlardı. Lakin herifler tecrübesiz olduğundan İsmet’i aşağıya indirirken ağzını bir mendil ile kapamağı unutmuşlardı.

[s.88]

Nazmi Şefik’i vurduktan sonra İsmet’in kolundan tutarak refikine; “Sen arkadaşların ceblerini yokla. Bizi eleverecek gibi bir evrak filan bulur isen al benim arkamdan yetiş. Vakit zayi etme. Çabuk ol” diye merdivenleri süratle inmeye başladı. Baygın bir halde bulunan zavallı İsmet bilamümanaat yürüyordu. Konağın kapısından çıktıktan sonra ağaçların içine daldılar. Biraz sonra da bahçenin arka kapısından çıkarak karanlık içinde kayboldular.

Nazmi’nin refiki arkadaşlarının üzerinde evrak aramakla meşgul iken elinde büyük bir yatağan ile koridorların birinden çıkmış olan Kerim Efendi Şefik’i al kanlar içinde yatıyor görünce kanları başına hücum ederek karşısında bulunan şahs-ı meçhulü bir hamlede ikiye böldükten sonra dehşetli bir surette haykırmak evladının üzerine kapandı. Bu kadar gürültüye tekmi hane halkı uyanmış olduğundan ellerinden lambalarla sofaya koştular. Fakat sofanın kendilerine arz etmiş olduğu gayet medhuş bir tablo karşısında her biri kendilerini kaybederek konağın içerisinde bir vaveyladır koptu. Silah sesini müteakip bu vaveylayı işiten gerek komşular gerek hükûmet memurları her cihetten Kerim Efendi’nin konağına hücumla başladılar.

Bu sırada Nazmi konaktan iyice açılmış olduğundan bir elinde [s.89] revolver bir eliyle de İsmet’in kolundan tutmuş olduğu halde hiç kimseye tesadüf etmeksizin yoluna devam ediyordu bir müddet sonra “Maksem” mahallesinin gayet dar ve karanlık sokaklarından birine girmişti ki karanlığın içerisinde demir gibi bir el uzanarak Nazmi’nin elinde bulunan revolveri çekip aldıktan sonra yakasından da sımsıkı tutarak olduğu yerde bir kaç defa çevirdi.

Bu cesur delikanlının bizim Kaptan Cemal Bey olduğunu haber verelim.

Nazmi boyunduruğa düştüğünü görünce belindeki kamaya müracat etmek istemişse de Cemal meydan vermeyerek büyük bir çeviklikle belinden kamasını da almış idi. Nazmi bundan da meyas olunca Cemal’e:

- Efendi benim yakamı ne hakla tutuyorsun?!

- Ne hakla mı tutuyorum?! Ulan habis gece yarısı elinde revolver ile bu kızcağızı nereye götürüyorsun?!

- Efendim o benim hemşiremdir. Bir fenalıkta tuttum da eve götürüyorum. Siz işi anlamadan beni yakaladınız!

Cemal – İsmet’e dönerek bu adamın söyledikleri doğru mu?

- Hayır efendim. Yalan söylüyor. Ben onun hiç bir şeyi değilim beni zorla çalıp götürmek istiyor. Rica ederim beni kurtarınız.

[s.90]

Cemal, Nazmi’yi arkasına doğru kuvvetle kakıp yere düşürerek:

- Menhus herif! Şimdi senin beynini patlatırım fakat murdar kanınla ellerimi lekelemek istemem. Haydi def ol karşımdan.

Nazmi, düştüğü yerden kalkarak Cemal’e:

- “Bey efendi bu hakareti defterinizin başına kayıt edin. Elbet bir gün sizden intikam alırım...” Dedikten sonra sokağın içerisine doğru koşarak gözden kayboldu.

Cemal – (İsmet’e) Hemşire hanım şimdi evinizin nerede olduğunu haber verin de sizi götüreyim.

İsmet – Efendim bendeniz Setbaşı mahallesinde Kerim Efendi’nin konağında misafirim.

- Şu ipek tüccarı Kerim Efendi’nin mi?

- Evet.

- Öyle ise buyurun gidelim. O meşhur konağı bilirim. İsmet, bir iki adım atmışsa da düşeceğini anladığından titremekte olan kolunu Cemal’e uzatarak:

- Efendim ayaklarınızı öpeyim yürürken azıcık yardım edin. Zira bütün kuvvetim kesildi. Cemal, hemen İsmet’in koltuğuna girdi. Fakat bıçare kızın üzerinde gecelik entarisinden başka bir şey olmadığını, onun da parça parça olmuş [s.91] olduğunu görünce çabucak arkasından pardösüsünü çıkararak:

- Hemşire Hanım şuna sarınıyorsunuz zira siz pek çıplak kalmışsınız. Zannederseniz ayaklarınızda da bir şey yok?

- Evet ayaklarımda da bir şey yok. Çünkü bu caniler beni yataktan kaldırdılar!.

- Caniler mi dediniz?! İşin içinde cinayette mi var?!

- Ah efendim benim bütün dermanımı kesen o değil mi ya... Kerim Efendi'nin mahdumunu vurdular. Zavallı Şefik benim yoluma kurban oldu.

- Kardeşim bunu azıcık evvel niçin haber vermediniz. Hiç olmazsa o caniyi pençe-i adalete teslim ederdim.

- Efendim benim aklım başında yok idi ki onun canı olduğunu size haber vereyim.

- Hakkınız var kardeşim çünkü pek korkmuşsunuz. Elan vücudunuz titriyor (Galoşlarını da çıkarıp İsmet'e vererek) şunları ayaklarınıza giyiniz de çabucak konağa gidelim. Zira istirahatı ihtiyacınız var.

- Teşekkür ederim efendim fakat siz ne yapacaksınız.

- Benim ayaklarımda fotinlerim var. Siz onları giyiniz

İsmet galoşları giydikten sonra süratle yürümeğe başladılar.

Cemal – Hemşire Hanım demek siz buralı değilsiniz?

İsmet – Hayır efendim bendeniz İstanbulluyum. Buraya gezmek için gelmiştim.

[s.92]

- İstanbul'da semtinizin neresi olduğunu öğrenebilir miyim?

- Efendim yoksa siz de İstanbullu musunuz?

- Evet İstanbulluyum. Buraya ben de gezmek için geldim.

- Demek beş on gün sonra avdet edeceksiniz.

- Tabii!

- Eğer orada hanemizi teşrif buyurursanız minnettarınız olurum.

- Estağfirullah inşallah tasdi ederim.

- Efendim bizim İstanbul'da Ayasofya civarında Yerebatan mahallesinde konağımız olduğu gibi Boğaziçi'nde Anadolu Hisarı'nda da bir yalımız vardır. O civarlara gelinip de "Sadık Efendi'nin konağı" diye her kime sorulsa gösterirler.

Bu sırada eve yaklaşmış olduklarından Cemal Bey kapının önünde toplanmış olan kalabalığı görünce cebinden mendilini çıkarıp İsmet'in başına örterek kalabalığı geçip konağa dahil oldular. Biraz sonra da merdivenleri çıkarak sofaya dahil olmuşlardı ki üstü başı kan içinde kalmış ve İsmet'in gaybubetiyle ne yapacağını şaşırılmış olan Kerim Efendi'ye rast geldiler. Kerim Efendi İsmet'i görünce deli gibi koşarak:

- Oh kızım! Elhumdülilah sen de salimen kurtuldun değil mi?

- Kurtuldum Efendi amca. Fakat Şefik, zavallı Şefik ne oldu?

[s.93]

- Onun için merak etme kızım, Şefik'in yarası pek cüzi, hemen birkaç günde iyi olur. Şimdi senin hiçbir yerinde yaran filan yok ya?...

- Hayır efendim hiçbir şeyim yok (Cemal'i göstererek) şu efendi canını tehlikeye koyarak o zalimin elinden beni salimen kurtardı.

Kerim Efendi Cemal'in elini tutup muhabbetle sıkarak:

- Evladım bize ettiğin şu iyilikten dolayı size büyük teşekkürler ederiz. Doğrusu ya bu insaniyetiniz iki aileyi ilanihaye size minnettar edecektir. Cesaretiniz yarın tek mil Bursa ahalisi tarafından takdir ve tahsin edilecektir. Cenab-ı Hak sizi dareynde mesud ve bahtiyar buyursun. Şu odada kâtip efendi ifade alıyor. Haydi gidelim de sizin ifadelerinizi de alsın.

Cemal – Peki efendim gidelim.

İsmet – Efendi amca ben bu kıyafetle nasıl gideyim?

Kerim – "Kızım seni bu kıyafetle görürlerse daha iyi olur." Diyerek odanın kapısını açıp Cemal ile İsmet'i içeriye soktu.

Kâtip, İsmet'in kıyafetine taaccüp ederek:

- Kızım bu nasıl kıyafet?!...

Kerim – Efendim kurtpençesinden yeni kurtulan koyun bu kıyafette olur. Çünkü çalınan bu hanım kızımız idi. Cenab-ı [s.94] Hakk’a hamd ve sena olmuş hiç bir yeri kederlenmeden efendi oğlumuz tarafından tahlis olunmuş.

Kâtip – Caninin elinden bu efendi almış öyle mi?

Kerim – Evet efendim.

Kâtip – Teşekkür olunur. Doğrusu pek büyük insaniyette bulunmuşlar. İnşallah yarın bilhassa paşa hazretlerine arz edeyim de bey efendiye nişan yazalım.

Cemal – Eksik olmayın efendim teşekkür ederim.

Bundan sonra müstantik efendi bizce malum olduğu vecihle evvela İsmet’in, saniyen Cemal’in ifadelerini alarak Kerim Efendi’ye; “Efendi hazretleri başka ifade verecek kimse varsa gelsin” demişti ki bu sırada da odaya Şefik’in yarasını sarmış, bitirmiş olan doktor Kemal Efendi girmiş olduğundan kâtip efendiye:

- Efendim şimdi de benim ifade mi zapt edin!

- (Kâtip gülerek) söyleyin!

Doktor – Evvela Şefik Efendi’nin yarası pek hafif, saniyen çabuk yetiştiğimiz için pek az kan zayi etmiş, salisen bir haftaya kadar hiçbir şeyi kalmaz, rabian yarın vereceğim rapor pek muntazam olacaktır. Hamisen artık bizim burada işimiz kalmadığı için kalkıp gidebiliriz.

Kâtip – (Kahkaha ile gülerek yerden kalkıp) Kerim Efendi müsaade ederse gidebiliriz.

[s.95]

Kerim – Estağfurullah!

Kâtip – (Cemal’e) Bey birader bize arkadaş olacaksınız değil mi?

Cemal – Efendi peder zahmet eder de içeriden pardösü mü getirirse olacağım.

Bunun üzerine Kerim Efendi koşarak dışarıya çıkıp Cemal’in pardösüsünü getirerek:

- Efendi oğlumuz siz pek acele ettiniz. Burada da mükemmel istirahat edebilirdiniz.

Cemal – Teşekkür ederim. Fakat akşamdan beri eve uğramadım merak etmişlerdir. Beş dakika evvel gidip onları meraktan kurtarmak isterim.

Kerim – Peki lakin yarın yahud o bir gün hanemizi teşrif etmek şartıyla.

Cemal – “İnşallah taciz ederim.” Diyerek kâtip ve doktorla beraber merdivenleri inip konaktan çıktılar. Kerim Efendi de misafirlerini ta bahçe kapısına kadar teşyi ederek her birine ayrı ayrı teşekkürler ettikten sonra dönüp Şefik’in odasına geldi.

Şefik’in yarası pek az olduğu halde yatak içerisinde baygın bir halde yatıyordu. Validesiyle hemşiresi de başı ucunda mahzun ve meyyus oturuyorlardı.

[s.96]

Kerim Efendi beşuş bir halde içeriye girip Şefik’in yanına sokularak:

- Oğlum nasılsın bakayım?

Şefik gözlerini açarak:

- İyiyim.

Kerim – Yavrum iyisin de niçin öyle bizi mahzun edecek derecede müteessir duruyorsun?

Şefik – Ah babacığım nasıl müteessir olmam? Biçare kız, zavallı İsmet’e pek yazık oldu!

Vehbiye, Pakize – Ah pek yazık oldu. Zavallı İsmet.

Kerim Efendi – Vay İsmet’in kurtulduğundan sizin elan haberiniz yok mu?

Bunu işitince Şefik kalkıp oturarak:

- Aman babacığım İsmet kurtuldu mu?

Vehbiye ile Pakize koşup Kerim Efendi’nin ellerini tutarak:

- Aman babacığım İsmet kurtuldu mu?

Kerim – (Gülerek) ayol İsmet kurtulalı bir saat oldu.

Şefik – Babacığım beni merak etmesin diye böyle söylüyorsun.

Kerim – Hayır evladım giyinmek için odasına çıktı. İsterseniz buraya çağırayım.

[s.97]

Şefik – Çağırınız fakat nasıl olur.

Kerim – Nasıl mı olur? Pekâlâ olur.

Vehbiye – Evet Pekâlâ olur.

Bu sırada kapıdan bir hizmetçi girerek:

Efendim müsaade olunursa İsmet Hanım Şefik Efendi'yi görmek istiyor.

Kerim – İsabet oldu buyursunlar.

Biraz sonra İsmet başında bir örtü olduğu halde odaya girip Vehbiye ve Pakize tarafından gözleri öpüldükten sonra Şefik'in yanına oturarak:

Efendi kardeşim geçmiş olsun inşallah yaranızdan muzdarip değilsiniz?

Şefik – Elhumdülilah hemşire hanım hiç acı hissetmiyorum zaten almış olduğum yara da hiç hükümünde. Kurşun adeta başımı okşamış geçmiş. Beni asıl muzdarip eden şey sizi kurtaramadığım olmuştu. Şimdi nasıl olup da o caninin elinden kurtulduğunuzu bana anlatın.

İsmet – Efendim siz vurulup da yere düştükten sonra hain beni kolumdan tutarak konaktan çıkardı. Dişlerim kilitlenmiş olduğundan bağırmak istediğim halde bağırıyamıyordum. Bahçenin arka kapısından çıkarak karanlık sokakların içerisinde [s.98] koşmağa başladık. Nihayet bir dar sokağa girmiştik ki ansızın önümüze bir delikanlı çıkarak hiç söyletmeden caninin elinden revolverini aldıktan sonra yakasından tutup beni nereye götürdüğünü sual etti. Hain birçok yalanlar söyledi ise de delikanlı, mantar yutacak takımdan olmadığından söylediklerinin doğru olup olmadığını benden sual etti. Her ne kadar söz söylemeğe iktidarım kalmadıysa da bir iki kelime ile herifin hainliğini anlatmağa muvaffak oldum. Bunun üzerine caniyi arkasına doğru kakıp yere yuvarlayarak koğduktan sonra beni alıp buraya kadar getirdi. Hem o kadar insaniyetli davrandı ki beni bir entariyle görünce hemen arkasından pardösüsüyle ayaklarından galoşlarını çıkararak bana giydirdi.

Şefik – Aman ya Rabbi ne ali vicdanlı adam imiş. Şimdi bu vicdan-ı mücessem nerede o bir odada mı?

Kerim – Hayır evladım deavi katibiyle gittiler.

Şefik – Babacığım burada kalması için rica etmediniz mi?

Kerim – Ettim amma evden merak ederler diye durmadı. Lakin yarın yahud o bir gün geleceğini vaad etti.

Şefik – Demek kimin nesi olduğunu öğrenemediniz?

Kerim – Öğrendiğimiz bir şey varsa o da isminin Cemal ve sanatının kaptanlık, kendisinin de İstanbullu olmasından ibaret. [s99] Çünkü ifade verirken böyle söyledi.

Şefik – Ha... O menhus heriflerin laşesi ne oldu?

Kerim – Ne olacak? Hükümet memurları tarafından kaldırıldı.

Muhavere buraya geldiği zaman artık sabah olmuş olduğundan bir iki saat kadar istirahat etmek üzere herkes odalarına çıktı. Efendi ile Vehbiye kendi odalarına girip de kapıyı kapadıktan sonra şu yolda bir iki laf daha etmişlerdi:

Kerim – Nasıl hanım? İsmet’in Şefik’i sevdiği aşıkâr değil mi?

Vehbiye – Evet pek aşıkâr.

- Zannedersen Şefik de İsmet’i çıldırasıya seviyor.

- Ona şüphe yok meydanda bir şey!

- Öyle ise matlup hasıl oldu demektir. İnşallah Sadık Efendi’ye mektup yazayım da buraya gelsin hem bir kaç gün gezmiş olurlar hem de şu çocukları üzmemek için birbirine nişanlayıveririz.

- Evet böyle yaparsak pek iyi etmiş oluruz.

Vukuattan beş gün sonra Kerim Efendi şeriki Sadık Efendi’ye mufassal bir mektup yazdı. Bu mektupta geçirmiş oldukları kaza ile İsmet’in Şefik’i beğenmiş ve hal ve tavrından [s.100] muhabbeti bile bulunduğu anlaşılmış olduğunu bilbeyan bu iki nevnihalin nişanlanması için kendilerinin her halde Bursa’ya gelmelerini rica etmişti. Mektup irsal olunduktan bir hafta sonra idi ki Sadık Efendi maa aile Bursa’ya geldi. Bir kaç gün istirahattan sonra bir cuma gecesi nişan adeti bilicra düğünlerini de üç ay sonrası talik ederek ağustosun yirmi sekizinde Sadık Efendi ailesi mesrur handan olarak İstanbul’a avdet etti.

Vaesefa ki bu mesruriyet bir hafta kadar için devam edebilmişti. Zira birinci kısımda arz olunduğu vecihle biçare İsmet daha yorgunluğu dinlenmeden Nazmi kumpanyası tarafında hanumansız bir surette tekrar çalınmıştı.

Üçüncü kısım

Söğütlü Çiftlik

Bahrisefit iskelelerinden olan Mersinin yarım saat mesafesinde Soğuksu tabir olunan bir dere bulunmaktadır. On ikinci asr-ı hicrinin avahirine doğru karşıdan bakıldığı vakit bu derenin kenarında bir kocanız gibi toplu bir köyceğiz gibi toplu bir çok haneler görülmekte idi.

İşbu, serlevhamızdan da anlaşılacağı vecihle uzmanlarca [s.101] Söğütlü çiftlik namıyla iştihar etmiş olup gerek bu çiftliğin ihraç ettiği zehair ve gerek sahibinin itibar ve haysiyetiyle hemen umum Adana vilayetinin malumu olmuş idi. Bu çiftliğin sahibine bir senyör denilmek Behba idi. Zira çiftliğin ebniyesinden maada tarla ve teferruatının istiap ettiği arazi eski Almanya dukalarında bile yoktu.

Sahibinin oralarca olan nüfuzu bir dereceye varmıştı ki kurun-ı vusta dere beylerinin bile kendi malikâneleri dahilinde bu kadar hatırları sayılamazdı. Sayılsa bile ahhalının derebeyine itaat etmesi can korkusuna mebni olduğu halde bu zivar ahalisinin şu çiftlik sahibine olan muhabbetleri pek halisane idi çünkü her biri bu adamdan birer guna iyilik görmüşlerdi.

Bu kadar ehemmiyeti haiz olan şu çiftliği biraz da yakından temaşa edelim: Söğütlü çiftlik Soğuksu deresine arkasını vermiş olup cephesinden bakıldıkta evvela göze çarpan çiftlik sahibinin ikametine mahsus olan azim konak idi. Bu konak bir buçuk arşın irtifaında kargir duvar üzerine oturtulmuş üç kattan ibaret bir bina olup bu binada çıkma olarak yalnız kapının önünde her iki taraftan mermer merdivenlerin muttasıl olduğu ve önü direklerle müzeyyen bir gezinti ile bu gezintinin üzerinde ve ikinci katta yine önü direklerle müzeyyen bir balkondan ibaret idi. Üçüncü katın etrafında ise bir metre arzında dairen(ma)dar bir balkon mevcut idi. Elhasıl şu konağın haricen manzarası pek hoş olup [s.102] binanın nezahet-i imalına göre sarı boya ile de boyanmış olduğundan insan çiftliğin hareminden içeriye girince karşısına gelen şu binayı temaşa için bir iki dakika kadar olduğu yerde durmaktan kendisini alamazdı.

Bu kadar dilnişin olan şu konağın geliniz bir de dahilini temaşa edelim: Kapıdan girildiği zaman tul ve arzı altışar metreden ibaret olan murabbaulşekl bir mermerliğe tesadüf olunur. Mermerliğin nihayetini teşkil eden ve buzlu camlarla bölünmüş olan matbah dairesinden sarfinazar edilip de sağa tesaddüf eden dolambaçlı merdivenden yukarıya çıkılırsa insan kendisini küçük bir sofada bulur. Bu sofanın sağ tarafında bir oda ve sol

tarafında iki oda mevcuttur. Merdivenden yukarıya devam olunursa konağın üçüncü katının kısm-ı azamını teşkil eden büyük salona dahil olunur ki bu salonun sol tarafında üçer metre irtifaında olan ve balkona açılan dört adet pencere ve sağ tarafında ise iki adet oda bulunmaktadır. Konağın arka cihetinde bulunan diğer bir kapıdan da girilirse yine taksimat ile bu salona çıkılır. Hareminden girilen taraf selamlık ve bahçeden girilen taraf ise harem dairesi ittihaz olunmuştur. Binaenaleyh salonun selamlık kapısının karşısında harem tarafından açılan kapı bulunup bu kapıların mealen karşılına tesadüf eden ve yekdiğerinin [s.103] mukabilinde bulunan iki oda daha var idi. Her ne kadar salonun orta yerinde tırabza, koltuk gibi bir şey yok ise de duvar kenarlarında bulunan konsol ve boruların üzerinde olan ayine, lamba, saat ve şamdan gibi şeyler hakikaten nadir bulunan asardan idiler. Salona ferş edilmiş olan halıların üzerinde insan gezindikçe ayakları topuklarına kadar gömülür idi. Halının üzerine tersim edilmiş olan çiçek ve çemen resimleri bir mahir ressamın fırçasıyla tersim edilmiş kadar üstadane yapılmış olduğundan insan kendisini adeta bir bahçede zannederdi.

Pencerelerde olan üçer kat perdeler sanayi nefise noktınazarından pek nadide şeylerdi. Salonun ortasına talik olunmuş olan avize billurculuk sanatının mertebe-i kusvasını göstermekte idi. Duvarlar gerçi halılarla tezyin olunmuştu. Lakin üzerlerine öyle tablolar tersim edilmiş idi ki insan yeknazarda bunları mücessem zannederek aldanmamak kabil değildi.

Elhasıl şu azim salonun tezyinatına her ne sebebe mebni ise pek itina edilerek asar-ı nadirenin cemiyle bir sanayi nefise sergisi haline ifrağ edilmişti.

Tarifinde istifade olmayan odaları geçelimde biraz da çiftliğin bahçesine atfınazar edelim:

Bahçe kapısından giridiği vakit insan kendisini bilaşüphe bir ormanda [s.104] zanneder. Zira çiftliğin vech-i tesmiyesine sebep olan söğütler bahçeyi bir taraftan diğer tarafı görünmeyecek bir hale getirmişti. Bahçenin etrafı ise iki samanlık, iki zahire anbarı, etmek fırını, fırın odası, hademelerin matbah dairesi, çiftçi edevatının muhafazasına mahsus olan anbar. Ve bargir ile hayvanat-ı bakariyeye mahsus olan gayet büyük üç adet ahır ve hademenin ikamet ettiği odalar ve arabalıklarla muhat idi. Bu ebniyenin gerek bahçeye ve

gerek harice kapıları olduğu gibi bahçenin de binadan hali ve taş duvar ile tahdit olunan yerlerinde iki büyük kapı bulumakta idi.

Şimdi de biraz şu çiftliğin sahibi olan Sıdkı Beyden bahs edelim:

Sıdkı Bey otuz dört, otuz beş yaşlarında kadar tahmin olunur, uzun boylu, melhamece, palabıyıklı ve gayetle yakışıklı bir babayiğit olup “Bedriye” namında hüsna, müstesna bir zevcesiyle on beş yaşında ve Şevket isminde bir oğlu, beş yaşında ve Kâmile isminde bir de kerimesi vardı.

İki yüz yetmiş beş senesi nisanının yedinci gün idi ki Sıdkı Bey konağın selamlık dairesinde sekiz dokuz kimse ile tatlı tatlı görüşmekte idi. Bu adamların söz ve sohbetlerinden Sıdkı Bey’in ehıbbası oldukları anlaşılıyordu.

[s.105]

Yalnız içlerinde alık benizli bir adam var idi ki hiç söze karışmayarak sükût etmekte ve aralıkta bir de Sıdkı Beyi yukarıyadan aşağıya dikkatle süzmekte idi. Beş on dakika sonra Sıdkı Bey bu adama tevcih-i hitap ederek:

- Nuri Bey siz niçin sükût ediyorsunuz?

- Hiç!

- Hayır bir şeyler düşünüyorsunuz mutlaka bir kahrınız var.

- Efendim zatıalinize bir şey arz edeceğim de onu düşünüyorum. Söyleyeceğim şey belki canınızı sıkar diye cesaret edemiyorum.

- Her ne ise söyleyiniz.

- Efendim bundan altı sene mükaddem bizim merhum kayımpederden on beş yirmi parça kadar tarla almışsınız.

- Evet yirmi iki parça tarla almıştım. Şimdi “Bu tarlaları tekrar bize sat” mı diyeceksiniz? Beis’s yok! Mademki Tarlaya ihtiyacımız vardır kayımpedere vermiş olduğum beş yüz altmış lirayı iade ederseniz. Tarlalar yine sizin olur.

- Efendim bu tarlaların parası kayımpedere teslim edilmemiş ki iade edelim:

- Bu nasıl söz ya? Demek ben gasıbm? Kayımpederden [s.106] tarlaları gasben almışım öyle mi?!

- Hayır efendiciğim gasben değil kayımpeder kendi ricasıyla satmış fakat daha sizden bir para bile almadan vefat etmiş. Bu parayı sizin vereseyle teslim etmeniz lazım iken bu ana kadar teslim etmemişsiniz!

Sıdkı Bey hiddetinden gülerek:

- Bunun böyle olduğunu hangi sersem iddia ediyor.

- Efendim kayımpeder vefat etmezden bir saat mukaddem tarlalardan dolayı siz de beş yüz altmış lira alacağını bizim kayımbirader Şadi Beye söylemiş. O da bu vakte kadar size söylemeye sıkılmış, şimdi ise paraya ihtiyacı olduğundan bendenizle haber göndermeğe mecbur oldu.

- Nuri Bey sizin kayımbirader deli olmuş. Çünkü pederinin bana tarlaları ne sebebe mebni satmış olduğunu Pekâlâ bilir. Bakınız size işe anlatayım altı sene mukaddem pederiniz şuna buna beş yüz lira kadar borçlanmış idi. Kendisi namuslu bir adam olduğu için borçlarını tamamen kapatmak üzere benden beş yüz lira istikraz etmek istedi. Ben de her ihtimale karşı kayımpederden kefil taleb ettim. Bunun üzerine birkaç ahabına müracaat etmişse de kendisine kefil olmak arzu etmediklerini görünce elinde bulunan bu tarlaları satmağa mecbur oldu. Ben kendisine acıdığım için [s.107] tarlaların değeri beş yüz lira olduğu halde altmış lira da fazla verdim. Şadi bunların hepsini bilir. Bir insan borçlu olduğu için mal satar da hiç parasını almaz olur mu?

-

Bu sözlerden sonra meclisin tadı kaçmış olduğundan misafirler vaktin gecikmiş olduğundan bahsederek Sıdkı Bey'in müsaadesiyle konaktan çıkıp hayvanlarına binerek Mersin'e avdet ettiler.

Sıdkı Bey o gece rüyasında sabaha kadar Şadi Bey ile uğraşmıştı, sabahleyin uyandığı zaman fikrini yorgun buldu. Yatağı içerisinde bir müddet düşündükten sonra Şadi Bey'e mufassal bir mektup yazmak üzere yatağından kalkıp selamlık dairesine geçti. Kendi kendisine "Benim bu işe hiç aklım ermedi. Bu herifler beni dolandırmak mı istiyorlar? Yoksa başka bir maksatları mı var? Fakat ne maksatları olabilir ya benim hiçbir vakitte çürük tahtaya basmayacağımı ve alışverişimde gayet sağlam olduğumu bilirler. Bununla beraber gayrimünasip bir surette benden para istemek doğrusu pek garib! Her ne ise şimdi Şadiye bir mektup yazar fikri neden ibaret olduğunu anlarım" diyerek odasına girip masanın başına

oturmuştı ki masanın üzerinde kendi namına bir mektup olduğunu gördü. Hemen [s.108] zarfı açarak bervechi atiokumağa başladı:

“Sıdkı Bey! Şimdi sizin debdebe ve darat ile oturduğunuz şu çiftlik bir zaman benim dedemin imiş. Sizin o canına lanet olası pederiniz de çiftliğin kâtibi imiş. Çiftliğin teknil hesabı kendine ait olduğu için beğendiği gibi dolap çevirerek yedi sene zarfında dedemi on iki bin lira borçlu çıkarmış bunu üzerine biçare dedem neye uğradığını bilemeyerek kahrından tecennün etmiş ve iki ay sonra da vefat etmiş. Cani pederiniz ise dedemden çalmış olduğu paralar ile vereseden çiftliği satın alarak badiheva bir çiftlik sahibi olmuş. O esnada pederim henüz on sekiz yaşında tecrübesiz bir genç olduğu cihetle başlarında çevirilmiş olan fırlaktan bihaber imiş. Fakat sonraları pederinin ehibbası tarafından ikaz olunca intikam sedasına düşerek fırsat beklemeye başlamış ne çare ki aradan on üç sene mürur ettiği halde hiçbir şeye muvaffak olamamış. Sonra da pederiniz vefat ederek yerine siz geçmişsiniz o sırada ben on yaşında bulunuyordum. Bir gün pederim ile gezmeye çıkmış idik ki yolda size rast geldi yani bargir (Beygir) üzerinde yanımızdan geçtiniz. O vakit pederim bana sizi işaret ederek:

- İşte oğlum bizim ocağımıza incir diken, bu adamın pederidir, o yezit heriften alamadığım intikamı kendisinin bir cüzi olan [s.109] şu oğlundan almak niyetindeyim. Eğer buna da muvaffak olamaz da ölürsem dedenin intikamını bunlarda bırakma!

Demişti. Bundan sekiz sene sonra idi ki bir gün pederimin ağlayarak eve geldiğini gördüm. Kendisinden sebebi sual ettiğim zaman bana şu cevabı verdi:

- Oğlum bu merhametsiz felek ta sonunda kendisinden intikam almak hevesinde bulunduğum adama beni muhtaç ve mağlup etti bugün yedimde bulunan ve bin lira kimetinde olan tarları kendisine beş yüz liraya satmaya mecbur oldum. Artık bu kadar zillete tahmil edemeyeceğim. Kahrımdan öleceğim.

Dedi. Hakikaten bir ay sonra hastalandı. Yirmi gün kadar yattıktan sonra bir gün artık pek fenlaşmış idi ki beni yanına çağırarak pederinin intikamını siz de bir bırakmamaklığımı ağlarak vasiyet etti. Ben de kendisine kanımın son katresine kadar sizinle uğraşacağımı söyledim. Bunun üzerine yatağında doğrularak gözlerimi öptükten sonra tekrar yatıp teslimiruh etti. İşte pederimin son nefesinde bana etmiş olduğu şu vasiyeti icradan hiçbir vakitte geri durmayacağım.”

“Şadi”

2

Sıdkı Bey, mektubu yere vurarak çingırağı bastı. [s.110] İçeriye giren uşağa:

- “Bak Ahmet Bey odasında ise söyle de Buraya gelsin.”

Uşak - “Peki efendim.” diyerek çıktı. Biraz sonra Ahmet Bey, içeriye girdi. Ahmet Bey, Sıtkı Beyin akrabasından olup on dört yaşındayken valide ve pederden mahrum kalması cihetiyle Sıdkı Bey kendi yanına alarak evladı gibi ezhericihat talim ve terbiyesine himmet etmişti. Ahmet Bey ise ifrat derece zekavete ve fevkalade bir çevikliğe malik olduğundan dört sene zarfında mükemmel surette okuyup yazdıktan sonra çiftliğin teknil umuruna da vukufitamme kesbederek Sıdkı Beye güzel bir muavin olmuştu. Şimdi ise yirmi yaşında bulunuyordu.

Sıdkı - “Ahmet, bu mektubu kim getirdi?”

Ahmet - “Efendim o mektubu ben cebimden çıkardım, masanın üzerine koydum.”

Sıdkı Bey yerinden kalkıp Ahmet Beye doğru iki adım atarak;

“Ben onu sormuyorum. Bu menhus mektubu sana kimin verdiğini soruyorum!”

- “Efendim dün Buraya birkaç misafir gelmişti değil mi?”

- “Evet!”

- Onların içerisinde hiç tanımadığım alık benizli [s.111] çehre züğürdü bir adam vardı.

- “Evet!”

- “İşte o adam buradan giderken beni تنها bir yere çekerek kendisinin ufak bir hizmeti olduğunu bunun mukabilinde de beş lira vereceğini söyledi. Ben hizmetin neden ibaret olduğunu sorduğum zaman cebinden bu mektubu çıkarıp bana vererek, “İşte bunu yarın sabahleyin kimse görmeden Beyin masasının üzerine koyacaksın. Fakat sonra mektubu masanın üzerine kimin koyduğunu senden sual edecektir. Sen de o vakit hiçbir şeyden haberin olmadığını söylersin. Nasıl yapabilecek misin?” dedi. Herifin bundan gizli bir maksadı olduğunu anladığım için, “İstediğinden âlâ yaparım!” diyerek beş lira ile mektubu alıp cebime koydum. Sonra herif hayvanına binerken şunu da ilave etti, “Bey mektubu

okuduktan sonra ne harekette bulunduğunu Mersine gelir de bana haber verirsen sana beş lira daha veririm.”

Dedi. Ben de, “Pekâlâ, gelir haber veririm fakat hanenizi bilmiyorum.” deyince herif beni hakikaten hain zannederek gözleri parladı. Cebinden iki lira daha çıkarıp bana vererek hanesini de tarif ettikten sonra memnunen Mersine gitti. Şimdi siz bana emir verirsiniz gider o şeytan yapılı herifi öbür dünyaya gönderirim!”

[s.112]

- “Hayır, o sonra olacak şey. Şimdi sen aşağıya emir ver de benim hayvanı hazırlasınlar. Mersine gideceğim. Birkaç saat sonra avdet eder, sana ne yolda hareket edeceğini söylerim.”

- “Peki!” diyerek aşağıya koştu. Sıdkı Bey mektuptan pek müteessir olmuştu. Yerine oturarak kendi kendine; “Eğer hakikaten pederim bu çiftliğe Şadinin beyan ettiği surette malik olmuşsa lanet olsun. Bugünden itibaren tekmi eşyasıyla Şadiye teslim ederim. Fakat zannetmem ki hakikatihâl bundan ibaret olsun! Zira mektubunda, “Pederimin bin lira kıymetinde olan tarlalarını beş yüz liraya almışsın.” diyor ki bu sırf yalan ve mübalağadan ibaret bir şey. Buna nazaran öbürlerinin de yalan olduğu zahir. Bakalım hakikat neden ibaretse ben şimdi Niyazi Beyden anlarım.” diyordu.

Sıdkı Bey’in “Niyazi Bey” dediği adam pederinin ehibbasından ve Mersin’in eşrafından doksan yaşlarında bir ihtiyardı. Lakin Niyazi Bey bu kadar ihtiyar olmasıyla beraber yine kendini ziyaret edenleri müstefid edecek derecede söz söylemeye muktediri. İşte bunun için idi ki Sıdkı Bey hakikatihâle vâkıf olmak için Niyazi Beye müracaata karar [s.113] vermişti. On dakika sonra Ahmet Bey içeriye girerek hayvanın hazırlanmış olduğunu haber verdi. Sıdkı Bey hemen yerinden kalkıp aşağıya indi ve acele Beygirine binerek Mersine doğru sürmeye başladı. Ahmet Bey süratle gitmekte olan Sıdkı Bey’in arkasından bir müddet baktıktan sonra kendi kendine, “Vay canına yandığım şeytan yapılı herif! Bir mektupla Beyi divaneye çevirdi. Mektubu bana verdiği zaman şu herifi tepelemediğime işte şimdi pişman oldum. Fakat yine kismetten çıkmasın.” diyerek konağa girdi.

Sıdkı Bey, bir çeyrek sonra Mersin’e vasıl olarak hayvanını bir hana bağladıktan sonra doğruca Niyazi Beyin hanesine gidip dakkı bâb etti. Kapıyı açan yaşlıca bir uşak Sıdkı Beyi görür görmez hemen göğsünü kavuşturarak:

- “Buyurun efendim, safa geldiniz.”

- “Eyvallah Arif Ağa! Beyefendi kalktıysa ziyaret edeceğim. Şayet uykudaysa birazdan geleyim.”

- “Hayır efendim, çoktan kalktı, buyurun!” diyerek Sıdkı Beyi orta kata çıkarıp Niyazi Beyin oda kapısını açtı. Sıdkı Bey içeriye girince Niyazi Bey ayağa kalkarak;

- “Oo... Sıdkıcığım buyurun...”

[s.114]

- “Aman efendim, sizi taciz ettim. Allah aşkına kusura bakmayın. Evvela bu tasdiime sebebiyet veren ve bir saatten beri beni muazzep eden şu menhus mektubu mütalaa edin de bade konuşalım.” diyerek cebinden Şadi Beyin mektubunu çıkarıp Niyazi Bey’e verdi. Niyazi Bey mektubu dikkatle okuduktan sonra Sıdkı Beye:

- “Oğlum bu mektupta ben merak edecek bir şey göremedim.”

- “Merak edecek bir şey göremediniz mi acaba? Pederimin hain ve namussuz bir hilekâr olduğu sarahaten beyan olunur. Kezalik bugün yeditasarrufumda bulunan çiftliği de mahza desise ve melaneti sayesinde eline geçirmiş olduğu söylenirse nasıl olur da merakımdan çıldırmam?”

Niyazi Bey, acı bir tebessümden sonra;

- “Hayır evladım hayır. Pederinize hiçbir vakitte hain demek caiz olmaz. Çünkü o zatımuhterem müddeti hayatında hiçbir ferdi incitmediği gibi size bırakmış olduğu çiftliğe de Şadinin beyan ettiği surette malik olmamıştır. Bakınız o çiftliğin pederinizin eline ne garip ve ne acıklı bir surette girmiş olduğunu size nakledeyim.”

- “Teşekkür ederim efendim dinliyorum.”

- “Çiftliğin banisi hakikaten Şadi Beyin büyük pederi [s.115] merhum “Alim” Beydir. Bu zat gayetle âkil ve müdebbir ve gayet şeci bir adamdı. Evvelce yani çiftliği bina ettiği zaman on bin liralık bir servete malikken altı-yedi senelik gayreti sayesinde çiftlik gereği gibi tevessü ederek Alim Beyin serveti hemen yirmi bin lirayı buldu. Gayur adam buna da kanaat etmeyerek çiftliği bir kat daha tevsi etmek emeliyle kendisine zengin bir şerik aramağa başladı. O sırada da pederinizin Adanada bulunan amcası vefat etmiş olduğundan pederinize miras olarak on dört bin lira intikal etmişti.

Alim Bey bunu işitince hemen pederi çiftliğine davet ederek kendisini çiftliğe ortak etmek istediğini söyler. Pederiniz de bu şirket maalmemnuniye kabul edip çiftliğe Alim Bey ile ortak olurlar.

Bunu işittiğimiz zaman biz de pek memnun olmuşuk. Çünkü Alim Beyin tedbir ve gayreti sayesinde pederinizin de serveti günbegün tezayüt edeceği aşıkardı. Her neyse sekiz sene çiftliği mükemmel surette işleterek haylice para kazandılar. Fakat tam dokuzuncu sene tarlalara tohum atmaya başlanmıştı ki Alim Bey ailesi cansız bir surette temelinden yıkılarak harap oldu. Şöyle ki, Alim Beyin “Fahriye” namında gayet güzel bir kerimesi vardı.

[s.116]

Pederi bu kızı Adanada mukim zengin bir beyin oğluna nişanlamıştı. Fakat nişanlandıktan sonra kızın başka bir hal kesbettiğini yani alelekser geceleri uyumadığını ve herkes yattıktan sonra konakta aşağı, yukarı gezindiğini Alim Bey görünce şüphelenerek uykusunu terk edip kızını tecessüse başlar. Bir gece yarısı kızının, odasından gayet ihtirazlı bir surette çıkarak aşağıya indiğini ve yarım saat beklediği halde avdet etmediğini görünce büsbütün şüphelenerek kendisi de yavaş yavaş aşağıya inip kızı aramağa başlar. Nihayet zemin kat odalardan birinde aydınlık görerek odanın kapısını açar. Ne görse iyi? Fahriye, yabancı bir delikanlı ile oturmuş muhabbet ediyor! Alim Bey, bu hali görür görmez kan başına hücum ederek hemen belinden silahını çekip hem kızını hem delikanlıyı vurur. Bununla da iktifa etmeyerek bıçağını çekip bıçare yavrucakları koyun boğazlar gibi boğazlar. Lakin kendi de o dakikadan itibaren tecennün eder. Çünkü konak halkı silah sesine uyanıp da aşağıya koştukları zaman Alim Beyi mecnun bulurlar.

Bu dehşetli vakayı işittiğimiz zaman birkaç arkadaş güya beyanıtaziyet için çiftliğe gittik. Keşke gitmez olsaydık! Zira o koca kahramanı, o âkil Alim Beyi zincirler içerisinde bulduk. Aman ya Rabbi, ne kadar [s.117] mustarıpti. Ah zavallı adam, sesi çıktığı kadar bağırarak daima şu sözleri söylüyordu;

“Babacığım Allah aşkına olsun merhamet et, kıyma... Ah zalim, gaddar herif, biiman cellat, nasıl kıyarsın, Allahtan kork.”

İşte bıçare gençlerin hâliyeislerinde ve son nefeslerinde söylemiş oldukları şu dilsüz sözleri Alim Bey kendinden bihaber olarak daima tekrar ediyordu. Zavallı adam iki ay kadar böyle muazzep olduktan sonra ahirete intikal eyledi.

Lakin bu vaka Alim Beyin vefatıyla da neticelenmedi. Zira kızıyla beraber vurmuş olduğu delikanlı Mersin eşrafından Faik Efendi namında bir zatın oğluydu. Gerçi bu adam Alim Bey gibi tecennün etmedi fakat oğlunun bu suretle vefatına tahammül edemeyerek üç dört ay kadar sersem sersem gezdikten sonra bir gün oğlunun kabrine gider. Hayli bir müddet ağlar. Bade başını şiddetle mezar taşına vurup parçalayarak evladına kavuşur.

İşte Alim Beyin bir dakikalık hiddeti iki ailenin de perişaniyetine sebep oldu. Bu kalpler parçalayıcı vakadan sonra artık Alim Bey ailesinin gözleri çiftliği görmeyerek hemen kendi hisselerini pederinize satıp Mersine geldiler.

“Şimdi pederinizin bigünah olduğunu anladınız değil mi?”

- “Anladım efendim.”

[s.118]

- Bu surette Şadinin hezeyanlarına karşı sükut ile mi mukabele edeceksiniz?

- Yo...k! O mümkün değil, mutlaka terbiye etmeliyim.

- Pekâlâ, resmen terbiye edeceksiniz değil mi?

- Hayır, gayriresmî terbiye etmek isterim.

- Yine siz bilirsiniz fakat resmî bir surette terbiye olursa daha iyi olur zannederim.

- Fazladır

- Evet daha iyi olurdu lakin o benden resmen para talebinde bulunsaydı o vakit olurdu. Şimdi madem ki kendisi o ciheti iltizam ediyor, binaenaleyh benim de gayriresmî olarak mukabele etmekliğim lazım gelir.

- Orasını sizin bileceğiniz bir şey oğlum, istediğiniz surette mukabele edin.

Sıdkı Bey ayağa kalkarak:

- Efendim, bugün görülecek daha bazı işlerim olduğundan artık bendenize müsaade buyurun. İnşallah birkaç gün sonra yine gelirim, şimdilik Allaha ısmarladık.

- Huda selamet ihsan etsin yavrum!

Sıdkı bey evden çıktıktan sonra doğru hana gidip hayvanın üzerine atladı ve bir çeyrek sonra çiftliğe vasil [s.119] oldu. Odasına çıktığı zaman Ahmet Beyi çağırarak evvela

mektubu gösterdikten sonra Niyazi Beyden dinlediği vakayı da bertafsil anlatarak şimdi Şadiyi nasıl terbiye etmek lazım olduğunu kendisinden sual etti.

Ahmet - Efendim zaten bugün onlar beni bekliyorlar. Şimdi ben doğruca Nuri Beyin evine gider fikirlerinin neden ibaret olduğunu yani bizim başımızda bir dolap çevirmek fikrinde olup olmadıklarını güzelce anlarım. Bade Şadiyi ne yolda terbiye etmek lazım geleceğini düşünürüz.

- Evet, bu mülahazanız pek doğru. İhtimal ki hatırıma gelmeyecek bir hileyle bizi mağlup edebilirler. Bu halde hiç vakit kaybetmeksizin Mersine gitmelisin. Yalnız şu hatırında olsun ki Nuri Bey son derece fatindir. Karşısında tedbirli davranmak lazım gelir.

- Siz onun için merak etmeyin. Ben nasıl davranacağımı bilirim.

Diyerek konaktan çıkıp Mersin yolunu tuttu. Sıdkı Bey de yorulmuş olduğundan minderin üzerine uzanarak derince bir uykuya daldı.

3

Akşam olduğu halde Ahmet Bey elan avdet etmemişti.

[s.120]

Sıdkı Bey buna kendisince bir çok manalar vermeye başladı. Odanın içerisinde aşağı yukarı geziniyor bazen yerine oturur yine kalkar vakit geçermek için eline bir kitab alır yarım sahife okumadan terk eder. Hasılı büyük bir can sıkıntısına giriftar olmuştu. Nihayet salonda bulunan büyük saat üçü ilan ediyordu ki birinin merdivenları suratle çıkmakta olduğu işitildi bu gelen Ahmet Bey idi lakin odaya girdiği zaman Sıdkı Bey kendisinden adeta ürkü çünkü Ahmet Beyin yüzü hâlitabiisini kaybederek başka bir renk kesp etmişti!

Sıdkı – Ahmet ne oldu?

- Dur biraz soluk alayım da ne olduğunu ve ne olacağını anlatırım.

- Pekâlâ dinleniniz.

Ahmet Bey beş dakika kadar nefes aldıktan sonra:

- Efendim ben buradan doğru Nuri Beyin evine gittim. Şadi Bey de orada imiş bana kahve sigara ikram ettikten sonra her ikisi de ağzımı aramağa başladılar. Güya benim size Sadık olup olmadığımı anlayacaklar! Kabil mi? Ben sizde bir çok alacağım olduğundan bida

ederek gerek sizin tarafınızdan ve gerek hanım efendi tarafından her gün hatta her saat bin türlü hakaret gördüğümünden ve bu sabah dahi kendi mektupları [s.121] için bir saat kadar istintak olunarak beş on kırbaç bile yediğimden falandan bahsettikten sonra eğer elime bir fırsat geçerse sizden intikam almak sevdasında bulunduğumu söyledim. Bunun üzerine artık benim size karşı hiyanet edeceğim de şüpheleri kalmadığı için kendi fikirlerini açıktan açığa beyana başladılar.

- Pek iyi fikirleri var imiş?

- Efendim bunların fikirleri her hangi suretle olursa olsun sizi mahv ederek servetinize malik olmakmış.

- Acayip bu nasıl mümkün olabilirmiş? Haydi farz edelim ki beni öldürsünler o vakit tekmi malım evladlarıma kalır. Bilfarz onları da öldürseler servet Kâmilen akrabama intikal eder Şadi için yine bir şey hasıl olmaz.

- Siz benim ne demek istediğimi anlayamadınız herifler servetinize irs suretle değil gasben malik olmak istiyorlar.

Sıdkı Bey gülerek:

- O! Zorla benim servetimi elimden alacaklar öyle mi? İşte buna hiç aklım ermez.

- Benim aklım pek güzel hem pek çabuk erdi.

Bu sözün üzerine Sıdkı Bey hiddetlenip ayağa kalkarak:

- Canım şu ağzındaki baklayı çıkarıp da heriflerin sana [s.122] ne söylediklerini bu vakte kadar orada ne için kaldığını bana güzelce anlatsan A!....

- Efendiciğim sözümü kesmeyin müsaade buyurun da sırasıyla söyleyim.

Sıdkı Bey yerine oturarak:

- Pek iyi işte dinliyorum söyle bakalım.

- On beş seneden beri Adana vilayetinin pek çok köylerini ve çiftliklerini basarak harap etmiş olan şu eşkiya reisi “Zeynel” yok mu?

- Evet!

- İşte o habis Şadinin ahbabı imiş Şadi dün akşam kendisine mektup yazarak bugün için Mersine davet etmiş beni müteakip Nuri Beyin evine bu canı de geldi. Şadi mektubunda size beyan ettiklerini Zeynele de söyledikten sonra şunu da ilave etti.

“Vakıa intikam için pederimin vasiyeti var ise de ben kan dökerek ev yıkmak istemezdim yalnız pederimin bin lira kimetinde olan tarlalarını elinden beş yüz liraya almış olduğundan şimdi ben kendisinden tarla parası olmak üzere beş yüz lira daha istedim lakin alçak herif bunu vermedikten maada enişteme hakaretamız bir takım sözler de söylemiş artık sabrım kalmadı [s.123] Herçi badabad pederimin vasiyeti birine getirmek istiyorum fakat bunu yalnız başına beceremeyeceğim için her halde sizin himmetinizin inzımamına ihtiyacım var”

Deyince Zeynel gülerek:

“Adam sen de! Bu pek ufak bir şey şimdi benim başımda müsellağ elli kadar arkadaşım var yarın akşama kadar beş on kişi de siz tedarik ederseniz gece yarısı çiftliğe hücum ederek Sıdkı Bey ile ailesini o bir dünyaya göndeririz bade elimize ne kadar nakit mevcut geçerse nısfı senin olsun nısfıdiğini de biz arkadaşlarla pay ederiz”

Dedi.

Sıdkı – Pekâlâ fakat çiftliğin korucuları ile hademesini hesap etmediler mi? Onlar kimin hissesine düşecekmiş?

- Hiç hesap etmez olur mu! Şadi çiftlikte on korucu ile otuz beş kadar eli silah tutar hademe olduğunu eşkiya reisine anlattı herif bunun gibi pek çok patırtılar geçirmiş olduğundan Şadinin söylediklerine ehemmiyet vermemek istedi ise de Şadi boş yere uğraşarak kan dökmekten ise konağa hile ile girmek daha iyi olacağını söyleyerek gece saat altıya yakın bahçe kapısı ile harem kapısını açmamı bana teklif ettiler güya ben bunu icra edecekmişim gibi mukabilinde [s.124] yedi yüz lira istedim onlar da bu parayı bana vereceklermiş gibi hiç tereddüt etmeksizin kabul ettiler!... İşte yarın akşam için bu yolda karar verdikten sonra kendilerine karşı bir plan tertip etmekliğimiz için geç kaldığımdan bahsederek kalkıp acele Buraya geldim.

- Demek yarın akşam herhalde gelecekler ha?..

- Şüpehsiz!

- Pek iyi şimdi biz bu eşkıyaya karşı ne tedbir kullanacağız?

- Orasını Pehlivan Ağa ile müzakere etsek iyi olur.

- Evet böyle şeylere onun akli bizden daha iyi erer.

Diyerek zili baştı. İçeriye giren hizmetçiye:

- Bak Pehlivan Ağaya söyle de Buraya gelsin.

Hizmetçi – Pek iyi efendim.

Diyerek çıktı. Pehlivan Ağa'nın kim ve nasıl bir adam olduğunu kariunu kirama arz etmek lazım gelir ise deriz ki bu adam anasıl Mersinli olup on yedi yaşında iken pehlivanlağa merak ettiği cihetle o zamanlar Adana vilayetinde “Koca pehlivan” namıyla iştihar etmiş olan Tarsuslu Şerif pehlivana intisap etti. Altı sene zarfında ustasının oyunlarını kemalen öğrenerek güzel bir pehlivan olmuştu. Fakat Adana vilayeti dahilinde kendisi ile göreş tutabilecek bir pehlivan görmediği [s.125] için vilayetin haricine çıkmağa mecbur olmuştu. On sene kadar Konya, Ankara, Sivas, Kastamonu vilayetlerinde dolaşıp en meşhur pehlivanlar ile güreşerek kendisinin bihakkın pehlivan olduğunu herkese tasdik ettirdikten ve büyük bir nam kazandıktan sonra vataniaslisi bulunan Mersin'e avdet ederek teehhül etmişti. Badelteehhül Sıdkı Bey tarafından beş yüz kuruş maaş ile çiftliğe kethüda tayin olunarak bu suretle Pehlivan Ağa'nın maişeti de yoluna girmiş idi. Pehlivan Ağa ömürünün ilk baharını gurbette, kır serdarlıklarında ve eşkıya takiplerinde geçirmiş olduğundan böyle şeylerde tecrübeli olması tabii idi işte Sıdkı Bey ile Ahmed Bey de bunu bildikleri için idi ki Pehlivan Ağayı müzakereye davet ettiler.

Pehlivan Ağa içeriye girip de oturduğu zaman Sıdkı Bey:

- Pehlivan Ağa, seni başımızda dolaşan büyük bir belanın defini müzakere etmek için çağırdık!

Pehlivan – Ne gibi bela?

Sıdkı – Yarın akşam bizim çiftlik altmış kişi ile basılacakmış.

Pehlivan – (Taaccüple) Kimin tarafından basılacakmış,

Sıdkı – Kimin tarafından olacak! Eşkîya reisi Zeynel tarafından!

[s.126]

Pehlivan – (Zeynel sözünü işitince oturduğu yerden kalkıp yine oturarak) Zeynel tarafından mı?!

Sıdkı – Evet lakin ne için taaccüp ettiniz ya?

Pehlivan – Zeynel benim burada kâhya olduğumu bildiği halde hangi cesaretle geleceğine taaccüp ettim.

Sıdkı – Acayip! Zeynel sizden bir yılgınlığı mı var

Pehlivan – Evet yılgınlığı vardır.

Sıdkı – Bu yılgınlık ne cihetten!

Pehlivan – Efendim Silifkede bulunduğum esnada iki yüz kişi ile bu hainin takibine memur olmuştum. Bir hafta kadar peşinde dolaştıktan sonra bir gün şafakla beraber idi ki meşelikte ansızın Zeynel ile karşılaştık iki saat kadar dehşetli bir surette muharebeden sonra Zeynel avanesiyle firara başladı. Çünkü başında bulunan yüz elli eşkıyanın ellisini yere serdiğimiz gibi kendisini de birkaç yerden yaralamıştık. Üç gün kadar arkalarını bırakmayarak takip ettik ise de dördüncü gün izlerini kayıp ederek Silifkeye döndük. Aradan sekiz ay mürur ettiği halde Zeynel hiçbir yerde görünmemişti artık ben her halde almış olduğu yaralardan hainin gebermiş olduğuna hüküm etmekte idim. Nihayet bir gece Silifke eşrafından Ali Bey'in çiftliği [s.127] Zeynel tarafından basılmış olduğunu haber aldık. Bunun üzerine hemen Silifke beyleri bir araya toplanarak bu yezit herifin vücudunu dünyadan kaldırmak kendilerine farz olduğunu badelistişare dört beş saat zarfında üç yüz kadar müsellağ süvari tedarik edip beni de bunları reisitabiin ederek sabah karşı yola çıkardılar. Sabahleyin izlerini bularak takibe başladık. Akşam olduğu halde aram etmemiştik. Tamam gecenin saat dördü olmuştu ki bir derenin içerisinde eşkıyanın üzerine uğradık tahminen iki yüz kişi kadar vardılar lakin herifleri gafil bastığımız için göz açtırmayarak mükemmel bir satır attık ne çare ki gece pek karanlık olduğundan Zeyneli yine ele geçiremedik. Hain yirmi kadar arkadaşıyla karanlıktan bilistifade firar etmiş fakat takip ederler korkusu ile artık Adana vilayetinde dikiş tutturamayarak Sivas vilayetine geçmiş hâlbuki biz ertesi gün alessabah Silifke'ye dönmüştük. İşte bu iki mağlubiyetten sonra Zeynele yılgınlık gelerek tam bir buçuk sene Adana vilayetine ayak basamadı. Nihayet Ankaraya geçtiğimi işitince hemen Adanaya avdet edip az bir zaman zarfında başına topladığı birkaç yüz alçak ile tekrar eşkıyalığa koyuldu. Çünkü ben kendisinden artık pek

uzak bulunuyor idim. Dokuz, on sene kadar serbest eşkıyalık etti fakat bilahere ben Mersin'e avdet edince [s.128] başında bulunan haşeratı dağıtarak kendini gizlemeye mecbur olmuştu. İşte Zeynelin benden bu derece yılgınlığı olduğu halde şimdi bulunduğum mahalle gelmesi harikulade bir cesaret demektir.

Sıdkı – Lakin bu baskın sırf Zeynel'in cesaretiyle vuku bulamayacak.

Pehlivan – Acayip! Başkaları da mı var?

- Evet. Mersinli Şadi ile eniştesi Nuriyi tanıyorsun değil mi?

- İkisini de Pekâlâ tanırım.

- İşte benim aslî düşmanım bu adamlardır. Zeynel de baskını bunların teşvikiyle icra edecek.

- Pek iyi bu adamların çiftliği basmaktan asıl maksatları ne?

- Asıl maksatları evladımın beni ortadan kaldırmak!

- Öyle ise yarın siz çocukları alır, Mersin'e gidersiniz. Ahmed Bey ile biz burada kalır, gelen eşkıyaya mudafaa ederiz.

- Yo...k! Bunu hiçbir vakitte kabul edemem. Zira Zeynel gibi bir alçaktan, Şadi gibi bir çapkından korkup da Mersin'e kaçmak benim için büyük bir namussuzluk demektir. Ecdadımın bana gelinceye kadar muhafaza etmiş olduğu namusu şimdi benim lekelemekliğim bir cinayet addolunmaz mı yahud ecdadım hakkında büyük bir [s.129] hürmetsizlikte bulunmuş olmaz mıyım binaenaleyh herkesin bana lanet okumasını mı arzu ediyorsunuz?

- Estağfirullah. Lakin “Baskın basanıdır” darbimesleni unutuyorsunuz! Vakıa biz kanımızın son katresine kadar uğraşacağız. Fakat olur ki eşkıya bize galebe çalar. O vakit çocuklar ayak altında kalırlar.

- Hayır. Haremimle oğlum güzel silah kullanmak bilirler. İcabında bize onların da faidesi olur.

- Pekâlâ. Madem ki öyle arzu ediyorsunuz, öyle olsun. Şimdi ben sizden hademeye dağıtmak için silah ve cephaneye isteyeceğim.

- Bu sözün üzerine Sıdkı Bey cebinden bir anahtar çıkarıp Pehlivan Ağaya uzatarak:

- Bu, mahzendeki kırmızı boyalı kapının anahtarıdır. Orada ecdadımdan kalma birkaç yüz kadar esliha ile dört beş sandık cepthane mahfuzdur. Yarın oradan lüzumu kadar silah ve cepthane alabilirsiniz.

- Pehlivan Ağa anahtarı cebine koyarak:

- Öyle ise artık müzakere edecek bir şey kalmadı. Vakit de iyice oldu. Biraz istirahat etsek de sabahleyin erkenden işe başlasak olmaz mı?

[s.130]

- Hay hay!

- Diyerek her üçü de selamlık odasından çıkıp yerlerine çekildiler.

4

Gece bin türlü hayalat ve iğtişaat-ı fikriye ile muazzep olan beyni dinlendirmek için istirahata varan Sıdkı Bey tuluşşemsten evvel zihni eskisinden daha yorgun olduğu halde yatağından kalkmış idi. Gece yatağa yattığı vakit ertesi gece vukua geleceğini muhakkak bildiği baskın zihnini pek ziyade işgal ederek üç dört saat gözüne uyku girmemiş ve ondan sonra bir miktar uyumuş ise de ertesi geceki vukuata daire gördüğü müthiş rüyalar kendisini pek muazzep etmiş hatta en sonra ki rüyanın korkusu ile uyanarak bir daha da uymamış idi. İşte Sıdkı Bey'in bu sabah mutadından evvel kalkması bu sebebe mebni olup yoksa düşmanlarına karşı plan tertibi müdafaa hazırlığı için değildi. Zira o Pehlivan Ağa'nın maharet ve hüsnütedbirinden emin idi.

Bütün hayvanat ile beraber seher âşığı olan bülbüllerin alemihabdan bidar ve insanların ise makbululistiğfar olduğu şu sabahı fezaverde çiftlikte bulunan hademe uyanmış ve çiftlik [s.131] bahçelerinin zineti olan tavuklar kümeslerden çıkarak o günkü gıdalarını otlar, çimenler arasında aramağa başlamışlardı.

Akşamdan yağan jaleler tebakhura başlamasıyla zaten tesiriseher ve vürudubahar ile safiyet kesb etmiş olan havaya bir kat daha letafet bahş etmiş idi. Pencerenin nazir olduğu sahrayı ikiye ayırmış ve kendisine mehsus hafif bir şırıltı ile de aktığından adeta “Ninni” makamına geçerek Sıdkı Beyi pencere önünde on dakika kadar uyutmuş idi. Sıdkı Bey bu ufacık uykusunu bile bir takım vukuatı müthişe rüyalarıyla geçermiş idi.

On dakika sonra gözlerini açıp da sahraya atfinigah ettiği vakit ortalığı daha başka letafeti hariküladeye cilvegah olduğu halde buldu. Kudumu hurşidin takarrubuyla karşısında bulunan cebeliâlinin arka tarafı temaşasına doyulmayacak bir penbelik peda etmiş olup vezanıbadısaba ile pencereyi ihata eden sarmaşıkların şıkırtısı sükût etmiş olan bülbüllerin sadası makamına kaim olmuştu. İşte bu sırada şahıkayıcebelin arka tarafından aftarıalemara, bir hâleletafetnuma ile cihanpira olmağa başladı. Nihayet hurşidilemadar bütün âlemlerle beraber o sahrayı vaside ziyadar ettiği vakit güya o şemsimünirin kudumuyla semavat ve zemin şehrayin etmeğe başlamıştı.

Rubusema sürurundan nura gark olmuş ve zemini bir kisveihadraya [s.132] bürüyen çimenler ziyayışems ile bir kat daha incila bulmuş, derenin sathı ise kasirülziya bir surette parlayarak o koca sahrayı kehkeşanasa tezyin etmekte bulunmuş idi.

İşte bu temaşanın Sıdkı Bey'in kalbine bahş ettiği hissiyatıaliye tefekküratı derununu bir miktar tahfif etmiş idi. Pencerenin önünde etrafı bir müddet daha seyir ve temaşa ettikten sonra hizmetçilere o gün lazım gelen o emri ita ve Pehlivan Ağa'nın o gece tertip edeceği planı anlamak için amele odasına gitmişti.

Odada gece yapacakları işi müzekkere edip hademeye tevzi olunacak şışhaneleri de temizletmek ile vakit geçirmişlerdi. Fakat saat on raddelerinde idi ki şiddetli bir yağmur yağmağa başladı. Yağmur akşam saat bire kadar devam etti. Lakin saat birde sükûnet bulunduğu zaman rüzgâr hala devam ediyordu. Sabahleyin Sıdkı Bey'in kalbini istiap eden hissiyatıaliye büsbütün zayı olarak onun yerine bir hüzn ve keder kaim olmuş idi.

Taamdan sonra yine sabah ki penceresinin önüne çıktı. Fakat pencereyi açtığı vakit pişgâhına tesaddüf eden levha pek hüznaver idi. Sabahleyin tuluuafat ile canibimaşırıkın, temaşasına doyulmayacak bir surette lemadar olmasına bedel şu [s.133] fırtına gecesinde bulutların arasında parlayan şimşeğin müthiş ziyası kaim olmuş idi. Semayı kaplayan bulutların gölgesi arza aks etmekle evvelce libasihuzur içinde olan arz şimdi matem elbisesine bürünmüş gibi arzıdidar etmekte olup bedir halinde bulunan kamer bazen bulut altından kurtularak ortalığı tenvir ediyorsa da semada bir süratı harekûlade ile seyran eden bulutlar arzı ekseriya mahışebaranın ziyasından mahrum ediyorlardı. Gündüzden sahrayı kahkeşanasa tezyin eden derenin suyu nüzulubaran ile tezayüt ettiğinden sımahı tevhiş eden dehşetli bir şarıltı ile akmakta idi.

Ehasıl şu anda yer, gök arz hüznü eyler bir halde bulunup sabah ki manzara, bir gencin avanı sebâvetinde fikri her şeydir hali olduğu halde gösterdiği zevk ve şetarete müşabih, akşam ki manzara ise, yine o gencin müteakip vaktişebabını saikaiverem ile solmuş olan yüzüne ve sönmüş gözlerinin hazin hazin bakışına, garip garip ağlamasına muadil idi.

Bu sırada Sıdkı Bey bahçeye inerek tedarikata ibtidar etmişlerdi. Saat üçe doğru rüzgâr o derece kesbişiddet etti ki bahçedeki söğütlerin hışırtısı ile söylenilen sözler anlaşılmaz olmuştu. Bahçede ve çiftliğin etrafında olan tedarikat ihtimal düşmen tarafından tecessüs olunur havfıyla [s.134] Yanlarından fener bulundurmuyorlardı. Zaten bulunsa bile rüzgârdan sönmemesi mümkün değildi. Artık ara sıra bulut altından çıkan kamerin ziyası ve her yarım dakikada bir parlayan şimşegin yardımıyla iş görebiliyorlardı.

Pehlivan Ağa saat dörtte hademeyi ikiye ayırarak nısfını çiftliğe yirmi dakikalık bir mesafede Tarsustan gelen yolun sağ tarafına nısf diğerine çiftliği kerib yolun sol tarafına pusuya yatırıp kendilerine şu emri vermişti:

- Arakadaşlar benim hesabıma göre eşkıya herhalde bu yoldan gelecekler. Şimdi sizin dikket edeceğiniz şey eşkıyayı ortaya almaktan ibaret. Eşkıya tam ortaya girdiği zaman kumanda için ben bir silah atarım. Ondan sonra siz iki tarafından da hiç durmaksızın yani heriflere göz açtırmaksızın ateş ederseniz beş dakika zarfında eşkıyayı mahvederiz.

Arkadaşlarına bu talimatı verdikten sonra çiftliğe gelip selamlığa çıktı. Sıdkı Bey, Şevket Bey Ahmed Bey her üçü de silahlarını doldurmakla meşgul idiler. Pehlivan Ağa içeriye girince Sıdkı Bey:

- Pehlivan Ağa nasıl yaptınız?

Pehlivan – Efendim dere tarafına iki korucu bıraktım, bahçe kapılarını muhafaza için iki korucu da söğütlerin altına bıraktım. Bir korucu da selamlık kapısını muhafaza [s.135] edecek. Ben eşkıyayı Tarsus cihetinden beklediğim için arkadaşlardan kırk kişiyi Tarsus yolu üzerine yatırdım. Fakat olur ki eşkıya başka cihetten hücum eder. Bunu için beynimizde bir işaret vazedelim çünkü ben arkadaşların yanında bulunup onlara kumanda edeceğim. Siz buradan üç tarafa nezaret edersiniz. Şayet eşkıya aksi cihetten zuhur ederse işaret olmak üzere sağ taraf için bir ıslık sol taraf için iki ıslık ve dere taraf için de üç ıslık çalarsınız, ben işareti işitince arkadaşları alır o cihete yetişirim.

Sıdkı – Aferin Pehlivan Ağa pek güzel bir tedbir düşünmüşsünüz.

Ahmed Bey – Evet eşkıyaya bihak müdafaa etmek için bu yolda hareket etmeye mecburuz.

Sıdkı – (Saata bakarak) O! Saat beş buçuk olmuş. Vakit yaklaşıyor.

Pehlivan – Beş buçuk mu olmuş? Öyle ise ben gidiyorum. Siz de vazifenize dikkat edin. İnşallah muzafferiyettir. Diyerek acele konaktan çıkıp arkadaşlarının yanına geldi. Aradan henüz beş dakika geçmiş idi ki yolun ilerisinden doğru gayet hafif bir ayak sedası işitilmeğe başladı. İki dakika sonra patırtı hem ziyadeleşmiş hem pek yaklaşmıştı bu sırada kamerin bir iki dakikalık bulut altından kurtulmasıyla yüz kadar eşkıyanın tam orta yere [s.136] girmiş olduğu görüldü. Eşkîya Kâmilin piyade olup yalnız önlerinde bir süvari bulunyordu. Pehlivan Ağa bu süvarinin bir iki saniye kadar ta kalbini nişan alarak ateş etti. Şişhane pek acı bir surette patlamıştı. Süvarinin cansız olarak beygirden düştüğü görüldü, bunu müteakip şişhaneler ve çifte tabancalar ile her iki taraftan ateş edilmeye başlanıldığından eşkıya ne tarafa kaçacağını şaşırarak ortada dönmeye başladı. Tam bu hengâmda idi ki koşarak bir korucu gelip Pehlivan Ağa'ya:

- Aman ağa çiftliğe pek kalabalık eşkıya hücum etti. Çabuk yetişiniz.

Dedi. Bu kara haber Pehlivan Ağa'nın gözlerini karartmıştı. Gayur adam arkadaşlarını o halde terk ederek çiftliğe koştu. Hemen selamlık kapısından konağa dahil olarak bahçeye geçti. Eşkîyanın kesretinden ürkererek dere tarafına bırakmış olduğu iki korucu da bahçeye girmiş olduklarından şimdi bahçede dört korucu bulunuyordu. Pehlivan Ağa koruculara “Arkdaşlar kendinizi ağaçların altına iyi saklayın burdan eskiyaya on dakika kadar müdafaa edebilirsiniz beyinizin hayatını kurtarmış olacaksınız. Samanlık kapılarının açık olduğunu biliyorsunuz ya, başınız sıkıldığı zaman oradan savuşabilirsiniz” dedikten sonra konağa gidip harem kapısını güzelce kapayarak yukarıya [s.137] koştu. Sıdkı Bey Pehlivan Ağayı görünce geniş bir nefes almıştı.

Pehlivan – (Bir amir tavrıyla) Ne duruyorsunuz? Şaşırdınız mı? Cesaretiniz ne çabuk kırıldı?

Sıdkı – Ne yapalım. Bu kadar kişiye nasıl müdafaa olunur mahvolduk!

- Hiçbir şey olmadık insan son nefesine kadar cesaretini muhafaza etmek lazımdır haydi salona koşalım tacil ediniz hayatımızı ancak orada kurtarabiliriz.

Diyerek süratle merdivenları çıkmağa başladı. Sıdkı Bey, Şevket Bey, Bedriye Hanım, Pehlivan Ağayı takip ediyorlardı. Salona dâhil oldukları zaman Pehlivan Ağa Tarsus cihetinden yavaşça bir pencere açarak o tarafı dinledi silah sesinin kesilmiş olduğunu görünce parmaklarını ağzına koyarak gündüzden arkadaşlarıyla beyinlerinde kararlaştırmış oldukları işaret mucibince iki kesik bir sürekli ısıklık çaldıktan sonra pencereyi kapayıp içeriye döndü hiç bir şey söylemeksizin salonun müteaddit yerlerinde bulunan şamdanları yakıyordu bu sırada eşkıya tarafından bahçe kapılarının kırıldığı ve bahçede bulunan korucuların müdafaa ettikleri işitildi.

Şevket – Baba bahçe kapıları kırıldı...

[s.138]

Sıdkı – Pehlivan Ağa bahçe kapıları kırıldı ne yapacağız?

Pehlivan – Vay korkuyor musunuz!..

Sıdkı – Hayır ben korkmuyorum lakin çocuklar korkuyorlar...

- (Müstehziyane) Korkmasınlar zira namusunuz lekelenir!..

Sıdkı – Allah aşkına serzenişi bırakınız.

- Serzeniş değil şimdi size birkaç büyük sopa atılsa yeri var zira benim sözümü dinleyip de bugün çocukları alıp Mersin'e gitmiş olsa idik şu dakikada ben arkadaşlarımın başında bulunacaktım beş yüz değil ya beş bin eşkıya gelse biniyetillah kırk kişi ile galebe ederdim. Ne çare ki senin o cinnet derecesine varmış olan taassubun buna mâni oldu her ne ise bu kavgayı sonraya bırakalım işte selamlık kapısı da zorlanıyor (Merdivenların mailen karşılırlarına tesadüf eden ve birbirine mükabil bulunan iki odayı göstererek) şu odaların selamlık tarafındakine siz üç kişi yani hanımefendi ve Şevket Bey ile girip oda kapısını kendinize güzelce siper ederek harem merdivenını muhafaza edeceksiniz biz de Ahmed Bey ile karşı odaya girip selamlık merdivenını muhafaza edeceğiz.

Dedikten sonra Ahmed Beyin selamlıktan kucaklayarak getirmiş olduğu silahları beyinlerinde çabucak taksim ederek odalara çekildiler.

Pehlivan – Ahmed Bey eşkıyanın kaç kişi olduğunu tahmin edebildiniz mi?

[s.139]

- Evet ben iki yüz kişi kadar tahmin ettim.

- Pek iyi bunları nasıl gördünüz?

- Siz buradan çıktıktan sonra biz her tarafa nezarete başladık fakat pek karanlık olduğu için uzakları göremiyorduk nihayet bir şimşek ziyasının yardımıyla dere tarafından birçok kimselerin çifliğe doğru gelmekte olduklarını gördük bu aralık kamerin bulut altından çıkmasıyla bu adamların yüz kişi kadar olduğu ve dağ yolundan dahi diğer yüz kişinin geldiği görüldü tam bu esnada, sizin taraftan dehşetli surette silah sedaları başladı. Bu patırtı gelen eşkıyayı olduğu yerde durdurmuştu size ıslıkla işaret vermek mümkün olmadığından hemen aşağıya koşarak korucuyu gönderdim.

Öyle ise eşkıya üç yüz kişi imiş vay iblis Zeynel senin bana hiyanet etmeyeceğini teferrüs ederek bizi şaşırtmak için eskıyayı mahsus altmış kişiden ibaret göstermiş fakat...

Pehlivan Ağa sözünü ikmal edemedi. Zira büyük bir çatırtı ile konağın kapıları kırılarak eşkıyanın içeriye hücum ettiği işitildi lakin bu anda harem tarafında üç kesik ıslık çalınmıştı bunu işiten Pehlivan Ağa hemen pencerenin birini aralayıp bir kesik ıslık çaldı. Bu ıslığı müteakip konağın etrafında eşkıya ile hademe arasında dehşetli bir muharebe başladı!

[s.140]

Ahmed – Aferin adamlar iyi zamanında yetiştiler...

Pehlivan – Ne çare ki eşkıya içeriye girmiş bulundu bakalım nasıl olacak....

5

Arbede gittikçe kesbişiddet ediyordu. Çünkü hademe kapıları tutmuş olan eşkıyayı yarıp içeriye geçerek birçok senelerden beri ekmeğiyle perverde oldukları velinimetlerini muhafaza etmek istiyorlar, eşkıya ise bu şiddetli hücumu karşı kapılardan ve gerek pencerelerden mahirane müdafaada bulunuyorlardı.

Sekiz on dakika sonra eşkıyanın bir kısmı salon merdivenlerine hücum gösterdi. Fakat merdiven kapısından salona bir hatve atan yere cansız düşüyordu. O derece ki bir çeyrek zarfında kapıların önüne elli kadar eşkıya serildi. Zeynel, hempalarını teşcî için; “Ne duruyorsunuz arkadaşlar, kanlarınız mı dondu? Her vakit binlerce kurşuna göğüs gerdiğiniz halde bu akşam iki kişinin kurşunundan mı korkuyorsunuz? Göreyim sizi, hep birlikte

hücum edin!” diye bağınyorsa da bu sözlerin rüfekaşı üzerinde hiçbir tesir hasıl etmediğini görüyor idi. Çünkü vurulmuş olan arkadaşlarının gözleri önünde üstlerini başlarını yırtarak can vermesi merdiven başında bulunan eşkıyanın cesaretini kırmıştı. Nihayet Zeynel refiklerinin [s.141] meyûsen merdivenden aşağıya döndüklerini görünce canı sıkılarak hemen bıçağını çekip salona fırladı. Yıldırım süratiyle Sıdkı Bey’in bulunduğu odaya hücum etmiş idi. Fakat karşı odadan, top ağzından gülle çıkarcasına çıkmış olan Pehlivan Ağa, Zeynele oda kapısında yetişerek elinde bulunan büyük bir kamayı iki küreğinin arasına sapladı. Zeynel birkaç defa acı acı haykırdıktan sonra yere yuvarlanmıştı.

Tam bu sırada idi ki konağın zemin katında büyük bir gürültü koptu. Zira çiftliğin basılmış olduğu Mersin ile yakın köylerden duyulmuştu. Velinimetlerinin eşkıya elinde kalmış olduğunu anlayan hamiyetli köylüler silahlarına sarılarak çiftliğe koşmuşlar ve az zaman zarfında yetişip selamlık kapısına hücum ederek içeriye girmeğe muvaffak olmuşlardı. Eşkıya bunlara mukavemet edemeyeceklerini anladıklarından bahçe tarafından firara başladılar. Bir çeyrek sonra çiftlikten tebaüt etmişlerdi. Bu da silah seslerinin pek uzaklaşmış olmasından anlaşıyordu.

Salondakiler için artık aşağıya inmekte bir mahzur kalmamış olduğundan hemen salonu terk ederek orta kata indiler. Bedriye Hanım, salona pek acele çıkmış olduğundan beş yaşında bulunan kızını haremde yatak odasında unutmuştu. Aşağıya [S.142] indiği zaman ciğerparesini kolları arasına almak için yatak odasına koştu. Vâhayfâ ki Kâmilenin yatağını boş buldu.

Vukuâtımüthişeyi takip eden bu hali zavallı kadında tâb u tüvân bırakmadığından beş-on dakika evvel müdafaada arslan kesilmiş olan metanetli Bedriye odanın orta yerinde bayıldı kaldı. Merdiven başlarıyla salonları dolduran eşkıya laşelerinin manzarası pek girye fakat Bedriye Hanımın baygınlığı pek hüznâverdi. Eşkıyanın kendi ölümlerine sebep, fitratlarında olan habais, Bedriye Hanımın baygınlığına sebep ise yine kendi fitratında merkûz ve kadınlara mahsus bir hasleticemile olan şefkatti.

Bedriye hanımın baygınlığını müteakip odaya Pehlivan Ağa girdi. Böyle boş yatağa karşı bayılan Bedriye Hanımın baygınlığının sebebini derakap anladığından Sıdkı Bey’in telaşını teşdit etmemek için hiç olmazsa baygınlığın izalesine say etmek lazım gelirdi.

Pehlivan alelacele selamlıktan getirdiği birkaç şişe ruhu Bedriyenin burnuna koklatarak aydırmağa muvaffak oldu.

Bedriye ayılınca teessüründen ağlamak istediye de Pehlivan Ağa'nın amirane olarak ağzından çıkan, "Sus!.." kelimesi gözlerinden henüz akmakta olan eşkihûnîni hafakana tebdil etti...

Pehlivan - "Hanımefendi, evladınızın eşkıya tarafından aşırılmış olduğu anlaşıyor. Vakıa bir valide için pek ciğersûz [s.143] Ahvalden ise de beyinizin hayatı için bu hale naçar tahammül etmeniz lazım gelir. Zira bey akşamdan beri ölüm ile pençelediği için pek müteessirdir. Şimdi bir de evladının çalınmış olduğunu işitir de sizin de bu derece teessürünüzü görürse buna kendi sebebiyet verdiğiinden maazallah ya tecennün eder yahut nüzul isabet eder. İşte bunu göz önüne alarak beye karşı müteessir görünmek şöyle dursun daha onu teselliye çalışmalısınız."

Bedriye (gözlerinden akan yaşları silerek); "Ah Pehlivan Ağa, bu benim için nasıl mümkün olur bir kere düşününüz. Ciğerparesini kucağından canavarlara kaptırmış olan bir valide için bu nasıl mümkün olabilir? (Hüngür hüngür ağlayarak) Ah zavallı yavrucağım! Kim bilir şimdi hangi caninin, hangi canavarın pençeleri arasında eziliyor? Ey adilmutlak! Ey bikeslerin hamisi olan Allahım! Şefkatimâderaneden mahrum kalan masumeyi sen himaye et! Sevgili yavrucağa sen merhamet et!"

Bu sırada odaya Sıdkı Bey girip Bedriye Hanımın ayaklarına kapanarak;

"Allah aşkına Bedriyeciğim, beni affet. Zira zavallı çocuk benim taassubuma kurban oldu. Evladımı, sevgili evladımı kendi elimle kurban ettim. Ah yâ Rabbi, ne kadar bedbahtmışım."

Bedriye (Sıdkı Beyi yerden kaldırarak); "Hayır! Sizin hiç [s.144] kabahatiniz yok. Siz bu hususta bigünahsınız. Çünkü eşkıyanın bu derece kesretli geleceğini bilmiyordunuz."

Sıdkı - "Ah!.. Alçak Nuri, ta sonunda elimden evladımı aldın öyle mi? İnşallah bir gün gelir de ben de senin canını alırım."

Pehlivan- "Acaba çocuğu çalan Nuri miymiş?"

Sıdkı - "Evet, köylüler yolda rast gelmişler. Hatta çocuğu tahlis için de uğraşmışlar. Fakat hainin silahları mükemmel olduğundan yanına hiç kimseyi sokmayarak firar etmiş."

Pehlivan - “Üzerine kurşun atmamışlar değil mi?”

Sıdkı - “Çocuk kucağında olduğu halde nasıl kurşun atarlar ya?”

Pehlivan - “Onda isabet etmişler. Çocuk elindeyken kurşun atmak değil üzerine gitmek bile hatadır. Yoksa ben arkadaşları alır, şu dakikadan itibaren takibe başlardım. Fakat teessüf etmeyin, bu gece bizi muhafaza eden Allah, Kâmileyi de muhafaza edebilir.”

Sıdkı - “Hakkınız var. Bir koyun yavrusunu bir kurda besletmeye muktedirdir. Öyle değil mi Bedriyecğim!”

Bedriye - “Ona şüphe yok efendim!”

Sıdkı - “Öyleyse teessüfe hiç mahal yok. Hemen odanıza çekilip istirahat etmelisiniz. Zira akşamdan beri pek üzıldünüz.

[s.145]

(Saate bakarak) İşte sabaha da yarım saat kalmış. Bizzarure bizim selamlıkta bulunmamız lazım geliyor. Siz rahatınıza bakın.” diyerek Pehlivan Ağayla haremden selamlığa geçtiler.

Sabah olduğu zaman keşfiyat ve tahkikat icrası için çiftliğe memurîni hükümet gelmişti. Tarsus yolu üzerinde seksen eşkıya laşesi ile kalbinden vurulmuş olduğu halde Şadının cesedi biruhu, konağın hariç ve dahilinde ise yüz kırk eşkıya laşesiyle Zeynelin simsiyah kesilmiş olan laşei menhusu bulundu. Bu kadar eşkıyaya mukabil Sıdkı Bey’in adamlarından on dört kişi vurulmuştu.

Sıdkı Bey ifadesinde bu vakadan birkaç gün mukaddem Şadının kendisinden beş yüz lira istediğini, bu parayı vermediği için ertesi gün Şadiden birtakım tehdidâtı havi mufassal bir mektup aldığını, bunun üzerine ihtiyaten akşamları hademeye silah dağıtarak çiftliği beklettiğini, bu akşamsa saat altıda üç yüz kadar eşkıyanın çiftliğe ansızın hücum ederek kendilerini şaşırttığını, bilahare köylülerin imdada yetişmesiyle eşkıyanın firar ettiğini, lakin beş yaşında bulunan kerimesini Nuri Beyin aşırması olduğunu söyledi.

Sıdkı Bey o gün akşama kadar taziye için gelen ahablarıyla [s.146] meşgul olup akşam olduğu zaman bitap olarak yatağına girmişti.

Vakıadan bir hafta sonraydı ki çiftliğin etrafında bazı kıyafetsiz kimselerin dolaşmakta olduğu korucular tarafından Sıdkı Beye haber verildi. Sıdkı Bey, Pehlivan Ağayı çağırarak bu adamların acaba ne maksada mebni çiftliğin etrafında dolaştıklarını sual etti.

Pehlivan- “Efendim bu adamların Nuri Beyin hempası olduklarında hiç şüphe yok. Bu civarda dolaşmaktan maksatları ise Kâmile gibi Şevket Beyi de aşırarak sonra ikisinin mukabilinde sizden külliyetli bir meblağ talep etmekten ibaret.”

Sıdkı - “Şu halde bizim ne yapmamız lazım gelir? Yani çocuğu nasıl muhafaza etmeliyiz?”

- “Pek kolay!”

- “Ne gibi?”

- “Yarından itibaren Şevket Bey burasını terk eder.”

-(Alıklaşarak) “Pehlivan Ağa, ne demek istediğinizi anlayamıyorum. Allah aşkına açık söyleyiniz.”

- “Efendim bunda anlaşılmayacak ne var? Şu sırada evladınızın burada bulunması muhataralı olduğundan muvakkaten uzakça bir mahalle göndermeniz lazımdır.”

[s.147]

- “Uzakça bir mahalle mi dediniz? Mesela İstanbul öyle mi?”

- “Evet.”

- (Odanın içinde bir müddet gezindikten sonra) “Peki ama buna validesi razı olmazsa!..”

- “Razı olmazsa evladınızı alır, elmas kilitler gibi sandığa kilitlersiniz. O vakit emniyet tahtında bulunmuş olur. Yoksa her vakit yaptığı gibi hayvanına biner de gezmeye çıkarsa emin olun ki üç gün sonra hemşiresine kavuşur. Benim vazifem böyle olacağını haber vermekten ibaret. Artık öbür tarafını siz bilirsiniz. Çünkü evlat sizin. İster gönderin, isterseniz burada kalsın.”

- (Gözleri yaşararak) “Hakkınız var. Herhalde çocuğu emin yani Nurinin eli ermeyeceği bir mahalle göndermemiz lazım. Fakat o biçare kadın bu hale nasıl tahammül edecek? Ben bu sözü kendisine nasıl söyleyeceğim! Aman yâ Rabbi, bir dert ki devası yok!”

Sıdkı Bey bu sözleri pek meyasâne söyleyerek odadan çıkıp harem dairesine geçti. Yarım saat sonra avdet etmişti.

Pehlivan - “Nasıl yaptınız?”

Sıdkı - “Bedriye bizden akıllı çıktı. Nuri Bey ele geçinceye kadar Şevket dayısının yanında bulunacak.”

[s.148]

- “Yani gemide bulunacak öyle mi?”

- “Evet. Her ne kadar deniz muhatarası varsa da artık bundan başka çaremiz kalmadığı için bu yolda karar verdik. Çünkü çocuğu her nereye göndermiş olsak habis Nurinin de oraya kadar gitmeyeceği kestirilemez. İşte bunun için çocuk naçar gemide, dayısının tahtı himayesinde bulunacak.”

- “Pekâlâ. Lakin kayınbirader şimdi Mersinde değil mi?”

- “Evet fakat yarın saat beşte İskenderuna azimetini mukarrer bulunduğundan alessabah bizi görmek için Buraya gelecektir.”

- “Çok âlâ. O vakte kadar Şevket Bey de hazırlanmış olacağından hiç vakit kaybetmeyeceğiz demektir.”

Artık müzakere edecek bir şey kalmadığı için Sıdkı Bey hareme, Pehlivan Ağa da vazifesinin başına gitti.

Sıdkı Bey’in kayınbiraderi “Bedri Bey” zengin bir demir tüccarı olmakla beraber on iki kadar da yelken sefinesine malikti. Kendisi bu sefâinin en cesimi olan “Kaplan” namındaki sefineye bizzat kumanda ediyordu. Bedri Bey, uzun boylu, esmer güzeli, ateşin tabiatlı bir adam olup sini otuz üçe balığ olduğu halde henüz tehhül etmemişti. Hemşiresi Bedriye Hanıma son derecede muhabbeti olduğu gibi eniştesi Sıdkı Bey’e de hürmeti mahsusası vardı. [s.149]

Ertesi gün Bedri Bey saat on birde çiftliğe gelmişti. Vakit pek erken olduğu cihetle konağa girmeyerek derenin etrafında gezinmeye başladı. İki dakika sonra Şevket Bey, koşarak yanına gelip;

- “Dayıcığım niçin yukarıya gelmediniz?”

- “Peder kalkmamıştır zannıyla rahatsız etmemek için.”
- “Onlar bu akşam yatmadılar ki kalksınlar!..”
- “Yatmadılar da ne yaptılar?”
- “Ne mi yaptılar? Tâbesabah yatağımın başında ağladılar.”
- “Sebep?”
- “Bugün kendilerinden ayrılacağım da onun için.”
- (İstiğrapla) “Ayrılıp da nereye gideceksin?”
- “Nereye mi gideceğim? Orasını ben ne bilirim! Siz nereye giderseniz ben de oraya gideceğim.”
- “Ben bu muammadan hiçbir şey anlayamadım. Sen açık söz söylemek bilmez misin?”
- “Peki, açık söyleyeyim. Hemşiremi çalan Nuri Bey yok mu?”
- “Şu habise bey deme!”
- “Her neyse işte o alçak hemşirem gibi beni de çalmak [S.150] istiyormuş. Bunun için pederim beni sizinle beraber gönderecek. Yani selametim için gemide imrarıevkat edeceğim.”
- “Öyle ise haydi eve gidelim de pederle görüşelim.” diyerek konağa gelip Sıdkı Bey’in yanına çıktılar.

Evladından ayrılacağı için Sıdkı Bey, pek müteessirdi. Meyusane söylediği kesik ve boğuk sözler adeta haletinezde bulunan bir adamın sözlerine benziyordu. Bedriye Hanım ise ağladığını evladına göstererek onu da müteessir etmemek için odasından dışarıya çıkmıyordu. Biçare kadının bir haftadan beri gözleri bir dakika kurumamıştı. Muttasıl ağlıyor ve daimi surette kendisini bir hafakan boğuyordu. Saat dört buçuğa geldiği zaman Bedri Bey, Pehlivan Ağaya hayvanları hazırlamasını söyledi. Beş dakika sonra Şevket Bey, peder ve validesinin ellerini öperek dayısıyla beraber konaktan çıktılar. Pehlivan Ağa da beraber olduğu halde hayvanlarına binip Mersin yolunu tuttular. Yarım saat sonra sahilde Pehlivan Ağaya da veda ederek gemiye binip Mersin Limanından hareket ettiler.

Adalar denizinde fırtınasıyla meşhur Çandarlıaçığı nam mahalde bir şebimuzlimin nısfı idi ki sathıderya ictimagâh diye [s.151] tabiat ve numune numayidehşet olmuştu. Güya ki badıcenubî bahrıbipayanı, esfelisafilinde bir deryayıkıyametnumun peyda etmek hevesiyle tasdik eder, derya ise hevayınesimî içinde bir tufan bela icat etmek arzusuyla emvacımüdhişesini derya üzerine inmiş bulut tabakaları şeklinde olan sislerin arasına savurur ve bu zıddının yekdiğerine tesadümü her hermevcede bir girdabıdehşetnüma peyda eylerdi.

Kubbeisemayı Kâmilten kaplamış olan ebrisiyah adeta dureribihemta ile müzeyyen mahbubenin üzerindeki libasımatem gibi nücûmıtabdaranı perdedar ve vechimahî bile mağmum ve pürekdar eylemişti. Bunun içindi ki o gece şuleikamer sathıbahrı pek az tenvir etmekte ve en ziyade o mağmum bulutların gölgesini bahra aksettirmekten ibaret bir vasıtamağmumiyet olmakta idi. Bulutların arasında şiddetle parlayan şimşegi takip eden saika, sathıbahırde mahv ve ifnaya bir şey bulamadığından müntehayıufka kadar sağılıp gitmekte ve seyriseriini bir sadayıasmanı taktir etmekte idi.

İşte böyle bir vaktihevlnâkte karanlık içersine doğru amâkınazar edilirse hakikatte pek büyük, bahre nispetle pek küçük bir yelken sefinesinin, her biri bir girdaptan ibaret olan emvacımüthiše arasında çalkanmakta olduğu görülür [s.152] idi. Yelkenlerin kâmilten açık olmasına nazaran fırtınaya birdenbire tutulduğu ve yelkenleri indirmeye vakit bulamadığı anlaşılıyordu. Zira böyle bir havada yelkenlerin tamamıyla açık olması gemi için pek tehlikeliydi. Bahusus ki geminin başı cenuba müteveccih olup badıcenubiye tamamıyla karşı olduğundan ileriye doğru hareket değil belki dalgaların arasında yuvarlanmaktan maada bir iş göremiyordu.

Rüzgârın armalara vurarak çıkardığı hazin hazin ısıklık sadası güya emvacıbikararı imdadına çağırıyor, dalgalarsa imdat yerine sefineyi karıderyaya geçirmek için kükremiş arslan gibi köpükleri saçarak üzerine hücum ile en yukarı yelkenlerine varıncaya kadar ıslatıyorlar ve güverte üzerinde lokmai dendanıderya olmaya layık eşya arıyorlardı.

Fesini gözlerine kadar geçirmiş ve iki eliyle dümen yekesini sımsıkı yakalamış olan kaptan yüksek sesle tayfaya birçok emirler ita ediyorsa da gemiciler oldukları yerden bir adım bile atamıyorlardı. Bundan başka kaptanın verdiği emirler dalgaların şarılıtsı, rüzgârın vızılıtsı ile şimşek sadaları arasında kaybolup gidiyordu. Bu esnada geminin baş tarafında

bağlı bulunan köpek acı acı ulumaya başladı. Muhbiritehlike olan hayvanın bu feryadı geminin içerisinde bulunanların cümlesini ikaz [s.153] etti. Tayfa ve kaptan ileride bulunan tehlikeyi görmek için çarıçesmele dikkat ediyorlardı. Vahayfa ki karanlık içerisinde, sislerin arasında kendilerine kefen olacağına şüphe olmayan beyaz köpüklerden başka bir şey göremiyorlardı. Surı İsrafil gibi tebşirimemat eden köpeğin sadası pek şiddetlenmişti ki geminin on beş metre kadar ilerisinde ve sislerin arasında husufa tutulmuş kameri andıran iki fener peyda oldu. Kaptan, denizle pençeleşir gibi bir metanetle olanca kuvvetini sarf edip sola dümen bükerek üzerlerine doğru melekülmevt gibi gelmekte olan bu geminin önünden kaçmak istediye de ne çare ki muvaffak olamadı. Birkaç saniye sonra vukua gelen dehşetli bir müsademedede gemi baş omuzluğundan pek fena surette açıldı. Eğer bu müsademe sakın bir havada vuku bulsaydı gemi pek tedrici surette gark olur belki de ziyade çalışıldığı halde batmazdı. Fakat sıhhatte olan kimseyi zayıflatan bir dert esirifıraşı öldürdüğü gibi, sağlam olan bir sefineyi rahnedar edecek olan bu müsademe esiriemvac olan koca gemiyi akıbet gark etti...

Gemi batarken tayfa tarafından edilen feryat kendilerine çarpan geminin kaptanını rikkate bile getirmemiş olmalı ki kazadegane toplamak için sandal indirmek değil bir saniye bile tevakkuf [s.154] etmeyerek yıldırım gibi geçti. Zavallı gemicilerin eniniyetimaneden daha hazin olan feryatları dalgalar arasında ahısehergâh gibi mahvoldu gitti...

Gemi battıktan sonra idameihayat için her birinin birer taban, kürek, ambar kapağı gibi şeylere sarılarak emvacıderya arasında yuvarlanması, alemifanide teminimaişet için herkesin vesaitimuhtelifeye müracaat ile ekdarifeleğe göğüs germesine müşabihti.

Fırtına birkaç saat daha bu dehşetiyle devam etti. Tabanlar üzerinde bulunan zavallı tayfalar dalgaların arasında artık görünmez olmuştu. Tuluşemse yakın bir vakitte fırtına yavaş yavaş kalmağa, denizin üzerine zalamımatem gibi çökmüş olan sis tabakaları sıyrılmaya başlamıştı. Fakat vechisema gazabnak insanların yüzünde sonradan meşhud olan alaiminedamet gibi beraber siyah ile mestur idi. Her taraf bir yeis ve hüzn arz etmede hatta pek küçülmüş olan dalgalar bile haletinezde bulunan bir müteverrimenin esnayiteneffüste göğsünün kabarıp inmesine benzemekte idi. Rüzgârla dalgaların imtizacından hasıl olan sadayihafif ise yine o müteverrimenin tekemmülienfas ettiği sıradaki vesayayihüznaverisi kadar hazin idi.

Fecrisadıktan sonra şems ile beraber tulu ediyormuş [s.155] gibi ufkışarkîde azametli bir arma peyda oldu. Ufkun rengiateşini arasında süzülüp gelen bu geminin yelkenlerine henüz tulu etmiş olan hurşidiâlemârânın ziyası aksetmekle adeta kırmızı canfesden yelken açmış gibi bir haligarabetnümâ ile sathıbahrı tezyin etmekte ve akşamki geminin batmış olduğu mahalle doğru ilerlemekteydi. Bir müddet sonra deniz yüzünde görülen taban, kürek, ambar kapağı gibi güverte eşyası gemide bulunan tayfanın nazarıdikkatini celp ettiğinden yanlarından geçerken bunları teftiş ediyorlardı. Bu sırada baş tarafta bulunan bir tayfa eliyle ileride bir şey göstererek, “Suların arasında çalkanan şu şeyi görmüyor musunuz? Taban üstüne yatmış bir insana ne kadar benziyor!” dedi. Bu söz üzerine güvertede ne kadar tayfa varsa hepsi başa toplanarak mahut tayfanın göstermekte olduğu şeye doğru bakıyorlarsa da ne olduğunu hiçbirisi seçemiyordu. Nihayet gemi ilerledikçe hakikaten taban üzerinde bir insan olduğu görüldü. Hemen sandal indirilerek üzerine gidildi ve biraz sonra gemiye alındı. Biçare tabanı kollarıyla sımsıkı yakaladığı halde bayılmış, on beş on altı yaşlarında melihülvech bir çocuktur. Kamaraya indirilerek vücuduna yapışmış olan elbisesi değiştirildi ve ağzına bir miktar konyak akıtılmakla aydırılmaya muvaffak olundu. Zavallı çocuk ayılıp da [s.156] kendisini yabancı bir gemide görünce biraz havf ettiyse de etrafında bulunan tayfa öyle korkulacak adamlar olmadığını anlayınca biraz mutmain oldu.

Şimdi şu kazazede çocuğu tahlis etmiş olan sefine hakkında biraz izahat verelim: Bu gemi Mısır tüccaranından “Mösyö Lüsyen”in tenezzühüne mahsus üç direkli gayetle cesim bir sefinedir. Mösyö Lüsyen, anasıl Marsilyalı olup yirmi dört yaşındayken gayet güzel bir kızla izdivaç etmiş fakat felek Mösyö Lüsyenin bu bahtıyarlığını çekemeyerek yedi ay sonra zevcesini elinden almış ve Mösyö Lüsyeni yetim çocuk gibi yalnız bırakmıştı. Lüsyen, zevcesinin vefatından sonra Marsilya’da bulunan emlakını kâmilten satarak Mısır’a hicret etmiş ve otuz seneden beri mücerret olarak imrarihayat etmekte bulunmuştu. Lüsyen birçok senelerden beri Avrupa ile pamuk ve pirinç ticaretinde bulunduğundan bu sayede büyük bir servete malik olmuştu.

Bundan bir ay mukaddem Midilli’de bulunan amcazadesinin hastalığına dair almış olduğu bir telgraf üzerine Midilliye gelmiş ve amcazadesinin iadeiafiyetine kadar orada bulunarak bu gece sabaha karşı Mısır’a gitmek üzere Midilli’den hareket etmişti. Kendisi kış kamarada uyumakta olduğundan tayfaların bir çocuk tahlis [s.157] etmiş olduklarından

bihaberdi. Saat birde yatağından kalkarak kamaradan çıktığı zaman lostromo, yanına gelerek;

- “Mösyö büyük bir sevap kazandık değil mi?”

- “Ne gibi?”

- “Ne gibi olacak! Biçareyi Azrailin pençesinden kurtardık.”

- “Evet. Yetişmemiş olsa idik ihtimal ki şimdi vefat etmiş bulunacaktı. Bereket versin ki telgrafta, Ölüm yatağındadır. gibi ibare bulunduğu için tacil ederek çabuk yetiştik.”

- “Nasıl telgraf? Nasıl yatak! Böyle deniz dalgasından yatak mı olur! Telgrafi deniz üzerinde uçan martı kuşları mı getirdi?..”

- “Galiba anlatamadık. Bizim amcazadeden gelen telgraf pek müstacel olduğu için martı kuşları değil güvercinler bile ona yetişemezdi.”

- “Canım ben size amcazadenizi mi soruyorum? Şu sabahleyin kurtarılan çocuk yok mu?”

- “Nasıl çocuk?”

- “Vay! Haberiniz yok mu? Korkudan mıdır nedir taban üzerinde bayılmış kalmıştı. Ben olmasaydım çocuğu aydırmak [s.158] hususunda bizim doktor da on para etmezdi. Böyle şeylerde bizim gibi kırk elli sene denizle güleşmiş tecrübeli adam lazım.”

- “Şu gevezeliği bıraksanız da doğrusunu söyleseniz olmaz mı?”

- “Anlaşılan size haber vermemişler. Birkaç saat mukaddem Çandarlıaçığından geçerken ambar kapağı kürek gibi yatmış bir geminin eşyasına tesadüfe başladığımız etrafa dikkatle göz gezdiriyorduk. Nihayet taban üzerinde bayılmış kalmış bir çocuk gördük. Hemen sandal indirerek zavallıyı tahlis ettik de onu söylemek istiyorum.”

- “Şimdi o çocuk nerede?”

- “Baş kamarada. Fakat daha hangi milletten olduğunu anlayamadık. Etrafına sersem sersem bakıyor.”

- “Haydi öyle ise yanına gidelim de lisanımızdan anlamazsa bile işaretle kim olduğunu anlarız.”

- “Pekâlâ.” diyerek baş kamaraya geldiler. Lüsyen çocuğu görünce melahatıvechiyesine hayran olarak yüzüne bakakalmıştı.

Lostromo - “Mösyö görüyorsunuz ya bu çocuk Fransız değil. Bana kalırsa İngiliz olacak.”

Lostromonun bu sözü üzerine çocuk Fransızca olarak;

- “Hayır Mösyö Garod yanılıyorsunuz. Ben İngiliz değilim Türküm.”

[s.159]

Lostromo (hayretle) - “Vay siz Fransızca biliyordunuz ha?.. Fazla olarak ismimi de biliyor be!”

Çocuk - “Evet mösyö Fransızca bilirim. İsminizi de biraz evvel arkadaşlarınızdan öğrenmiştim.”

Garod - “Madem ki öyledir de bize sabahtan beri niçin laf söylemiyordunuz?”

Çocuk; - “Pek aklım başımda yoktu da onun için.”

Garod - “Peki ama...”

Lüsyen - (keserek) “Garod siz gevezelikte pek ileriye gidiyorsunuz. Biraz sükut etseniz de bu biçarenin kim olduğunu anlasak olmaz mı?”

Garod - “Pardon mösyö! Ben onu unutmuştum.”

Lüsyen - (çocuğa dönerek) “Oğlum siz bu akşam mı battınız?”

Çocuk - “Evet mösyö, gemimiz başka bir gemi ile müsademe ederek gark oldu.”

Lüsyen - “Vah vah pek yazık olmuş. Gemide kaç kişi idiniz?”

Çocuk - “On kişi idik.”

Lüsyen- “Demek zavallı arkadaşlarınızın hepsi boğuldu öyle mi?”

[s.160]

Çocuk; - “Orasını bilemem. Çünkü gemi battıktan yarım saat sonraya kadar feryatlarımı işitmiştim. Bade ne olduğunu bilmiyorum. Taban üzerinde bayılmışım, gözlerimi açtığım zaman kendimi burada buldum.”

Lüsyen - “Cenâbı Hakka hamd ü sena olsun ki tayfalara sizi göstermiş.”

Garod- “Eğer ben olmasaydım hiç kimse vazife bile edinmeyecekti. Çünkü...”

Lüsyen - (keserek) “Garod susacak mısın yoksa...”

Garod- “Peki mösyö. İşte sükut ediyorum. (Kendi kendine) Ne tuhaf adam be! Hep kendisi söylemek istiyor. Eğer ben olmasaydım şu çocuk bu vakte kadar ölmüş gitmişti. Kendisine etmiş olduğum iyiliği şu herifin şerrinden anlatamayacağım vesselam!”

Lüsyen - “Oğlum senin ismin nedir?”

Çocuk - “Benim ismim... Benim ismim... Yani asıl ismim Şevket, fakat şimdiki ismim Cemaldir.”

Lüsyen - “Acayip! Bu nâmımüstearı takınmanıza sebep ne oldu?”

Cemal - “Müsaade ederseniz orasını söylerim. Zira başım pek fena dönüyor.”

[s.161]

Lüsyen - “Pekâlâ, öyle olsun.”

Garod - “Rica ederim şimdilik hiç olmazsa bir parçasını...”

Lüsyen - (hiddetlenerek) “Garod daha susmayacak mısın?”

Garod; - “Efendim susuyorum fakat iki ismi olması pek merakıma dokundu da... Çünkü bu sabah şu iki isimli çocuğu kendi elimle kurtardığım...”

Lüsyen - “Canım senin ne vazifen? İsterse beş isimli olsun. Haydi çabuk git kamaroda söyle de kış kamarada güzel bir yatak hazırlasın. Zira misafirimizin istirahat ihtiyacı var.”

Garod - “Peki.” diyerek çıktı. Bir çeyrek sonra avdet ederek yatağın hazırlanmış olduğunu haber verdi.

Lüsyen - (Cemal’e) “Haydi oğlum birkaç saat istirahat et de aklın başına gelsin.” diyerek Garod ile kış kamaraya gönderdi. Cemal yatağa girer girmez derin bir uykuya daldı gitti.

Suretitahlisi beyan olunan çocuk Sıdkı Beyzade Şevket olduğu şimdiye kadar cereyan eden sözlerden tabii anlaşılmıştır.

[s.162]

Şevket vakayımâlume üzerine pederiyle validesinden müfarakat ettiği vakit dayısının gemisinde evvelce canı sıkılmışsa da bilahare gemide bulunan kaptanısaniden dayısının teklifi üzerine Fransızca'yı öğrenmeye başla deyince kendisi için bayağı bir meşguliyet yerine geçip gönlünü eğlendirdiğinden on dört ay zarfında Fransızca'yı şiveimahsusasıyla tekellüme başlamıştı. İşte altıncı babda arz olunduğu veçhile Çandarlı mağrukiyetleri bu sırada vukua geldiği için Şevket şu halde on altı on yedi yaşlarında bulunuyordu. İsmi'nin Cemal'e tebdil olunması ise Nuri Beyin hiyel ve desaisinden korktukları içindi. Hatta Şevket Fransız gemisi tarafından tahlis olunup da aydığı zaman Nuri Beyin adamları eline düştüm zannederek bir müddet titremiş lakin bilahare bunun bir Fransız gemisi olduğunu anlayınca havfı zail olarak sevinmiş ve ismini saklamaya da lüzum görmemişti.

Şevket, yattığından tam yirmi dört saat sonra uyanarak yatağından kalkıp güverteye çıktı. Orada gezinmekte olan Lüsiyen, Şevketi görünce yanına gelerek;

- “Dostum tamam yirmi dört saat uyudunuz. Zannedersem aklınız başınıza gelmiştir?”
- “Evet, vücudum pek güzel dinlenmiş.”

[s.163]

- “Demek şimdi istediğimiz gibi konuşabileceğiz?”
- “Hay hay!”

- “Öyleyse haydi salona gidelim de orada çayımızı içer hem de konuşuruz.” diyerek Şevketi geminin orta yerinde ufak bir salona götürdü. Şevket salondan içeriye girince taaccüpte kaldı. Çünkü bu salonun tefrişat ve tezyinatı kâmilten siyah renkteydi.

Şevket - “Efendim burası bir salondan ziyade bir matemhaneye benziyor!”

Lüsiyen - “Evet oğlum, işte burası benim matemhanemdir. Şu duvarda muallak olan resim müteveffiyeye zevcemin resmidir. Bazen Buraya kapanarak o resmin karşısında saatlerce ağlarım.”

- “Fakat mösyö bu pek genç bir kadının resmi?”
- “Evet, biçare zevcem pek gençken vefat etti. Bu sene tam otuz ikinci senesidir.”
- “Ondan sonra tehhül etmediniz mi?”

- “Zevcem gibi bir tane daha bulamayacağımı bildiğim için tehhül hatırıma bile gelmedi.”

- “Demek otuz iki senedir mücerret yaşıyorsunuz?”

- “Evet.”

- “Fakat bu mücerret yaşamak Paris gibi bir yerde nasıl mümkün [s.164] olabilir? Çünkü bizim ikinci kaptan...”

- (Keserek); “Fikrinizi anladım azizim. Lakin ben Pariste değilim, Mısırdayım.”

- (İstiğrapla); “Mısırdaki mısınız?”

- (Gülerek); “Taaccüp edecek bir şey yok. Evvelce Marsilya’daydım. Fakat zevcemin vefatından sonra orayı terk ederek Mısır’a gelmeye mecbur oldum. Zira orada zevcemle oturduğum, gezdiğim yerleri görmek istemezdim. Anladın mı oğlum?”

- “Anladım efendim. Sizin ali vicdan sahibi olduğunuzu pek güzel anladım.”

- “İşte benim ahvalim bundan ibaret. Şimdi sizin kim olduğunuzu anlamak isterim. Çünkü yüzünüzden bir asilzade olduğunuzu okurum.”

- “Peki. İşte ben de sergüzeştimi evvelinden nihayetine kadar bertafsil hikaye edeceğim.”

Bu sırada on dakikadan beri kapıdan kendilerini dinlemekte olan Garod içeriye girerek Lüsiyen’e;

- “Rica ederim mösyö. Pek merak ettim. Şu iki isimli çocuğun sergüzeştini ben de dinleyim.”

Lüsiyen - “Müsaade ederim fakat sükut etmek şartıyla.”

[s.165]

Garod - “Benim neme lazım. Ağzımı bile açmam. Yalnız şu zavallıyı elimle kurtarmış olduğumdan kim olduğunu öğrenmek merakına düştüm.” diyerek Şevketin karşı tarafındaki koltuklardan birine yerleşti. Şevket Şadi Beyle pederinin sebebi adavetlerini muhtasaran söyledikten sonra çiftliklerine mahza bir intikam sevdasıyla hücum edildiğinden itibaren vakayı bertafsil anlatırken Pehlivan Ağa’nın Zeyneli öldürdüğü maddesine gelince Garod birdenbire ayağa kalktı. Başından şapkasını çıkarıp karşıki duvara doğru sallayarak;

- “Bravo... Bravooo... Bravoooo...” diye bağırmaya başladı.

Lüsiyen - “Ne yapıyorsun be?..”

Garod - “Ne mi yapıyorum? Herifin cesaretini takdir ediyorum.”

Lüsiyen - “Bu ne biçim takdir ediş?”

Garod - “Amma tuhaf ha... Takdir etmenin biçimi mi olur? Yoksa bu kadar cesaretine karşı herife benim üç bravo mu çok mu gördünüz? İşte bir daha bravo...”

Lüsiyen - (kahkaha ile gülererek); “Haydi otur da hikayenin ilerisini dinle.”

[s.166]

Şevket hikayesinde devam ederek çiftlikten bu vaka üzerine ayrıldığını ve gark oldukları gemi dayısının gemisi olup bu sırada İstanbul’dan hareketle Mersine gitmekte olduklarını söylediği vakit Garod;

“Yine bana dua et. Çünkü ben olmasaydım bu sergüzeştinizi şimdi balıklara anlatırdınız.”

Şevket; - “Aman şu korkunç şeyi hatırıma getirmeyin.”

Lüsiyen - “Garod sen de yara üzerine tuz ekiyorsun.”

Garod - “Ne yapayım efendim, şu hizmetim hala takdir olunmadı da kendimi takdir ettirmek için söylüyorum. Zira ben olmasaydım...”

Lüsiyen - “Haydi gevezeliği bırak da söyle bize çay getirsinler.”

Garod - “Yalnız çay mı getirsinler? Peksimet istemez misiniz?”

Lüsiyen - “Üç tane de peksimet getirsinler.”

Garod - (Şevkete); “Efendim siz kendi geminizde sabahları bir peksimet mi yerdiniz?”

Şevket - “Mösyö Garod, bizim gemide peksimet yoktu.”

Garod - “Ha anladım. Kalkar kalkmaz tıka basa yemek [s.167] yerdiniz değil mi? Öyleyse size bir peksimet az gelir. Dört tane getireyim.”

Lüsiyen - “Hayır Garod hayır. Misafirimize şimdi bir peksimetten fazlası zarardır. Sen cahil olduğun için buralara aklın ermez.”

Garod - (taaccüple) “Vay ben cahil miyim?”

Lüsiyen - “Öyle değil mi ya?..”

Garod - “Zannetmem. Çünkü gemiye bir tayfa aldığımız zaman her şeyi benden öğreniyor. Hatta geçende bir tayfa için bana, Şu adamı güzelce okut. dememiş miydiniz?”

Lüsiyen - (gülerek) “Sahih be, sizin gemiciler hocası olduğunuzu unutmuştum. Her neyse haydi bakalım sen şu çayları söyle de gel.”

Garod başını iki tarafa sallayarak dışarıya çıkıp beş dakika sonra elinde çay takımlarıyla avdet etti.

Lüsiyen - (Şevkete) “Demek şimdi siz pederinizin yanına gidemeyeceksiniz, öyle mi?”

Şevket - “Evet, o hain ele geçmedikçe gidemeyeceğim.”

Lüsiyen - (bir müddet düşündükten sonra) “Oğlum sana bir şey teklif edeceğim fakat kabul etmezsin diye korkuyorum.”

Şevket - “Ne gibi efendim?”

[s.168]

Lüsiyen - “Beni pederliğe kabul edin de beraber Mısır’a gidelim, diyeceğim.”

Bu sözün üzerine Şevket hemen yerinden kalkıp Lüsiyenin ellerini öperek;

- “Teşekkür ederim efendim. Biraz evvel bunu kulunuz rica edecektim. Fakat cesaret edemedim. İşte maalmemnuniye kendimi bundan sonra sizin evladınız bileceğim.”

Bu hale hayrette kalmış olan Garod, hemen ciddiyetini takınarak bir eliyle Lüsiyenin diğer eliyle de Şevketin elini tutup sıkarak;

- “(Lüsiyen’e) Sizi böyle güzel ve fatin bir evlada memalik olduğunuz için tebrik ederim. (Şevkete) Sizi de böyle alicenap bir pedere evlat olduğunuzdan dolayı tebrik ederim.” dedi...

Birçok vakayitarihyyeye cilvegâh ve ehemmiyetimevkiiye ve küveyiinbatiyesiyle meşhur olan Mısır şehrini manzaraidilfirible tezyin eden “Özbekiye” bahçesinin karşısındaki bir konağa atfınigâh edelim:

Siyaha meyyal kurşuni bir boya ile telvin edilmiş olan bu konağın haricen her tarafında bir sükunet meşhuttu. Bahçeye doğru açılmış olan pencerelerinin her yeri inkılabât [s.169] âleminden hüsnüne halel gelmiş olan bir felekzedenin, dehrifaniye ve vedakeşiebedi olacağı dakika takarrüp ettiği için bir sönüklük peyda etmiş olan çeşmânıhazini gibi o harabe yüz tutmuş olan binanın üzerinde yarı açık bulunuyorlardı. Yalnız ortadaki büyük şehnişinin panjurları ve camları açılmış olduğu halde pencerelerden birinin önüne oturmuş bir elini şakağına dayayarak diğer eliyle bir mektup tutmakta bulunmuş olan ihtiyar bir Fransız müsadifinazar olurdu. Kâmilen ağarmış olan saç ve sakalıyla yüzü çerçevelenmiş bulunan bu adam kim bilir ne kadar feci şeyleri göre göre hizmetten sakıt olmuş olan gözlerine taktığı gözlükle elindeki mektubu tekrarettekrar okur ve her okuyuşta ahvâliâlemi muhakemeye çalışan bir filozof gibi birçok tefekkürâta dalar giderdi. Bir aralık konak kapısının şiddetle çalınması ihtiyarı ikaz etti. Kapıyı çalanın kim olduğunu görmek için pencereden aşağıya baktı. Lakin bu sırada kapı, uşak tarafından açılarak kapı önündeki şahıs içeriye girmiş olduğundan görmeye muvaffak olamadı. Bunun üzerine oda kapısından kimin gireceğine intizar etmek için başını çevirdiği sırada odaya fesli bir delikanlı girdi. Giren delikanlı ihtiyarın elini öpmeye şıtap ettiği sırada gençlikle ihtiyarlık tecessüm etmiş de iki zıt bir yerde içtima etmiş [s.1 70] gibi odanın ortasında garip bir levha teşekkül eylemişti. Genç, ihtiyarın ellerini; ihtiyar gencin gözlerini pus edinceye kadar ortada birçok sözler deveran etti ise de bunlar hep, “Vay evladım, ah pederim!..”den ibaret gibi idi.

Bir müddet birbirlerinin yüzüne baktıktan sonra ihtiyar dedi ki;

- “Oğlum bugün geleceğini mektubunda niçin bildirmedi, arabayı İskenderiyeye kadar gönderirdim?”

- “Efendim İtalyadan ne vakit hareket edeceğimiz malum değildi. Onun için İskenderiyeye muvasalatımızı tayin edemedim.”

- “Maşallah ne kadar büyümüşsün! Ne kadar da değişmişsin! Adeta tanıyamayacak bir sima kesp etmişsin. Seni eskiden bilenler şimdi kabil değil tanıyamayacaklardır. Çünkü buradan gittiğin zaman yüzünde bir kıl bile yoktu. Bak şimdi pala bıyıklı bir delikanlı olmuşsun. Mektuplarınızı okurken gözlerimin önünde daima eski simanız tecessüm ederdi.”

- “Evet efendim. Müruruzamanla insanların siması pek çok tebeddülata uğruyor. Geçende aldırılmış olduğum bir fotoğrafla dört sene evvelki fotoğrafımı yan yana koyduğum zaman kendimin ne kadar değişmiş olduğumu ben de anladım.”

- “İhtimal ki ben de değişmişimdir.”

- “Evet. Sizi bu derece ihtiyar bulacağımı hiç zann [s.171] etmezdim. Zira altı sene evvel saçınız sakalınız yarı yarıya siyahtı. Şimdiyse o siyahlardan bir tel bile kalmamış.”

Bu iki zattan birinin Mösyö Lüsiyen, diğerinin Sıdkı Beyzade Cemal Bey olduğunu kariinikiram tabii anlamışlardır. Yalnız anlayamadıkları bir şey varsa o da Cemal’in ne sebebe mebni İtalyaya gittiği meselesidir.

Cemal, Mösyö Lüsiyenle beraber Mısır’a geldiği vakit bir sene kadar Mısırdaki kalmış, bu sırada boş durmayıp Fransızca’yı pek ziyade ileri götürmüştü. Bir sene sonra bir gün Lüsiyen, Cemal’e kendisinin hangi meslek sahibi olacağını sual etmişti. Bu suale Cemal birdenbire cevap vermedi. Zira istikbalde kendisi için pek çok mesleğe süluk etmek imkanı olduğu gibi herşeye de müsteid bulunduğu badii emre ömrünün nihayetine kadar hangi şey sayesinde ekmek yemek hayırlı olacağını muhakeme etmek için bir müddet düşündü. Düşmanları ele geçtikten sonra pederi Sıdkı Bey’in çiftliğine giderek gayet asude bir halde çiftçilikle ömür geçirmek yahut pederinin serveti ianesiyle âlemiticarette çalışarak pederi gibi büyük bir haysiyete malik olmak veya Avrupanın en mükemmel darülfünunlarında tahsil ettikten sonra var kuvveti kaleme vererek muharrirler, mütefenninler arasında bir mevkiimühim işgal etmek yahut Mösyö Lüsiyenin gemilerinden birinde kaptanlık [s.172] ederek denizde ikamet etmeyi karada ikamete tercih etmek gibi bir çok şeyler fikrine hücum edince iyisini fenasından tefrike kendisini gayri muktedir görerek aklına gelen şeylerin hepsini Lüsiyen’e söyledi. Biçare adam dağdağai alemde yüreği yanmış olduğundan bunların içinde çiftçilikle gemiciliğin hepsine müreccih olduğunu söyledi. Fakat şu halde pederinin çiftliğine gitmek Cemal için mümkün olmadığından kaptanlıktan başka bir şey meslek ihtiyar edemeyecekti. Binaenaleyh İtalyada “Torino” şehrindeki mektebi bahriyeye gidilmeye karar verildi. Cemal hemen o sene yani Mısır’a geldiğinin ikinci senesi mektebe gitti. Her ay Lüsiyen tarafından kendisine altı yüz frank gönderiliyordu.

Cemal mektepteyken Lüsiyen’e ve pederine muntazaman mektuplar irsal ederdi. Daha Mısırdayken pederine yazdığı ilk mektubunda kazai malume üzerine gemilerinin gark

olduğunu ve kendisinin şimdi ne halde bulunduğunu bertafsil yazdıktan sonra dayısının hayat ve mematından bir haber istemişti. Beş gün sonra aldığı mektupta dayısının fırtınadan kurtulmuş olup şimdiki halde Bursada ticaretle meşgul bulunduğunu anlamış ve arada bir ona da mektup yazmaya başlamıştı.

İşte bu hal üzere mektebi bahriyede altı sene tahsil ettikten sonra balada zikredildiği vecihle Lüsiyenin nezdine geldi ve birkaç [s.173] ay sonra Mösyö Lüsiyenin en güzel ve en muntazam vapurlarından biri olan Sinavrid vapuruna kaptan olarak kendi hesabına işlemeye başladı. Tam bu sırada pederinden aldığı bir mektupta Nuri Beyin vefatı bildirildiğinden kendi vapuruyla Mersine giderek on seneden beri cüda olduğu peder ve validesiyle görüştü.

Ondan sonra yine kaptanlığında devam ederek iki üç ayda bir pederine, Lüsiyen'e ve Bursada bulunan dayısı nezdine giderdi. Yine bir defa dayısını ziyarete gittiği vakit bir gece Bursada peyda etmiş olduğu ehibbasından birinin hanesine giderek geç vakte kadar sohbet ettikten sonra avdet ederken ikinci kısımda arz olunduğu vecihle İsmeti Nazmi'nin pençesinden kurtarmış fakat İsmet'in gecelik hali Cemal'in hafızasında yer etmiş olduğundan sevda denilen ateşibiaman o koca kahramanı esirihükümransı etmişti...

Cemal İsmeti kurtardıktan sonra Kerim Efendi'nin konağını birkaç defalar ziyaret etmiş ve pek büyük iltifatlara nail olmuştu. Hatta o sırada İsmeti nişanlamak için Bursa'ya gelmiş olan Sadık Efendi İstanbul'da kendilerini ziyaret etmesini rica etmiş, gerek köşk ve gerek konaklarının adresini vermişti.

Cemal yine bir gün berayızıyaret Kerim Efendi'nin konağına gittiği vakit evin içerisinde bulunan hazırlıktan İsmet'in [s.174] İstanbula gideceğini anlayıp Mudanyada hangi vapura bineceğini tecessüs ederek o da o vapurla İstanbula gelmişti.

Cemal İstanbula geldiği zaman Sadık Efendi'nin köşküne gidip gitmemek hususunda bir müddet mütereddit kaldı. Köşke gitmiş olsa kendisi için ne fayda hasıl olacak, hiç değil mi?.. İsmeti görecekti mi? Hayır! Kendisine birçok kuru kuru teşekkürler edilecek ve yine gelmesi için ricalar olunacaktı. Halbuki Cemal'in emeli o değildi. Onun fikrini gece gündüz işgal eden şey İsmeti görmek, vechi bimisalini doya doya temaşa etmek, hiç olmazsa iki kelimecikten ibaret bir sözünü işitmekten ibaretti. Zira İsmet'in ağzından bir selaseti fevkalade ile dökülen sözler hala kulağındaydı. Ne çare ki İsmeti kurtardığı geceden maada hiçbir vakit görememiş ve yine de göremeyecekti.

Fakat sevda denilen o ateşi biaman maşukasını görmedikçe tezayüt ettiğinden Cemal bu gibi tefekkürattan fikrini bir dakika bile kurtaramaz. Binaenaleyh vücudu ateşler içerisinde yanar dururdu. Fevkalade olan güzelliği herkesi hayran ederken bir ay zarfında eski simasından eser kalmamıştı. Yüzünün kemikleri çıkmış, gözleri çukura gömülmüş, bıyıkları ise o zayıf sima üzerinde dimdik kalmıştı. Zavallının pek büyük bir elem içinde olduğunu yüzüne her bakan [s.175] anlardı. İsmeti seviyor fakat İsmeti almaya kendisinde kudret göremiyordu. İsmet, Şefike nişanlı olduğundan gözlerinin önünde can verse yine İsmet kendinin olamazdı!..

O halde ne yapmalı? Böyle her günü yüz defa ölmeye muadil olan yaşamaktan bir şey anlaşılamayacağı için bir aralık intihar etmeye karar verdi. Lakin bunun sırf cinnetten ibaret olduğunu bildiğinden ondan da vazgeçti. Artık İsmeti çalmaktan başka kalmamıştı. Fakat İsmeti Nazmi'nin elinden kendisi kurtarmamış mıydı? Şimdi zavallı kızı kendisi çalarsa bugün kurdun pençesinden kurtardığı bir koyunu ertesi gün kendisi kesip biçmeye benzemeyecek miydi?

Hasılı Cemal, günlerce gecelerce düşündü. İntihar etmeyecekti. Lakin İsmetsiz yaşamak da mümkün olmadığından yapacağı işe daha yapmazdan evvel pişman olarak İsmeti çalmaya karar vermişti. İşte tamam bu sırada Galatada gezinmekteyken eski gemicisi Yankoya rast gelmiş ve birinci kısımda arz olunduğu vecihle İsmeti çalmak istemişse de şeytan Nazmi kendisinden daha evvel davranarak biçare kızı İzmir kadar aşırırmıştı.

[s.176]

Dördüncü Kısım

NETİCE

-1-

Hikayemizin zamanı cereyanında İzmir şehrinin Bekar sokağında bir azim konak herkesin nazarı dikkatini celp ediyordu. Gerek bu konağa girip çıkan acibüşşekl, garibüttavr insanların ve gerek konağın sahibi bulunan delikanlının ahvali hariciyesi pek şüphe davet edecek surette idi. Bazı geceler konağında çalınan çalgılar sokağı çın çın çınlatır bazı defalar kumar esnasında olan kavgalar, gürültüler ahaliyi başlarına toplar, bazı defa aylarca konağa giren çıkan olmazdı. Hele bazı zamanlar konağa on on beş hizmetçi, üç dört aşçı tutularak pek zengince yaşandığı görülürdü. Fakat bu hal bir aydan ziyade devam etmezdi. İşte bu

acayip konak bizim şeytan Nazmi'nin olup Yanko ve Manol ile amcasını tesmim etmeyi müzakere ettiği ve Kaptan Cemal Bey tarafından takip olunduğu vakit gece Halit tarafından gösterilen konak bu konaktı.

Şu konağın hariç ve dahili muayene edildiği surette [s.177] burada vaktiyle pek büyük, pek kibar bir ailenin ikamet ettiği her tarafının tabiata muvafık olarak inşa olunmasından anlaşılırdı. Evet, bu bina hakikaten tabiata muvafık olarak inşa olunduğu gibi tarzı atik mimarinin muktezasından olan salonlarının vüsatı, taksimâtı dahiliyesinin pek karışık olması burasının zevk, sefahat, cinayet gibi pek çok şeylere zemin olabileceğini ima ederdi.

Nazmi İsmet bu konağa getirdiği vakit adeta hapsedmişti. Lakin bu mahpusiyet öyle zindan gibi bir yerde olmayıp bilakis pek güzel tefriş edilmiş bir odadaydı. Her arzu ettiği şey ayağına gelecek, neyi emrederse bir dakika tehir olunmadan icra olunacak, hasılı memnuniyeti için ne lazımsa yapılacak, yalnız kaçmaması için oda ve salonda gezinebilip aşağıya inemeyecekti.

Fakat bu gibi muamelat ile İsmet memnun edilebilir miydi? Heyhat!.. İsmet'in memnuniyeti, servetin çokluğu, uşak ve halayığın kesreti, konağın intizamıyla nasıl kabil olabilir ki bunlar aşık ve maşuklara hep ümitlerinin husulünden sonra lazım olacak şeylerdir. Eğer parayla her aşık muradına nail olsaydı zenginlik âleminde cereyan eden muaşakatın hüsni suretle neticelenmesi iktiza ederdi. Halbuki aşk yolundaki cinayetler, intiharlar [S.178] hep altınlara müstağrak olanlardan çıkıyor da köylülük âleminde yekdiğerine aşık olan nevnihalanın daimi surette kâmyab oldukları görülür...

Para insanın gönlünü teshir edemez ki İsmet Nazmiye aşık olsun!

İsmet gemiden çıkarılarak konağa götürüldüğü gece istirahat etmesi için Nazmi gelmemişti. İsmet için tayin olunan hizmetçi kız birkaç defa yanına girerek bir emri olup olmadığını sormuşsa da sükuttan başka bir cevap alamamıştı. Sabahleyin getirdiği yemeklere İsmet'in el sürmediğini görünce hizmetçinin taaccübü ifrat dereceye vararak kendisinden Nazmi'nin İsmet'e dair bir haber sorması üzerine İsmet'in suratsızlığını ve sabahleyin götürdüğü yemeğe el bile sürmediğini biraz da ilaveli olarak anlatmıştı.

O gün saat sekize doğru odaya Nazmi girdi. İsmet bir kanepeye oturmuş düşünüyordu. Elleri pantolonunun ceplerinde olduğu halde bir pencerenin önünde durup dışlarını karıştırdıktan sonra pencereden harice baktığı halde dedi ki;

- “Nasıl İsmet hanım, hizmetçi kıزدan memnun musun? Odada rahat ediyor musun?”

- “.....”

[s.179]

- “Vay! Hanımefendi hazretleri cevap vermeye tenezzül buyurmadılar!..”

- “Senin gibi alçaklara cevap vermeye tenezzül canavara kölelik etmek demektir!”

- “Acayip! Bu canavar biz oluyoruz öyle mi? Vah vah İsmetciğim, pek tecrübesizmişsiniz. Zaten ettiğim iyiliklerin böyle suinetice hasıl edeceğini biliyordum ya... Her neyse, şimdi biraz teskin-i hiddet ederseniz seni kendime köle etmek değil benim sana kul olmaya arzukeş olduğumu anlarsınız. Kerim Efendi’nin sizin gibi güzel bir gelene, Şefik’in siz gibi meleklika bir zevceye malik olmasını Bursada çekemeyenler vardı. Daha nişanlanmazdan evvel bir eşkıya çetesi tarafından Kerim Efendi’nin konağından çalınacaktınız. Hem yalnız sizi çalmakla iktifa etmeyeceklerdi, konağın içerisinde bulunanların kaçması mümkün olmayacak bir surette ateşleyecekler ve işte o vakit sizi canavarlara köle edeceklerdi. Fakat dört beş senedir ateş-i aşkınızla suzan olduğum için sizi Bursada da gözümlün önünden ayıramadığımdan eşkıya çetesinin o geceki tasminatını haber alır almaz birkaç arkadaşım la sizi konaktan çıkarmaya muvaffak olduysam da sokağın ortasında işten bihaber olan bir kimse tarafından elimden alındınız. İstanbula geldiğiniz [s.180] zaman o eşkıya çetesi sizi yine takip etti. Bir akşam tek mil ailenizi yakmak maksadıyla köşke ateş vermişlerdi. Gündüzden benim bu işten haberim olduğundan bir gemi isticar edip gece köşkünüz e yetiştim. Fakat heriflerin köşke ateş verdikleri sırada yetişebildiğim için sizi alelacele kurtararak Buraya kadar getirdim. Şimdi canavar kim ve canavarların pençesinden sizi kurtaranın kim olduğunu anladınız değil mi?.. İşte bu kadar say u gayretim seni kendime car iye etmek için değil belki kendim sana kul olmak içindir.”

Bu sözleri İsmet dikkatle dinlediği halde hiçbir cevap vermedi. Bunların kendisini iğfal için icat olunma şeyler olduğunu, eşkıya çetesi reisinin asıl Nazmi olduğunu pek güzel anlıyordu.

Nazmi, İsmet’in ne söyleyeceğine intizar ediyordu. Bir çeyrek kadar odanın içerisinde gezindiği halde İsmet’in söz söylemediğini ve söylemeye de niyeti olmadığını anlayarak odadan çıktı. İsmet de bir kanepeye uzanarak ve şimdi işittiği şeyleri muhakemeye lüzum bile görmeyerek istikbali hakkında birtakım hayalata daldı.

Akşam getirilen yemekten pek az yiyerek yine bir kanepe üzerine uzandı. Zaten başka ne işi vardı! Düşünmek değil mi?..

[s.181]

Gece saat dörde kadar yine düşündü. Bir aralık fikri pek yorulmuştu ki oda kapısından Nazmi göründü. Daha kapıdan girer girmez sendelemesinden bu akşam epeyce içmiş olduğu anlaşılıyordu. Rakının tesiriyle yüzüne bir tebessüm gelmiş ve sarhoşların mücerrep olan gevezeliği sebebiyle daha kapıdan girmezden evvel söylenmeye başlamıştı. İçeriye girince dedi ki;

“Ne o İsmet? Uzanmışsın! Yoksa uyuyor musun? Tabii öyle olacak. Ağzından sağlam bir söz çıktıktan sonra evin içinde serbest olabilirsin. Aksi takdirde işte böyle bir odada kalarak can sıkıntısından uyursun. Böyle çok düşünürken tecennün etmek ihtimali olduğunu da hatırlıdan çıkarma. Bak... İsmet sana son söz olmak üzere söylüyorum ki sen bana zevce olacaksın!.. Çünkü seni seviyorum... Senin için çıldırıyorum, ölüyorum vesselam!.. Ben öldükten sonra senin yaşamaklığından bana ne fayda olabilir. Madem ki bana zevce olmamak istiyorsun... Sen de yarından itibaren ölmeye hazırlanmalısın yani artık bu odada oturamazsın. Yer altında bir mahzene hapsolunacaksın. Yirmi dört saatte bir dilim kuru ekmekten başka bir şey yemeyeceksin. Eğer yine insafa gelmeyip de burada yaptığın gibi orada da kuru hasır üzerine uzanarak mahzenin taş duvarlarına bakıp [s.182] düşünürsen iki günde tecennün edeceğine hiç şüphe yok. Nasıl razı mısın?..”

- “Efendi. İşte ben de size son sözümü söyleyeyim. Ben sana -kıyamet kopsa- zevce olamam. Çünkü seni sevmek değil yüzünü gördükçe canavar görmüş gibi ürküyorum. Açlığınıza ölmemek için beni kendinize zevce yaparak ve sonra da öldürerek malıma varis olamazsınız. Belki dediğiniz gibi mahzene hapsederek öldürebilirsiniz. Fakat o vakit sizin gibi bir canavar için ölmüş olmam. Ancak Şefike karşı icrasına mecbur olduğum vefadarlığı ifa etmiş olurum, Şefik için ölmüş olurum!.. Beni seven adam Şefik gibi fedayıcıan etmeye hazır bulunduğunu ispat eder. Yoksa arslan gibi bir delikanlıyı bir kurşunda yere sermek, köşkümüzü ateşleyip hanümanımızı berbat ederek malıma göz dikmek, ta sonunda emeline muvaffak olamayınca seviyorum iddiasında bulunduğu bir kızı diri diri yer altına sokarak öldürmek gibi denaetleri irtikap etmez. İşte bir daha söylüyorum ki beni öldürebilirsiniz.”

İsmet sözünü bitirdiği halde daha söyleyecek zannıyla Nazmi ayakta olarak hala İsmet'in yüzüne bakıyordu. İsmet'in ağzından ok gibi çıkan sözler rakının sersemliğiyle karışarak Nazmiyi olduğu yerde durdurmuştu. Habisi asıl düçar-ı [s.183] hayret eden şey, İsmet'in kendisini ne sebebe mebni çalmış olduğuna vâkif olmasıydı. Vakıa Nazmi de şeytandı fakat İsmet kadar zekavet ve sürat-i intikal sahibi değildi. Onun için şimdi İsmet'e karşı ne muamelede bulunacağını, nasıl tehdit edeceğini şaşırdı kaldı. Öldürse eline ne geçecek?.. Öldürmese ne kazanacak?.. Bunların ikisine de bir "Hiç!" diye cevap verilir. Fakat bunların hiç birisini yapmayıp da İsmeti azat etmek meselesine ne cevap verilir?.. "Ve fihi nazar" diye biraz düşünülür değil mi! Evet. Nazmi de düşünmek için odasına gitmek istedi ise de İsmetten işittiği sözlerin tesiriyle rakının sersemliği bir araya geldiğinden odanın ortasında fırtınaya tutulmuş gemi gibi bocalıyordu.

Biraz gezindikten sonra kapıyı bulabildi. Salona çıktığı vakit orta yerde asılı olan büyük lambayı söndürmek hatırına bile gelmeyerek odasına girdi. İhtimal ki oda kapısının dibinde sızdı kaldı...

Nazmi'nin tehdidâmiz söylediği sözler İsmet'e hiç tesir etmedi denilemezse de İsmet'in bu sözlerden korktuğuna da hükmolunamazdı. Çünkü şu halde İsmet için yaşamakla ölmek müsavi idi. Artık zindana hapsolunmaktan, yirmi dört [s.184] saatte bir kuru ekmek yemekten, kuru hasır üstünde yatmaktan korkmak abes olurdu. İsmeti meysus eden şey Şefikten mehcuriyetten başka bir şey değildi. Artık Şefik'in hayali göz önüne alarak tatlı tatlı hülya etmekten başka çare yok! Evet. Nazmi gittikten sonra İsmet de düşünmek için lambayı söndürerek yalnız idare kandilini bıraktı. Bir koltuğa oturarak fikrini mazisine doğru sevk etmeye başladı. O an sabavetinin tatlı zamanları, eyyâm-ı şebabının bahtiyarane saatleri birer birer gözünün önünden geçiyor, her dakikada ömrünün mazisine tekrar avdet etmiş gibi oluyordu. Lakin o zamanları tahattur ettikçe mesrur oluyor mu idi?.. Heyhat!.. Geçmiş zamanların dakikası acı olsun tatlı olsun derhatır edildikçe insanı mahzuniyet içinde bırakır. Bahtiyarane geçen zamanların geçtiğine teessüf olunur, bedbahtlık içinde güzerean eden dakikalarda başkaca bir lezzet olduğu anlaşılır. O acı zamanlar, yemeğe atılan tuz gibidir; çok olursa ömr-i beşeri hakikaten acı yapar, az olursa hayata ayrıca bir lezzet verir. Ahvâl-i âlemden ibret almak, tehzîb-i ahlâk etmek fikr-i ulvî sahibi olmak hep mürarât-ı hayata kesb-i vukuf iledir... Yoksa bir aşiyane-i ikbalde perverde olmak, "Gel!.." dediği vakit karşısında yirmi tane hizmetçiyi emre muntazır görmüş, can sıkıntısından denize [S.185] nara atarak

cumburtusunu seyretmekle lezzetyab olmuş olan mirasyedilerin dünyadan lezzet almak değil ekseriya hayatlarından usandıkları görülmektedir. İşte onun içindir ki on iki yaşında bir çocuğu elli yaşında bir tecrübedide haline getirmek için romanlar okutuluyor, tiyatrolar seyrettiriliyor da on yedi on sekiz yaşına girince Eflatunlara ders verecek bir hakîm olup çıktığı görülüyor.

İsmet de Sadık Efendi hanesinde gerçi bir mirasyedi gibi büyümüş olsa da esirci Muhammed Ağanın önünde kendisi gibi birçok biçaregandan dinlemiş olduğu sergüzeştler ve birkaç vakitten beri düçar olduğu felaketler kendisine hayat ne demek olduğunu ve yaşamaktan maksat neydiğini pek güzel anlatmıştı.

2

Şu sırada İsmet'in bulunduğu oda hakikaten pek şairane idi. Odanın tarz-ı inşası ve mefruşatının ekserisi sarf-ı garbkârî olduğundan gündüz ki hali bile insana bir hüzn-i ruhanî bahşettiği halde şu gece konsol üzerinde yanan kandillin odayı pek az tenvir etmesi, masa ve sandalyelerin gölgeleri halı üzerinde muhavvif birer şekil alması, fevkalade güzel bir kızın bir koltuğa serpilerek düşünmesi bir şairin kaleminden değil [s.186] mahir bir ressamın fırçasından bile güç çıkan levhalardandır zannederiz.

İsmet üç geceden beri uykusuz olduğundan ve düşünce düşünce fikri pek ziyade yorulmuş olduğundan bir aralık gözleri kapanarak derin bir uykuya varmıştı. Lakin yekdiğerini müteakip gördüğü birçok korkunç rüyalarla pek ziyade meteezzi oluyordu.

İki saat kadar uyumuştı ki görmüş olduğu muhavvif bir rüyanın tesiriyle pürheyecan olarak uyandı. Fakat kendisini hâlâ, “Rüya görüyorum...” zannediyordu. Çünkü odada kimse olmadığı halde kulağına birçok fısıltılar gidiyordu. Biraz daha dinledikten sonra fısıltının salonda olduğunu anladı... Acaba dışarıda kim konuşuyordu? Yoksa Nazmi birkaç haydutla kendisini öldürmeye mi yahut ses çıkartmadan deniz kenarına kadar indirip de denize atmaya mı geldiler?... Daha bunun gibi ihtimalat zihninden bir saniyede geçtikten sonra kalktı, kapının yanına kadar gitti ve kulağını kapıya vererek dışarısını dinlemeye başladı. Dışarıda bir ses şöyle diyordu;

- “Vay canına! Yanlış girdik be. Burası oda değil salon. Fakat başka odalarda hiç aydınlık olmayıp herkes [s.187] yatmış olduğuna göre salondaki lambanın yanmasında ne mana var?..”

Diğer bir ses şöyle cevap veriyordu;

- “Evet, burası bir salon. Şu lambanın söndürülmediğine göre ev halkı daha yatmamıştır. Hem de şu etrafımızda bulunan odalardan birinde veyahut birkaçında oturuyorlar. Siz Yanko ile bahçe kapısını bekleyip biz Halit ile aydınlıkları muayene ederken konağın arka ciheti bahçe duvarıyla kesb-i ittisal ettiği için o tarafta aydınlık var mı yok mu görememiştik. Bundan başka pencereler de gayet kalın perde olarak dışarıdan aydınlık gözükmebilir. Bu da Nazmi’nin kim bilir ne maksada mebni kurmuş olduğu bir hile olur.”

- “Evet olur. Fakat şimdi vapura dönüp de herkesin uyumasını mı bekleyeceğiz?”

- “Yok be. Zaten sabah yaklaşıyor. İsmet kederinden uyumadığı gibi ihtimal ki Nazmi de İsmeti ikna ile meşguldür. Şimdi bizim yapacağımız şey kapı aralıklarından, anahtar deliklerinden odaların hangisinde aydınlık olduğunu anlamak ve buna muvaffak olamazsak odaları birer birer dinleyerek hangi odada ses varsa kamaları çekip oraya hücum ederek Nazmi’nin işini bitirdikten sonra İsmeti alıp çıkmaktan ibaret.”

İsmet bu sözleri söyleyenlerin kendisi için [s.188] hayırhah olduklarını anladığından onları zahmete sokmadan kendisi arz-ı teslimiyet için başına bir örtü alarak kapıyı açtı. Fakat kapının eşiğine çıkar çıkmaz kendisini dört kama karşısında buldu. Bu dört kişiden birinin kendisine gemide ekmek veren Halit diğerinin de Bursada kendisini Nazmi’nin pençesinden kurtaran Cemal Bey olduğunu yek görüşte tanıdı. Yarım dakika kadar birbirlerinin yüzüne baktıktan sonra Cemal, İsmet’in yanına sokularak;

- “İsmet Hanım, beni tanı mışsınızdır. Hayırhahınız Cemal bendenizim. Sizi bu hainin elinden Bursada kurtardığım gibi burada da kurtarmak için geldim. Vakit kaybetmeyelim, hemen gidelim.”

- “Peki ama nereye gideceğiz?”

- “Vapura.”

- “Nasıl vapura?”

- “Efendim bendeniz kaptanım. Kendi malım olan vapur limanda demirlidir. Zaten istim üzerinde olduğundan biner binmez hareket ederiz. Sizi Bursada Kerim Efendiye nasıl teslim etti isem buradan da kurtarıp pederinize teslim edeceğim.”

- “Aman siz Hızır mısınız? Hep böyle benim dar vaktimde yetişiyorsunuz! Şimdi nereden çıkacağız?”

[s.189]

- “Nasıl emrederseniz. Eğer pencereden inemezseniz kapıdan çıkalım.”

- “Hayır. Sokak kapısından çıkmak değil, merdivenden bile inemeyiz. Çünkü merdiven kapıları kilitlidir. Hemen pencereden çıkalım. Belki sarhoşluğu ayar da dışarıya çıkar. Bir gürültü çıkmasın.”

Yanko söze karışarak;

- “Gürültüsü ne olacak be! Kalbine saplayacağımız bir kamayla, vik bile dedirtmeyiz.”

İsmet - “Aman öyle şeylere yüreğim hiç dayanmaz. Gözümün önünde akrep öldürseniz yine acırım.”

İsmet, hem bu sözleri söylüyor hem de pencereye doğru yürüyordu. Evvela Cemal inerek ip merdivenin uçlarını gerdikten sonra İsmet ve onun arkasından Yanko, Manol, Halit indiler. Gece vakti birkaç erkekle beraber bir kadının inzâr-ı ammeyi celp etmemesi için İsmeti ortaya alarak mümkün olduğu kadar dar sokaklardan yürüyerek deniz kenarına ve oradan sandala atlayarak vapura geldiler. İsmet’e, istirahat etmesi için bir yatak gösterilerek تنها bırakıldı. İsmet de uyumak için yatağa girdi ise de pederine kavuşmak sevinciyle bir türlü uyuyamıyordu. Sabahleyin Çanakkaleden [s.190] geçilerek ertesi akşam saat iki raddelerinde Sinavrid vapuru Kabataş önünde lengerendaz oldu. Vapurdan hemen çıkacaklardı fakat İsmet’in çarşafsız olarak dışarıya çıkması mümkün olamayacağı cihetle Cemal Yankoyu Dolap sokağındaki hanesine göndererek evde bulunan Fatma Kadının çarşafını getirtti. Zavallı İsmet bu tersi yüzü belli olmayan çarşafı bir çeyrek kadar uğraşarak giydikten sonra sandala atladı.

Yarım saat sonra Üsküdar, on dakika sonra da Dolap sokağına vasıl olarak iki kat ve altı odadan mürekkep olan Cemal Bey’in hanesine dahil oldular.

İçeride ihtiyar Fatma Kadın ile on yedi on sekiz yaşlarında bir kızından başka kimse yoktu. Zaten Cemal Bey evde hiçbir vakit on beş günden fazla durmadığından uşak, halayık, vekilharcı gibi kimselere ihtiyaç görülmemiştir.

Fatma Kadın böyle gece vakti kendi çarşafının istenmesinden pek ziyade şüpheye varmış ve mutlaka Beyin bir cinayet işlemiş olduğundan eve tebdilikıyafet geleceğine hükmederek kapının arkasında zuhurata muntazır bulunmuştu. Kapı çalınıp da açtığı vakit kendi çarşafını giyen kimsenin Cemal olmayıp pek güzel bir kız olduğunu görünce taaccüp içerisinde kaldı. Fakat İsmet'in Cemal Bey'in hanesine gelmesine yalnız Fatma Kadın mı taaccüp ediyordu? [s.191] Hayır. Bu işe İsmet'in kendisi de hayrette kalmıştı. Lakin Cemal'e itimadıtammesi olduğu için bu eve niçin geldiklerini sormaya lüzum bile görmemişti. Kendisine müzeyyen bir oda gösterilerek yalnız bırakıldı.

İsmet yatağa girdiği zaman gözünün önüne Şefik'in hayali gelerek bir saat kadar onunla meşgul olduktan sonra tatlı bir uykuya dalmıştı. Zavallı kızcağız rüyasında peder ve validesine kavuşarak onların ağıuşışefkatine atıldı. Artık talihin fenalığından mı yoksa Nazmi'nin gaddarlığından mı hangisinden şikayet edeceğini şaşıırıyordu. Nazmiden gördüğü hakaretleri tadat etmek istiyor lakin ağzında dili dolaşarak bir türlü ifadeimerama muktedir olamıyordu. Bir aralık Şefikle de buluştu. Lakin Şefik'in yanında başka bir kız vardı. Kendisine katiyen iltifat etmiyor hatta yüzüne bile bakmıyordu. Evet, işte bu kız Şefik'in sevgilisi idi. Şefik artık bu kadını seviyordu!.. İsmet bu hale pek meysus oldu. Şefik'in ayaklarına kapanarak ağlamak ve kendisi için göze aldırıldığı fedakarlıkları saymak istedi. Fakat muvaffak olamadı. Zira ayakları ileriye gitmiyordu. Feryat etmek istedi, sesi çıkmadı. Nihayet bu sıkıntı ile gözlerini açarak yatağının üzerine oturdu. Artık sabah olmuştu. Bir müddet dalgın dalgın düşündükten sonra [s.192] elbisesinin ne tarafta olduğunu anlamak için etrafına göz gezdirmek istemişti ki birdenbire nazarına kapının arkasında ayakta durmakta olan Fatma Kadının kızı Zehra çarptı.

İsmet akşam Zehrayı gördüğü zaman Cemal Bey'in haremi olduğuna hükmetmişti. Lakin şimdi bir hizmetçi gibi kapının arkasında durmasına mana veremeyerek kendisine;

- “Kardeşim niçin oturmadınız da orada ayakta duruyorsunuz?”

- “Hanımefendimizin bir emri olur diye.”

- “Estağfirullah size emretmek benim haddime mi!..”

- “Neden haddiniz olmasın? Bugün evin hanımefendisi değil misiniz? İstedığınız gibi emredebilirsiniz.”

- “Evin hanımefendisi mi dediniz?”

- “Evet.”

- “Fakat pek yanıliyorsunuz.”

- “Bilakis hiç yanılmıyorum!..”

- (Alıklaşarak) “Hemşire hanım rica ederim giyineyim de öyle konuşalım. Zira uykudan yeni uyandığım için fikrim perişan olduğundan söylediklerinizi layıkıyla anlayamıyorum.”

- “Pekâlâ. Giyininiz, ben de o vakte kadar size kahve pişireyim.” diyerek odadan çıktı. İsmet de yataktan kalkıp [s.193] giyinerek minderin bir köşesine oturdu. Biraz sonra Zehra elinde kahve tepsisi olduğu halde odaya girerek tepsiyi İsmet’in önünde bulunan sehpaye bıraktıktan sonra karşıya çekilip bir sandalyeye oturdu.”

İsmet - “Hemşire hanım, sizi Cemal Bey’in nesi olmak üzere tanıyacağım?”

Zehra - “Manevi bir hemşiresi.”

- “Manevi hemşiresi mi?”

- “Evet.”

- “Öyle ise siz de beni öyle tanıyabilirsiniz.”

- “Hayır. Hiçbir vakitte Cemal Bey’in hemşiresi olamazsınız. Ben sizi doğrudan doğruya Cemal Bey’in haremi olmak üzere tanırım.”

- “Kardeşim, bir söz söylüyorsunuz ki katiyen fikrim kabul etmiyor. Bunu demin de sarf ettiniz. Lakin hiçbir şey anlayamadım. Rica ederim bu muammayı izah ediniz. Yoksa bildiğiniz bir şey mi var?”

- “Evet.”

- “Aman ayaklarınızı öpeyim söyleyiniz.”

- “Efendim, bendeniz esasen bir makinist kızıyım. Akşam [s.194] görmüş olduğunuz ihtiyar kadın da benim validemdir. Ben evvelce bu sokağın arka tarafındaki sokakta otururduk. Yani orada viran bir haneciğimiz vardı. Bendeniz henüz sekiz yaşını ikmal etmişim ki pederim vefat etti. Aman yâ Rabbi, o gün bizim için ne kadar siyah bir gündü. Zira hamisiz kalmıştık. Pederim nakit olarak bize yani sevgili zevcesiyle ciğerpare si evladına iki mecidiye terk edebilmişti ki bununla ancak on beş gün idare olabildik. Nihayet

şefkatli valideciğim beni iâşe için çamaşırcılık etmeye mecbur olmuştu. Ah zavallı kadın! Neler çekti... Gündüz akşama kadar çamaşır yıkar, gece sabaha kadar ellerinin sızısından uyuyamazdı. Tamam sekiz sene böyle geçindikten sonra bir kış gecesi idi ki validemle mangal başına oturarak atide halimizin neye müncer olacağını düşünüyorduk. Ansızın bir kıyamettir koptu. Ne olduğunu anlayamadım. Kendimi enkaz arasında validemin kucağında buldum. Meğer dehşetli bir hareketiarz ile ev başımıza göçmüş. Cenâb-ı Hakka hamdolsun ki büyük bir kereste enkazın bizi ezmesine mani oluyordu. Beş on dakika sonra etrafımızda birçok sesler peyda oldu. Komşular imdadımıza koşmuşlardı. Lakin o kadar enkazın altından bizi nasıl tahlis edeceklerini şaşırılmışlardı. O sırada Cemal Bey yetişerek toplanmış olan ahaliye, “Komşular ne duruyorsunuz! Yoksa [s.195] biçare kadın ile bir yetimenin enkaz altında inleye inleye can vermesini mi seyrediyorsunuz! Haydi bana yardım ediniz, ihtimal ki ikisini de sağ bulacağız.” diyerek kendisini o birbirine ittika ederek gece ile pek muhavvif bir manzara kesbetmiş olan enkaz arasına attı. Korkuyla bizim dişlerimiz kilitlenmiş olduğundan ses veremiyorduk. Bir müddet sonra bizi o kerestenin altında bularak dışarıya çıkardı. Halimize acıdıkları için komşulardan birkaç kişi bizi hanesine almak istedi ise de Cemal Bey ortaya atılarak, “Efendiler, bu insaniyetinize teşekkür olunur fakat her birerlerinizin kalabalık ailesi olduğundan tabiidir ki şimdi size sıkıntı olacak. Müsaadenizle birisi validem diğeri hemşirem olmak üzere benim hanemde ikamet etsinler.” dedi. Ondan sonra bizi alıp kendi hanesine yani Buraya getirdi. Daha ertesi gündü ki gerek valideme gerek bendenize birçok elbiselikler aldı. Evin içerisini yiyecek içeceklerle doldurdu. Bize bir de çekmece göstererek, “Şayet para iktiza ederse buradan istediğiniz kadar alırsınız.” dedi. Artık kendisine nasıl teşekkür edeceğimizi şaşırdık. Birkaç gün sonra bendenize okumak bilip bilmediğimi sual etti. Mahalle mektebinde Kelam-ı Kadimi birkaç defa hatmettiğimi söyledim. “Öyle ise ben sizi biraz daha okutayım.” diyerek bana her akşam [s.196] ders vermeye başladı. Verdiği derslere kemalihahişle çalışıyordum. Bir sene zarfında hem mükemmel kitap okumasını hem de yazı yazmasını öğrendim. Artık ağabeyimin kütüphanesi benim için büyük bir eğlence olmuştu. Akşama kadar kitap karıştırmakla vakit geçirirdim. Hele tarih okumasını pek sevdiğim için bazı geceler uykusuz bile kalırdım. Ağabeyim, “Zehra, sen bu gayretle gidersen inşallah ileride bir fazıla olursun.” derdi. Ondan gördüğüm bu teşvik hakikaten gayretimi tezyit ederek beni iki kat daha çalışmaya mecbur ederdi. Ağabeyimin hiçbir gün kahırlı durduğunu bilmem. Daima şen ve şatır bulunur. Hatta bir şeye kahretse bile bize merak olmasın diye evin içerisinde güler yüzlü durmaya cebrinefs

ederdi. Nihayet bir gece sabaha karşı kapı çalındı. Hemen yatağımdan fırlayarak kapıyı açtım. Ağabeyim gelmişti. Her vakit kapıdan girdiği zaman bana birkaç söz söylemek mutadı iken bu sefer hiçbir şey söylemeyince dikkatle yüzüne baktım. Gözlerinden yaş aktığını görmeyeyim mi? Adeta ağlıyordu. Aman yâ Rabbi, aklım başımdan gitti. Zira onun ağlaması mutlaka büyük bir felakete duçar olduğunu gösterirdi. Artık ne olduğunu sormaya cesaret edemedim. Yukarıya çıkıp odasında bulunan lambaları yaktıktan sonra dışarıya çıktım. Fakat bir türlü kendi odama gidemiyordum.

[s.197]

Herhalde ağabeyimin niçin ağladığını öğrenerek derdine ortak olmak istiyordum. Lakin o da mümkün değildi. Ne yapacağımı şaşırdım. Oda kapısının önünde bir müddet bekledikten sonra yatıp yatmadığını anlamak için gözümü kapının aralıklarına uydurarak içeriye baktım. Elbisesi ile karyolaya uzanmış olduğunu gördüm. Lambalar da yanıyordu. Niyeti uyumamak olduğunu anladığımdan artık gözlerimi oradan ayıramadım. Bir saat kadar böyle durduktan sonra kalktı, masanın başına oturdu. Cebinden bir kağıt çıkararak bir şeyler yazmaya başladı. Gözlerinden elan yaş akıyordu. Biraz sonra kağıda mührünü de basarak masanın sağ gözüne koydu. Sık sık saate bakıyordu. Bu sırada minarelerde sabah ezanı okunmaya başlamış olduğundan hemen yerinden kalkarak kapıya doğru ilerledi. Kendimi göstermemek için karanlığa çekildim. Merdivenleri acele inerek kapıdan çıktı gitti. Ben de yazmış olduğu kağıdı okumak için odaya koştum. Daha kağıdın serlevhasını görür görmez fena halde haykırdım, elim ayağım titremeye başladı. Çünkü müddetihayatımda hiç o kadar meyus olmamıştım.”

- “Demek merak edilecek bir şey yazmış.”

- “Aman hemşireciğim, ne söylüyorsunuz! Vasiyetname yazmış.”

- (Hayretle) “Vasiyetnamesini mi yazmış?”

- “Evet.”

[s.198]

- “Acayip! Düello mu edecekmiş?”

- “Hayır.”

- “İntihara mı niyet etmiş?”

- “Hayır hayır, hiçbirisi değil.”

- “Ya ne yapacakmış?”

- “Efendim, bu Anadolu Hisarı’nda mukim Sadık Efendi namında birisinin kızını seviyormuş...”

- (Kızarak) “Ey! Sonra?”

- “Sonra bir korsan çetesi tarafından gece yarısı Sadık Efendinin köşkü ateşlenerek sevdiği kızı çalmışlar. Zavallı kızcağızı bir yelken sefinesine atarak İstanbul’dan da aşırılmışlar. Ağabeyim bu kızı çıldırasıya sevdiğinden herhalde korsanların elinden almak için sefineyi takip edecekmiş. Şayet muvaffak olamaz da vefat ederse yani korsanlar tarafından itlaf olunursa açıkta kalmamaklığımız için evi valideme, kasasında bulunan on üç bin lirayı da bendenize terk etmiş. Şu sahibivicdana bakınız ki o halinde bile bizi düşünüyor!”

- “Ne cevher olduğunu bilirim. Devam ediniz.”

- “Kağıdı tekrar yerine koyarak bunu valideme haber vermemeye karar verdim. Zira biçare kadın bu kara haberi işitince herhalde kendisine nüzul isabet edecekti. Ah! [s.199] Bir haftadan beri neler çektim bilseniz!.. Bir yerde oturamam, hiçbir şeyle eğlenemem, iki lokma yemek yemek isterim boğazımdan geçmez. Uyumak için yatağa girerim, ağlamak tutar. Hasılı ağabeyimin avdeti iki gün daha teahhur etse idi mutlaka tecennün edecektim. Cenab-ı Hakka hamd ü sena olsun ki emeline muvaffak olmuş olduğu halde geldi. Nasıl, şimdi sizi Cemal Bey’in haremi olmak üzere tanımaya hakkım yok mu?”

- “Katiyen!..”

- “Öyle ise siz Cemal Beyi sevmiyorsunuz.”

- “Estağfirullah. Ben Cemal Beyi ruhum gibi severim. Hatta kendisine hayatımı da borçluyum. Yalnız ona zevce olmakta mazurum. Zira başka birisine nişanlıyım.”

- “İşte deminden beri size söylediğim sözlerden maksadım, bunu anlamaktı. İhtimal ki siz beni boşboğaz yahut geveze bir kadın zannetmişsinizdir. Fakat hakikat öyle değil çünkü bendeniz sabahleyin sofada geziniyordum. Birdenbire kulağıma bir ses geldi. Dikkat ettim bu odadan geliyordu. Acaba misafir hanım uyandı da beni mi çağırıyor diye yavaşça kapıyı açarak içeriye baktım. Daha uyuyordunuz. Lakin yatak içerisinde sizi o derece muzdarip gördüm ki yüreğim parça parça oldu. Adeta çırpınıyordunuz. O sırada birkaç defa

dudaklarınızın arasından pek [s.200] mahzunane dökülen, Şefik kelimesi nazarıdikkatimi celbetti. Evvela bu kelimenin bir erkek ismi olduğunu düşündüm. Sonra bunun rüyanıza girmesinin sebebini araştırmaya başladım. Nihayet bu isim sahibinin güzel bir delikanlı olduğuna ve siz de kendisini sevdiğiniz için rüyanıza girmiş olduğuna hükmetmiştim. Lakin tabiidir ki bu hükmü istemeyerek verdim. Zira ağabeyim sizi sevdiği gibi sizin de onu sevmenizi arzu ederdim. Artık uyandığınız zaman herhalde zannımın doğru olup olmadığını anlamaya karar vermiştim ki işte şimdi hiç yanılmamış olduğum tezahür etti. Demek Şefik isminde bir delikanlıya nişanlısınız. Öyle mi?”

- “Evet. Hem de birbirimizi seviyoruz. Ah! Zavallı Şefik. Benim çalındığımı işittiği zaman kim bilir ne hale girmiştir. Acaba pederimle validem akıllarına hıffet getirmedi mi? Çünkü onların hayatı benimle kaimdir. Aman yâ Rabbi, hangi birisini düşünüyüm! Çıldıracam. Hayır kardeşim hayır. Siz yanılıyorsunuz. Cemal Bey beni kendisine hiçbir vakitte zevce etmek sevdasında bulunamaz. Zira benim Şefike nişanlı olduğumu bilir. Hem o kadar alicenap bir kimseden bu gibi fenalıklar katiyen neşet etmez. Herhalde beni pederime teslim edecektir. Çünkü İzmirde öyle vaat etmişti. Zannetmem ki vaadinde hulf etsin.”

[s.201]

- “Vallahi hemşireciğim, şimdi ben de tereddütte kaldım. İnşallah fikriniz doğru çıkar. Aksi suretinde canımı tehlikeye koyarak size yardım edeceğime söz veririm.”

- “Eksik olma Zehracığım. Artık inayet Allahtan, bakalım ne zuhur edecek.”

- “İnşallah iyi olur.” diyerek kalkıp odadan çıktı. O sırada şiddetle kapı çaldı. Hemen Zehra aşağıya koşarak kapıyı açtı. Kapıyı çalan posta müvezzii idi. Zehranın eline bir telgraf verdi. Zehra acele yukarıya çıkarak Cemal Bey’in odasına koştu. Çünkü böyle telgraf geldiği zaman kendisi uykuda olsa da uyandırılmasını daima tembih ederdi. Zehra oda kapısına birkaç kere vurdu. İçeriden Cemal Bey;

- “Ne var?”

- “Ağabey, telgraf var.”

- “Getir içeriye...”

Zehra içeriye girerek telgrafı teslim etti. Cemal Beye ticarete dair daima böyle telgraf gelirdi. Bunu da evvela öyle bir şey zannetmiş ise de telgrafı okur okumaz telaşı arttı. Çünkü telgraf bervechiati idi.

[s.202]

- “Oğlum, bir aydan beri esir-i firaşım. Şu günlerde hayatımdan kat-ı ümit ettiğimden seni dünya gözüyle bir daha görmek istiyorum.”

“Lüsiyen”

İşte bir kara haber ki koca kaptana haritayı pusulayı şaşırttı. Hemen elbisesini yırtarcasına giyerek odadan fırladı. Zehraya yalnız, “Mısır’a gidiyorum.” Sözünden başka bir şey söylemeksizin evden çıktı. Vapura geldiği zaman Yankoyu yanına çağırarak;

- “Yanko, ben şimdi fayrap edip Mısır’a gideceğim.”

- (Mütelaşiyane)“Vay, kızı yine mi çaldırdık? Bu sefer de Mısır yolunu tuttu ha!..”

- “Telaş etme canım. İş öyle değil.”

- “Ya nasıl?”

- “Mösyö Lüsiyenden şimdi telgraf aldım. Pek ziyade hasta imiş. Mısır’a onun için gideceğim.”

- “Ha ha! Şimdi fırtına değişti. Peki kızı nereye bıraktın?”

- “Sana bırakacağım.”

- “Bana mı bırakacaksın?”

- “Evet.”

- “Kuzum, ben onu nerede muhafaza edebilirim?”

[s.203]

- “Evde.”

- “Nasıl evde?”

- “Bizim evde.”

- “Hay Allah bela vermesin? be! Bugün bende sersemlik var. Lakırdıların hiçbirini anlayamıyorum. Bu kabahatin yarısı da sende ya!.. Çünkü damdan düşer gibi lafın orta yerinden başlıyorsun da insan birdenbire neticenin ne olacağını anlayamıyor.”

- “Kusura bakma Yanko. Vukuat vukuat üzerine geldiği için bana da bir sersemlik arız oldu.”

- “Pekâlâ. Şimdi ben doğru eve mi gideyim.”

- “Evet, hem çabuk git.”

- “Vazifem ne olacak?”

- “İsmeti pederi nezdine gitmekten nazikane men etmek.”

- “Öyle ise adiyo.” diyerek vapurdan çıkıp bir sandala atlayarak Üsküdar'a geçti. Biraz sonra da Kabataş önünden Sinavrid vapuru hareket ederek Sarayburnunu dolaştı.

3

Bunun ertesi günü idi ki İsmet odasının bir köşesinde kendi kendine;

- “Aman yâ Rabbi, bugün bütün amalim mahvoldu. Nazmi [s.204] gibi bir hunharın pençe-i kahrında zerre kadar fütur getirmemiş iken Cemal Bey'in, “Ben gelinceye kadar evden bir yere çıkmasın.” sözü tek mil kuvvetimi kesretti. Evet artık beni sevdiğinde şüphem kalmadı. Ah, sevda, sevda!.. Evler yıkan, hanümanlar söndüren sevda!.. Güzellerin en güzidelerine dünyayı zindan eden sevda!.. En nihayet tek mil mezayâ-yı insaniyyeyi haiz olan ve vicdan-ı mücessem denmeye şayeste bulunan Cemal'e de mi musallat oldun? Of, bundan sonra ölmekten başka çarem kalmadı. Lakin benim vefatım üç ailenin de harabiyetine badi olacak. Bunun için yaşamaklığım lazım. Fakat nasıl yaşayacağım? Aman yâ Rabbi, baziçe-i felek oldum. Şu anda Cemal ve Şefik gibi iki aşık karşısında bulunuyorum ki her ikisi de gözümün önünde benim için hayatlarını tehlikeye koydular. Demek ki bensiz yaşayamayacaklar. Cemal Bey vakit bulamadığı için ilan-ı aşk edemedi. Fakat Mısırdan avdetinde herhalde bunu izhar edecektir. Acaba nasıl mukabele edeceğim! Nazmiye dediğim gibi, “Sen alçaksın, sen hainsin, sen canisin.” mi diyeceğim? Haşa! Ya ne söyleyeceğim? “Ben gönlümü bir kere Şefike verdim. Artık iadesi kabil değildir.” mi diyeceğim? Bu hiç caiz değil. Zira bu sözün üzerine Cemal Bey'in intihar edeceği şüphesizdir ki katili ben olmuş olurum. Aman Allahım, ne yapacağımı şaşırdım. Deli olacağım.” [s.205] diyordu.

İsmet'in hakkı vardı. Zavallı kızcağız hakikaten baziçe-i felek olmuş kalmıştı. Şu sırada hayatı mematta mematı ise hayatta görüyordu.

Saat beşe doğru Fatma Kadın ve Zehra ile sabah yemeğini yedikten sonra tekrar odasına çekildi. Can sıkıntısıyla masanın üzerinde bulunan kitapları karıştırmaya başlamıştı ki sokak kapısı şiddetle çalındı. İsmet bu gelenin kim olduğunu anlamak için pencereden aşağıya baktı. Kapının önünde birçok yol eşyasıyla elli yaşlarında bir erkek bir de kadın vardı. Bunlar olsa olsa kim olabilirdi? Cemal Bey'in pederiyle validesi değil mi? Hakikaten de öyle idi. Gelenler Sıdkı Bey ile Bedriye Hanımdı. Cemal Beyden çoktan beri mektup alamadıklarından merak ederek hem evlatlarını görmek ve hem de İstanbulu gezmek için gelmişlerdi. İçeriye girdikleri vakit Cemal Bey'in evde olup olmadığını sordular. Fatma Kadın dün Mösyö Lüsiyenden gelen bir telgraf üzerine alelacele Mısır'a gittiğini söyledi. Sıdkı Bey buna teessüf etmişti. Çünkü Cemal Bey'in Mısırdaki birkaç ay kalmak ihtimali vardı.

Zehra misafirlerini yukarıya alarak kendi odasına çekti. Çünkü bu odanın tezyinat ve tefrişatına sairlerinden ziyade ehemmiyet verilmişti. Biraz sonra odaya Fatma Kadın girerek; [s.206]

- “Efendim, nasılsınız bakalım? İyi misiniz?”

- Sıdkı; “Hamdolsun Fatma Kadın, iyiyiz. Sen de iyi misin?”

- “Allah ömrünüzü müzdat buyursun efendim. Sayenizde hanımefendiler gibi rahat ediyorum.”

Bedriye - “Lakin Fatma Kadın, bu yaz çiftliğe gelmediğiniz için ben size gücendim.”

- “Aman hanımcığım, ben denizden pek korkuyorum. Biliyorsunuz ya, geçen yaz gelirken fırtınaya tutulmuştuk da Mersine ölü gibi çıkmıştım. Ondan sonra bana denizden yılgınlık geldi. Yazın Cemal Bey, “Sizi göndereyim.” diye o kadar ibram ettiği halde bir türlü cesaret edemedim. Ben tazeliğimde pek cesur bir kadındım. Adeta kendimi tehlikeye atmaktan lezzet alırdım. Fakat sonraları yaşıma aldıkça yavaş yavaş benden o cesaret zail olarak onun yerine cebanet kaim oldu. Bilmem insanlar ihtiyarladıkça korkak mı oluyorlar?..”

Sıdkı - “Hayır. Korkak olmazlar lakin tecrübeleri çok olduğu için yapacakları bir işte tehlike görürlerse onu icradan geri dururlar. Gençlerse tecrübesiz olduklarından bilmeyerek kendilerini büyük büyük tehlikelere ilka ederler. İşte ihtiyarlarla gençler beyninde olan fark bundan ibarettir.”

Bu yolda yarım saat kadar daha konuşulduktan [s.207] sonra misafirlerinin istirahatine mani olmamak için Fatma Kadınla Zehra odadan çıktılar.

Zehra, İsmet’in kendine intizar etmekte olduğunu bildiği için doğruca onun odasına gitti. İçeriye girdiği zaman İsmet;

- “Zehracığım nerede kaldın? Onlar kimlerdi?”

- “Ağabeyimin validesiyle pederi geldi.”

- “Acayip. Cemal Bey’in validesiyle pederi sağ mıymış?”

- “İşte görüyorsunuz ya. İkisi de sağ!”

- “Demek memuriyetten geliyorlar?”

- “Hayır kardeşim. Memleketleri olan Mersinden geliyorlar.”

- “Ay, Cemal Bey İstanbullu değil mi?”

- “Değil ya. O İstanbulla gelesi üç dört sene ancak var. Hele bu evi alalı iki buçuk seneden fazla olmadı.”

Bu sırada odaya Fatma Kadın girerek Zehraya;

- “Haydi kızım. Bana yardım et de akşam için misafirlerimize yemek yapalım.”

- “Peki.” diyerek validesiyle odadan çıkıp mutfığa indiler. Saat on iki olmuştu ki Fatma Kadın, Sıdkı Beyle Bedriye Hanımı yemek odasına davet etti. Sofraya oturdukları zaman Sıdkı;

[s.208]

- “Hani ya Zehra Hanım nerede?”

Fatma - “Başka bir misafirimiz var da efendim, o onunla yiyecek. Siz buyurun.”

Sıdkı - “O misafir nereli? Taşralı mı?”

Fatma - “Vallahi lisanı İstanbullu ama kendisi nerelidir bilmem.”

Sıdkı - (kahkaha ile gülerek) “Çok şey, bir insanın lisanı İstanbullu olur da kendisi İstanbullu olmaz mı? Hem nasıl oluyor da misafirinizin nereli olduğunu bilmiyorsunuz?”

Fatma - “Anlatayım efendim. Bundan bir hafta mukaddem Cemal Bey, taşraya gitmişti. Evvelki gece saat üç raddelerinde idi ki kapıya bir gemici gelerek, “Cemal Bey bir çarşaf istiyor.” dedi. Oğlanın başına bir felaket geldi zannederek aklım başımdan gitti. Acele ile elime geçen eski çarşaflardan birini gönderdim. Bir saat sonra Cemal, benim çarşafın içerisinde nur topu gibi bir kız getirdi. Bize yalnız, misafire nazikane muamele etmemizi tembih ederek odasına çıkıp yattı. Sabahleyin de Mösyö Lüsiyenden telgraf aldığı için evden acele çıktı. Misafirin kim olduğunu öğrenemedik.”

Bedriye - “İsmi de bilmiyor musun?”

Fatma - “Onu biliyorum.”

[s.209]

Bedriye - “Neymiş?”

Fatma - “İsmet.”

Sıdkı Bey, yemekten kalktıktan sonra Bedriyeye:

- “Ben Yankoyu alıp kahveye çıkacağım. Siz de o kızcağızla görüşün de kim ve nereli olduğunu anlayın.” diyerek aşağıya indi. Bir çeyrek sonra Fatma Kadın İsmet’in odasına gelerek Bedriye Hanımın kendisiyle görüşmek istediğini söyledi. Zaten bunu İsmet de arzu ettiğinden hemen odasından çıkıp Bedriye Hanımın bulunduğu odaya girdi. Hoş âmedîyi badelicra bir sandalyeye oturdu.

Bedriye - “Nasılsın İsmet Hanım, iyi misin kızım?”

İsmet - “Hamdolsun hanımefendi, iyiyim.”

- “Nereli olduğunuzu söyler misiniz?”

- “Vallahi bir şey sual ettiniz ki cevap vermekten acizim. Çünkü nereli olduğumu ben de bilmiyorum.”

- “Acaba nerede büyüdünüz.”

- “Beş altı yaşına kadar bulunduğum yer zannedersem ufak bir köydü. Fakat köyün ismini derhatır edemiyorum.”

Bu sözün üzerine Bedriye Hanımın merakı artarak;

- “Peki, beş yaşından sonra nerede bulundunuz?”

- “Ah! İşte bu pek uzun...”

[s.210]

- “Söyle kızım söyle! Rica ederim.”

- “Terceme-i halimi söylemek değil hatırıma bile getirmek istemezdim. Çünkü pek suzişlidir. Fakat ricanızı reddetmek de elimden gelmediğinden artık söyleyeceğim...”

- “Teşekkür ederim hanım kızım.”

- “Yaz günlerinden bir gündü ki evimizin içerisinde fevkalade bir telaş vardı. Lakin çocuk olduğumdan bittabi bu telaştan bir şey anlayamıyordum. Gece validem beni odama götürerek yatırdı. Haylice uyumuştum ki büyük bir gürültü ile uyandım. Ardı arası kesilmeksizin silah takırtısı devam ediyordu. Gürültü git gide evin içerisine de girdi. Merdivenlerden birçok kimseler çıkıyor, muttasıl da silah pathıyordu. Korkumdan yatağın üzerine oturarak, “Anne...” diye bağırmaya başladım. Fakat gürültüden işittirmek kabil mi!.. Bir aralık silah sesi kesildi. Merdivenlerden aşağı hızlı hızlı iniliyordu. O sırada odanın kapısı açılarak içeriye kıyafetsiz bir adam girdi. İşte o dakikada korktuğum kadar hiçbir vakit korkmamışımdır. Arkasından birkaç kişi daha girerek herifler beni aldıkları gibi oradan dışarıya çıkardılar. Ben elan, “Anne...” diye bağırıyordum. Gece oda kapısından dışarı çıkamazken o gece karanlık bir ovanın orta [s.211] yerinde birtakım korkunç kıyafetli adamların elinde bulunuyordum. Bir taraftan da şiddetle yağmur yağıyordu. Birkaç saat kadar gittikten sonra ağaçlık bir yere vardık. Ağaçların sıklığından altına yağmur bile geçmiyordu. Sekiz on dakika kadar da orada yürüdükten sonra fırın ağzı gibi bir yerden girdik. Asıl havf ve dehşetim burada arttı. Birisi belinde saklı olan feneri yaktı. İçerisi biraz aydınlık oldu. Burası tabii olarak gayet geniş bir kaya oyuğu idi. Bunun ta nihayetine vardık. Orada birçok eşya vardı. Yere bir kilim yayarak beni yatırdılar. Fakat ben evimizden ayrıldığımdan ve mevkiin dehşetinden ürktüğümünden muttasıl ağlıyordum. Ne kadar olsa çocukluk değil mi! Biraz sonra orada da uyudum. Lakin uyku arasında hep bu vukuata dair öyle dehşetli rüyalar görüyordum ki korkumdan birkaç defalar uyanarak validemi aradığım

halde etrafımda valideme bedel birtakım vahşi kıyafetli adamlar görünce bir kat daha ürkererek tekrar yatıp uyumaya mecbur oluyordum. Aman o mağarada ne kadar korkular geçirdim. Eşkılar beni orada yalnız bırakarak giderler, beş altı gün sonra avdet ederlerdi. Yalnız kaldığım zaman gündüzleri mağaradan çıkarak bir kucak çiçek toplar, ağaçların altında onlarla kendime eğlenceler tertip ederim. Lakin akşam takarrüp edip de ortalık kararmaya başlayınca hemen elimde [s.212] bulunan çiçekleri yere atıp mağaranın içerisine koşar, o mahut kilimin üzerine yüzüstü kapanırdım. Artık orada saatlerce ağladıktan sonra uyurdum. Caniler beni validemden pek küçük ayırdılar. Bugün validemin siması bile hatırımda yok. Ah, zavallı valideciğim! İhtimal ki elan berhayattır.”

İsmet hikayesini Buraya kadar getirdiği zaman sinn-i sabavetinden beri kurumamış olan gözleri yine yaşarmıştı. Biçare kızcağız ağlıyordu. Lakin sergüzeşti berdikkat-i fevkalade ile dinlemekte olan Bedriye Hanım da öyle bir hal kesbetmiş idi ki tarif kabul etmez. Halinden İsmet’e bir şey sual etmek istediği anlaşılıyordu fakat bir iki defadan beri kendini boğmakta olan hafakan bu suali irada mani oluyordu. İsmet hikayesinde devam ederek:

“Hasılıkelam üç dört ay kadar o mağarada kaldıktan sonra bir gün iki eşkıya ile mağaradan çıkıp uzakça bir karyeye gittik. Oradan bir araba isticar ederek yola çıktık. Birkaç gün sonra deniz kenarında bir şehre vasil olduk. Hemen arabadan inip bir sandala rakiben açıkta demirli bulunan vapura gittik. Akşam üzeri vapur hareket etti. Yolculuğumuz bir hafta kadar devam ederek nihayet İstanbula geldik. Herifler beni vapurdan alıp bir eve getirdiler. Ev sahibiyle uzun uzadıya [s.213] konuştuktan sonra beni orada bırakarak defolup gittiler. Meğer burası meşhur esirci Muhammed Ağanın evi imiş. Eşkılarının beni Muhammed Ağaya sattıklarını üç dört gün sonra orada bulunan ben akran çocuklardan anladım.”

İsmet sergüzeştinin bundan sonrasını bizce malum olduğu vecihle Sadık Efendinin kendisini esirciden satın alıp evlat edinerek talim ve terbiyesine nasıl dikkat ettiğini, sonra Bursada Nazmi tarafından çalındığı zaman Cemal Bey tarafından nasıl tahlis olunduğunu ve Şefike nişanlı bulunduğunu bilahare Boğaziçiindeki köşkları ateşlenerek Nazmi tarafından tekrar aşırıldığını lakin Cemal Bey, Nazmi’nin peşini bırakmayarak kendisini İzmirden bittekrar tahlis edip İstanbula getirdiğini bertafsil anlatarak bitirdi. Lakin karşısında bulunan Bedriye de bitti. Zavallı kadıncağız sergüzeştin tesiriyle adeta manyetizma haline girmişti.

En nihayet kendisini toplayarak bir saatten beri sormak istediği şu suali titrek bir seda ile sordu:

- “İsmet Hanım, pederinin yahut validenin ismini hatırlayamıyor musun?”

- “Hayır efendim. Hatırimda kalan yalnız benden büyük bir biraderim vardı ki ismi, Şevketti.”

Bedriye bunu işitince birdenbire ayağa kalkıp İsmet’e doğru eğilerek:

[s.214]

- “Aman yâ Rabbi, kızım! Kızım olduğunda artık şüphem kalmadı. Evet kızım, Kâmilem.”

Bedriye Hanımın ağzından çıkan “Kâmile” kelimesi İsmet’e elektrik gibi tesir etmişti. Hemen yerinden fırlayıp Bedriye Hanıma doğru iki adım atarak;

- “Yâ Rabbi, ne işitiyorum! İsmimi söylüyor.”

- “Evet yavrum evet! İsmiini söylüyorum. Senin asıl ismin İsmet değil Kâmile olacak. Zira sen benim kızımsın. Evladımsın.”

- “Allahım, sevgili Allahım! On üç sene sonra beni valideme mi kavuşturuyorsun. Aç kollarını anneciğim, aç da on üç senedir hasreti olduğum ağışuna atılayım.” diyerek kendisini Bedriye Hanımın kolları arasına attı.

Biçarelerin her ikisi de baygın bir halde minderin üzerine düşmüşlerdi. Bunu gören Fatma Kadın hemen su bardağını kaparak yüzlerine su serpmeye başladı. Bu sayede biraz kendilerini topladılar. Fakat bir bardak suyla on üç senelik harareti teskin etmek kabil mi? Bedriye Hanım mümkün değil İsmeti kolları arasından bırakmıyor, güya bırakırsa kaçacakmış gibi bir taraftan sıkıyor bir taraftan da yüzüne gözüne birçok buseler konduruyordu. Bir çeyrek sonra ikisi de itidal kesbederek [s.215] şu suretle konuşmaya başladılar:

Bedriye - “Kızım demek siz biraderinle birbirinizi tanımıyorsunuz?”

İsmet - “Hayır katiyen.”

- “Peki, Nazmi’nin elinden kurtarıp da Buraya getirmesine sebep ne?”

- “Sebep, beni çıldırasıya sevmesi ve kendisine zevce etmek niyetinde bulunması.”

- “Acayip. Demek Cemal seni seviyor ha?”

- “Evet, Sadık Efendinin kendi kızı zannettiği için seviyor.”

- “Pek garip tesadüf!”

- “Evet, son derece garip. Şimdi hemşiresi olduğumu anlayınca kim bilir nasıl şaşırarak ne kadar memnun olacak!..”

- “Şüphesiz fakat bizim ondan evvel düşüneceğimiz şey var.”

- “Ne ki?”

- “Ne ki mi? Şimdi pederin eve gelecek. Ona kendinizi vehleten tanıtabileceğiniz?”

- “Hayır. O katiyen caiz değil.”

Fatma - “Evet caiz değil. Belki birdenbire adamcağıza bir şey olur. Bunun bir kolayını düşünelim.”

İsmet - “Kolayı, pederim geldiği zaman ben odama [s.216] çekilirim. Siz kendisine tedrici olarak anlatırsınız. Bade görüşürüz. Olmaz mı anneciğim?”

Bedriye - “Olur kızım, öyle yapalım.”

Beş on dakika sonra kapı çalınmış olduğundan Zehra kapıyı açmak için aşağıya koştu. İsmet de yerinden kalkıp odadan çıktı. Sıdkı Bey odaya girdiği zaman Bedriye Hanımı pek beşuş görerek;

- “Ne o Bedriye? On üç senedir gülmeyen yüzün bu akşam gülüyor?”

- “Merak mı ettiniz?”

- “Hayır taaccüp ettim.”

- “Hiç taaccüp etmeyin. Zira bundan sonra her vakit güleceğim. Her vakit şen bulunacağım.”

- (Büsbütün merak ederek) “Amma tuhaf be! Bunun hiç sebebi yok mu?”

- “Sebebi olmaz mı beyim! On üç senedir hasretkeşi olduğum ve gece gündüz kendisi için ağladığım evladımdan haber aldım.”

Sıdkı Bey bunu işitince yerinden fırlayıp Bedriye Hanımın ellerini tutarak;

- “Allah aşkına Bedriyecğim, ciddi mi söylüyorsun?”

[s.217]

- “Beyim, bu hususta latifenin caiz olmadığını bilirim.”

- “Öyle ise çabuk söyleyin. Kimden haber aldınız?”

- “Öbür odadaki İsmet Hanımdan.

- “Vay, Cemal onun için o kızı Buraya getirmiş ha?”

- “Evet.”

- “Aman bir yanlışlık olmasın?”

- “Hayır. Haber verdiği kızın evladım olduğundan hiç şüphem kalmadı.”

- “Peki! Şimdi Kâmile nerede bulunuyormuş?”

- “İstanbul’da.”

- “İstanbul’da mı?”

- “Evet. Üsküdar yakasında.”

- (Ayağa kalkarak) “Öyle ise ne duruyoruz?”

- “Ne yapalım.”

- “Ne mi yapalım? Gidelim evladımız nerede ise alalım.”

- “Beyefendi gece olduğunu unutuyorsunuz galiba!”

- “Hayır unutmuyorum. Fakat evladıma, sevgili yavruma bir dakika evvel kavuşmak istiyorum.”

- “Öyle ise işte size müjde ediyorum ki yabancı bir kız zannetmiş olduğumuz İsmet - harikulade bir tesadüf olarak- kızımız Kâmile çıktı.”

[s.218]

Bu vakte kadar kapının haricinde muhavereyi dinlemekte olan İsmet artık tahammül edemeyerek odaya girip, “Babacığım, sevgili babacığım...” diyerek Sıdkı Bey’in kucağına atıldı. Zavallı Sıdkı Bey kızının üzerine kapanmış olduğu halde hem hüngür hüngür ağlıyor

hem de, “Yâ Rabbi! Yâ Rabbi! Beni evladıma, ciğerparesi kızıma kavuşturduğun için sana hamdolsun. Sana şükür olsun.” diyordu.

4

Bundan üç gün sonra idi ki Sadık Efendi Ayasofyadaki konağının bahçeye nazır odalarından birinde Kerim Efendi ve Sabri Efendi ile şu yolda görüşmekte idiler.

Sadık - (masanın üzerinde bulunan bir mektubu irae ederek) “Sabahleyin İzmirden aldığım şu mektup beni büsbütün perişan etti.”

Kerim - “Kana dokunacak bir şey mi yazmışlar?”

Sadık - “Efendim, eski ahabplarımdan merhum Hacı Faik Efendinin yirmi beş yirmi altı yaşlarında “Nazmi” isminde bir oğlu vardı. Vakıa bu çocuk pederinin vefatından sonra kendini işrete vurarak başına toplanan dalkavuklarla sefahat aleminde pederinin senelerce çalışarak bin müşkilat ile kendisi için hazırlamış olduğu o koca serveti mahvetmişti. Fakat bilahare amcasının [s.219] serveti de kendine intikal edince pederinin serveti gibi bunun da pek az bir zaman zarfında eriyip gideceğini düşünmüş olmalı ki hemen etrafında bulunan dalkavukları dağıtarak ticarete başladı. Bazı işleri için İstanbul'a geldiği zaman bizde birkaç gün kalırdı da uzun boylu görüşürdük. Zavallının büyük büyük emelleri vardı. Ne çare ki ömrü azmış!”

Sabri - “Vefat etmiş öyle mi?”

Sadık - “Evet. Hem pek fena bir surette.”

Sabri - “Ne gibi fena?”

Sadık - “Bir akşam eve gelmemiş. İkinci akşam yine gelmemiş. Üçüncü gün de hiçbir tarafta görülemeyince taallukatı merak ederek aramaya başlamışlardır. En nihayet konağının bahçesindeki kuyuda laşesini bulmazlar mı!..”

Kerim - “Vah biçare... Demek kuyuya düşmüş, çıkamamış ha?”

Sadık - “Hayır efendim hayır, düşmüş değil. Çünkü boynunda büyük bir taş bağlı imiş.”

Sabri - “Öyle ise intihar etmiş?”

Sadık - “Belki. Fakat tahakkuk etmemiş. Çünkü elde üç ihtimal var. Ya birisi tarafından boğmak kastıyla atıldı. Ya hariçte başka bir suretle öldürülerek iz kaybetmek için atıldı. [s.220] Yahut kendi kendini attı. Her ne halse yazık oldu vesselam.”

Bu sırada odaya uşak girerek Sadık Efendiye bir mektup verdi. Sadık Efendi mektubu açınca imzaya dikkat etmişti. Lakin gözlerine inanamadı. Çünkü hiç ümit etmediği bir imza idi. Hemen pencerenin yanına koşarak imzaya tekrar baktıktan sonra okumaya başladı. Sadık Efendinin bu telaşını gören Kerim Efendi kendi kendine, “Al sana bir kara haber daha.” demişti.

Sadık Efendi mektubu ikmal eder etmez odadan dışarıya fırlayarak;

- “Hanım neredesin? Buraya gel, çabuk gel!” diye bağırmaya başladı. Karşı odadan Sadık Efendinin sesini duyan Zekiye Hanım dışarıya çıkarak;

- “Ne var, efendi? Ne oldun ayol? Öyle acı acı ne haykırıyorsun? Birdenbire yürek mi kaldırdın?”

- “Yüreğin kalsın, ne varsa olsun istersen bayıl da yeniden ay! Ben kızımдан, İsmetten mektup aldım da seni müjde etmek için çağırıyorum.”

Zekiye - (ellerini dizlerine vurarak) “Aman yâ Rabbi! Aklını bozdu. Efendi çıldırdı. Ah! Ta sonunda başıma bu da mı gelecekti! Şimdi bana da inmeler inecek. Efendi, bizim kızımız [s.221] ateşte yandı, mahvoldu. Artık ondan mektup gelmez.”

- “Haydi... Anlattık!.. Cinnetime ne çabuk hükmettin be!.. Buraya gel, yanıma gel, korkma, deli değilim, sıhhatteyim. Şu mektubu al da oku!”

- “Canım sabahleyin okudum ya, Nazmi Beyi öldürmüşler, ondan bana ne?”

- “İşte şimdi çıldıracağım. Bu sabahki mektup değil kuzum, yeni geldi. İsmetten geldi. (Zekiyeye doğru yürüyerek) Al da bir kere oku bakalım kimden gelmiş.”

Zekiye, Sadık Efendinin üzerine geldiğini görünce, “Yetişin...” diye bağırarak odaya kaçıp kapıyı kapadı. Öbür odadan dışarıdaki muhavereyi dinlemekte olan Kerim Efendi ile Sabri Efendinin, Zekiye Hanımın istimdadı üzerine artık Sadık Efendinin deli olduğundan şüpheleri kalmadığından ikisi birden dışarıya çıktılar. Zavallı Sadık Efendi sofanın ortasında ne yapacağını şaşırarak artık kahkaha ile gülmeye başlamıştı. Kerim Efendi yanına sokularak;

- “Haydi birader, Sadık Efendi! Aşağıya inelim de biraz başınızı yıkayalım. Galiba beyninize kan hücum etti.”

- “E aşk olsun... Bunlar beni zorla çıldırtacaklar. (Elindeki mektubu uzatarak...) Rica ederim Kerim Efendi şunu [s.222] okuyunuz. Ondan sonra başımı yıkamak değil isterseniz hep birden banyo edelim.”

Kerim Efendi mektubu alarak Zekiye Hanımın işiteceği bir surette berveci-i ati okudu;

“Sevgili babacığım!”

“İhtimal ki şimdi siz beni öldü biliyorsunuz. Fakat ben sağım. Hem de validemin, pederimin yanındayım. Şimdilik onları nasıl bulduğuma dair tafsilat veremeyeceğim. İnşallah mülakatımızda anlatırım. Arzu ederseniz siz burayı teşrif buyurun, emrederseniz biz nezd-i alinize gelelim.”

Kerimeniz (*İsmet*)

Odadan bunu işiten Zekiye Hanım hemen başına bir örtü alıp dışarıya çıkarak;

- “Aman Kerim Efendi sahih mi?”

Kerim - “Hiç şüphesiz.”

Zekiye - “Demek şimdi kızım sağ ha!..”

Sadık - “Hayır. Yandı mahvoldu. Sana laf anlatmak için davul mu çalmalı yahu? Sağ ve salim. Sen İsmet’in yazısını tanımaz mısın? Bir kere şu mektubu alıp da baksan a...”

Zekiye Hanım mektubu alıp okuyarak;

[s.223]

- “Evet evet. Kızımın yazısı. Artık hayatında şüphem kalmadı. Fakat adresi yok, kendisini nerede bulacağız?”

Bu sözün üzerine Sadık Efendi de şaşırarak;

- “Sahih be, bulunduğu yeri yazmıyor. Galiba unutmuş. Şimdi ne yapacağız! Nasıl bulacağız?”

Sabri - “Dur, telaş etme. Mektubu kim getirmiş soralım.”

Sadık - (uşağa seslenerek); “Muhammed! Buraya bak. Çabuk gel.”

Uşak salona girerek:

- “Efendim.”

Sadık - “Mektubu sana kim verdi? Hem herifi niçin bıraktın?”

Uşak - “Bırakmadım efendim, aşağıda bekliyor.”

Sadık - “Aman öyle ise çabuk Buraya getir.”

Uşak aşağıya koşarak aşçı ile çene yarıştırmakta olan Yankoya;

- “Haydi arkadaş. Seni efendi istiyor.”

- “Dur be, şu hoşafı içeyim de öyle.”

- “Haydi canım. Çabuk içiver.”

- “Çabuk içeyim ama ağzım yanacak. Görmüyor musun? Daha yeni ocaktan indi.”

[s.224]

- “Arkadaş! Efendi Bey hiddetlidir, şimdi bağırmaya başlar.”

- “Kimin ne vazifesi be. İsteddiği kadar bağırsın. Getirdiğim mektup bir hoşafa da mı değmez?”

- “Ayol, Efendiyi gör de ondan sonra istediğin kadar hoşaf iç.”

- “Öyle ama o vakte kadar iştiham kaçır.”

Yukarıdan Sadık Efendi;

- “Muhammed.....”

Uşak yukarıya koşarak;

- “Efendim?”

- “Hani ya?”

- “Efendim aşağıda hoşaf içiyor.”

- “Hoşaf mı içiyor?”

- “Evet.”

- “Peki, hoşaf iki saatte mi içilir?”

- “Sıcak olduğu için ağır ağır içiyor.”

- “Benim çağırdığımı söylemedin mi?”

- “Söyledim ama acayip bir adam. Bitirmeden gitmem diyor.”

- “La havle ve la kuvvete... Hoşaf tenceresi aşağıdan kaçacak mı imiş? Sonra istediği kadar içebilirdi.”

- “Söyledim fakat, sonra iştiham kaçır diyor.”

[s.225]

- (Gülerek) “Öyle ise tuhaf bir adam.”

- Bu sırada Yanko salona dahil olarak;

- “Hoşaf hiçbir şeye yaramadı. Acele ile ağzım, burnum yandı.”

Sadık - “Gel canım gel bakalım. Hoşaf değil sana bir ziyafet borcum olsun.”

Yanko - “Benim de alacağım olsun. İnşallah İsmet Hanımın düğününde su yerine hoşaf içeyim.”

Sadık - “Afiyet olsun. Şimdi sen bize İsmet’in nerede bulunduğunu haber ver.”

Yanko - (bir sandalyeye yerleşerek); “Üsküdar'da Cemal Bey'in hanesinde.”

Sadık - “Aman şu Kaptan Cemal Bey olmasın?”

Yanko - “Öyle ya, Kaptan Cemal Bey.”

Zekiye - “Mektubunda, Pederimin, validemin yanında bulunuyorum. demiş ya?”

Yanko - “Evet. Validesinin, pederinin yanında bulunuyor.”

Sadık - “Hiçbir şey anlayamadım. Hem, Cemal Bey'in hanesinde diyorsunuz hem de validesinin, pederinin yanında bulunduğunu söylüyorsunuz.”

Yanko - “Ay, Cemal Beyle kardeş çıktıklarını yazmamış mı?”

Hepsi bir ağızdan:

[s.226]

- “Kardeş mi çıktılar?”

- “Öyle ya! Hem öz be öz kardeş. Fakat o kadar garip bir tesadüf ki olur şey değil. İsmet Hanım bunu size akşam mufassalen anlatacaktır. Şimdi sizin niyetiniz nasıl? Hep birden Üsküdar’a gidecek miyiz?”

Sadık - “Hayır. Biz gitmeyelim. Onlar gelsinler.”

Yanko - (ayağa kalkarak); “Öyle ise şimdilik adiyö. Akşam çok görüşürüz.” diyerek salondan çıktı. Sadık, Kerim Efendiye;

- “Sen en duruyorsun?”

- “Ne yapayım?”

- “Ne yapacağını bilmiyor musun? Çabucak telgrafhaneye git. İsmet’in sağ olarak bulunduğuna dair Şefike bir telgraf ver. Hemen validesiyle hemşiresini alıp ilk posta ile İstanbul’a gelsin.”

- “Sahih! Zavallı çocuğu ihya etmiş oluruz.” diyerek hemen konaktan çıkıp bir arabaya atladı.

Saat on iki raddelerinde konağın kapısı çalınmıştı. Sadık Efendi ile Zekiye Hanım merdivenlerden yuvarlanırcasına koşarak kapıdan henüz girmiş olan İsmeti derağuş ettiler. Yanko [s.227] kendi kendine; “Ulan, vay canına yandığım, hep kıyamet bu kızın başına kopuyor.” diyordu.

Misafirler yukarıya alınarak Bedriye Hanım, Fatma Kadın, Zehra Hanım, İsmet Hanım, Zekiye Hanım bir odaya ve Sıdkı Bey, Yanko, Kerim Efendi, Sabri Efendi, Sadık Efendi de diğer bir odaya girdiler.

Gerek kadınlar ve gerek erkekler tarafında edilen muhabbet kâmilten İsmet’in üzerine idi. Bu ise bizce malum olduğundan muhaveratı aynen yazmaya lüzum görmedik. Yalnız şunu söyleyelim ki bu gece saat altıya kadar edilen muhabbetin neticesinde İsmet yine nişanlısı bulunan Şefike, Pakize Cemal Beye, Zehra Hanım da Mersinli Ahmet Beye verilmeye karar verilerek düğünleri Cemal Bey’in Mısırdan avdetine talik olunmuştu.

Bundan yirmi üç gün sonra idi ki Yanko Üsküdar'da evin kapısından çıkarken postacı ile karşı karşıya gelerek Postacı;

- “Bu evde mukim Yanko siz misiniz?”

Yanko - “Evet.”

- “Öyle ise bu size mahsustur.”

- “O ne?”

- “Telgraf.”

[s.228]

- “Okuyuver de dinleyelim.”

- “Dinle;

“Beraberimde Mösyö Lüsiyen olduğu halde bugün İskenderiyeden hareket ediyorum.”

Cemal

Yanko postacının elinden telgrafı alır almaz bunu Sıdkı Bey ve Sadık Efendiye tebşir etmek üzere hemen bir sandala atlayıp Sirkeciye çıkarak Ayasofyaya koştu. Konaktan içeriye girince Sıdkı Beyi sormuştu. Üçüncü katta olduklarını söylediler. Yanko yukarıya çıkıp bulundukları odaya girdi. Sadık Efendi ile Kerim Efendi minderinin üzerinde satranç oynuyorlar, Sıdkı Bey de bir sandalyeye oturmuş olduğu halde seyrediyordu. Yankoyu görünce:

Sıdkı - “Vay Yanko, gel bakalım. Yoksa Cemalden bir haber mi var?”

Yanko - “Evet var.”

Sıdkı - “Ne var?”

Yanko - “Telgraf.”

Sıdkı - “Acayip. Ver bakayım.” diyerek telgrafı alıp alenen okudu.

Sadık - “Yanko, ne vakte kadar gelebilir dersin?”

[s.229]

Yanko - “Bana kalırsa perşembe günü herhalde gelir. Çünkü şu sırada Cemal Bey’in gayet süratli geleceği şüphesizdir.”

Bunun üzerine yevm-i mezkurda Cemali istikbale karar verildi. Bu müddet zarfında Bursa’dan Kerim Efendi ailesi ve Bedri Bey, Mersinden de Pehlivan Ağa ile Ahmet Bey gelmişlerdi.

Perşembe günü Sadık Efendi, Kerim Efendi, Sabri Efendi, Sıdkı Bey, Pehlivan Ağa, Ahmet Bey, Şefik Efendi, Bedri Bey, Yanko Sirkeciye bir kahvede oturuyorlardı. Arada duran eden sözler hep Cemal Bey’in gelmesine ve suret-i istikbaline dairdi.

Bir aralık Yanko birdenbire ayağa kalkıp dışarısını dinleyerek;

- “Ta kendisi.”

Sıdkı - “Kim?”

Yanko - “İşitmiyor musunuz be! Sinavridin düdüğü.”

Sadık - “Öyle ise haydi.”

Hepsi birden kahveden çıktılar. Sinavrid vapuru aheste aheste Kabataş önüne geliyordu. Büyükçe bir sandal isticar edilerek, “Sinavridin üzerine!” emri verildi. Sinavrid tamam Kabataşa lengerendaz olduğu sırada sandal da vapura yanaştı. Yanko vapurun kenarına dayanarak kendilerine bakmakta [s.230] bulunmuş olan tayfaya ismiyle seslenerek;

- “Osman, Cemal Bey yukarıda mı?”

- “Hayır, yukarıda ikinci kaptan var. Cemal Bey kamarada.”

Sadık - “İsabet oldu. Şimdi Yanko giderek işi kendisine yavaş yavaş anlatır bade bizi görür.”

Bu sözü hepsi tasdik ettiğinden vapura dahil olunarak birinci kamaraya girildi. Sinavrid vapurunun birinci kamara salonu iki kısım olup bir kısmı umumi salon ikinci kısım ise yine bu salondan bir kapı ile geçilen ve bu salonun üçte biri kadar olan hususi bir oda idi ki işte Cemal, Mösyö Lüsüyenle bu odada bulunuyorlardı. Kamaraya girildiği zaman Yankodan maadası salonda kalarak Yanko odaya girdi.

Cemal - “O... Evet Yanko, bizi istikbale geldin ha?”

Yanko - “Evet hem istikbale hem müjdeye.”

- “Nasıl müjde?”

- “Evet. Size müjde ederim ki bu kadar senelerden beri kaybolan hemşireniz bulundu.”

- “Aman ne söylüyorsunuz? Kim buldu?”

- “Beraber bulduk!”

- “Kim ile?”

- “Seninle!”

[s.231]

- “Yanko rica ederim. Allah aşkına açık söyle. Anlayamıyorum.”

- “Bunda anlaşılmayacak ne var be. Bir iki aydan beri arkasında gezdiğiniz, kendisi için denize atılmayı göze aldırduğunuz cananınız, hemşireniz çıkarsa beğenir misiniz?...”

- (Yerinden fırlayarak) “Ay o ne?... Ne söylüyorsunuz?... Buna inanmak kabil mi? Benim cananım Sadık Efendinin kızı.”

- “Evet, ben de öyle zannediyordum. Fakat şimdi hava değişti.”

- “Canım Yanko, bu nasıl olur? Saçmalıyorsun. İnanmam, inanmam vesselam.”

- “İnanmaya mecbursun. Hakikati anlamak istersen öyle deli gibi gezineceğine şuraya otur da anlatayım.”

- (Oturarak) “Peki, anlat bakayım.”

- “Sizin gittiğinizin ertesi günü Buraya peder ve valideniz gelmişti. O gece pederinizle kahveye çıktık. Kahveden geldiğimiz vakit bir de anladık ki İsmet Hanım validenize sergüzeştini anlatırken Sadık Efendinin sulbü kızı olmayıp öz be öz sizin hemşireniz olduğu meydana çıkmış.”

[s.232]

- “Oh, elhamdülillah! İşte şimdi bahtiyar oldum. (Ayağa kalkarak) Yanko hemen eve koşalım.”

- “Haydi gel.” diyerek Cemal, Yanko, Lüsiyenden üçü birden kapıya koşular. Fakat salona geçtikleri vakit Yanko bir kenara çekilmiş ve Lüsiyen de bera-yı istikbal gelmiş olan

zevatın sağ ve solda ahz-ı mevki etmiş olduklarını görünce tazimlice bir selam vererek kapının yanında durmuştu. Fakat Cemal hiçbir şeyin farkına varmayarak dış kapıya doğru ilerliyordu. Tam kapıya yaklaştığı sırada arkadan Yanko;

- “Kaptan Bey nereye?..” diye seslendi. Bu sualin şu dakikada hiç münasebeti olmadığından Cemal hayretle arkasına bakmak istedi. Fakat birdenbire etrafındakileri görünce işte asıl o vakit hayrete müstağrak oldu. Kalbi şiddetle vurdu, dizlerinin bağı çözüldü, hemen yanındaki iskemleye düştü. İskemleye düşmesiyle beraber gözlerinden de yaş boşanmıştı.

Sıdkı Bey, huzzarı Mösyö Lüsiyen’e takdim ettikten sonra Cemal’e dönerek;

- “Oğlum niçin ağlıyorsun? Yoksa bir buçuk aydan beri takip ettiğin işin bu suretle neticelenmesini arzu etmez mi idin?”

[s.233]

- “Hayır babacığım hayır. Benim ağladığım meyusiyetimden değil memnuniyetimden. Nasıl memnun olmam ki bugün bahtiyarlığın derece-i kusvasına vasıl oluyorum. Zira kardeşimin çalındığı zamandan beri hâl-i matemde yaşamakta olan ailemizin mesudiyetine ben sebep oluyorum. Zaten İsmeti sevdiğim günden beri kalbim parça parça oluyordu. Çünkü nişanlı olduğumu biliyordum, nişanlısından cüda ediyordum. Ne İsmet bahtiyar olacaktı ne de azab-ı vicdani ile ben bahtiyar olacaktım. Meğer kardeş olduğumuz için imiş ki İsmet yek görüşte gönlümü cezbetmiş. İsmeti daha doğrusu Kâmileyi Nazmi’nin elinden kurtarmak için en ziyade şu Sinavrid vapuru işimize yaradığından bu vapuru yed-i tasarrufuma tevdi eden peder-i manevim Mösyö Lüsiyen de bilhassa şayan-ı teşekkürdür.”

Hep bir ağızdan - “Evet teşekkür olunur.”

Mösyö Lüsiyen başını ve ellerini yukarıya kaldırarak;

- “Ey mabud-ı azam, bundan on bir sene mukaddem oğlum Cemal, insanın hangi şeyle bahtiyar olabileceğini benden sual ettiği zaman, kaptanlık ile demiştim. O vakit kalbime şu hali mi ilham etti idin?” dedi.

[s.234]

Hatime

Sirkeciye çıktıkları vakit râkip oldukları üç arabaya “Ayasofyaya” emrini verdiler. Biraz sonra da konağa vasıl olarak Kaptan Cemal, hemşiresi kucaklaştı. Bundan üç gün sonra idi ki Cemal, Şefik, Ahmet Bey için Sadık Efendinin hanesinde gayet bermutantın bir düğün başlanmıştı.

SONUÇ

Roman, insanların duygularının, düşüncelerinin, hayallerinin ve yaşadıklarının bir kurgu dâhilinde anlatıldığı edebî türdür. Türk edebiyatında Batılı anlamda roman türüne ait ilk örnekler Batı edebiyatlarının tanınmaya başlandığı dönem olan Tanzimattan sonra verilmeye başlanmıştır. Tez konumuzu oluşturan Kaptan Cemal romanı da Türk edebiyatında roman türünün gelişmesine katkısı olabilecek örneklerden kabul edilebilir.

Bu çalışmada, öncelikle Mustafa Akif tarafından Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınan Kaptan Cemal romanı okunarak Latin harflerine çevrilmiş. Daha sonra roman tanıtılmış, devamında da yapı, tema dil ve anlatım yönünden romanın ayrıntılı bir tahlili yapılmıştır. Romanda bir gemi kaptanının hayatına yer verilmesi nedeniyle, o dönemde kullanılan denizcilik terimlerine sıkça rastlanmaktadır. Çalışmanın sonunda romanda kullanılan denizcilik terimleri, anlamlarının bilinmediğini düşündüğümüz kelimeler ve deyimler tespit edilerek anlamları ile birlikte verilmiştir.

Romanın dilinin dönem İstanbulunda kullanılan ve toplumun geniş kesimince anlaşılabilir olacak sadelikte anlaşılır olduğu görülmektedir. Olaylar anlatılırken dönemin sosyal ve kültürel koşullarına uygun bir üslup kullandığı, Arapça ve Farsça kelimelere, tamlamalara fazla yer verilmediği, tasvir bölümlerinin daha sanatlı bir anlatım özelliği taşıdığı, diyalogları oluşturan cümlelerin günlük konuşma cümlelerinden meydana geldiği dikkat çekmektedir.

Meşrutiyet döneminde yayınlanan romanda teknik olarak bazı kusurlar göze çarpmaktadır. Tanzimat romanlarında da görüldüğü gibi olayın akışının durdurulup yazar tarafından çeşitli açıklamaların ve hatırlatmaların yapılması roman tekniği açısından bir eksiklik olarak düşünülebilir. Diğer önemli bir kusur da diyalogların bazen konuşma çizgisiyle bazen konuşma çizgisi kullanılmadan farklı tekniklerle verilmesidir.

Kaptan Cemal romanında on dokuzuncu yüzyıl Türkiye'sinin coğrafyası yansıtılırken, sosyal hayatına dair kesitlere yer verilir. Romanda bir ailenin başına gelen felaketlerle aile fertlerinin birbirlerinden kopması daha sonra ise tesadüf ve garip rastlantılarla dağılan ailenin yeniden biraraya gelmesi anlatılır. Eserde temel anlamda trajik bir olay anlatılmakla birlikte, yer yer komedi ve aksiyon unsurlarına yer verilmesi okuyucuda merak

uyandırmakta ve romanı sürükleyici kılmakta; okuyucuda sıkılmadan, ilgi ile okuma arzusu uyandırmaktadır.

Roman iyi karakterli ve kötü karakterli insanlar arasındaki çatışmayı güzel ve başarılı bir üslupla okuyuculara yansıtmaktadır. İyilerle kötülerin çatışması kötülerin cezalandırılması, iyilerin ise mutlu olmasıyla sonuçlanır. İnsan hayal kurar, hayalleriyle de yaşar. Hayaller hep önden gider ve romanın sonunda kahramanın hayallerini gerçekleştirerek kazandığını görürüz.

Romanda, olayların geçtiği yerler olan İstanbul, İstanbul'un semtleri, Bursa, İzmir ve Mersin şehirleri hakkında birtakım ipuçları karşımıza çıkar. Bu şehirlerde yaşayan insanların meslekleri, yaptıkları işler, karakterleri, davranışları, düşünceleri, yaşantıları gibi durumlara değinilir. Bu yönüyle dönemin ve adı geçen şehirlerin durumu ve halkının yaşam biçimi hakkında bilgi sahibi olmamız mümkündür.

Tez çalışmamıza konu olan eser, Bandırma'nın pek bilinmeyen simalarından biri olan Mehmet Hamdi Efendi'nin oğlu Mustafa Âkif'in *Kaptan Cemal* adlı romanıdır. Bu romanın yazarının babasının Bandırma'da Haydar Çavuş Camiinde imam-hatip olarak, kendisinin de Balıkesir Karesi Kız Muallim Mektebinde ulûm-ı tabîye öğretmeni olarak görev yapmış olmaları sebebiyle Bandırma ve çevresine ait kültürel mirasa ve edebiyat dünyasına katkı sağlama adına eser büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmayla, Bandırma çevresinde yetişmiş olan, üretken bir roman yazarı olmasına rağmen yeterince tanınmayan bir yazar olan Mehmet Hamdi Efendi'nin oğlu Mustafa Akif'i ve onun tarafından yazılan *Kaptan Cemal* romanını edebiyat dünyasına kazandırmaya, geçmişin karanlığında kaybolup gitmemesine çaba gösterilmiştir. Böylece edebiyat tarihlerinde adından söz edilmeyen, İstanbul dışında taşrada yetişmiş bir yazarın, Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış romanı Latin harflerine aktararak ayrıntılı tahlil edilmiş ve Türk edebiyatına katkı sağlayacağı düşünülerek farklı alanlardaki araştırmacıların dikkatine sunulmuştur.

Tez çalışmamızın Türk edebiyatında roman türünün gelişimi, bu gelişme sırasında gösterdiği hususiyetlerin, teknik kusurların ve yazım hatalarının gözlemlenmesi açısından da önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, N. vd. (2018), “Roman”, **Yeni Türk Edebiyatına Giriş**, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yay., Eskişehir.
- ÇIKLA, S. (2002), “Romanda Kurmaca Ve Gerçeklik”, **Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı**, Sayı. 65,66,67.
- ÇIKLA, S. (2015), “A. Midhat Efendi’nin Roman Yazma Yöntemi”, **TÜBAR Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 37, s.: 73-96.
- DEVELLİOĞLU, F. (2002), **Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- EDREMİTLİ RÛHÎ NÂCÎ (1926), “Tesâdüf” (Yazının Yazılış Tarihi:25 Mart 1926), **Çağlayan Dergisi**, 1 Nisan 1926.
- EMECEN, F. (2009), “Selim II”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.: 36, s.: 414-418, İstanbul.
- GÜRDAL, D. (2020), **Sadık Yalsızuçanlar’ın Tarihî Romanları Üzerine Bir İnceleme**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalı, Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- HATİB-ZÂDE MUSTAFA ÂKİF (1328/1912), **Kaptan Cemâl**, Gülşen Kütübhanesi Sahibi A.B, Tevhid-i Anâsır Matbaası, İstanbul.
- KAPLAN, H. (2021), **Ebu’l-Âkif Hatib Mehmed Hamdi Efendi ve Üç Eseri**, Ey Yayınları, Ankara.
- SEYYİD, E. F. (2000), “İskenderiye”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul.
- WOOLF, V. (2008), **Mrs. Dalloway**, (Çev. Tomris Uyar), İletişim Yayınları, İstanbul.
- YAKICI, A.; Mustafa Yücel, Mehmet Doğan, V. Savaş Yelok (2011), **Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**, Gazi Kitabevi, Ankara.
- <https://www.silifke.bel.tr/Content?header=5&title=21> (Erişim: 12.01.2023)
- <https://yelkenokulu.com/denizcilik-bilgileri/denizcilik-terimleri/> (Erişim: 13.01.2023)
- https://bandirmamanset.com/kose-yazilari/av_vasfi_sensozen-13888.html
(Erişim: 12.01.2023)
- <https://www.osmanlicasozlukler.com/> (Erişim:02.01.2023)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 13.01.2023)

<https://www.sg.gov.tr/denizci-dili> (Erişim: 13.01.2023)

<http://lugatim.com/> (Erişim: 13.01.2023)

